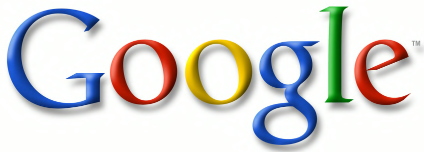

Google

CHARLES · WILLIAM · ELIOT
PRESIDENT OF HARVARD, 1869-1909
VE RI TAS
CHARLES · WILLIAM · ELIOT
COLLECTION
IN · HONOR · OF · HIS · NINETIETH · BIRTHDAY
MARCH 20TH 1924
EX DONO
HARVARD ALUMNI ASSOCIATION

HISTORISCHE SCHETS

DER

UTRECHTSCHE HOOGESCHOOL.

Stoomdruk van J. van Boekhoven te Utrecht.

HISTORISCHE SCHETS

DER

UTRECHTSCHE HOOGESCHOOL

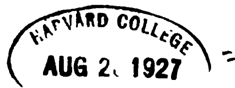
TOT HARE VERHEFFING IN 1815.

BEWERKT DOOR

Dr. G. J. LONCQ CJz.

UTRECHT,
J. L. BEIJERS EN J. VAN BOEKHOVEN.
1886.

HARVARD COLLEGE
AUG 2 1927

AAN

DE EDELGROOTACHTBARE HEEREN

CURATOREN

VAN 'S RIJKS UNIVERSITEIT

TE

UTRECHT:

Mr. E. H. s' JACOB,

STAATSRAAD IN BUITENGEWONEN DIENST, COMMISSARIS DES KONINGS IN DE PROVINCIE UTRECHT, ENZ. ENZ.,

Mr. H. G. RÖMER,

LID VAN GEDEPUTEERDE STATEN DER PROVINCIE UTRECHT, ENZ. ENZ.,

Mr. H. ROIJAARDS VAN SCHERPENZEEL,

LID VAN GEDEPUTEERDE STATEN DER PROVINCIE UTRECHT, ENZ. ENZ.,

Mr. W. R. BOER,

BURGEMEESTER VAN UTRECHT, ENZ. ENZ.,

Jhr. Mr. J. ROËLL,

LID VAN DE TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL, ENZ. ENZ.

Edelgrootachtbare Heeren,

De groote welwillendheid, welke ik het voorrecht gehad heb gedurende eene lange reeks van jaren van Uw achtbaar College te ondervinden, heeft mij doen wenschen de door mij bewerkte Historische Schets der Utrechtsche Hoogeschool, als een gering blijk mijner erkentelijkheid, aan UwEdelgrootachtbaren te mogen opdragen. Het heeft U behaagd, ingevolge mijn daartoe strekkend verzoek, die opdracht op de meest heusche wijze aan te nemen.

Ik beschouw het dus als een duren plicht UwEdelgrootachtbaren daarvoor openlijk den oprechtsten dank te betuigen, gelijk ik de eer heb te doen bij dezen. Moge de vrucht van mijn arbeid Uwer aandacht niet onwaardig zijn!

Dat ik de Geschiedenis der Hoogeschool niet verder vervolgd heb dan tot het jaar 1815, *is niet zoozeer aan tijdsgebrek toe te schrijven als wel aan de waarheid, dat de behandeling van een tijdvak, waarin ik zelf, en wel gedurende het grootste gedeelte daarvan, aan de Hoogeschool verbonden ben geweest, en waartoe dus een*

aantal geleerden behooren, die ik het geluk gehad heb mijne ambtgenooten te mogen noemen, eigenaardige moeielijkheden zou opleveren, welke de kieschheid mij gebood te vermijden. Een vervolg is alzoo van mijne hand niet te wachten. Het zou trouwens ook wel wat overmoedig zijn in mijn zes en zeventigste levensjaar aan de samenstelling van zulk een vervolg nog te durven denken.

Moge het feest, dat wij eerlang hopen te vieren, aan de groote verwachting, die er van gekoesterd wordt, in alle opzichten voldoen! Moge de Hoogeschool, onder

Uwe algemeen erkende zorgen, steeds toenemen in bloei! Moge zij het goede en ware op allerlei gebied, zooveel mogelijk, blijven bevorderen, de wetenschap in klimmende mate doen vooruitgaan, der maatschappij bij voortduring ten zegen, ons dierbaar Vaderland tot eere zijn!

Ik heb de eer met de meeste onderscheiding te zijn,

Edelgrootachtbare Heeren,

Van UwEdelgrootachtbaren

de Gehoorzame Dienaar,

G. J. LONCQ.

UTRECHT,
15 Mei 1886.

De nadering van het vijfde Jubilé der Utrechtsche Hoogeschool heeft mij het plan doen opvatten, voor zoover de beschikbare bouwstoffen dat mogelijk zouden maken, eene Historische Schets van de voornaamste lotgevallen dier Hoogeschool, althans tot hare verheffing in 1815, samen te stellen. Het is mij gelukt, zij het dan ook door de onvolledigheid der in de Stedelijke en Academische Archieven bewaarde Aanteekeningen anders dan ik gewenscht had, dat plan ten uitvoer te brengen, en ik geef alzoo in de volgende bladen wat ik heb kunnen geven.

Een enkel woord over den inhoud. Uit den aard der zaak is in het algemeen de chronologische orde in acht genomen, maar ik ben er ook wel eens van afgeweken, met name, bij het vermelden der afwisseling van het onderwijzend personeel, ten einde de veranderingen, die bij opvolging in de verschillende Faculteiten hebben plaats gehad, beter te doen overzien. De verscheidenheid der te behandelen onderwerpen heeft intusschen een gebrek aan samenhang veroorzaakt, dat mij zeer mishaagt, maar niet wel weg te nemen was.

Had ik meer tijd gehad, dan zou ik zeker getracht hebben van alle Hoogleeraren, die aan de Utrechtsche Hoogeschool geplaatst zijn geweest, beknopte biographieën te ontwerpen. Maar dit was onmogelijk, en bovendien onnoodig, daar mij bekend was geworden, dat een geacht Predikant al een

—

groot getal van zulke levensbeschrijvingen had afgewerkt en daarmede wenschte voorttegaan. Toch heb ik, bij het schetsen van hetgeen de verschillende Faculteiten tot den luister der Hoogeschool hebben toegebracht, soms enkele bijzonderheden medegedeeld, die tot de beschrijving van het leven harer leden behooren.

Over de Medici en eenige anderen, voor zooveel zij namelijk verkrijgbare vruchten hunner werkzaamheid hebben nagelaten, kon ik zelve oordeelen, maar over de meesten, wier vakken mij weinig bekend of vreemd zijn, natuurlijk niet. Ten hunnen aanzien moest ik alzoo de getuigenis van anderen volgen, voor welke getuigenis ik verzoek niet aansprakelijk gesteld te worden. Heb ik de verdiensten van verscheidene Hoogleeraren niet besproken, het was minder uit vrees van te wijdloopig te worden, dan omdat ik er te weinig van wist; geenszins voorzeker om hunne beteekenis te verlagen.

Moge de moeite aan dit werk besteed door eene welwillende ontvangst van belangstellenden beloond worden! Men beschouwe het als eene eenvoudige hulde, gebracht aan de Hoogeschool, waaraan ik een en veertig jaren als Hoogleeraar verbonden ben geweest, en voor welker bestendigen bloei ik de meest oprechte wenschen koester.

Utrecht,
15 Mei 1886.

G. J. LONCQ

EERSTE AFDEELING.

De Stichting der Utrechtsche Hoogeschool en hetgeen daaraan is voorafgegaan.

De stichting der Utrechtsche Hoogeschool is de vervulling geweest van een wensch, meer dan anderhalve eeuw vroeger reeds door de Stadsregeering uitgesproken, maar destijds, even als het plan, honderd jaar later te dezen opzichte beraamd, door den onspoed der tijden zonder gevolg gebleven. Moge de grond van dien wensch voor een gedeelte gelegen hebben in de zucht om verstandelijke beschaving zooveel mogelijk te bevorderen, voor een grooter deel is deze zeker te zoeken in de behoefte der Utrechtsche jongelieden, die wenschten opgeleid te worden tot den geestelijken stand of tot andere betrekkingen, waarvoor een academische graad, immers hoogere wetenschappelijke kennis gevorderd werd dan in hunne vaderstad te verkrijgen was. Aan voorbereidend onderwijs ontbrak het den zoodanigen niet. Sedert de achtste eeuw onzer jaartelling, toen het Christendom in het Sticht werd ingevoerd, had men aldaar de

zoogenaamde Kapittelscholen [1]), oorspronkelijk alleen voor aanstaande geestelijken bestemd, maar waarin ook wel anderen in de Oude talen, in de Wiskunde en meerdere vakken van wetenschap onderwezen werden. Wel was die gelegenheid tot onderwijs in het jaar 857 door den inval der Noormannen [2]), die de kerken van St. Maarten en St. Salvator met de daartoe behoorende scholen verwoestten, tijdelijk opgeheven geweest, maar, na de verdrijving dier woestelingen en de wederopbouwing der twee genoemde hoofdkerken, in de tiende eeuw door Bisschop BALDERIK hersteld en later, door de stichting van drie nieuwe collegiale kerken met de daaraan verbonden scholen, ook uitgebreid [3]). Eene nieuwe uitbreiding kreeg zij in het jaar 1474 door de oprichting der Hieronymusschool [4]). In deze School, welke, naar het voorbeeld van die te Deventer ingericht, door de voortreffelijkheid van het daar gegeven onderwijs spoedig eene groote vermaardheid had verkregen, werden niet alleen de Oude letteren en de Geschiedenis, maar ook de Wis- en Natuurkunde en sommige andere vakken met het beste gevolg door een groot aantal leerlingen beoefend. Ook was die School, nadat de Kapittel-

---

[1]) Uitvoerig behandeld door wijlen den heer Staatsraad, Burgemeester van Utrecht, H. M. A. J. VAN ASCH VAN WYCK, in zijn belangrijk geschrift, getiteld: *Instellingen van Hooger Onderwijs in Utrecht vóór den Jare* 1636.

[2]) Zie J. H. VAN BOLHUIS, *de Noormannen in Nederland*, bl. 108.

[3]) Zie M. SCHOOCKIUS, *de bonis vulgo ecclesiasticis dictis*, sect. II, c. III, p. 254 seqq.

[4]) Zie daarover G. H. M. DELPRAT, *Verhandeling over de Broederschap van* G. GROOTE *en over den invloed der Fraterhuizen*. 2e druk. bl. 149 volgg. J. F. REITZ, *de Origine Gymnasii Hieronymiani*. Dr. A. EKKER, *de Hieronymusschool te Utrecht*.

scholen in 1586, onder het bestuur van LEICESTER, gesloten waren, de eenige openbare instelling in de stad Utrecht, waar men tot het genieten van universitair onderwijs kon worden voorbereid. Dat hoogere onderwijs moest men elders, vóór de stichting der Leuvensche Hoogeschool zelfs buiten de Nederlanden zoeken. Het was dan ook in het geldelijk belang der ingezetenen, en opdat dezen hunne jonge zonen, die voor den geleerden stand bestemd waren, onder hun onmiddellijk toezicht zouden kunnen houden, dat vele leden der Regeering al vroeg bedacht zijn geweest op het doen eener poging om in de hoofdstad der Provincie Utrecht eene Universiteit opterichten.

De eerste poging daartoe, immers de oudste, waarvan in de oorkonden van het Stedelijk Archief gewag wordt gemaakt, — wij hebben het boven reeds eenigszins aangeduid, — is geschied in het jaar 1470, toen in eene dubbele Raadsvergadering, ongetwijfeld door velerlei bespreking en bedachtzame overlegging onder de mannen van invloed voorafgegaan, eene Commissie van vier leden benoemd werd, om de zaak in ernstige overweging te nemen [1]). Hoe die Commissie zich van de haar opgedragen taak gekweten heeft, schijnt niet ter algemeene kennis te zijn gekomen. Men vindt zulks althans nergens, ook niet in de Aanteekeningen der stedelijke Raadsvergaderingen, vermeld. Zeker in-

---

[1]) Het daartoe betrekkelijke Raadsbesluit, door eene eigenaardige kortheid gekenmerkt, luidde aldus: „JACOB VAN AMERONGEN, WERNER „BRAEM van den nijwen Raide, GHERIT VAN RHIJN GHERITSE ende „MACHARIJS VAN BENTHEM van den ouden Raide zijn ghescict uit „den Raide out ende nijwe, om te bezien ende te spreken mitten „ghenen, die daertoe dienen, dat men alhijr eene Universiteit brengen „mochte."

tusschen is het, dat het doel van de opdracht niet is bereikt geworden. En kan het wel verwondering baren, dat de schier aanhoudende onrust en spanning, waarin de stad Utrecht de laatste dertig jaren van de vijftiende eeuw en ook later verkeerde, de gedachten hebben afgeleid van het grootsche plan tot stichting eener Hoogeschool? Moesten de schulden, welke die stad had moeten maken ter voorziening in de kosten van den oorlog, eerst tegen den haar opgedrongen Bisschop David van Bourgondië, daarna tegen den Aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk, de uitvoering van dat plan niet ten eenenmale beletten? Waren later de moeielijkheden, hier nog meer dan elders, aan de invoering van den Hervormden Godsdienst verbonden; was de verdeeldheid der burgers om zaken van Geloof; waren de gruwelen der Spaansche Inquisitie, die alle gemoederen in het vaderland vervulden, niet meer dan voldoende redenen om nieuwe pogingen tot het verkrijgen der gewenschte Inrichting tegen te houden?

Uit het oog verloren intusschen was het lang gekoesterde voornemen niet. Een duidelijk bewijs daarvan levert het Raadsbesluit van 30 Augustus 1580, waarbij drie heeren werden aangewezen, „omme met „die van de Godshuizen ofte Staten te overleggen, of „men alhier eene Universiteit of groote Schole zal „oprechten ende eenige ordonnantiën daarop te con„cipiëeren."

Maar ook toen — het is reeds door ons aangestipt — heeft het genomen besluit geen gunstig gevolg gehad. Is het waarschijnlijk, dat het voorbeeld van Leiden, waar vijf jaren te voren de eerste Noord-Nederlandsche Universiteit was opgericht, eene zekere ijverzucht had opgewekt, die het herhalen der vroegere poging heeft

verhaast; had men gemeend, dat de Unie, ten vorigen jare gesloten, eene groote kans had gegeven voor de vervulling van veler wensch, — het is gebleken, dat overhaasting in dezen niet baten kon, en dat aan de gehoopte eensgezindheid der machthebbenden nog te veel ontbrak, om de vurig verlangde Stichting tot stand te brengen.

De gronden van den tegenstand, dien het beraamde plan, èn toen, èn later, vooral bij de twee voorstemmende Leden der Staten van Utrecht ondervond, waren deels van godsdienstigen, deels van staatkundigen aard. Dat de Katholieken, waartoe destijds nog het geheele eerste Lid der Staten behoorde, niet ingenomen waren met het streven om hier eene Universiteit te vestigen, waar de Theologie, evenals te Leiden, door belijders van den Hervormden Godsdienst onderwezen zou worden, en dat de vijf Kapittelen daarom weinig genegenheid betoonden om, overeenkomstig den wensch der Stadsregeering, uit hunne inkomsten bijtedragen tot voorziening in de kosten van zulk eene Kweekschool, kon geen verwondering baren. Maar er was ook een groote naijver tusschen de bewoners van de hoofdplaats der Provincie en die van Amersfoort. Men vreesde, dat de vestiging eener Hoogeschool in die hoofdstad aan deze een te groot overwicht zoude geven, en van daar het verlangen van sommigen, in den boezem der Staten uitgesproken, toen aldaar in het begin der zeventiende eeuw beraadslagingen over het bedoelde onderwerp waren aangevangen, om niet Utrecht, maar Amersfoort daarvoor te bestemmen.

De zaak bleef hangende, totdat de Regeering der hoofdstad, wijselijk inziende, dat het beter is te voorkomen dan voorgekomen te worden, het moedige besluit nam om, op eigen kosten, binnen de stad Utrecht

„eene Illustre Schole op te rechten in dewelcke de „Heylige Theologie, Rechtsgeleertheyt, Philosophie ende „andere wetenschappen publicquelick geleert ende ge- „expliceert souden worden, item de kinderen van de „Borgers ende innewoonders deser stadt tot ongelyck „minder costen dan in andere Hogescholen ende Aca- „demien, ende met minder perickel, onder de oogen „ende gesicht van haer ouders ende vrienden, bequaem „gemaeckt worden omme ter gelegender tydt de Kercke „ende Republicque dienst te cunnen doen [1]."

Dat Besluit werd genomen den 3den Mei 1632, met last aan de Stads-gecommitteerden in de vergadering der Staten daarvan mededeeling te doen. Mag men het er voor houden, dat het plan tot oprichting van een *Gymnasium Illustre* vastgesteld is in de stellige hoop, dat die oprichting vroeger of later leiden zoude tot het stichten der zoo gewenschte Universiteit met al de rechten daaraan verbonden, het was zekerlijk wijze voorzichtigheid, ook met het oog op de tegenstanders, met het meer eenvoudige te beginnen.

Waardoor de uitvoering van het genoemde Besluit vertraagd is geworden, hebben wij in de Aanteekeningen der Vroedschap niet vermeld gevonden. Zeker intusschen is het, dat eerst den 25sten Maart 1633, dus bijna elf maanden later, eene Commissie benoemd werd, bestaande uit de beide Burgemeesters en eenige Raadsleden, om eene regeling der op te richten Schole te beramen en de middelen aan te wijzen, waardoor men in haar onderhoud zou kunnen voorzien. Na rijp overleg, ook, voor zooveel dat geraden scheen, met de predikanten, bracht die Commissie den 23sten September

---

[1]) Zoo leest men in de Aanteekeningen der Vroedschap van Utrecht.

daaraanvolgend haar rapport uit, inhoudende, dat men drie Professoren noodig zou hebben, dat de kosten omtrent vijfduizend gulden 's jaars zouden bedragen, en dat deze gevonden konden worden in de inkomsten van de goederen der Broederschappen en van de Bagijnen-conventen [1]).

Met eenige wijziging werd de ontworpen regeling door de Vroedschap aangenomen. Er werden namelijk vóór de inwijding der School achtereenvolgens niet drie, maar vijf Professoren benoemd, vier van welke uit de voorgestelde fondsen, gelijk ons uit eene later vermelde verdeeling gebleken is, bezoldigd zouden worden, één daarentegen, om bijzondere redenen, uit de gewone inkomsten van de stad.

Die ééne was ANTONIUS AEMILIUS [2]), een der beste leerlingen van den beroemden GER. JO. VOSSIUS. Deze AEMILIUS, die vroeger gedurende vier jaren aan het hoofd der Hieronymusschool geplaatst was geweest, maar op eigen verzoek uit die betrekking ontslagen was, had, gelijk in de Raadsvergadering van den 4den November 1633 door Burgemeester VAN VELTHUIJSEN medegedeeld werd, te kennen gegeven, dat hij, bijaldien

[1]) Volgens de Thesauriersrekening, in het Stedelijk Archief bewaard, werden de eerste jaren op die wijze de volgende sommen verkregen: *f* 400 van het Convent van Bethlehem, *f* 100 van Bregitten, *f* 1000 van Cecilien, *f* 1000 van St. Nicolaas, *f* 500 van Bagijnenhof, *f* 1200 van Abramdolen, *f* 1800 van de Broederschappen, *f* 350 van Jeruzalem. Later zijn deze bijdragen nog verhoogd.

[2]) Geboren te Aken, 20 December 1589. Volgens BURMAN, *Traiectum eruditum*, p. 3, was de familienaam „MELIO" of „MELIUS," volgens SCHOTEL „MELIS." 's Mans ouders hadden om hunnen godsdienst de wijk naar Holland moeten nemen. Van daar zijne betrekking tot VOSSIUS.

het genoemde Rectoraat mocht komen te vaceeren, wel genegen zou wezen er zich weder mede te belasten.

De Regeering, die het weder optreden van dien voortreffelijken leeraar in het belang der genoemde School alleszins wenschelijk achtte, daar deze onder en, zoo gezegd werd, wegens het bestuur van den toenmaligen Rector JUSTUS LIRAEUS, eenigszins in verval was geraakt, stelde dien Rector voor zijne betrekking vrijwillig neer te leggen, hem intusschen belovende, dat hij, *casu quo*, eene behoorlijke jaarwedde van Stadswege zoude behouden. Maar LIRAEUS verklaarde dat voorstel niet te kunnen aannemen. Protesteerende tegen den laster van kwaadwilligen, beweerde hij eerstens, dat het verval der bedoelde Inrichting lang niet zoo groot was, als men geliefde te verspreiden, en ten andere, dat men geheel ten onrechte aan hem de schuld placht te geven. Bewogen door 's mans verdediging, trok de Regeering haar voorstel in; maar, bedacht op een expedient, gelijk zij het noemde, om de eer des Rectors te handhaven en hem toch het bestuur der Hieronymusschool te ontnemen, besloot zij op den 23sten December des genoemden jaars LIRAEUS [1]) te benoemen tot *Professor literarum humaniorum* aan de op te richten Illustre School, en wel op eene jaarwedde van zevenhonderd gulden [2]); met genot eener vrije woning; terwijl AEMILIUS, zeven dagen daarna, benoemd werd tot *Professor historiarum* en tevens tot *Regens Gym-*

---

[1]) Volgens HERINGA, *Oratio de Auditorio maiore*, was hij een Utrechtenaar. Het jaar zijner geboorte schijnt niet bekend te zijn.

[2]) Zoo leest men in de Aanteekeningen der Vroedschap. In de Thesauriersrekening staat *f* 850, in November 1634 verhoogd tot *f* 900, drie jaren later tot *f* 1000. Waarschijnlijk zijn hierin de kosten der woning begrepen.

nassii Hieronymiani, op een traktement van dertienhonderd gulden [1]), met aanbieding van het burgerschap der stad en met belofte van de onkosten zijner verhuizing te zullen vergoeden.

Moge het aangegeven motief van die eerste benoeming eenigszins vreemd klinken, men bedenke, dat de benoemde een man was, indertijd door vermaarde Leidsche Professoren, WALAEUS, CUNAEUS en anderen, bijzonder aanbevolen; dat men een slecht bestuurder eener school en toch een goed docent kan wezen, en dat dus het vertrouwen der Regeering „op de suffisantie „ende ervarentheyt van den heer LIRAEUS," gelijk het in de beroepingsacte werd uitgedrukt, niet kan gezegd worden ongegrond te zijn geweest; en zulks te minder, daar men in de Verslagen van de zittingen der Vroedschap de duidelijkste bewijzen vinden kan van de nauwgezetheid, waarmede zij, in het algemeen genomen, onderzoek deed naar de bekwaamheid en geschiktheid der personen, die voor den eenen of anderen leerstoel in aanmerking kwamen.

Eene derde en vierde benoeming gold de Philosophie en de Rechtsgeleerdheid. Voor eerstgenoemd vak viel de keuze den 15^den^ Januari 1634 op HENRICUS RENERIUS [2]), destijds *Philosophiae Professor* aan de Illustre School te Deventer, die zich bereid verklaarde den hem aangeboden leerstoel aan te nemen op een jaarlijksch traktement van duizend gulden, de huishuur of vrije woning daaronder begrepen. Het ambt van

---

[1]) Deze jaarwedde is in 1638 tot duizend gulden verminderd, nadat AEMILIUS voor de betrekking, die hij bij de Hieronymusschool bekleedde, bedankt had; later tot twaalfhonderd verhoogd.

[2]) HENRI RENERY, in 1593 geboren te Huy (Hoei), eene stad aan de Maas, tusschen Luik en Namen, gelegen.

Hoogleeraar in de Rechten had men gaarne opgedragen aan „seecker uitnemend excellerende ende vermaert „geleert man ende Professor, die men van goeder „handt bericht was dat mogelijk wel te bewegen soude „sijn om aen te nemen *Professionem Iuris* alhier," wiens naam en standplaats intusschen in de destijds gehouden Aanteekeningen der Vroedschap niet vermeld zijn [1]). De vrees echter, dat die opdracht in eene naburige Provincie euvel genomen zoude worden, en dat de stad daarvan nadeelige gevolgen zoude te wachten hebben, heeft de Vroedschap doen besluiten daarvan af te zien, en òf BERNARDUS SCHOTANUS, Professor te Franeker, te benoemen, òf ANTONIUS MATTHAEUS, die hetzelfde ambt te Harderwijk bekleedde. Na rijpe overweging bepaalde zich de keuze den 10den Februari op MATTHAEUS, bekend als ANTONIUS MATTHAEUS II [2]), die de benoeming aannam op eene jaarwedde van duizend gulden [3]), en onder voorwaarde, dat hem het burgerschap der stad verleend zoude worden, met vrijdom van tochten, wachten en wat dies meer zij, en met vergoeding voor de in Harderwijk nog verschuldigde huishuur en de onkosten van transport [4]).

In de Raadsvergadering van den 24sten Februari 1634 werd door heeren Burgemeesters en verdere gecommit-

---

1) Wij zullen later zien, dat de Leidsche Professor PETRUS CUNAEUS bedoeld was.

2) Geboren te Herborn, den 27sten December 1601. Zijn vader, die denzelfden naam droeg, is achtereenvolgens te Herborn, Marburg en Groningen *Iuris Professor* geweest.

3) Het volgende jaar reeds met tweehonderd gulden verhoogd.

4) Zoodanige onkosten zijn toen en later altijd vergoed aan elders wonenden, die het ambt van Hoogleeraar aan de Utrechtsche Hoogeschool hadden aangenomen.

teerden te kennen gegeven, dat, nu vier Professoren benoemd waren, die hunne betrekking in de aanstaande Meimaand zouden kunnen aanvaarden, een besluit diende genomen te worden ten aanzien van de plaats, waar men de noodige *Auditoria* voor de openbare lessen zou kunnen maken, opdat alles tegen het genoemde tijdstip gereed mocht wezen.

Reeds vroeger had men gedacht over het groot Kapittelhuis van den Dom, waarin men door een scheidsmuur een grooter en een kleiner *Auditorium* zou kunnen verkrijgen; en ook nu werd dat als het meest geschikte aanbevolen. De zaak werd in beraad gehouden en kreeg in eene volgende bijeenkomst haar beslag. Eene commissie werd benoemd om den heer Domdeken mededeeling te doen van den wensch om het genoemde Kapittelhuis voor het beoogde doel te laten inrichten en een toegang tot dat huis te maken op het Oud-Munsterkerkhof. Die Domdeken was voor zich zelven zeer genegen tot inwilliging van dat verlangen, maar de heeren van het Kapittel maakten zwarigheid. Wel waren zij bereid het bedoelde huis ten dienste van de op te richten Schole af te staan, maar weigerden hunne toestemming tot het maken van den verlangden ingang, omdat zulks een ongerief zou veroorzaken voor hunne aldaar wonende officianten.

De Regeering volhardde intusschen in haar besluit en deed zelfs, in weerwil van den volgehouden tegenstand, *e plenitudine potestatis* een aanvang maken met het werk. Het Kapittel kwam daartegen in verzet en verzocht de interdictie van het Hof, welke echter niet gegeven werd. Daarna beklaagde men zich bij de Staten; maar de Stadsregeering, bewerende, dat de daad, die men zocht te beletten, tot hare politie be-

hoorde en overeenkwam met de rechten, die zij sedert vele jaren over kerken, koren en dergelijke plaatsen had uitgeoefend, verklaarde de Staten in dezen wel als middelaars, maar niet als rechters te kunnen erkennen. Door bemiddeling van gecommitteerden [1]) uit de twee voorstemmende Leden werd dan ook een vergelijk getroffen met de heeren van het Kapittel, waarbij de Stad haren zin kreeg, zich intusschen verbindende de officianten van het Kapittel van behoorlijke woningen te voorzien en hun verder zoodanige vergoeding te geven, als waarop zij aanspraak konden maken. De zaak werd alzoo ten slotte in der minne geschikt. Zelfs werd goedgevonden, dat nog een tweede ingang zou gemaakt worden aan het Domkerkhof. Ook bepaalde men, dat, indien de Stadsregeering te eenigen tijd de Illustre School mocht willen verplaatsen of opheffen, het gebruik van het Kapittelhuis weder komen zou aan het Kapittel van den Dom, in welk geval de Regeering alleen het gestoelte (den katheder) en de banken zou tot zich nemen, maar voor timmering of reparatie geenerlei vordering zou doen. Eindelijk werd, vreemd genoeg, aan de heeren van het Kapittel toegestaan voor het verpachten hunner tienden het voorschreven Kapittelhuis te gebruiken.

Moge de tegenstand, bij de poging ter verkrijging van het Groot Kapittelhuis ten behoeve der op te richten School ondervonden, de vestiging van een Theologischen leerstoel vertraagd hebben, men leest met verwondering, dat de Stadsregeering daarover

---

[1]) Deze waren de Heeren JACOB VAN ASCH VAN WYCK, geëligeerde Raad, sedert President der Staten van Utrecht, en GODART Baron VAN REEDE VAN NEDERHORST.

eerst ernstig is beginnen te denken na een daartoe strekkend verzoek ontvangen te hebben van den Kerkeraad der gereformeerde Christelijke gemeente alhier.

„'s Maendaechs den XXI Aprilis," zoo luidt het verhaal in de Notulen der Vroedschap, „compareerden d'heeren „CORNELIUS DUNGANUS, Minister, ende FLORIS DE GOYER, „ouderlingh, als gecommitteerden van de Kerkeraedt „der gereformeerde Christelijke gemeynte alhier, so by „monde als schriftelijke remonstrantie de Vroedschap „congratuleerende over haer loffelyk voornemen van „een Illustre Schole in deze oude vermaerde ende wel- „gelegen stadt op te rechten, mitsgaders versoeckende „ende recommanderende met verscheydene redenen, dat „doch mede een *Professor Theologiae* beroepen mochte „worden, gelyck in alle andere Illustre Scholen enz."

Dat verzoek gaf aanleiding tot beraadslaging met daarop gevolgde verklaring, dat de Regeering altijd gemeend had en nog meende hier ook een *Professor Theologiae* te beroepen; waarom zij haren gecommitteerden last gaf „met advys ende communicatie van de dienaers „des Goddelyken Woorts" onderzoek te doen naar den bekwaamste, dien men de genoemde betrekking zou kunnen aanbieden, terwijl zij heeren Burgemeesters verzocht de andere Leden der Staten daarvan te verwittigen en te verzoeken, dat de *Alumni* [1]) dezer

[1]) Zoo noemde men de jongelieden, die sedert het jaar 1625, op kosten der Staten van Utrecht, hetzij te Leiden, hetzij te Franeker in de Theologie studeerden. Hun getal, oorspronkelijk op 47 bepaald, is spoedig ingekrompen tot 18, ieder van welken eene jaarlijksche toelage van tweehonderd gulden kreeg. Het was eene navolging van hetgeen vroeger door de in 1028 naar Utrecht overgebrachte abdij van St. Paulus placht te geschieden. Na de Kerkhervorming waren de goederen dier abdij Staatseigendom geworden. Zie ANT. MATTHAEUS, *Fundationes et fata Ecclesiarum*. L. I. p. 107.

Provincie, die toen te Leiden studeerden, na de aanstaande groote vacantie en zoo vervolgens in de Illustre Schole dezer stad tot den geestelijken stand mochten worden opgeleid.

Onder meer andere „godtvruchtige ende geleerde vermaerde mannen" werd den gecommitteerden bijzonder aanbevolen „D. ALTINGIUS" [1], *Theologiae Professor* aan de Academie te Groningen, met bijvoeging nochtans, dat men betwijfelde, of deze wel te bewegen zoude zijn zich naar Utrecht te verplaatsen. De Vroedschap besloot intusschen daartoe eene poging te doen. Die poging schijnt mislukt te zijn, en het is dientengevolge, dat na rijp beraad, op den 9^den^ Juni deszelfden jaars, GISBERTUS VOETIUS [2], Predikant te Heusden, een geleerde van erkende rechtzinnigheid en grooten ijver, beroepen werd tot Professor in de Theologie, alsmede in de Hebreeuwsche en andere Oostersche talen; welke betrekking reeds drie dagen daarna door gemelden predikant werd aangenomen, op een jaarlijksch traktement van twaalfhonderd gulden, de huishuur daaronder begrepen.

De 17^den^ Juni van het jaar 1634 was bepaald voor de Inwijding der Illustre School. Door biljetten, op vele plaatsen in de stad Utrecht en in de andere steden der Provincie aangeplakt, was het plan dier Inwijding ter algemeene kennis gebracht. De Staten, het Hof,

---

[1]) HENDRIK ALTING. Zijne biographie, door Mr. W. B. S. BOELES bewerkt, vindt men bl. 17 van de Bijlagen, achter het *Gedenkboek der Hoogeschool te Groningen*, van Dr. W. J. A. JONCKBLOET.

[2]) GIJSBERT VOET, geboren te Heusden den 3den Maart 1589, *in Theologicis* leerling van GOMARUS en ARMINIUS aan de Leidsche Hoogeschool.

de Vroedschap en andere Autoriteiten, ook de Predikanten, waren op de meest officieele wijze uitgenoodigd, om die belangrijke plechtigheid met hunne tegenwoordigheid te vereeren.

Nadat 's Zondags te voren in alle kerken de Goddelijke zegen over het aan te vangen werk was afgebeden, verzamelden zich op den vastgestelden feestdag, des morgens te zeven uren, de Schout, de Burgemeesters, de Vroedschap met den Stads-advocaat en de Secretarissen ten Stadhuize, werwaarts ook de Professoren togen, door stadsdienaars van hunne woningen afgehaald. Te acht uren begaven die heeren zich in optocht over de Stads-Plaats door de Lakensnijders- en de Choorstraat over de St. Maartensbrug onder den Domtoren door de Domkerk, en voorts door de galerij of het pand aan de zuidzijde van 't Koor naar het Groot Auditorium. Voorafgegaan van vijf dienaars met de *insignia* hunner waardigheid, werd de stoet geopend door de heeren Schout en Burgemeesters. Daarna volgden in ambtsgewaad de Professoren ANTONIUS MATTHAEUS, ANTONIUS AEMILIUS, JUSTUS LIRAEUS en HENRICUS RENERIUS, elk tusschen twee Raden dezer stad en begeleid door den vooraangaanden Pedel van de Illustre School, in de hand hebbende zijn ebbenhouten staf met zilver beslagen en met de wapenen van Stad en School op uitnemende wijze versierd. Drie aan drie, naar rang van ouderdom en regeering, volgden toen de verdere leden van den Magistraat, de Stads-advocaat en de Secretarissen, terwijl de stoet door ondergeschikte beambten en stadsdienaars gesloten werd.

Bij het inkomen en plaatsnemen van die heeren in het sierlijk met tapijten behangen en van gestoelten en banken voorzien Auditorium, evenals tusschen en

na de plechtige redevoeringen, hoorde men indrukwekkende muziek, door stadstoonkunstenaars [1]), die op eene verhevene plaats aan de oostzijde der Gehoorzaal gezeten waren, op blaasinstrumenten uitgevoerd.

Nadat de Heeren Staten en de Raadsheeren van den Hove Provinciaal, alsmede de Predikanten, Edellieden, Advocaten, Doctoren en andere aanzienlijke personen binnengeleid en naar de voor hen bestemde plaatsen gebracht waren, beklom de Stads-secretaris, Mr. JOHAN VAN DER NYPOORT, het spreekgestoelte en sprak, op verlangen en uit naam van den Magistraat, eene even keurige als gepaste Latijnsche rede [2]) uit ter inwijding der Illustre School, waarna Prof. ANTONIUS MATTHAEUS, ter aanvaarding van zijn ambt, eene Oratie hield *de Juris Civilis sapientia contra eius obtrectatores.* En hiermede was de eerste plechtige *actus* geeindigd. De Autoriteiten en de andere toehoorders verlieten de zaal, en daarna de Professoren, die in dezelfde orde, waarin zij gekomen waren, en wederom begeleid door Schout, Burgemeesters en Raden der Stad Utrecht, naar het Stadhuis togen, vanwaar zij door den Pedel en de stadsdienaars naar hunne woningen werden gebracht.

's Namiddags te drie uren werd Prof. ANTONIUS AEMILIUS en werden ook zijne ambtgenooten door stadsdienaars gehaald en geleid in de kerkekamer van den Dom, en van daar in het Auditorium maius, waar

---

[1]) Stadstrompers of Stadsmusiciens geheeten. Zie het belangrijke werk van Jhr. Mr. J. C. M. VAN RIEMSDIJK, *Het Stads-Muziekcollege te Utrecht* (*Collegium musicum Ultraiectinum*) 1631—1881. *Eene bijdrage tot de Geschiedenis der Toonkunst in Nederland* bl. 25.

[2]) Deze rede is met de *Orationes inaugurales* der 5 eerste Professoren in éénen bundel uitgegeven, die den titel draagt van *Illustris Gymnasii Ultraiectini inauguratio una cum Orationibus inauguralibus.*" *Ultraiecti* CIƆIƆCXXXIV.

eerstgenoemde, in tegenwoordigheid van de bovengenoemde Autoriteiten en vele andere aanzienlijke en geleerde mannen, eene inaugureele Oratie hield tot lof der Regeering en tot aanprijzing der historische studie: *de novo hoc et laudabili Senatus instituto, necnon de usu lectionis historicae.*

Den volgenden morgen, te acht uren, werden de Professoren JUSTUS LIRAEUS en HENRICUS RENERIUS door den Pedel, de andere door stadsboden in het Auditorium geleid, waar de eerste, ten aanhooren van dezelfde hooger en lager geplaatste personen daartoe uitgenoodigd, *de cathedra* sprak *de usu et dignitate studiorum humanitatis;* de laatste *de lectionibus et exercitiis philosophicis.*

More maiorum en als tot een voorbeeld van volgende geslachten werd het feest des middags van den 18den Juni besloten met een plechtigen maaltijd, van stadswege in een schoon en luchtig vertrek van het Agnietenklooster gegeven, waarop de Staten, de Raadsheeren van het Hof, de Schout en andere dignitarissen, in het geheel 89 personen, genoodigd waren.

De laatst benoemde der vijf bovenvermelde Professoren, GISBERTUS VOETIUS, die bij de Inwijding der School niet tegenwoordig was, omdat hij zijne standplaats niet verlaten kon, voordat een ander Evangeliedienaar zijn werk aldaar had overgenomen, heeft eerst op den 21sten Augustus zijne nieuwe waardigheid aanvaard. Door den Pedel en twee stadsdienaars van zijne woning naar het Stadhuis gebracht, en vandaar door twee Oud-Burgemeesters dezer stad in het Groot Auditorium geleid, heeft hij, in tegenwoordigheid van de meer gemelde Autoriteiten, Professoren, Predikanten en vele andere toehoorders, eene inaugureele Oratie

gehouden *de pietate cum scientia coniungenda*, en is reeds den volgenden dag met zijne lessen begonnen VOETIUS' ambtgenooten hadden dat al op den 24sten Juni gedaan, ten aanhooren niet alleen van vele jonge studenten, maar ook van een aantal naar kennis dorstende personen van meer gevorderden leeftijd, edelen en geleerden, waar de stad Utrecht werkelijk rijk aan was.

Ten aanzien van de onderwerpen dier lessen, van de onderlinge verhouding der Professoren, van hunne gemeenschappelijke daden, van geheel het inwendige leven der Illustre School is weinig of niets bekend. Aanteekeningen van het doceerend personeel, zoo die al mogen gehouden zijn, bestaan helaas niet meer, en uit de Notulen der Vroedschap kan men zich te dien opzichte geen genoegzaam licht verschaffen. Uit laatstgenoemde bron weten wij, dat er eene *series lectionum* vastgesteld en ook gedrukt is; maar het is ons niet gelukt een exemplaar daarvan te zien te krijgen. Ter loops wordt in die Notulen gesproken van een Praeses en Assessor. Dit waren dus waarschijnlijk de dignitarissen van het corps der hooggeleerden. In de Raadsvergadering van den 15den Augustus 1634 zijn de „Wetten of Leges" der Illustre School gelezen en gearresteerd, maar haar inhoud wordt niet vermeld. Een voorstel om den studenten eenige vrijstellingen of privilegiën te verleenen is bij herhaling in beraadslaging gebracht, maar telkens in advies gehouden.

Op het reeds vermelde verzoek aan de Staten, om hunne *Alumni*, die te Leiden studeerden, voortaan aan de Utrechtsche Hoogeschool te laten onderwijzen, is den 8sten Juni deszelfden jaars een gunstige beschikking gegeven. Het opzicht over die *Alumni* werd aan de Predikanten opgedragen.

Bepalingen omtrent den aanvang en den duur der verschillende vacantiën, waaronder die van de hondsdagen, beginnende den 15[den] Juli en eindigende den 15[den] Augustus, en die van den „vervaertydt" (verhuistijd) in het laatst van October, van Woensdag tot den volgenden Maandag, om hare qualificatie verdienen genoemd te worden, werden bij onderscheidene gelegenheden gemaakt.

Den 20[sten] April van het jaar 1635 werd bepaald, dat de heeren Burgemeesteren en wie het hun believen mocht te assumeeren, den eersten Woensdag van elke maand met de Professoren zouden samenkomen, ten einde te hooren, wat dezen ten nutte der Illustre School hadden voor te stellen. Zoowel hieruit als uit eene menigte andere besluiten blijkt ten duidelijkste, dat de belangen der School door de Regeering steeds volijverig behartigd werden. Maar ook minbevoegden, gelijk zij ons ten minste toeschijnen, bemoeiden zich daarmede. In de Vergadering van den 25sten Februari 1635 werd een request gelezen van afgevaardigden der Utrechtsche Synode, waarin zij, na dankzegging en zegenwenschen voor de opgerichte Illustre School, de aandacht der Vroedschap vestigden op zekere Resolutie van de Nationale Synode, te Dordrecht in 1619 gehouden, betreffende de Academiën en Scholen, en waarbij zij verzochten, dat die Resolutie in ernstige overweging genomen, en diensvolgens het hier gestichte *Gymnasium Illustre* met meer Professoren, en wel voornamelijk met een *Professor Medicinae* verrijkt mocht worden [1]).

---

[1]) Noch in de *Kerken-ordre* vastgesteld in de Nationale Synode van Dordrecht A. 1618 en 1619, noch in de *Post-acta* van diezelfde

Op dit request, in de zitting van den laatsten Augustus daaraanvolgende andermaal ter tafel gebracht, heeft de Vroedschap zich erkentelijk betoond voor de belangstelling der Synode, met verzekering, dat zij van de gegeven wenken zoodanig gebruik zoude maken als de dienst der Kerk en der Illustre School vereischen mocht.

Meer welgevallig was waarschijnlijk de hulde geweest, veertien dagen na de Inwijding der School, door Jonker GERARD VAN REEDE, zoon van den heer van Renswoude, en, een half jaar later, door HENRICUS MOREELSE [1]), zoon van den Oud-schepen en Raad PAULUS MOREELSE, aan den Magistraat der Stad Utrecht gebracht in welgestelde Latijnsche Oratiën, *publice* in de Schole uitgesproken, waarvoor elk der redenaars vereerd is met een kostbaar en sierlijk gebonden boekwerk, waarop het wapen der Stad was afgedrukt.

Naar aanleiding van een verzoek, den 21sten Mei 1635 door Ouderlingen van de Waalsche gemeente alhier tot de Vroedschap gericht, om medewerking in het beroepen van D. LUDOVICUS DE DIEU [2]), Predikant

---

Synode is eenig artikel te vinden, waaruit de Utrechtsche Synode hare bevoegdheid ontleenen kon om, ongevraagd, officieele adviezen te geven omtrent het getal en de hoedanigheid der te kiezen Professoren, dan voor zoover hunne rechtzinnigheid betrof.

[1]) Diezelfde MOREELSE is tien jaren later alhier Hoogleeraar geworden in de Rechtsgeleerde Faculteit.

[2]) LODEWIJK of LOUIS DE DIEU, den 7den April 1590 te Vlissingen geboren, waar zijn vader, uit een aanzienlijk geslacht gesproten, predikant was. Hijzelf was ook Regent van het Waalsche Collegie te Leiden en door zijne schriften als Orientalist en Uitlegkundige

bij de Nederduitsche gemeente te Leiden, heeft die Vroedschap, gevolg gevende aan een reeds vroeger te dien aanzien gedanen voorslag, besloten gemelden Evangeliedienaar mede te benoemen als *Professor veteris testamenti et linguarum Orientalium*, en hem tevens de waardigheid van Bibliothecaris aantebieden. Op het in Juni ontvangen bericht intusschen, dat men den man te Leiden niet wilde ontslaan, en dat hij zonder behoorlijke demissie niet genegen scheen het beroep te Utrecht aan te nemen, heeft de Vroedschap goedgevonden zich van verdere pogingen in dezen te onthouden.

Weinige weken daarna is men, om het steeds toenemend aantal studenten, beginnen om te zien naar een tweeden Professor in de Rechten. De aandacht werd gevestigd op Mr. JACOBUS MAESTERTIUS [1]), die te Leiden tot veler genoegen voorlezingen over het Leenrecht gehouden had, en men besloot dezen de betrekking van *Professor Iuris extraordinarius* aantebieden. MAESTERTIUS nam echter geen genoegen met het vastgesteld *honorarium* en verklaarde bovendien, dat hij in geen geval besluiten kon tot het aannemen van genoemden post zonder toestemming van heeren Curatoren der Leidsche Hoogeschool, die hem als Lector hadden aangesteld. Op de medeeling daaromtrent, door Burgemeesters en verdere gecommitteerden ge-

---

zeer gunstig bekend. Zie over hem, onder anderen, PAQUOT, *Mémoires pour servir à l'histoire des* XVII *Provinces des Pays-Bas* T. I. SIEGENBEEK, *Geschiedenis der Leidsche Hoogeschool* II, bl. 291. GLASIUS, *Godgeleerd Nederland* bl. 369 *volgg.*

[1]) In het jaar 1610 te Dendermonde in Vlaanderen geboren, in 1634 te Leiden tot *Iuris Utriusqûe Doctor* bevorderd, is deze MAESTERTIUS in 1637 Hoogleeraar te Leiden geworden, maar reeds in 1658 overleden. Zie SIEGENBEEK, *Geschiedenis der Leidsche Hoogeschool* II, bl. 122.

daan, besloot de Vroedschap onverwijld pogingen te doen om Mr. BERNARDUS SCHOTANUS [1]), *Iuris Professor* te Franeker, over wien reeds vroeger ernstig gedacht was, over te halen om zich naar Utrecht te verplaatsen, waartoe wel eenige kans scheen te bestaan. MAESTERTIUS, die toevallig in Utrecht was, dit hoorende, had berouw over de door hem gemaakte zwarigheid, verminderde zijne eischen en vroeg denzelfden dag, of men niet konde goedvinden op het genomen besluit terug te komen. Op welke vraag door de Vroedschap een ontkennend antwoord werd gegeven.

De onderhandelingen met genoemden Franeker Hoogleeraar, eerst door eene Commissie daartoe naar Friesland gezonden, later door bespreking alhier, waarvoor de belanghebbende was overgekomen, gevoerd, hebben tot een gunstigen uitslag geleid, en is, ook in overleg met Prof. MATTHAEUS, den 18den September 1635 de acte geteekend, waarbij Mr. BERNARDUS SCHOTANUS de hem aangeboden betrekking van *Professor Iuris* aan de Illustre School alhier aangenomen heeft op een jaarlijksch tractement van twaalfhonderd gulden, met bepaling, dat hij en Prof. ANTONIUS MATTHAEUS het onderwijs in genoemde wetenschap deelen zouden, en wel in dier voege, dat om het andere jaar de eene de Pandecten of den Codex, de andere de Instituten zoude verklaren, en zulks in vier lessen iedere week, terwijl SCHOTANUS bovendien wekelijks twee lessen zou geven

---

[1]) Den 7den October 1598 te Franeker geboren, waar zijn vader, HENRICUS SCHOTANUS, Hoogleeraar in de Rechten was. Hij heeft deels te Franeker, deels te Leiden gestudeerd en is in eerstgenoemde stad gepromoveerd. Zie VRIEMOET, *Athenae Frisiacae* p. 226 *seqq.* BOELES, *Frieslands Hoogeschoool en het Rijks Athenaeum te Franeker*, II, bl. 122.

in Mathesi [1]) of in zoodanige andere gedeelten der Rechten, als de Magistraat hem mocht opdragen; voor welke lessen hem dan nog eene jaarlijksche toelage van driehonderd gulden verleend zou worden. Hij aanvaardde zijne nieuwe waardigheid den 3den November eerstvolgende met eene Oratie *de Scholarum εὐταξία s. bono ordine*, voor een zeer aanzienlijk gehoor uitgesproken.

Aan ARNOLDUS VAN GOOR, *Theologiae et Philosophiae Candidatus*, was den 7den September deszelfden jaars toegestaan tot nader order tweemaal 's weeks eene openbare les te geven in *Philosophia practica*; aan ARNOLDUS SENGUERDIUS den 24sten dierzelfde maand om even dikwijls eene voordracht te houden over *Metaphysica*, terwijl den 21sten December daaraanvolgende MARTINUS SCHOOCK verlof kreeg in het kleinste Auditorium der Illustre School met besloten deuren een *Collegium Oratorium* of *Exercitia Oratoria privata* te houden.

Zoo werd dus de omvang van het onderwijs aan die School van lieverlede uitgebreid, en heeft de goede naam, dien zij zich al in het eerste jaar van haar bestaan had weten te verwerven, hare zoo gewenschte verheffing tot eene Academie veel spoediger in aanmerking doen nemen dan men in den beginne had durven hopen. Geen twijfel, of in en buiten den boezem der Stadsregeering was die verheffing al sedert maanden voorbereid, en kon het alzoo geen verwondering baren,

---

[1]) Hij was ook bekend als een goed Wiskundige en bezat, bij den doctoralen graad in de Rechten, ook den titel van *Artium Liberalium Magister*.

dat Burgemeester GIJSBERT VAN DER HOOLCK reeds in de Raadsvergadering van den 16den Februari 1636, wijzende op de hem bekende goede gezindheid van eenige heeren der twee voorstemmende Leden van de Staten 's lands van Utrecht, waaronder JACOB VAN ASCH VAN WYCK [1]) de eerste plaats bekleedde, het voorstel deed om die Staten officieel te verzoeken den Professoren der Illustre School het recht te geven van Doctoren, Licenciaten, Meesters en wat dies meer zij te creëeren en die School alzoo in werkelijkheid tot eene Academie te verheffen. Dat voorstel werd met eenparige stemmen aangenomen, het bedoelde verzoek, met medewerking van Burgemeester DIRK VAN VELTHUYSEN, nog dienzelfden dag aan de Staten gedaan en door dezen onverwijld en even eenstemming ingewilligd, van welke inwilliging het navolgende Octrooi de nooit genoeg te loven bewijzen bevat.

„De Staten van den Lande van Utrecht, nae voor-„gainde wettige Beschrijvinge, Staetsgewijse vergadert „zijnde,

„Gehoort het aengeven van de Heeren Gecommit-„teerden der Stad Utrecht: Als dat de Heeren hare „principalen in den Jaere XVI C vier ende dertich, „tot merckelycken prouffijt van deze provincie geëri-„geerd hebben een Illustre Schoole; En d'selve „algereets met voornaeme treffelicke Professoren verzien.

---

[1]) Het zij ons vergund te dezer plaatse den wensch uit te spreken, dat het beeld van dezen voortreffelijken man, die tot de stichting der Utrechtsche Hoogeschool met de rechten daaraan verbonden, als Voorzitter der Staten van Utrecht, zeker het meest heeft bijgedragen, het Academiegebouw, dat de Stad Utrecht zich voorgenomen heeft op te richten, als een blijk van dankbaarheid versieren moge.

„Waeromme ende in erkentenisse van dien versouckende, „dat wij, omme de gemelte Heeren der Stad Utrecht, „tot onderhoudinge en bevorderinge van soo loffelycken „werck te meer te animeren, gelieven wilden de Professoren ende Leeraars in deselve Schoole algereets „aengenomen, ofte noch t'eeniger tijd aantenemen, „in wat faculteyt, scientie ofte wetenschap t'selve soude „mogen wesen: macht te geven ende authoriseeren, „omme in de selve faculteyten, scientie en wetenschappen, „nae voorgaende wettelijcke examinatie ende ondersouck te verlenen, Titulen van Doctoren, Licentiaten, „Meesters enz. onder behoorlijcke Letteren ende „Brieven daertoe dienende: Ende dat d'selve in dese „van gelijcke kracht sullen wesen als die in andere „Universiteyten ofte Academien verleendt ofte gegeven „werden,

„Doen te weten,

„Dat wij nae voorgaende deliberatie op het voorsz. „aengegeven versouck en daerbij verhaelde redenen „gelet. En niet meer in recommandatie hebbende dan „t'gene is streckende tot prouffijt, eere ende lustre „van deze Provincie, van nu, voor altijt gegundt geconsenteert ende geoctroyeert hebben: Gelyck wij „gunnen, consenteren en octroyeren, van nu voor „altyt bij dese eendrachtelyck uijt onse Souveraine „macht: dat de voorsz. Illustre Schoole verandert ende „geërigeert sal werden, soo wij d'selve veranderen „ende erigeren by deze tot eene Universiteyt oft „Academie. Soo ende met alsulcke macht ende authoriteyt als andere Universiteyten ofte Academien, van hare „Souveraine Princen en Heeren onder hare Heerschappien ofte Iurisdictien gebeneficieert ende versien mogen „wesen. Dienvolgens soo authoriseeren en geven wij „macht bij dese, den Professoren en Leeraers in dese

„gemelte Universiteyt ofte Academie algereets aange „nomen ofte noch 't eeniger tyt aen te nemen, in wat „faculteyt, scientie ofte wetenschap, 't zelve zoude mogen „wesen, omme in d'zelve faculteyten, scientien ende „wetenschappen, nae voorgaende wettelycke Exami- „natie ende ondersouck te verleenen, Titulen van Doc- „toren, Licentiaten, Meesters enz. onder behoorlijcke „Letteren en Brieven daertoe dienende. Verclarende „mede bij deze dat d'zelve dienaengaende van gelycke „kracht sullen wesen, als die in andere Universiteyten „ofte Academien geacht gehouden en gereputeert syn: „Ordonnerende allen ende eenen ijegelycken onder „onzen Gebiede staende, En versouckende allen anderen „die dese soude mogen aengaen, de meergemelte Heeren „der Stad Utrecht, de Professoren voorsz. respective, „neffens allen anderen het effect van dese onze gun- „ninge en Octroye te laten ende doen genieten, vol- „komentlyck ende gerustelyck; want wy 't selve ten „dienste en oorbaar van dese Provincie en gemelte „Stadt bevinden te behooren. Des ten oirkonde soo „hebben wy dese met onse gewoonlycke paraphure en „uythangenden grooten zegele, mitsgaders de signature „van onsen besworen Secretaris doen bevestigen.

„Gegeven te Utrecht den XVI[den] dagh February in „'t Iaer ons lieffs Heeren ende eenigen Zalichmaeckers „Jhesu Christi XVI C ses en dertich.

„JAC. VAN ASCH VAN WYCK, vt.
„1636.
„Ter ordonnan. van mijne voorn.
„Heeren die Staten.

„ANT. VAN HILTEN."

Met den meesten spoed, gelijk te verwachten was, werd het heuglijk bericht van de verheffing der Illustre School tot eene Universiteit of Academie van wege de Vroedschap aan de heeren Professoren toegezonden, en werden dezen verzocht te overleggen, wat zij al aanstonds voor die Academie noodig achtten. Ten gevolge van dit verzoek werd voorgesteld onverwijld in de eerste plaats een Rector magnificus en twee Assessoren te benoemen; ten andere, opdat geen Faculteit ontbreken mocht, een *Professor Medicinae* te beroepen; verder de Inwijding der Academie te bepalen op Dinsdag vóór, of op Woensdag na Paschen nieuwen stijls, en alsdan twee *Orationes inaugurales* te laten doen: ééne van Stadswege, en ééne van wege de Academie; eindelijk voor die Inwijding en voor de Promotiën, die daarna volgen mochten, mitsgaders voor alle andere solemneele *actus*, om de beperkte ruimte van het Auditorium, de eene of andere kerk te gebruiken.

Dit voorstel werd door de Vroedschap aangenomen. Tot Rector magnificus werd eenpariglijk gekozen D. BERNARDUS SCHOTANUS, *Iuris et Matheseos Professor* alhier; tot *Professor Medicinae*, mede met algemeene stemmen, Dr. WILHELM VAN DER STRATEN [1]), burger van Utrecht en stads-geneesheer, die sedert 1621 in het Nederduitsch lessen had gegeven in Anatomie. Men besloot de Inwijding der Academie in het koor der Domkerk te doen plaats hebben op den $\frac{16}{26}$ Maart, en de daarbij te houden Oratiën op te dragen aan den Stads-secretaris en aan Prof. ANT. AEMILIUS. De benoeming van Assessoren werd nog in advies gehouden.

[1]) Heer van Willeskoop en Kort Heeswijk, in 1593 te Utrecht uit een aanzienlijk geslacht geboren.

Dr. van der Straten of Statenus, gelijk hij sedert, overeenkomstig de gewoonte van dien tijd, in den regel genoemd is geworden, nam, na ernstige bespreking met de heeren Burgemeesters en de door dezen geassumeerden, de beroeping aan, onder bepaling, dat hij des zomers tweemaal in de week ontleedkundige voorlezingen *de cathedra* houden, en in de wintermaanden anatomische demonstratiën *in cadavere* doen zoude; dat hij, zoo de studenten hem verzoeken mochten *Collegia Medicinae privata* te zijnen huize te geven, zulks niet zoude weigeren; dat hij dengenen, die zulks begeerden, in het gasthuis aanwijzing zoude doen, waardoor natuurlijk bedoeld werd hun het onderzoeken en behandelen van zieken te leeren; dat hem eene jaarwedde van zeshonderd gulden zou worden toegekend, onverminderd hetgeen hij van de toeschouwers zijner anatomische demonstratiën placht te ontvangen; dat hij verder deelen zoude in de eere en emolumenten zijner ambtgenooten, en dat men, zoo de omstandigheden de vermeerdering van het getal Professoren in de Medicijnen vereischen mochten, hem de oudste en eerste plaats zoude laten.

Had de plechtige inwijding der Illustre School, zoowel buiten als in de Stad Utrecht, groote belangstelling gewekt, nog meer was dit het geval bij de inauguratie der Academie. Met zorg was alles daartoe door de Stadsregeering voorbereid. Op de meest deftige wijze waren de verschillende Autoriteiten van Stad en Provincie, deels mondeling, deels schriftelijk uitgenoodigd om die wijd en zijd aangekondigde plechtigheid met hare tegenwoordigheid te vereeren. Drie dagen te voren was in alle kerken voor het heil der nieuwe Stichting gebeden, en had Prof. Voetius in de Domkerk eene

toepasselijke leerrede [1]) gehouden, naar aanleiding van LUCAS II v. 46: „En het geschiedde na drie dagen, „dat zij hem vonden in den tempel, zittende midden „onder de leeraars, hen hoorende en hen vragende."

Op den 16[den] Maart 1636 nu werd de Rector magnificus BERNARDUS SCHOTANUS en werden de overige Professoren, met hunne tabbaarden omhangen, door de twee oudste Raden naar het Stadhuis geleid, waar de Magistraat in vollen getale vergaderd was. Vandaar trok de achtbare stoet, terwijl het schoone klokkenspel van den Dom [2]) heel Utrecht in feestelijke stemming bracht, langs den boven aangegeven weg door het pand of de galerij der Academie naar de Domkerk. Aan het hoofd de Schout en de Burgemeesters, voorafgegaan van vijf Deurwaarders met hunne stokken van Justitie, daarna de Rector magnificus en zijne ambtgenooten, elk tusschen twee Raden van de Vroedschap, en begeleid door den Pedel in een deftig gewaad, waarop in zilveren letters de naam der Academie te lezen stond; vervolgens de overige leden der Vroedschap met hunnen Secretaris, en eindelijk de onderhoorige beambten.

---

[1]) Dit voor hedendaagsche lezers van smaak zeker weinig aantrekkelijk, maar toch merkwaardig stuk is uitgegeven onder den titel van: „*Sermoen van de Nuttigheydt der Academiën ende Scholen, mitsgaders der Wetenschappen ende Consten, die in deselve gheleert werden: gedaan in de Dom-kercke tot Utrecht, den* 13[den] *Martii ouden styls, des Sondachs vóór de Inleydinghe der nieuwe Academie aldaer, door* GISBERTUS VOETIUS, *Professor der H. Theologie in de voornoemde Universiteyt van Utrecht. Tot Utrecht, bij* AEGIDIUS *ende* PETRUS BOMAN, *Druckers van de Universiteyt, wonende in de korte Nieuwstraet*, 1636."

[2]) Onder de handen van den beroemden Utrechtschen toonkunstenaar Jonkheer JACOB VAN EIJK. Zie Jhr. Mr. J. C. M. VAN RIEMSDIJK, *Het Stads-Muziekcollege te Utrecht* enz. bl. 35.

Nadat de Rector en de overige Professoren de voor hen bestemde plaatsen ter rechterzijde van den preekstoel, en de leden van den Magistraat hunne gewone zetels hadden ingenomen, zijn de Staten met hunnen Secretaris, de President en de andere Raden van den Hove Provinciaal, allen in ambtsgewaad en voorafgegaan van den Deurwaarder en de acht panders van het Hof, daarna de Advocaten, Procureurs en Notarissen, gevolgd door de klerken en de boden van het Hof, die zich allen in optocht naar de kerk begeven hadden, binnengekomen en naar hunne plaatsen geleid. De predikanten zaten *suo iure* ter linkerzijde van den preekstoel, terwijl de studenten en eene ongeloofelijke menigte van andere stadgenooten en vreemdelingen, voor zooveel mogelijk, een plekje kregen, waar zij de gansche ceremonie overzien en het gesprokene hooren konden. Vooraf reeds hadden de Prinsen MAURITS, EDUARD en PHILIP, zonen van den koning van Bohemen [1]), met HANS LUDWIG, Paltsgraaf aan den Rhijn enz., in het gestoelte van den Stadhouder plaats genomen [2]).

Toen alles gereed was, beklom de Stads-secretaris, Mr. JOHAN VAN DER NYPOORT, het sierlijk met tapijten omhangen spreekgestoelte, gaf een teeken aan de op de galerij onder het gewelf van het koor gezeten musici, om het fraaie voorspel, waarmede zij de plechtigheid hadden ingeleid, te eindigen, en hield toen, na een kort gebed, in de Latijnsche taal eene alleszins toepasselijke rede, waarin hij de heeren Staten bedankte

---

[1]) FREDERIK V, in 1620, na eene nederlaag bij Praag, met zijne Gemalin en kinderen naar Holland geweken en aldaar te 's Gravenhage gevestigd; overleden in 1632.

[2]) Deze Prinsen zijn de eerst ingeschrevenen in het Album der Utrechtsche Hoogeschool.

voor de eer en de weldaad door het oprichten der Academie aan het Sticht van Utrecht bewezen, en ook den Magistraat dezer Stad voor zijn ijver in het bevorderen der studiën eene welverdiende hulde bracht.

Nadat hij het *dixi* had uitgesproken, las genoemde Secretaris het boven door ons medegedeelde Octrooi der Staten voor: eerst, gelijk het uitgevaardigd was, in de moedertaal, daarna, waarschijnlijk in het belang der vreemdelingen, die geen Hollandsch verstonden, nog eens in het Latijn. Vervolgens werd, wederom, gelijk van zelve sprak, in de taal der Romeinen, den volke verkondigd, dat de Magistraat had goedgevonden, in navolging van andere Universiteiten, een Rector magnificus te benoemen, die de eer en het gezag van de Academie moest bewaren, en die waardigheid opdragen aan Mr. BERNARDUS SCHOTANUS, *Iuris et Matheseos Professor* alhier, wien hij Secretaris, uit naam en op last der Regeering, als eersten Rector magnificus van de Utrechtsche Academie proclameerde.

Onder een schoon koraalgezang van studenten werd het achtbare hoofd van den Academischen Senaat door den Redenaar van zijne zitplaats gehaald en naar het spreekgestoelte geleid, waar hij, na namens den Magistraat door diens woordvoerder gelukgewenscht te zijn en den schepter met andere *insignia* zijner waardigheid uit diens handen ontvangen te hebben, eene korte rede hield tot dankzegging voor de onderscheiding hem te beurt gevallen.

Een nieuw koraalgezang deed zich daarna hooren en werd gevolgd door eene dankrede van Prof. ANTONIUS AEMILIUS, vooral tot de heeren Staten gericht, van wege de Academie uitgesproken.

Tot besluit werden toen nog eenige fraaie muziekstukken, deels op het orgel met zang, deels met blaas-

instrumenten uitgevoerd, terwijl de Pedel verschillende gedichten ter eere van de Inwijding in verschillende talen gemaakt, onder de aanwezigen ronddeelde, waarna eerst de Prinsen, vervolgens de Staten, de Raadsheeren, de Advocaten met andere dignitarissen het kerkgebouw verlieten, en de Magistraat met de Professoren in de vroeger beschrevene orde, onder het luiden van alle klokken, naar het Stadhuis togen; wordende ten slotte de Rector magnificus en de overige Professoren door de twee oudste Raden te huis gebracht.

Een kostelijke maaltijd in het Agnietenklooster van Stadswege gegeven, waar honderd en twee door geboorte, maatschappelijke betrekking of geleerdheid uitmuntende personen waren aangezeten, besloot dien heuglijken dag, terwijl de burgerij zich des avonds, onder het vroolijk spelen der klokken, verlustigde in het licht van brandende pektonnen met eikenloof versierd, die vóór het Stadhuis, op de Maartensbrug en vóór de Academie geplaatst waren, en niet minder in de prachtige vuurwerken, door de zorg van eenige voorname heeren op de Neude ontstoken.

Daags na de inwijding, des morgens te tien uren, deed Dr. WILHELM VAN DER STRATEN, door de twee oudste Raden der Stad in het grootste Auditorium der Academie geleid, zijne intrede als *Medicinae practicae et Anatomes Professor*, door het houden eener Oratie, waarin hij, ten aanhooren van de Prinsen en van de Autoriteiten, die de vorige plechtigheid hadden bijgewoond, aantoonde, *quam jucunda, utilis et nesessaria sit sui cognitio per Anatomen.*

TWEEDE AFDEELING.

Het eerste vijftigjarig tijdvak van het bestaan der Utrechtsche Hoogeschool.

De stichting der Universiteit van Utrecht — wij weten het — is geen nieuwe schepping geweest, maar verheffing eener reeds bestaande Inrichting van Hooger Onderwijs tot een rang, krachtens welken zij graden of titels en maatschappelijke rechten kon verleenen. Is die verheffing door de Staten der Provincie geschied, die door hunne Souvereine macht daartoe de bevoegdheid hadden, de oprichting der Illustre School, met die verheffing vereerd, was het werk van de hoofdstad der Provincie, welke hoofdstad van den beginne af de kosten had gedragen en ook dragen zou in het vervolg [1]). Het is op dien grond ongetwijfeld, dat de

---

[1]) Hoewel dit in hoofdzaak tot het jaar 1815 altijd het geval is geweest, zoo mogen wij niet nalaten reeds hier te vermelden, dat de Staten van Utrecht, gelijk later blijken zal, meermalen geldelijke bijdragen in het belang der Academie hebben gegeven, om de jaarwedde van sommige Professoren te verhoogen, voor de Rijschool of Manège, en wat dies meer zij.

Stadsregeering, ook na de bedoelde verheffing, het opperbestuur over de Universiteit behouden heeft. Die Stadsregeering deed de benoeming van Professoren en andere beambten, maar op voordracht, in den regel althans, van gecommitteerden tot de Academische zaken, bestaande uit de Burgemeesters met eenige leden van de Vroedschap, en gewoonlijk ook na ingewonnen advies van Professoren [1]). Die gecommitteerden waren de Verzorgers of Curatoren, in den zin van die der andere Universiteiten, belast met het toezicht op al wat de Academie betrof, met het beramen van middelen, die haren luister konden verhoogen, en wat dies meer zij, maar de uitvoerende macht bleef bij de Vroedschap in haar geheel.

Dat de bedoelde gecommitteerden hunne taak ernstig hebben opgevat, en dat de weldadige invloed op wetenschap en maatschappij, dien de Utrechtsche Hoogeschool, ook gedurende de twee eerste eeuwen van haar bestaan, heeft uitgeoefend, voor geen gering deel aan de goede zorgen van hare Bestuurders moet worden toegeschreven, valt onzes inziens niet te betwijfelen. Toch gelooven wij, dat de veelvuldige veranderingen in het personeel dier Bestuurders, vooral door de meestal jaarlijksche verwisseling der Burgemeesters, die er de hoofden van waren [2]), veroorzaakt, nadeelig zijn geweest, daar zij zeker meermalen de uitvoering van vroeger beraamde plannen vertraagd of belemmerd hebben.

---

[1]) Sedert de verheffing van Prins Willem Karel Hendrik Friso tot Stadhouder van alle Nederlandsche gewesten in 1747 was voor die benoeming de voorkennis en autorisatie van den Stadhouder noodig.

[2]) Eene lijst van die hoofden zullen wij als Bijlage toevoegen aan dit werk.

De Secretaris van de Vroedschap was, volgens Besluit van den 28sten Maart 1636, tevens Secretaris van den Academischen Senaat en is dat gebleven tot in het laatst der achttiende eeuw [1]), in weerwil van het meermalen door den Senaat gedane verzoek om een Secretaris uit zijn midden te kiezen. Het motief van die anomalie, van die inbreuk op den regel aan de zuster-Academiën gevolgd, vind ik nergens aangeteekend. Misschien werd, om welke bijzondere redenen dan ook, een officieele bespieder der *interiora* wenschelijk geacht [2]). Hoogst waarschijnlijk intusschen was die Secretaris bij de Senaats-vergaderingen niet tegenwoordig. Zeker was hij het in latere jaren niet. Hij teekende de brieven en andere stukken, die uitgingen van den Senaat, maar schijnt geen Notulen gehouden te hebben of misschien alleen voor zich zelven. Zeker toch is het, dat ze in de Archieven van den Senaat niet gevonden worden en dat de „Acta et „Decreta" van dat lichaam, door den Rector magnificus aangeteekend, in het daarvoor bestemde boek ingeschreven, en na zijn aftreden door hem zelven voorgelezen werden in hun geheel.

Enkele aangelegenheden, de Universiteit als zoodanig betreffende, zijn al spoedig na hare stichting geregeld. Zoo werd bepaald, dat de Rector magnificus, even als drie Assessoren, niet behoorende tot de Faculteit van den Rector, op voordracht van gecommitteerden

---

1) Tot het jaar 1779 namelijk.

2) Dat de eenige grond van die vreemde inrichting de wensch geweest zou zijn, om den Secretaris der Vroedschap te bevoordeelen, kunnen wij moeielijk gelooven. De opvolging der Secretarissen zullen wij in eene Bijlage mededeelen.

tot de Academische zaken, alzoo niet op die van den Senaat, gekozen zoude worden, telkens voor een jaar, met dien verstande intusschen, dat ook herbenoeming mogelijk ware, gelijk reeds blijkt uit het voorbeeld van BERNARDUS SCHOTANUS, den eersten Rector, die deze waardigheid gedurende vijf achtereenvolgende jaren bekleed heeft. Zoo was, al vóór de Inwijding, op het bericht, dat MARTINUS SCHOOCK [1]), die in de Philosophie wenschte te promoveeren, geëxamineerd zoude worden, door de Vroedschap vastgesteld, dat alle examina ten overstaan van daartoe door heeren Burgemeesteren gecommitteerde leden der Vroedschap zouden worden afgenomen, en dat niemand gecommitteerd mocht worden, die met den te examineeren persoon door maagschap of zwagerschap verwant was [2]). Zoo waren, op voorstel van den Senaat, de *solemnia* bepaald, die bij de disputatiën pro gradu en de promotiën zouden plaats hebben, en nog enkele zaken meer.

---

[1]) Dezelfde, die later alhier benoemd is tot *Professor Philosophiae extraordinarius*, maar daarna achtereenvolgens te Deventer en te Groningen het hoogleeraarsambt bekleed, en op wetenschappelijk gebied eene groote rol gespeeld heeft.

[2]) Of men zich in den loop der jaren wel altijd aan die bepaling gehouden heeft, zouden wij niet kunnen verzekeren. Misschien is het zelfs te betwijfelen, omdat van Regeeringswege bij herhaling het verlangen is te kennen gegeven, dat bij de examina vele Professoren, ook uit de niet examineerende Faculteiten, tegenwoordig zouden zijn.

Voorschriften omtrent den omvang en de inrichting der examens worden noch in de Notulen der Vroedschap, noch in die van den Academischen Senaat vermeld. Vermoedelijk werd die zaak aan den Senaat en aan de Faculteiten overgelaten, en volgden dezen wat te dien aanzien aan andere Nederlandsche Hoogescholen gebruikelijk was. Hoe die examens in het begin der negentiende eeuw verdeeld waren en misschien ook vroeger steeds verdeeld geweest zijn, hopen wij in de laatste afdeeling dezer Historische Schets mede te deelen.

Maar eene regeling van meer algemeene strekking, een uitgewerkt stel van Wetten of Statuten, gelijk aan de Leidsche en Groningsche Hoogescholen reeds in den aanvang waren uitgevaardigd, is te Utrecht eerst na verloop van zeven jaren vastgesteld en op plechtige wijze afgekondigd: eene vertraging, naar het schijnt, voornamelijk toe te schrijven aan weifeling, vooral bij de Staten, maar toch ook wel bij de Vroedschap, omtrent de door den Senaat voor de studenten gevraagde vrijstellingen en het tot stand brengen van een zoogenaamd *forum privilegiatum*.

De geschiedenis van hetgeen met betrekking tot die vrijstellingen en tot het bedoelde *forum* aan de vaststelling der Academische Wetten en Statuten is voorafgegaan, komt, voor zooveel zij uit de beschikbare bronnen samengesteld kan worden, op het hier volgende neer.

Op den 28sten Maart van het jaar 1636, alzoo slechts twaalf dagen na de Inwijding der Hoogeschool, werd aan de Stadsregeering door Rector en Senaat, zoowel mondeling als schriftelijk, te kennen gegeven, dat het tot handhaving en vermeerdering van den bloei der Universiteit zeer dienstig zou wezen de studenten, evenals aan andere Academiën, vrij te stellen van de accijnsen en imposten op bieren en op wijnen. De uitgesproken wensch scheen bij de Vroedschap een gunstig onthaal te vinden, mits van de bedoelde vrijstelling uitgezonderd zouden worden de studenten, wier ouders binnen de Stad Utrecht en hare vrijheid woonden, alsmede de *Alumni* van de Edelmogende Heeren Staten der Provincie.

Den 11den April daaraanvolgende kwamen Rector en Senaat de Vroedschap mondeling verzoeken zich met de respectieve Leden der Staten te verstaan en het nemen

eener gunstige beschikking omtrent de bedoelde zaak te bevorderen. Vermoedelijk had in dien tusschentijd de aanbieding plaats gehad van het uitvoerige adres aan de Staten, waarvan een afschrift gegeven is door HERINGA, in de aanteekeningen op zijne Oratie *de Auditorio Academiae maiore* [1]).

De Vroedschap benoemde eene Commissie tot het maken van een concept-reglement op de verlangde vrijstelling, dat men aan de twee voorstemmende Leden der Staten ter goedkeuring zou voorstellen, ware het dan ook slechts provisioneel gedurende den oorlog met Spanje. In Juli deszelfden jaars kwam men in de vergadering der Vroedschap op deze zaak terug, gaf verslag van het daarop doelende besluit der Staten, waarbij aan elk Lid de overweging van het verzoek was aanbevolen; sprak over de wenschelijke beperkingen en de middelen om misbruiken te voorkomen, en droeg der vroeger benoemde Commissie op het resultaat der collegiale overweging op het papier te brengen.

Eerst den 31sten Mei 1638, alzoo bijna twee jaren later, werd in de vergadering der Vroedschap een

---

[1]) Eene latere poging van den Rector magnificus bij de Staten blijkt uit het volgende Extract uit de Resolutiën van die Staten:

„Veneris XIo Augusti 1637.

„Op 't geproponeerde van dat den Rector magnificus hadde ver- „zocht, dat alsnoch bij hare Ed. Mo. soude mogen werden geresol- „veert in 't faveur van de studenten frequenterende d'Academie binnen „deser stad Utrecht, ten eynde eenige exemptien ende vrydommen „bij deselve volgens voorgaende versoucken mochten werden genoten: „worden de Heeren hare Ed. Mo. ordinaris Gedeputeerden geautho- „riseert by dese omme dienaengaende te maecken een project, 't welck „hare Ed. Mo. innecomen van de Generale middelen minst schadelyk „zal wesen, ende rapport daervan te doen." Een gewenscht resultaat heeft die opdracht niet opgeleverd.

concept van Octrooi tot vaststelling van den verlangden vrijdom gelezen en goedgekeurd, welk Octrooi men „bij occasie zou sien te veroveren van de Edelmogende „heeren Staten."

De „occasie" schijnt zich te hebben laten wachten, en de vrijdom bleef dus ontbreken. Tot in den zomer van 1643, alzoo nog meer dan vijf jaren lang, bewaarde men in de Vroedschap het stilzwijgen over deze zaak. In hare Notulen althans is er geen woord van te vinden.

Den 15^{den} Mei van het genoemde jaar 1643 werd in de vergadering der Vroedschap medegedeeld, dat Rector en Senaat, ter beslechting van kleine verschillen tusschen studenten en burgers, betreffende schulden van boeken, kamerhuur en wat dies meer zij, gaarne eenig recht van Jurisdictie zouden hebben, gelijk dat zelfs aan verscheidene kleinere Illustre Scholen gegeven was. Aan Burgemeesteren en verdere gecommitteerden tot de Academische zaken werd opgedragen die zaak, waarover wel eens meer scheen gehandeld te zijn, met de Professoren te overleggen en een plan te beramen.

Den 3^{den} Juli daaraanvolgende hoorde men in de Raadszitting, dat het plan der vrijstellingen en privilegiën voor de studenten bijna gereed was, en dat de Professoren verzocht hadden den studenten door aangeplakte biljetten te doen weten, dat de Academische Wetten en Privilegiën op een bepaalden dag na de zomervacantie zouden worden afgekondigd, aan welk verzoek de Vroedschap besloot te zullen voldoen.

Den 25sten Augustus zijn de navolgende Leges et Statuta Academiae Ultraiectinae, in het Latijn geredigeerd, in de Vergadering der Vroedschap met

eenparige stemmen gearresteerd en den 5[den] September, na eene toepasselijke rede van den Rector magnificus, zooals blijkt uit de Acta van den Senaat, plechtig afgekondigd.

LEGES ET STATUTA ACADEMIAE ULTRAIECTINAE.

„Quicunque ad hanc Academiam studiorum causa „venient et privilegiis eius frui volent, sese Rectori „magnifico sistunto eique data dextra pollicentor se „Rectori et Senatui Academico debitam observantiam „honoremque delaturos, omnibusque Academiae decretis „et legitime mandatis atque interdictis obtemperaturos, „ac nihil se adversus Reipublicae aut Academiae „bonum machinaturos."

„Insuper nomen suum Rectori danto et profitentor „cuiates sint, cui se studio dederint daturive sint nec „non ubi habitent; et pro inscriptione Rectori duodecim „stuferos, pedello tres pendunto."

„Quotannis etiam sub novam Rectoris inaugurationem „intra XIV dies omnes studiosi sese nominatim recenseri „curanto, et pro recensione stuferos tres in usum „Rectoris et Secretarii, pedello unum persolvunto."

„Studiosi ex schola triviali huius civitatis prodeuntes „Albo Academico non inscribuntor, neque privilegiis „fruuntor, nisi exhibito prius testimonio, quo scholae „Rector eos dignos pronunciaverit, ut ad capiendum „uberiorem ingenii cultum ad Academiam amandentur."

„Rector, Professores, Studiosi, quique aliquo munere „in hac Academia funguntur, liberi immunesque a

„militibus vel aulicis quibuscunque hospitio excipiendis „sunto; praeterea ab omnibus ordinariis tam diurnis „quam nocturnis excubiis iisque quae in publica opera „ac munimenta conferuntur contributionum oneribus."

„Insuper, quod ad vestes ac libros reliquamque supel- „lectilem attinet, immunes quoque ab omnibus portoriis „sive vectigalibus habentor."

„Professores vinum honorarium annuatim habento."

„Studiosi immunitate dimidii vectigalis, quod cives „Ultraiectini ratione publicarum impositionum totum „persolvunt, usque ad centum vini cantharorum quanti- „tatem in singulos annos fruuntor; itidem sexdecim ses- „tertii, de unoquoque sex vasorum cerevisiae, quod est „fere dimidium eius quod cives solvere tenentur, ipsis „remittuntor."

„Studiosi quoque liberi et immunes sunto a sumptibus „imprimendarum Thesium, quae publice in hac Aca- „demia ad disputandum proponentur, iuxta statutum „statuendumve modum."

„Quicunque in hac Academia eruditionis suae gradum „consequuntur, numismate aureo condecorantor; et „immunes ab excubiis iuxta decretum anni 1640 prae- „stantor."

„Causis et controversiis studiosorum ventilandis Senatus „Academicus semel unaquaque hebdomade vel pro re „nata, extra ordinem, quoties necessitas id exiget, „vacato."

„Idem Senatus cognoscito de omnibus studiosorum „debitis ex causa conductionis aedium musaeorumve, „emptionis vestium, et quaecunque eas concernunt, „item librorum aliorumque instrumentorum ad studia „spectantium, ut etiam eorum, quae ad alimenta aut „eius generis expensas pertinent."

„Ita tamen, ut priusquam in iudicium veniatur, disce- „ptantes ad Rectorem et Assessores vocentur, qui con- „troversiam, quoad fieri poterit, amice component. „Alioquin causa citra strepitum iudicii, de plano, secun- „dum Statuta huius civitatis, eisque deficientibus, ex „iure scripto, a Senatu deciditor."

„Sententiae vero sive res iudicatae adversus contuma- ces auctoritate et iussu Praetoris per aliquem huius „civitatis apparitorum executioni mandantor."

„Controversias inter Studiosos huius Academiae ob „iniurias, sive re sive verbis factas, Rector et Senatus, „si fieri possit, componunto; sin minus, iniuriantem ad „satisfaciendum condemnanto, vel pro re nata mulctanto."

„Studiosorum, quos resciverint se invicem ad dimi- „candum provocasse, conatus impedire adnituntor et, „si necesse sit, in eam rem ope Praetoris urbani utuntor; „deinde eos omni meliore modo conciliare conantor, „mulctando nihilominus auctorem rixae pro merito."

„Idem Senatus de minoribus etiam delictis, quae „modicam coërcitionem requirunt, cognoscito; et studiosos „delinquentes pro arbitrio mulctato; ita tamen ut poena „pecuniaria summam centum florenorum Carolinorum „non excedat."

„Sed si poenam graviorem exigere delictum censebit „Senatus, negotium iudici ordinario committitor; penes „quem etiam iudicium erit poenarum quae contra „pugnantes aut gravius delinquentes statutae sunt, „adhibitis in consilium Rectore et Assessoribus."

„Similiter ordinario iudici relinquitor cognitio damni „iniuria dati aedibus et quae inde dependent, manente „correctione delicti penes Senatum Academicum."

„Si qui studiosorum saepius peccaverint et admoniti „mulctatique ad meliorem frugem revocari noluerint, „ad privatum iudicium huius Senatus ilico discedunto, „ut honori ipsorum et parentum consulatur, alioquin „publica auctoritate relegantor."

„Praetor vero urbanus nemini studiosorum vel alicui „membro Academiae manus ingesto, neminemque sine „praevio decreto apprehendito, iis solum exceptis, quos „gravis alicuius atrocisque facinoris reos flagrante et „recenti adhuc delicto deprehenderit."

„Caeterum iudici ordinario cognitio debitorum contra-„ctorum ex aliis causis superius non expressis reservator."

„Quantum ad suppellectilem librosque in auctionibus „publicis emptos, speciale Statutum ea de re factum „observator.

„Nemo autem hisce privilegiis gaudeto quam qui ut „studiosus Albo Academico adscriptus est, idque quoad „Doctoratus aut Licentiae gradum in Theologia, Iure „aut Medicina adeptus erit, a quo tempore coram „competente iudice convenitor, nec amplius privilegiis

„Academicis fruitor, ut nec is qui per sexennium aut „diutius in hac Academia haeserit."

„Collegia privata facultatum, artium et linguarum „nemo instituito sine consensu Magnifici Rectoris et „Professorum."

„Sicut Iurisconsulti non nisi post exhibitas Curiae „literas promotoriales et praestitum solemne iuramentum „ad causas in foro agendas admittuntur: ita nec cui- „quam nisi iusto diplomate promotionis facultati Medicae „ostenso praxin medicam in hac urbe exercere licitum „esto."

„Quem quisque Professorum authorem aut librum „sit praelecturus vel quod argumentum docturus, Rector „et Assessores statuunto, adhibito Consulum consilio, „quorum hac de re decretum Professores tam ordinarii „quam extraordinarii sequuntor."

„Philosophi ab Aristotelis Philosophia non recedunto, „neque publice neque privatim propugnatores absur- „dorum paradoxorum, novorum dogmatum, ab Aristo- „telis doctrina discrepantium, non feruntor. Profanae „opiniones aut damnatae propositiones non defenduntor. „Et ita Philosophia docetor, ut ne doctrina Ecclesiae „traducatur aut inutiles reddantur qui adspirant ad studia „superiorum facultatum."

„Quodsi hic aut in quavis alia facultate controversia „incidat aut difficultas, penes Rectorem et Assessores „potestas esto, adhibita in consilium illa facultate nego- „tium istud determinandi."

„A disputationibus rixae absunto et verborum iniuriae, „opponentes quoque commodis argumentorum solutioni- „bus acquiescunto."

„Theses non proponuntor publice aut typis excudun- „tor, ne quidem inaugurales, nisi examinatae et probatae „a disputationis praeside aut moderatore.

„Ita nec declamationes a studiosis publice recitantor „aut imprimuntor sine consensu Magnifici Rectoris et „Assessorum."

„Programma nullum, quod extraordinariae rei aliquid „habeat, publice affigitor Rectore inscio."

„Famosos libellos scribere aut spargere aliisve dictare „aut recitare nemo audeto, audentes gravem poenam „expectanto."

„Quorum omnium Statutorun amplificandi, moderandi, „immutandi atque interpretandi potestatem sibi integram „reservat amplissimus huius urbis Senatus. Actum VIII „Calend. Septembres Anni millesimi sexcentesimi qua- „dragesimi tertii, concordibus Senatus Ultraiectini suf- „fragiis."

En zoo was dan, zou men zeggen, die zoo lang gewikte en gewogene zaak tot aller genoegen ten einde gebracht. Maar dit was volstrekt niet het geval. In de Raadsvergadering van den 11[den] October deszelfden jaars 1643 werd medegedeeld, dat de heeren der twee voorstemmende Leden van de Staten „murmureerden" over de privilegiën, en inzonderheid over het *forum*, onlangs door de Vroedschap aan de Academie ver-

leend, alsof de Vroedschap in dezen hare macht ware te buiten gegaan, en dat die heeren daartegen iets schenen te „machineeren." De heeren Burgemeesters en verdere gecommitteerden tot de Academische zaken werden aanstonds verzocht een concept te maken, waarin Stads macht en Autoriteit te dezen opzichte, zoo uit het Oude Recht en de privilegiën dezer hoofdstad, als uit het voorbeeld van andere steden en uit het Octrooi bij de oprichting der Academie gegeven, aangetoond moest worden. Men wilde namelijk dat stuk, wanneer het de goedkeuring der Vroedschap zou verworven hebben, ter kennis van de Staten brengen.

Of de Vroedschap hare macht op officieele wijze gehandhaafd heeft, welke besprekingen daarover hebben plaats gehad, en hoe men te dien aanzien tot een vergelijk is geraakt, blijkt uit de overgebleven aanteekeningen niet. Maar wel blijkt, dat de Staten werkelijk in verzet zijn gekomen, dat de Vroedschap zich verplicht heeft gerekend in den wil der Edelmogenden te berusten [1], en dat het daarom noodig geacht is de vroeger gemaakte bepalingen te wijzigen, met name, die betreffende de Jurisdictie van den Senaat tot een *minimum* terug te brengen. In de vergadering van den 11den Maart 1644 toch zijn gearresteerd de volgende

---

[1]) Zie hier een Extract uit de Resolutiën der Staten:

Sabbathi IIIIº Nov. 1643.

„Op de poincten van eenighe vrijheden ende delatie van jurisdictie, „de professoren ende studenten respective op den . . . verleden bij „de Vroedtschap der Stad Utrecht gegeven ende de promulgatie daerop „gevolght, bij de heeren der twee voorstemmende Leden deser ver„gaderinge gecontradiceert ende gedisputeert: Verclaren de heeren „Gecommitteerden der Stadt Utrecht diensvolgende van weghen hare „principalen tevreden te zijn (omme alle onlusten af te weren) deselve „te sullen doen cesseren, zonder die voortaen te practiseren."

Leges et Statuta Academiae Ultraiectinae.

1.

„Quicunque ad hanc Academiam studiorum causa „venient et immunitatibus eius frui volent, sese Rectori „magnifico sistunto, eique data dextra pollicentor, se „Rectori et Senatui Academico debitam observantiam „honoremque delaturos, omnibusque Academiae decretis „et legitime mandatis atque interdictis obtemperaturos, „ac nihil se adversus Reipublicae aut Academiae bonum „machinaturos."

II.

„Insuper nomen suum Rectori danto et profitentor, „cuiates sint, cui se studio dederint daturive sint, nec „non ubi habitent, et pro inscriptione Rectori duodecim „stuferos, pedello tres persolvunto."

III.

„Quotannis sub novam Rectoris inaugurationem intra „XIV dies omnes studiosi sese nominatim recenseri „curanto, et pro recensione stuferos tres in usum Recto-„ris et Secretarii, pedello unum persolvunto."

IV.

„Studiosi ex Schola Triviali huius civitatis prodeuntes, „Albo Academico non inscribuntor, neque immunitatibus „fruuntor, nisi exhibito prius testimonio, quo scholae „Rector eos dignos pronunciaverit, ut ad capiendum „uberiorem ingenii cultum ad Academiam amandentur."

V.

„Insuper omnes et singuli cuiuscunque ordinis aut loci „fuerint, ante inscriptionem solemniter pollicentor, se

„non daturos unquam nomen prohibitis collegiis, quae „nationalia vel provincialia vocant."

VI.

„Rector, Professores, Studiosi, quique aliquo munere „in hac Academia funguntur, liberi immunesque et ab „omnibus ordinariis tam diurnis quam nocturnis excubiis, „iisque, quae in publica opera ac munimenta conferun„tur, contributionum oneribus, sunto."

VII.

„Professores vinum honorarium annuatim habento [1])."

VIII.

„Studiosis usque ad centum vini cantharorum quan„titatem in singulos annos refunditor, praestatorve „dimidium ejus, quod cives Ultraiectini ratione publi„carum impositionum totum persolvunt. Itidem sexdecim „sestertii de unoquoque sex vasorum cerevisiae (quod „est fere dimidium eius, quod cives solvere tenentur,) „ipsis remittuntor."

IX.

„Studiosi quoque liberi et immunes sunto a sumptibus „imprimendarum Thesium, quae publice in hac Acade-

[1]) Die zoogenaamde „eerewijn" werd aan elken Professor gegeven in den vorm eener jaarlijksche toelage van dertig gulden. Eene gelijke som — wij kiezen deze plaats om het te vermelden — ontving ieder Professor ordinarius telken jare onder den naam van tabbaardgeld, terwijl voor den aankoop van zulk een tabbaard aan elken nieuwen Professor tachtig gulden werden gegeven. De toekenning dezer emolumenten, reeds aan de Illustre School begonnen, heeft, om den slechten staat der Stads-financiën, in 1674 opgehouden. Of zij later hersteld is, hebben wij niet kunnen vinden.

„mia ad disputandum proponentur, iuxta statutum „statuendumve modum.

X.

„Quicunque in hac Academia eruditionis suae gradum „consequuntur, numismate aureo condecorantor, et im„munes ab excubiis iuxta decretum anni MDCXL „praestantor."

XI.

„Controversias inter studiosos huius Academiae, ob „iniurias, sive re sive verbis factas, Rector et Assessores, „quantum fieri poterit, componunto."

XII.

„Itidem studiosorum, quos resciverint se invicem ad „dimicandum provocasse, conatus impedire adnituntor, et, „si necesse sit, in eam rem ope Praetoris Urbani utuntor, „deinde eos omni meliore modo conciliare conantor."

XIII.

„Si qui studiosorum saepius peccarint et aliquoties „admoniti reprehensique ad meliorem frugem revocari „noluerint, horum nomina Albo Academico expun„guntor."

XIV.

„Nemo autem hisce immunitatibus praemiisque gau„deto, quam qui ut studiosus Albo Academico adscrip„tus est, idque quoad Doctoratum in Iure aut Medicina „adeptus erit."

XV.

„Collegia privata facultatum, artium et linguarum „nemo instituito, sine consensu Magnifici Rectoris et „Professorum."

XVI.

„Sicut Iurisconsulti non nisi post exhibitas Curiae „literas promotoriales et praestitum solemne iuramentum „ad causas in foro agendas admittuntur, ita nec cui„quam nisi iusto diplomate promotionis facultati Medicae „ostenso, praxin medicam in hac urbe exercere lici„tum esto."

XVII.

„Quem quisque Professorum authorem aut librum sit „praelecturus, vel quod argumentum docturus, Rector „et Assessores statuunto, adhibito Consulum consilio, „quorum hac de re decretum Professores tam ordinarii „quam extraordinarii sequuntor."

XVIII.

„Philosophi ab Aristotelis philosophia non recedunto, „neque publice neque privatim propugnatores absur„dorum, paradoxorum, novorum dogmatum ab Aristo„telis doctrina discrepantium non feruntor; profanae opi„niones aut damnatae propositiones non defenduntor, „Et ita philosophia docetor, ut ne doctrina Ecclesiae „traducatur, aut inutiles reddantur, qui adspirant ad „studia superiorum facultatum."

XIX.

„Quodsi hic aut in quavis alia facultate controversia „incidat aut difficultas, penes Rectorem et Assessores „potestas esto, adhibita in consilium illa facultate, „negotium istud determinandi."

XX.

„A disputationibus rixae absunto et verborum iniuriae, „opponentes quoque commodis argumentorum solutioni„bus acquiescunto."

XXI.

„Theses non proponuntor publice aut typis excu-„duntor, ne quidem inaugurales, nisi examinatae et pro-„batae a disputationis Praeside aut moderatore."

XXII.

„Ita nec declamationes a studiosis publice recitantor „aut imprimuntor, sine consensu Magnifici Rectoris et „Assessorum."

XXIII.

„Programma nullum, quod extraordinariae rei aliquid „habeat, publice affigitor, Rectore inscio."

XXIV.

„Famosos libellos scribere aut spargere aliisve dictare „aut recitare nemo audeto, audentes gravem poenam „exspectanto."

XXV.

„Quorum omnium Statutorum amplificandi, moderandi, „immutandi atque interpretandi potestatem sibi integram „reservat amplissimus huius urbis Senatus. Actum in „eodem Senatu die XV Martii CIↃIↃCXLIV [1]).

Vreemd is het, dat die gewijzigde redactie der „Leges et Statuta" niet opgenomen is in de Notulen van den Senaat, wel in die der Vroedschap. Ook wordt van die wijziging als zoodanig in de Aanteekeningen van den Rector magnificus in het geheel niet gesproken. Alleen wordt uit de Senaats-vergade-

¹) Opgenomen in *Utrecht's Groot Placaatboek*, III. bl. 486.

ring van den 9^{den} Maart 1644 gemeld, dat eerst het voornemen geweest was bij de toen aanstaande overdracht van het Rectoraat der Academie de „Leges et „Statuta" door den Secretaris te doen voorlezen, maar dat later door de Regeering bepaald was die overdracht *in conclavi Academico*, dat is, in de Senaatskamer te doen plaats hebben, niet *publice* dus en alzoo, gelijk met allen grond kan aangenomen worden, zonder de bedoelde voorlezing. Zou men eenige vrees gehad hebben voor eene afkeurende demonstratie van de zijde der studenten?

Studenten zijn altijd studenten. Zij behooren, in het algemeen genomen, tot de bestgezinde en aantrekkelijkste leden der maatschappij, maar hebben of hadden althans vroeger overal eigenaardigheden, die niet altijd volkomen strooken met de orde, welke de Staat, ook met het oog op de welvoegelijkheid, verplicht is te handhaven. Vandaar dan ook, dat de zoogenaamde *Collegia Nationalia* of *Provincialia*, die men al vroeg te Utrecht, evenals in andere Academiesteden, tusschen studenten, die uit hetzelfde land of hetzelfde gewest afkomstig waren, had opgericht, wel eens aanleiding gaven tot ongeregeldheden, waartegen de bevoegde macht behoorde te waken. Het waren zoodanige ongeregeldheden, die des nachts in de straten van Utrecht hadden plaats gehad, die den Academischen Senaat bewogen de Hollandsche, Geldersche, Zeeuwsche en Utrechtsche Academieburgers in het midden van September 1643 voor zich te ontbieden en, op straffe van *consilium abeundi*, van hen de belofte te vorderen, dat zij zich respectievelijk als leden van de bedoelde Vereenigingen zouden onttrekken en het instandhouden der aanwezige, gelijk ook het

oprichten van nieuwe, op geenerlei wijze zouden bevorderen. Al de Utrechtenaren, nagenoeg al de Hollanders, de meeste Zeeuwen, maar slechts weinige Gelderschen beloofden aan den hun gestelden eisch te zullen voldoen. Den meest weerbarstigen der overigen, waaronder drie Zeeuwsche en vijf Geldersche jongelieden, is namens Curatoren en Professoren door den Pedel aangezegd, dat hunne namen in het Album Studiosorum waren doorgeschrapt. En het was dientengevolge, dat de Stadsregeering onverwijld eene ernstige waarschuwing tegen de bedoelde *Collegia Nationalia et Provincialia* heeft laten afkondigen [1]) en dat de daarop betrekkelijke verbodsbepaling in de LEGES ET STATUTA, die den 15den Maart 1644 vastgesteld zijn, is opgenomen geworden.

Eene opgave van het getal der studenten aan de Illustre School, die de Academie is voorafgegaan, hebben wij nergens gevonden. Bij herhaling intusschen wordt in de Aanteekeningen der Vroedschap van den bloei dier School en van het steeds toenemend aantal studenten gewag gemaakt, waardoor hare zoo spoedige verheffing tot eene Universiteit niet weinig voorzeker bevorderd is. Men mag het er daarom voor houden, dat die Universiteit met een betrekkelijk groot getal van kweekelingen begonnen is. Inschrijving bij den Rector magnificus, in de eerst later vastgestelde Statuten van ieder student gevorderd, is blijkbaar in de eerste jaren niet noodig geweest. Gedurende het vijfjarig Rectoraat van BERNARDUS SCHOTANUS zijn maar 35

---

[1]) Die waarschuwing, in het Hollandsch gesteld, is van 13 October 1643. Zij is in het Latijn herhaald den 17den October 1674. Zie *Utrecht's Groot Placaatboek*, III. bl. 490.

studenten ingeschreven. Van de 15 in dat tijdsverloop gepromoveerden is er maar één, wiens naam in het Album Studiosorum is opgeteekend. In het eerste jaar na de afkondiging der bedoelde Statuten bedroeg het getal der ingeschrevenen 270, in het tweede 109, in de eerste 50 jaren van het bestaan der Universiteit 3691, alzoo gemiddeld 73 à 74 's jaars.

Waren er bij de Inwijding der Universiteit reeds vele studenten, die hier de wetenschap wenschten te beoefenen en voor eenige maatschappelijke betrekking van hoogeren rang opgeleid te worden, het getal der Professoren — men zal het zich herinneren — was nog gering, niet meer dan zes in het geheel. De Juridische en zoo ook de Philosophische Faculteit had er twee, de Theologische en de Medische slechts één. Maar al spoedig was men bedacht op uitbreiding. Wij willen den lezer die uitbreiding en de veranderingen, die de verschillende Faculteiten in de eerste halve eeuw van het bestaan der Academie, naar behoefte of gelegenheid, ondergaan hebben of hadden kunnen ondergaan, met eenige daartoe betrekkelijke bijzonderheden, zooveel mogelijk, in chronologische orde doen kennen.

Op den 1sten November van het jaar 1636 werd, naar aanleiding van een daartoe strekkend voorstel van den Kerkeraad der Hervormde Gemeente alhier, besloten Carolus de Maets, destijds Predikant te Middelburg, wien men als zoodanig hier verlangde te beroepen, tevens een Theologischen leerstoel aan te bieden. Het aanbod geschiedde, maar had geen gevolg, daar het Consistorie van Zeeland's hoofdstad weigerde dien leeraar te ontslaan. Gelukkiger was men in het begin van April des volgenden jaars, toen Meinardus

SCHOTANUS[1]), *Theologiae Doctor et Professor* te Franeker, in dezelfde betrekking, die men voor DEMATIUS, gelijk hij placht genoemd te worden, bestemd had, alhier beroepen werd, en wel op een traktement van zestienhonderd gulden, de huishuur daaronder beprepen; met dien verstande intusschen, dat hij met VOETIUS, eveneens daartoe uitgenoodigd[2]), ééne predikantsplaats zou bekleeden. Reeds op den 16den Mei daaraanvolgende toch[3]) aanvaardde hij het hem aangeboden Professoraat in het koor van den Dom met eene plechtige redevoering *de verbo Dei*, na door twee der oudste Raden in de Vroedschap van het Stadhuis naar de Senaatskamer, en van daar naar de Domkerk geleid te zijn: eene ceremonie, niet slechts voor deze, maar voor alle volgende inauguratiën daags te voren vastgesteld.

Een groot jaar later, den 11den Juli 1638 namelijk, werden, op voorstel van den Academischen Senaat, vier Professores extraordinarii benoemd, elk op eene jaarwedde van driehonderd gulden, waarvoor zij wekelijks vier lessen moesten houden, en wel zoodanige „als men „later beramen en ordonneren zou:" Dr. HENRICUS DE ROY, sedert REGIUS genoemd[4]), die te Utrecht de

---

[1]) Geboren te Franeker, 13 October 1593, een oudere broeder van den reeds vermelden BERNARDUS SCHOTANUS.

[2]) VOETIUS voldeed aan die uitnoodiging en kreeg daarvoor vierhonderd gulden jaarlijks meer. In 1643 gaf men VOETIUS en DEMATIUS nog eene verhooging van honderd gulden.

[3]) Niet op den laatsten April, gelijk abusievelijk vermeld is in het *Traiectum eruditum* van BURMAN en, in navolging van dezen, door VRIEMOET in zijne *Athenae Frisiacae*.

[4]) Geboren te Utrecht den 29sten Juli 1598. Te Franeker, waar hij gestudeerd had, tot *Artium Liberalium Magister* bevorderd, beoefende hij verder de Geneeskunde, en wel achtereenvolgens te

geneeskundige praktijk uitoefende, als *Medicinae theoreticae Professor*, met de verplichting om des zomers de studenten ook *in Botanicis* te oefenen; ARNOLDUS VAN GOOR [1]), MARTINUS SCHOOCK [2]) en ARNOLDUS SENGUERDIUS [3]) als *Professores Philosophiae*, met bepaling, dat men bij versterf het getal dier Hoogleeraren inkrimpen zoude tot twee. Al die heeren zijn den 6den September daaraanvolgende geinaugureerd; maar ARNOLDUS VAN GOOR en MARTINUS SCHOOCK werden weinige weken daarna, op eigen verzoek, weder ontslagen: de eerste, omdat de Prins van Oranje hem vereerd had met de betrekking van „Landt-rentmeester, „Richter ende Leen-griffier van de Stadt en Graafschap „Meurs;" de laatste, wijl hij op voor hem voordeelige voorwaarden beroepen was tot *Professor Eloquentiae et Historiarum* te Deventer, terwijl de Vroedschap het niet oorbaar achtte zijne jaarwedde in zulke mate te verhoogen, als waarvoor hij genegen zou geweest zijn hier te blijven.

Den 11den Maart des volgenden jaars kreeg SENGUERDIUS den titel van Professor ordinarius met een

---

Groningen, te Leiden, te Montpellier en te Padua, waar hij den graad van *Medicinae Doctor* verkreeg. Eerst in Oost-Friesland, daarna te Naarden de praktijk uitgeoefend hebbende, was hij eindelijk naar zijne geboorteplaats teruggekeerd.

1) Geboren te Meurs.

2) Den 1sten April 1614 te Utrecht geboren, niet te Bommel, gelijk men vroeger meende. Zie zijne biographie, door Mr. BOELES medegedeeld aan het einde van Dr. JONCKBLOET's *Gedenkboek der Hoogeschool te Groningen*.

3) Geboren te Amsterdam in 1610. De familienaam was eigenlijk SENKWARD, naar een eiland van dien naam, tot Oost-Friesland behoorende, waar de grootvader van onzen Professor Predikant bij de Hervormde Gemeente geweest was. Zie D. J. VAN LENNEP, *Illustris Amstel. Athen. Memorabilia.* p. 119.

traktement van zevenhonderd gulden 's jaars, en zulks voor den tijd van vier jaren [1]), binnen welke hij de Academie niet zou mogen verlaten, terwijl hem opgedragen werd wekelijks twee lessen *in Physicis* en evenveel *in Logicis* te houden. Eenige dagen daarna verleende men denzelfden rang aan DE ROY of REGIUS [2]), maar zijn traktement werd eerst een jaar later tot zeshonderd, in 1642 tot achthonderd gulden verhoogd.

In het laatst van 1639 werd eene nieuwe poging gedaan om CAROLUS DEMATIUS los te maken van Middelburg en hem een beroep als Predikant en als *Professor Theologiae* te Utrecht te doen aannemen. Die poging gelukte. Men verzekerde hem eene jaarwedde van zestienhonderd gulden, de huishuur daaronder begrepen, en aan de weduwe, die hij bij zijn overlijden mocht nalaten, dezelfde toelage, die andere weduwen van Predikanten plachten te ontvangen.

HENRICUS RENERIUS, wiens ijver als *Professor Philosophiae* ten hoogste geroemd wordt, was, ten gevolge van eene langdurige ziekte, in Maart 1639 overleden. Het schijnt niet gemakkelijk geweest te zijn een geschikten opvolger voor hem te vinden. Eerst in Februari van 1640 besloot men, ook op advies van Professoren, pogingen aan te wenden om DANIEL BERCKRINGER [3]), *ephorus* (gouverneur zou men nu zeggen) der jonge Prinsen van Bohemen, als zoodanig te doen ontslaan en hem de betrekking van *Professor*

---

[1]) Maar reeds in September 1642 werd die wedde tot negenhonderd, een paar jaren later tot duizend gulden verhoogd.

[2]) REGIUS was hij uit kortswijl reeds door zijne schoolmakkers genoemd. Vele bijzonderheden van 's mans leven zijn medegedeeld in de *Oratio funebris*, ter zijner nagedachtenis gehouden door JO. GEORG. GRAEVIUS.

[3]) Geboren in de Paltz, 2 Februari 1598.

Philosophiae practicae op eene jaarwedde van zeshonderd gulden aan te bieden. Die pogingen, deels schriftelijk, deels mondeling door Jonker JOHAN VAN WEEDE, Raad in de Vroedschap, bij de moeder dier Prinsen gedaan, hadden een gunstigen uitslag, gelijk blijkt uit den brief Harer Koninklijke Majesteit, dien wij, om zijne eigenaardigheid, hier laten volgen:

„Den Erentfesten voorsichtigen ende wijsen onsen „lieven besonderen Burgemeesteren ende Raedt der „Stadt Utrecht.

„ELISABETH van Godes genade Coninginne van „Bohemen, Paltsgravinne bij Rhyn, Ceur- „vorstinne, geboorne Princesse in Groot- „Britanien [1]), Hertoginne in Beyeren etc.

„Onze gunstige groetenisse te voren, Erentfeste „voorzienige ende lieve besondere. Wij hebben soo „wel uyt Uwer Ed. schrijven van den XXVIIIsten „February naestleden, als uyt het mondelick aenbrengen „van den Heere JOHAN VAN WEEDE vernomen, hoedat „Uwe Ed. den Praeceptorem van onse beminde kinderen „DANIEL BERCKRINGER tot een Professorem Philosophiae „in Uwe Academie met voorbehoudt van onsen wille „beroepen hebben, ende dieswegen onse ratificatie ver- „soecken. Gelijck wij nu het toenemen van Uwe „Academie garen zien, alsoo streckt het ons oock

[1]) Zij was de dochter van koning JACOB I, eene fiere, zeer zelfstandige vrouw, wier oudste dochter, ook ELISABETH geheeten, de zeer begaafde kweekeling en bijzondere vriendin was van DESCARTES, die men uit het eerste deel zijner brieven kan leeren kennen. Zie ook over haar A. FOUCHER DE CAREIL, *Descartes et la Princesse Palatine*, *Paris* 1862.

„tot een aengenaem behagen, dat UEd. den voors. „BERCKRINGER tot een Lith van deselve gecosen hebben, niet twijffelende off hij sal hem conform sijne „beroepinge dragen, daertoe wy dan ons consent „geven, willen oock zyne dimissie vervorderen, opdat „hij op Uwer Ed. begeeren bij deselve metten eersten „soude mogen compareren. Ende is hier op onse „gunstige recommandatie aan Uwe Ed: dat deselve gelieven op het goed contentement van zijn persoon „hem voor anderen in acht te nemen, te favoriseren „ende wijders te vervorderen, dat sijn wij op voorvallende occasien gunstich te erkennen ende te recompenseren genegen, blijvende Uwe Ed. oock behalven „dat met gonstige wille wel toegedaan.

„Datum in 's Gravenhage $\frac{12}{22}$ Martii A_o 1640.

„ELISABETH."

De Iuridische Faculteit is de eerste vijf jaren van het bestaan der Hoogeschool onveranderd gebleven. Maar op den 12den Februari van het jaar 1641 zijn in de Vergadering der Vroedschap verschenen de Burgemeester en de Pensionaris der Stad Leiden, als gecommitteerden van de Heeren Curatoren der Academie aldaar, om op alleszins beleefde wijze te verzoeken BERNARDUS SCHOTANUS, dien men als *Professor Iuris primarius* wenschte te beroepen, te ontslaan, niet twijfelende, of de Regeering van Utrecht zou, wegens het groote verlies, dat Leïden door den dood van Professor CUNAEUS geleden had, en voor wien men nog geen waardigen opvolger had gevonden, aan dat verzoek wel willen voldoen; en zulks te meer, daar de groote sterfte in 1635 te Leiden door de pest veroorzaakt de daar gevestigde Academie zeer had doen

achteruitgaan en de Utrechtsche daarentegen in bloei had doen toenemen, „soo men gemeenlick sach dat „des eens ondergange des anders opgange was.” De Regeering van Utrecht was echter ongevoelig voor die motieven en weigerde, in even beleefde termen te kennen gevende, dat, daar zij zelve in 1635 een vermaard Leidsch Professor in de Rechten had willen beroepen [1], maar, om Holland en zijne Academie niet te grieven, daarvan had afgezien, men het haar thans ten goede moest houden, dat zij ongenegen was den zeer door haar gewaardeerden Professor SCHOTANUS te laten vertrekken.

De Leidsche Curatoren stoorden zich intusschen niet aan die weigering; BERNARDUS SCHOTANUS werd benoemd; hij nam de benoeming aan, huurde te Leiden een huis, en de Regeering van Utrecht besloot te berusten in het *fait accompli.* Den 16^den^ Maart droeg de zoo gevierde man het Rectoraat der Utrechtsche Academie over aan Professor VOETIUS, en ontving den dank der heeren Verzorgers voor al hetgeen hij ten nutte dezer Hoogeschool gedurende de vijf jaren, die hij aan haar verbonden geweest was, had gedaan. Twee maanden later gaf de Regeering den afvallige zelfs nog een zeer eervol getuigschrift tot officieele erkenning zijner verdiensten.

Tot vervulling van de vacature door zijn vertrek in de Rechtsgeleerde Faculteit ontstaan, werd tot *Professor Iuris ordinarius* benoemd CYPRIANUS REGNERI AB OOSTERGA [2]), die door zijne schriften gunstig bekend was, die vroeger door CUNAEUS voor een Professoraat

---

[1]) Meer dan waarschijnlijk CUNAEUS.

[2]) Een Fries van geboorte, die in het jaar 1614 zijne intrede in deze wereld gedaan heeft.

te Groningen was aanbevolen en te Leiden reeds eenigen tijd privaat-lessen in de Instituten gegeven had. Hij kreeg een traktement van zeshonderd gulden 's jaars, met hoop op vermeerdering, als hij beviel [1]); terwijl JACOBUS RAVENSPERG, te Groningen, waar zijn vader *Theologiae Professor* was, den 7^{den} December 1615 geboren, opgevoed en tot *Artium Liberalium Magister* gepromoveerd, wiens talenten hier ter stede deugdelijk gebleken waren, aangesteld werd als *Professor Matheseos extraordinarius* op eene jaarwedde van driehonderd gulden [2]). ANTONIUS MATTHAEUS werd tenzelfden tijde vereerd met den titel van *Professor Iuris primarius* en eene traktements verhooging van tweehonderd gulden.

Den 24sten Mei deszelfden jaars 1641 heeft de Vroedschap, vernomen hebbende, dat PAULUS VOETIUS [3]), zoon van GISBERTUS, den toenmaligen Rector magnificus, waarschijnlijk beroepen zoude worden als Professor in de Illustre School te Deventer, besloten dien zoon te benoemen tot *Professor Metaphysices extraordinarius* alhier, op een traktement van driehonderd gulden 's jaars, en zulks „ten aenzien van de suffisantie ende „bequaemheyt des voors. D. PAULI VOETII als omdat „zyn bywesen de vader *in studiis* seer dienstich ende „ten hoocgsten aengenaem zoude wesen, willende den-„selven ZynEd. Vader in deze gratificeeren ten respecte „van de sonderlinge goede diensten, die deselve de „Kercke en de Academie alhier is doende."

O theologum, „felicem ter et amplius!"

---

[1]) Dit heeft hij blijkbaar gedaan, want reeds het volgende jaar werd zijne wedde met tweehonderd gulden verhoogd.

[2]) Men zal zich herinneren, dat BERNARDUS SCHOTANUS ook met het onderwijs in de *Mathesis* belast was.

[3]) Geboren te Heusden, 7 Juni 1619.

Den 6den April van het jaar 1644 leed de Hoogeschool een groot verlies door het afsterven van Professor MEINARDUS SCHOTANUS. Men haastte zich zijne plaats te vervullen en koos daartoe, ook in overleg met de andere theologische Professoren, JOANNES HOORNBEEK [1]), *Theologiae Doctor*, die Predikant geweest was te Mühlheim bij Keulen, maar, als slachtoffer van onverdraagzaamheid, naar zijne geboorteplaats Haarlem was teruggekeerd, waar hij een beroep als Predikant te Maastricht had aangenomen en spoedig daarna als *Professor Theologiae* te Harderwijk beroepen was. Door tusschenkomst der Staten-Generaal verkreeg genoemde HOORNBEEK zijn ontslag te Maastricht, bedankte voor Harderwijk en aanvaardde het Professoraat te Utrecht met eene Oratie *de studio S. S. Theologiae* [2]). Hij kreeg een jaarlijksch traktement van duizend gulden, terwijl hem een opslag van tweehonderd gulden beloofd werd, wanneer hij trouwen mocht, maar tevens de verplichting werd opgelegd een eventueel beroep als predikant in deze gemeente op de gewone voorwaarden aan te nemen.

De samenstelling der Medische Faculteit was, na de benoeming van REGIUS, onveranderd gebleven tot het laatst van 1645, toen VAN DER STRATEN of STRATENUS, wien vier jaren vroeger, met eene traktementsvermeerdering van vierhonderd gulden, de titel en de waardigheid van *Professor Medicinae practicae et Anatomes*

---

[1]) Geboren te Haarlem, 4 November 1617. Hij had eerst te Leiden gestudeerd, maar was, om de aldaar in 1635 heerschende pest, naar Utrecht verhuisd, waar hij een jaar lang de lessen van VOETIUS gevolgd heeft.

[2]) Zeker in datzelfde jaar 1644, maar wanneer, kunnen wij niet zeggen, daar van 's mans inauguratie te Utrecht in de Notulen van den Academischen Senaat, vreemd genoeg, geen melding is gemaakt.

primarius, alsmede die van *Archiater* der Stad Utrecht gegeven was, gekozen werd tot lijfmedicus van FREDERIK HENDRIK, Prins van Oranje Nassau, die in een kwijnenden toestand verkeerde. In de vergadering der Vroedschap van den 9^{den} December des genoemden jaars werd daarvan mededeeling gedaan door den eersten Burgemeester, met bijvoeging, dat de gekozene, die in den Haag zou moeten wonen, in deze aangelegenheid geen besluit wenschte te nemen zonder advies van de Regeerders der Stad Utrecht. De Vroedschap verklaarde aanstonds, uit eerbied voor Zijne Hoogheid, Professor STRATENUS vrij te laten om de benoeming al of niet aan te nemen, zullende zij, in het eerste geval, den benoemde demissie geven *in amplissima forma*. Maar de man verlangde volstrekt niet ontslagen te worden. Onder dagteekening van den 5^{den} Februari 1646 ontving de Vroedschap een eigenhandig schrijven van den Prins, waarin zij verzocht werd Professor STRATENUS, ook dan als hij de hem aangeboden bediening mocht aanvaarden, zijne Academische betrekking te laten behouden, mits hij zich verbonde den tijd, die zijne tegenwoordigheid te 's Hage niet vereischte, te besteden ten dienste der Hoogeschool en alsdan door meerdere lessen de studenten schadeloos te stellen voor hetgeen door de omstandigheden aan zijn gewone onderwijs ontbreken mocht. De Prins voegde er bij, dat hij een soortgelijk verzoek tot de Gedeputeerden der Staten van Utrecht gericht had, met betrekking tot de functiën, die de gewenschte lijfmedicus in de Gasthuizen placht te bekleeden.

Na ernstige overweging en bespreking met den belanghebbenden Professor STRATENUS besloot de Vroedschap, om het groote gewicht dat aan 's Prinsen welzijn gelegen was, diens wenschen geheel te bevredigen.

De Staten van Utrecht schenen dat niet gedaan te hebben, waarover de Vroedschap in haar antwoord aan den Prins haar leedwezen betuigde, terwijl zij de hoop uitsprak, dat Z. H. alsnog mocht bewerken, dat het zoo noodige verband tusschen de *professio Medicinae practicae* en die in het Gasthuis niet verbroken werd. Het traktement van STRATENUS werd op zeshonderd gulden teruggebracht, met belofte trouwens, dat dit weder tot duizend gulden verhoogd zoude worden, als des Professors diensten aan het Hof niet meer noodig mochten zijn.

Hoe aangenaam de getroffen schikkingen voor den Prins en voor diens lijfmedicus ook geweest mogen zijn, de nadeelige invloed op het onderwijs moest zich spoedig doen gevoelen. Geen wonder dan ook, dat de studenten zich tot de Vroedschap wendden met verzoek te voorzien in de Anatomische en practische lessen, die aan Professor STRATENUS waren opgedragen. In de Vergadering van den 21sten December 1646 zijn de gecommitteerden tot de Academische zaken verzocht de Vroedschap daaromtrent te dienen van advies. Of aan dat verzoek voldaan, en welk advies gegeven is; of dat advies gevolgen heeft gehad; of STRATENUS nog wel eens Academische lessen heeft gegeven en op andere wijze de plichten aan zijn ambt verbonden nu en dan waargenomen heeft, is uit de overgebleven Aanteekeningen niet op te maken. Zijn naam wordt in de Notulen der Vroedschap eerst weder genoemd den 3den Januari 1648, toen bericht werd, dat hij te Leiden beroepen was als opvolger van den overleden Professor SCHREVELIUS [1]). Zij het ook om andere redenen,

[1]) EWALDUS SCHREVELIUS namelijk, niet te verwarren met CORNELIS en THEODORUS SCHREVELIUS.

zeker mede uit aanmerking van den wensch der Regeering en van den Academischen Senaat, werd voor dat beroep door STRATENUS bedankt. Maar den 29sten April daaraanvolgende werd in de Vergadering der Vroedschap door heeren Burgemeesters en verdere gecommitteerden medegedeeld, dat de lijfmedicus [1]) hun verklaard had wegens zijne plichten bij den Prins zijne gewone diensten aan de Academie niet naar wensch te kunnen waarnemen, en dat hij daarom in bedenking gaf, of de Vroedschap niet zoude kunnen goedvinden hem een bekwaam persoon toe te voegen, die door geregeld onderwijs de studenten aan de Academie beter zou kunnen dienen; blijvende hij zelf bereid door Anatomische demonstratiën of eenige bijzondere lessen bij gelegenheid het zijne tot luister der Academie bij te dragen, en zulks voor zoodanige remuneratie als de Vroedschap goedvinden mocht hem toe te kennen. Door gecommitteerden daartoe uitgenoodigd, had hij eenige geleerden opgenoemd, die in aanmerking konden komen, al naarmate men een Professor ordinarius of extraordinarius mocht wenschen te beroepen.

Na eenige deliberatiën achtte de Vroedschap het doelmatig de beslissing uit te stellen en zich inmiddels rijpelijk over die aangelegenheid te bedenken. Dat bedenken heeft verbazend lang geduurd. Eerst in de Vergadering van den 1sten Maart 1649 is de zaak weder ter sprake gekomen, en in die van den 8sten daaraanvolgende werd besloten het advies van Rector en Assessoren der Academie te hooren. De door STRATENUS aanbevolenen schenen niet in den smaak te vallen, maar

[1]) FREDERIK HENDRIK was in Maart 1647 overleden, maar Prof. STRATENUS was in dezelfde betrekking gebleven bij zijn opvolger WILLEM II, gelijk later ook bij WILLEM III.

men dacht over Dr. IJSBRAND VAN DIEMERBROEK [1]), praktiseerend geneesheer te Utrecht, wiens schoonvader, Dr. TIMAN VAN GESSEL, geneesheer in het Catharijne-Gasthuis was. Men vroeg dezen, welke voor de studenten nuttige werkzaamheid hij in dat Gasthuis aan zijnen schoonzoon zou kunnen geven, als deze tot *Professor Medicinae* beroepen werd. Ook na het zeker bevredigend antwoord van Dr. VAN GESSEL deed men geen benoeming, maar besloot nog nadere informatiën in te winnen omtrent genoemden VAN DIEMERBROEK en anderen, bepaaldelijk ook omtrent JOANNES ANTONIDES VAN DER LINDEN, Professor in de Medicijnen te Franeker, die bijzonder in aanmerking scheen te komen. Den 8sten Juni 1649, alzoo meer dan drie jaren, nadat STRATENUS zijn domicilium naar 's Hage had overgebracht, vond men goed, „ten einde de dolerende „studenten niet langer op te houden," Dr. VAN DIEMERBROEK [2]) te benoemen tot Professor extraordinarius, op een traktement van driehonderd gulden 's jaars, onder voorwaarde, dat zijn schoonvader hem zou toestaan, voor zooveel dat noodig was, de studenten in het Catharijne-Gasthuis te oefenen, en met mededeeling van het plan om nog een ordinarius te beroepen in de Medische Faculteit. Men deed eene poging om

---

[1]) Den 13den December 1609 te Montfoort geboren, waar zijn vader Burgemeester was. Na het voorbereidend onderwijs te Utrecht genoten te hebben, heeft hij in Leiden gestudeerd, maar te Angers in Frankrijk den graad van *Medicinae Doctor* verkregen. Zie BURMAN, *Trai. eruditum*, p. 87.

[2]) De familie VAN DIEMERBROEK was remonstrant. De Vroedschap achtte het daarom noodig te verklaren, dat zij door deze benoeming niet in strijd handelde met het voorschrift, dat niemand tot eenig ambt mocht worden toegelaten, tenzij hij, in zake van Godsdienst, de zuivere leer ware toegedaan!

bovengemelden Professor Jo. ANT. VAN DER LINDEN te bewegen die betrekking aan te nemen op een traktement van duizend à twaalfhonderd gulden 's jaars. Deze nam de zaak in beraad. Dat beraad duurde lang, want eerst in October bedankte VAN DER LINDEN voor de eer hem in dezen bewezen, maar verklaarde aan den wensch der Utrechtsche Vroedschap niet te kunnen voldoen [1]). Van DIEMERBROEK nam de benoeming aan op eene jaarwedde van vierhonderd gulden, waarvoor hij wekelijks twee lessen in de Academie moest geven en twee in het Gasthuis, terwijl hem tevens werd opgedragen met Professor REGIUS de studenten te examineeren [2]). Hij aanvaardde zijn ambt den 6den September deszelfden jaars met eene inwijdingsrede in het koor der Domkerk. Het onderwerp van die rede wordt in de Notulen van den Senaat niet vermeld.

Een plotselinge dood beroofde de Universiteit den 20sten April van het jaar 1651 van den even ijverigen als geleerden CAROLUS DE MAETS. Reeds den volgenden dag werd door de Vroedschap haren Gecommitteerden advies gevraagd omtrent de wijze, waarop men in die leemte zou voorzien, en, na velerlei beraadslagingen, besloot men den 5den Mei den vermaarden theoloog, SAMUEL RETORFORTIS [3]), Predikant en Professor te

---

[1]) Deze VAN DER LINDEN heeft later een voordeeliger beroep te Leiden aangenomen. Hij was een zeer geleerd medicus, ook litterarisch bijzonder ontwikkeld.

[2]) Deze opdracht mishaagde den Senaat, daar zij zonder zijne voorkennis gedaan was. De Regeering heeft haar niettemin gehandhaafd.

[3]) Zoo wordt hij in de Notulen der Vroedschap met eene Latijnsche misvorming *sui generis* bij herhaling genoemd. Zijn eigenlijke familienaam was RUTHERFORD, gelijk ons uit eene vriendelijke mededeeling

St. Andrew in Schotland, te beroepen en den Latijnschen brief, waarbij dit geschiedde, niet, zooals bij hier te lande wonende geleerden placht te geschieden, door gecommitteerden uit de Vroedschap, maar door den broeder van genoemden RETORFORTIS, een sergeant in Nederlandschen dienst, door de bevoegde Autoriteit daartoe tijdelijk afgestaan en van de noodige paspoorten en geleibrieven voorzien, te laten overbrengen.

De sergeant vertrok, maar werd bij de Engelsche kust met de andere schepelingen gevangen genomen en van alles, ook van de brieven en bescheiden, die hij bij zich had, beroofd. Op het bericht hiervan, door een Schotsch Predikant uit Rotterdam aan Professor GISBERTUS VOETIUS gezonden, werden pogingen aangewend om langs diplomatieken weg dien sergeant te doen loslaten. Dit was intusschen al geschied. Men had hem in 't noorden van Schotland aan wal gezet; hij had zijn broeder het doel zijner komst kunnen mededeelen en was daarna naar Holland teruggekeerd. Uit een brief van Professor RETORFORTIS aan de Vroedschap scheen te blijken, dat hij niet ongenegen was het op hem uitgebrachte beroep, waarvan hij de officieele Acte hoopte te ontvangen, aan te nemen. Men besloot dus een afschrift van den beroepingsbrief, met een door tusschenkomst der Staten-Generaal en van de Engelsche Ambassadeurs te 's Hage verkregen verzoek van vrijgeleide voor den genoemden Professor, eerst naar Londen, en dan naar Schotland te zenden, en wel andermaal door den broeder, wien men daartoe wederom verlof gegeven had. Maar politieke gebeurte-

---

van den Eerwaarden Heer CHR. SEPP gebleken is: eene mededeeling, gegrond op hetgeen omtrent dien Schotschen geleerde vermeld is door NEAL, in diens *Historie der rechtzinnige Puriteinen.*

nissen in Schotland verijdelden dat plan. Men schreef dus over den post en drong aan op een onverwijld en categorisch antwoord. RETORFORTIS verzocht een uitstel van vier of vijf maanden om zich te beraden. Bij missive van 25 November werd hem door de Vroedschap als uiterste termijn gesteld de 1ste Februari des volgenden jaars. Eerst in Mei kreeg men het gevraagde antwoord, gedateerd 2 Maart, en dat antwoord hield in, dat de Professor zich verplicht achtte te bedanken. Men betaalde den sergeant driehonderd en vijftig gulden voor belooning en gemaakte onkosten, en daarmede was deze even kostbare als moeitevolle zaak zonder vrucht voor de Academie afgeloopen.

En désespoir de cause, naar het schijnt, misschien om financieele bezwaren of omdat men op andere wijze niet slagen kon, werd eerst op den 18den December van 1652 besloten de vacante plaats in de Theologische Faculteit op te dragen aan de Utrechtsche predikanten, GUALTERUS DE BRUIJN [1]) en ANDREAS ESSENIUS [2]), beiden kweekelingen van VOETIUS, die, let wel, te zamen één Professoraat zouden bekleeden, slechts ééne stem hebben in den Senaat en de examengelden deelen, terwijl aan elk eene jaarwedde werd aangeboden van tweehonderd gulden, waarvoor zij zoovele en zulke lessen moesten geven als, in overleg met de overige leden der Faculteit, voorgeschreven zou worden. De genoemde heeren predikanten namen de gestelde voorwaarden aan en traden den 8sten Februari 1653 in

[1]) Geboren te Amersfoort, 6 Mei 1618; te Utrecht in 1640 tot *Artium Liberalium Magister*, in 1635 tot *Theologiae Doctor* bevorderd.

[2]) Te Bommel in Februari 1618 geboren en met dezelfde Academische graden vereerd als zijn ambtgenoot DE BRUIJN.

functie, terwijl de eerst eene Oratie hield *de moribus theologi*, de laatste *de tractatione verbi divini.*

Slechts weinige maanden echter mocht de Hoogeschool dien GUALTERUS DE BRUIJN bezitten, daar hij reeds in het begin van Juli deszelfden jaars door den dood werd weggenomen [1]).

Twee maanden later dreigde een nieuw gevaar. Professor HOORNBEEK werd te Leiden beroepen. Men haastte zich hem ernstig te verzoeken Utrecht niet te verlaten. Hij nam de zaak in beraad en sloeg het aanzoek in stellige termen af, den Kerkeraad en der Vroedschap, die hem daarvoor bedankte, zijn vertrouwen mededeelende, dat men te Leiden in zijne weigering wel berusten zoude. Maar dat deed men niet. Al spoedig kwamen Leidsche Gecommitteerden, Professor HEIJDANUS en Mr. JOACHIM VAN WEVELINCKHOVEN, Pensionaris der Hollandsche Academiestad en Secretaris van Curatoren aldaar, den benoemde verzoeken op zijne beslissing terug te komen. De Vroedschap drong aan op volharding in het genomen besluit. De heeren van Leiden deden alle mogelijke pogingen om zijne demissie te verkrijgen. De Vroedschap weigerde. De Classis van Utrecht, ingelicht door den Kerkeraad, en bemerkende, dat HOORNBEEK bij nadere overweging niet ongenegen was tot aanneming van het beroep, vond zich bezwaard met eene formeele weigering van ontslag, maar verklaarde den benoemde alleen bij wijze van leening voor een tijd aan Leiden te willen

---

[1]) Welk een verlies daardoor geleden werd, herinnert de geleerde CHRISTIAAN SEPP, *Het Godgeleerd Onderwijs in Nederland*, D. II. bl. 174, waar hij op bedoelden DE BRUIJN toepast de door dezen van SENECA overgenomen les: „Elige doctorem, quem magis admireris „cum videris, quam cum audieris."

afstaan. De Vroedschap vond dat onzinnig. Het einde was intusschen, dat Professor HOORNBEEK in het begin van Mei 1654 der Utrechtsche Academie vaarwel zeide.

Zij het alleen, omdat men den gebleken ijver van Professor ESSENIUS wilde beloonen, of ook, omdat er meer geld beschikbaar was, men gaf hem eene jaarwedde, gelijkstaande met die van den ouden VOETIUS. In plaats van den overleden Professor DE BRUIJN werd den 14den April deszelfden jaars door de Vroedschap van Utrecht beroepen MATTHIAS NETHENUS [1]), Predikant en Rector der school te Cleve, mede een leerling van VOETIUS, en wel op een traktement van duizend gulden, welke som intusschen nog met honderd gulden verhoogd werd, toen de benoemde had te kennen gegeven, dat zijne bezoldiging te Cleve meer bedroeg dan de hem aangeboden wedde. Hij nam de benoeming aan en aanvaardde zijn ambt aan deze Hoogeschool den 26sten Mei 1654 met het houden eener plechtige redevoering, waarvan wij het onderwerp niet vermeld hebben gevonden. Vijf jaren later werd zijne jaarwedde tot tweehonderd gulden verhoogd, maar hij zelf werd in April 1662, *justissime*, zooals BURMAN [2]) zegt, afgezet wegens grove beleediging der Staten van Groningen en van Professor MARESIUS [3]) aldaar.

In plaats van NETHENUS werd den 16den Juni daaraanvolgende benoemd FRANCISCUS BURMAN [4]), Proregens van het Staten-Collegie te Leiden, en wel op een traktement van duizend gulden of meer, zoo dat noodig

---

[1]) Een Pruis, 27 October 1618 te Süchteln geboren.

[2]) *Traiectum eruditum* p. 247.

[3]) Een Franschman, SAMUEL DES MARETS geheeten.

[4]) Te Leiden in 1628 geboren.

mocht zijn. Hij verzocht vijftienhonderd gulden, die hem werden toegestaan, en aanvaardde zijn ambt op den 12den November 1662 met eene Oratie *de doctrina Christiana.*

Op den 1sten November 1676 stierf de Nestor der Theologische Faculteit, GISBERTUS VOETIUS. Zijne plaats werd niet vervuld, daar geoordeeld was, dat twee Professoren in die Faculteit voldoende waren. Den 18den Mei 1677 overleed ook Professor ESSENIUS, en reeds den 12den Juni daaraanvolgende werd PETRUS VAN MASTRICHT [1]), Professor te Duisburg, tot zijn opvolger benoemd op een traktement van duizend gulden. Hij nam de benoeming aan en hield den 7den September eene inaugureele Oratie *de Sole Iustitiae.*

Maar twee Professoren in de Theologische Faculteit schenen op den duur toch te weinig te zijn. Op den 21sten Januari 1878 werd daarom in de vergadering der Vroedschap tot het benoemen van een derden besloten. De keus viel op MELCHIOR LEIJDEKKER [2]), destijds Predikant te Renesse en Noordwelle in Zeeland, te Leiden Theologiae Doctor geworden, maar voornamelijk aan de Utrechtsche Hoogeschool gevormd. Hij aarzelde niet het op hem uitgebrachte beroep aan te nemen, en wel op een traktement van duizend gulden 's jaars. Reeds den 23sten April daaraanvolgende aanvaardde hij die nieuwe betrekking met eene Oratie *de sectanda veritate in amore.*

---

[1]) In November 1630 te Keulen geboren, kweekeling van de Utrechtsche Hoogeschool. Volgens GLASIUS, *Godgeleerd Nederland*, D. II, bl. 470, was de oorspronkelijke familienaam CONING, welke naam door PETRUS' vader, die, om ALVA's vervolging te ontgaan, naar Keulen geweken was, naar Maastricht in VAN MASTRICHT veranderd was.

[2]) Te Middelburg, 21 Maart 1642, geboren.

Anderhalf jaar later, den 12den November 1679 namelijk, werd de Hoogeschool weder gevoelig getroffen door het overlijden van den algemeen geachten FRANCISCUS BURMAN, die slechts den leeftijd van 47 jaren had mogen bereiken. Den 1sten Maart 1680 werd in zijne plaats met goed gevolg beroepen de Franeker Hoogleeraar en Predikant HERMANNUS WITS of WITSIUS [1]) die reeds den 29sten April daaraanvolgende zijn Academisch ambt alhier aanvaardde met eene Oratie *de praestantia Euangelii.*

Een klein jaar daarna werd de Utrechtsche Predikant HERMAN VAN HALEN [2]), over wien bij vacaturen in de Theologische Faculteit reeds meermalen gedacht was, op een traktement van tweehonderd en vijftig gulden vereerd met den titel van *Professor Theologiae extraordinarius*, en als zoodanig belast met het onderwijs in de *Historia Ecclesiastica.* Den 30sten April 1683 werd hij bevorderd tot Professor ordinarius en werd zijn traktement verhoogd tot vierhonderd gulden 's jaars.

Wij keeren terug tot de Juridische Faculteit. In de Raadsvergadering van den 25sten Maart 1644 werd door heeren Burgemeesters en verdere gecommitteerden tot de Academische zaken medegedeeld, dat al sedert langen tijd behoefte was geweest aan een derden Professor in de Rechten; dat zij zoowel buitenslands als in Nederland onderzoek hadden gedaan naar bekwame personen, die daarvoor in aanmerking konden komen, en dat zij eindelijk, ook met advies van de twee aanwezige leden der Faculteit, besloten hadden

---

1) Geboren te Enkhuizen, 12 Februari 1636.

2) Geboren te Utrecht, 30 Augustus 1633, kweekeling der Utrechtsche Hoogeschool.

daarvoor aan te bevelen den heer Mr. HENRICK MOREELSE [1]), Schepen dezer stad, een veelzijdig ontwikkeld man, die zijne rechtsgeleerde opleiding voor een goed deel aan ANTONIUS MATTHAEUS te danken had [2]) en die wel genegen was eene eventueele benoeming als Professor in de Iuridische Faculteit aan te nemen. De Vroedschap vereenigde zich eenparig met het voorstel en beriep genoemden Mr. MOREELSE als *Professor Institutionum Iuris* op eene jaarwedde van zeshonderd gulden, welke reeds voor het einde des jaars tot achthonderd gulden gulden verhoogd werd [3]). Hij aanvaardde zijn ambt den 25sten Juni van hetzelfde jaar 1644 met het houden eener Oratie in het koor van den Dom *de Iurisprudentiae Romanae usu hodierno*, waarna hij door twee leden van den Raad en door al de Professoren naar zijne woning werd gebracht, gelijk dat door den Magistraat voor dit en alle volgende dergelijke gevallen was vastgesteld.

In het begin van 1652 werd genoemde Professor MOREELSE door de Staten gekozen tot Raadsheer in den Hove en bedankte hij voor zijn Professoraat, zich intusschen bereid verklarende zijne Academische functiën te blijven waarnemen, totdat men een geschikten, in het Romeinsche Recht en in de praktijk ervaren opvolger zou gevonden hebben. Met den meesten ijver bleef hij werkzaam aan de Hoogeschool, en zulks tot den

---

[1]) Den 17den December 1615 te Utrecht geboren.

[2]) Eerst te Harderwijk, daarna te Utrecht. Na vervolgens nog eenigen tijd te Leiden gestudeerd te hebben, is hij in Frankrijk te Bourges, waar men eene zeer beroemde Rechtsgeleerde School had, tot *Iuris Doctor* bevorderd.

[3]) In 1648 werd zijne wedde, even als die van zijne ambtgenooten, Prof. VAN OOSTERGA, REGIUS en BERCKRINGER tot duizend gulden, het traktement van Prof. RAVENSPERG tot achthonderd gulden verhoogd.

24[steh] April 1654, op welken dag hij met eene plechtige redevoering in de Domkerk zijn afscheid heeft genomen.

In Januari 1653 was reeds op een traktement van duizend gulden benoemd Mr. MENSO ALTING [1]), *Iuris Professor* te Deventer, die het beroep wel in aanmerking genomen, maar, na rijp beraad, beleefdelijk daarvoor bedankt had. Eene nieuwe keuze schijnt bijzonder moeielijk geweest te zijn. Meer dan een jaar toch is de Faculteit nog gebleven in statu quo. Eindelijk heeft de Vroedschap PAULUS VOETIUS, sedert 13 jaren *Professor Philosophiae* alhier, die reeds in December 1652 verlof gekregen had om ook *collegia privata Iuridica* te houden, tot *Professor Iuris Ordinarius* benoemd, en wel op zijne laatstgenotene jaarwedde en onder voorwaarde, dat hij zijne betrekking van Raadsheer in het Hof van Justitie te Vianen zoude nederleggen, van welke voorwaarde hij echter op zijn dringend verzoek ontslagen is geworden. Zijne inaugureele Oratie heeft plaats gehad op den 21sten April, drie dagen vóór het afscheid van MOREELSE.

Den 25sten December van datzelfde jaar verloor de Hoogeschool haren Rector magnificus, ANTONIUS MATTHAEUS, die meer dan twintig jaren alhier met grooten roem het ambt van *Professor Iuris* had bekleed. Hij werd op den 2[den] Januari 1655 met groote staatsie begraven, en zijne nagedachtenis werd den volgenden dag vereerd door eene lijkrede van Professor BERCKRINGER in het koor der Domkerk, waar het spreekgestoelte op order van den Magistraat, als zinnebeeld van grooten rouw, met zwart laken was bekleed geworden.

---

[1]) Een zoon van den Groninger Hoogleeraar H. ALTING, wien, gelijk boven vermeld is, te vergeefs het eerste Professoraat in de Theologie aan de Illustre School alhier aangeboden was.

Meer dan zes jaren daarna, den 6[den] Augustus 1860 namelijk, werd een zoon van den overleden ANTONIUS MATTHAEUS, ook zelf ANTONIUS geheeten [1]), die *more maiorum* alhier gepromoveerd was en wien reeds ten vorigen jare vrijheid was gegeven om *collegia privata* in de Rechten te houden, tot *Professor Iuris extraordinarius* benoemd, op eene jaarwedde van vierhonderd gulden. Acht dagen later viel aan Mr. ABRAHAMUS DE WYCKERSLOOT [2]) dezelfde eer te beurt [3]), met bepaling intusschen, dat MATTHAEUS den voorrang zou hebben. Beiden hielden den 29[sten] Augustus hunne inwijdingsrede: MATTHAEUS *de studii iuridici difficultate*, DE WYCKERSLOOT *de legum Romanarum praestantia.* De eerstbenoemde werd den 14[den] November 1662 bevorderd tot Professor ordinarius, met verdubbeling van zijn traktement, onder verplichting van bij de twee lessen, die hij in de Instituten gaf, nog twee andere in de Pandecten te geven. In November 1666 op op voordeelige voorwaarden te Groningen beroepen, bedankte hij, toen men zijne jaarwedde hier nog met met vierhonderd gulden verhoogde. Ook een eerste beroep naar Leiden, hem in 1670 geworden, sloeg hij af en kreeg, tot belooning van zijn besluit, nog driehonderd gulden traktement jaarlijks meer. Maar een tweede beroep naar de Hollandsche Academiestad, in 1672 op hem uitgebracht, heeft hij aangenomen.

---

[1]) Geboren te Utrecht, 18 December 1635.

[2]) Zoo wordt hij in de Notulen van den Academischen Senaat, ook door HERINGA genoemd. Minder juist waarschijnlijk heet hij bij DRAKENBORCH en in VAN DE WATER's Groot Utrechtsch Placaatboek ABRAHAMUS WYCKERSLOOTH.

[3]) Hij was eerst den 15[den] Mei deszelfden jaars tot Iuris Doctor bevorderd.

Professor DE WYCKERSLOOT, Utrechtenaar van geboorte, in 1663 tot Raad in de Vroedschap benoemd, nam den 24sten Februari afscheid van de Academie.

In het begin van December 1667 werd Mr. LUCAS VAN DE POLL [1]), uit een aanzienlijk Utrechtsch geslacht gesproten, aangesteld tot *Lector Iuris cum facultate disputandi* op een traktement van tweehonderd gulden, waarvoor hij wekelijks twee lessen over de Instituten moest geven. In Januari 1670 op eigen verzoek met den titel van Professor extraordinarius vereerd, aanvaardde hij die betrekking den 16den Februari daaraanvolgende met eene Oratie *de dignitate et honore Iurisconsultorum veterum.* Den 12den Mei 1674 werd hij tot Professor ordinarius bevorderd, en wel, wegens den slechten staat der stadsfinanciën, op eene jaarwedde van slechts vierhonderd gulden.

Tenzelfden tijde werd JOANNES VOET, Pauli filius [2]), *Professor Iuris* te Herborn, beroepen als *Professor Iuris ordinarius* alhier, met bepaling, dat hij den voorrang hebben zou boven Professor VAN DE POLL en in die qualiteit publieke lessen over de Pandecten houden moest. Hij diende zich echter te getroosten, wat hij trouwens zelve aangeboden had, gedurende twee jaren geen traktement te genieten. Drie jaren later kreeg hij eene wedde van achthonderd gulden. Hij aanvaardde zijn ambt 25 Augustus 1674 met eene Oratie *de Advocato.* Niet lang intusschen mocht de Hoogeschool de vruchten van zijn onderwijs plukken. Reeds in Januari 1680 kreeg hij een beroep naar Leiden en was niet te bewegen om hier te blijven.

Een paar maanden later werden ernstige, maar ver-

---

[1]) Geboren te Utrecht, 6 Februari 1630.

[2]) Te Utrecht geboren, 3 October 1647.

geefsche pogingen gedaan om GERARDUS NOODT [1]), een beroemd Hoogleeraar in de Rechten aan de Hoogeschool te Franeker [2]) een dergelijk Professoraat te Utrecht te doen aannemen. Een ander bekwaam persoon, dien men tot *Professor Iuris Ordinarius* beroepen kon, scheen niet te vinden te wezen. Men besloot dus in December deszelfden jaars, hoogstwaarschijnlijk op advies van de andere leden der Juridische Faculteit, Mr. JOHAN VAN MUIJDEN [3]), Prorector aan de Hieronymusschool, die alhier den doctoralen graad in de Rechten verkregen had, Professor extraordinarius te maken op een traktement van vierhonderd gulden, terwijl LUCAS VAN DE POLL korten tijd daarna vereerd werd met den titel van *Professor Pandectarum.*

Den 8sten October 1683 is genoemde Mr. JOHAN VAN MUIJDEN tot Professor ordinarius bevorderd en werd besloten nogmaals eene poging te doen om Professor NOODT van Franeker op een traktement van zestienhonderd gulden, aan de Juridische Faculteit te Utrecht te verbinden. Die poging gelukte, en vier maanden later, den 12den Februari 1684, aanvaardde deze voortreffelijke rechtsgeleerde zijn ambt aan de Utrechtsche Hoogeschool met eene Oratie *de causis corruptae Iurisprudentiae.*

In de Medische Faculteit heeft, na de aanstelling van DIEMERBROEK als Professor extraordinarius, in meer dan twintig jaren tijds geen wisseling van personen plaats gehad; wel van titulatuur. VAN DIEMERBROEK namelijk is, op eigen verzoek, reeds in 1651 ordinarius gewor-

---

1) Den 4den September 1647 te Nijmegen geboren.
2) Wat hij reeds vroeger in zijne geboorteplaats geweest was.
3) Een Utrechtenaar, den 16den Januari 1652 geboren.

den, REGIUS in 1661 tot *Medicinae Professor primarius* verhoogd. In 1670 werd Dr. PHILIPPUS MATTHAEUS [1]), een zoon van ANTONIUS MATTHAEUS II, aangesteld tot *Professor Medicinae extraordinarius*, en zulks als erkenning zijner talenten, gebleken in de door hem sedert 1663 gehouden *collegia privata* en *disputationes publicae*, waarvoor hij reeds in 1667 met den titel van Lector vereerd was geworden. Hij aanvaardde zijn ambt den 16den Maart met eene Oratie *de dignitate et honore medicorum*. Maar in hetzelfde jaar 1670 kreeg hij een voordeeliger beroep aan de Hoogeschool te Franeker, en moest Utrecht dien voortreffelijken man aan eene zuster-Academie afstaan. Vier jaren later, den 6den November 1674 namelijk, stierf Professor VAN DIEMERBROEK, in wiens plaats het volgend jaar met goed gevolg beroepen werd Dr. JACOB VALLAN [2]), die te Leiden de geneeskunst uitoefende, met den titel van *Professor Anatomiae et praxeos*, en zulks op een traktement van zeshonderd gulden 's jaars. Hij aanvaardde zijn ambt 20 Mei 1675 met eene Oratie *de vetere medicina*. Het onderwijs in de Ontleedkunde werd intusschen reeds in 1677 opgedragen aan Dr. JOHANNES MUNNICKS [3]), een kweekeling der Utrechtsche Academie, waar VAN DIEMERBROEK zijn voornaamste leermeester was geweest, hier ter stede als geneesheer gevestigd, en wel met den titel van Lector, welke titel een jaar later veranderd werd in dien van *Professor Medicinae extraordinarius*. Hij werd mede belast met de anders door REGIUS gehouden botanische oefeningen in den Academietuin, zonder dat

---

[1]) Te Utrecht geboren 16 Maart 1661. Zie over hem VRIEMOET, *Athenae Frisiacae*, p. 512 seq.

[2]) Geboren te Amsterdam, 19 Augustus 1637.

[3]) Geboren te Utrecht, 17 October 1652.

hem eenige wedde werd toegelegd. Hij aanvaardde die betrekking 12 December 1678 met eene Oratie *in laudem Botanices*. In 1680 werd hij bevorderd tot Ordinarius, maar onder voorwaarde, dat hij de twee eerste jaren geen aanspraak zou maken op traktement: eene voorwaarde, die wel bewijst, hoe treurig het met de stadsfinanciën gesteld was, daar Professor REGIUS, die traktement genoot, slechts een jaar vroeger, 19 Februari 1679, gestorven was.

De vierde of zoogenaamde Philosophische Faculteit, waarin niet slechts de Professoren der Natuurlijke Wijsbegeerte, der Logica en Metaphysica, maar ook die der Letteren, der Geschiedenis, Staatkunde en Welsprekendheid zitting hadden, had, gelijk men zich herinneren zal, reeds in 1639 Professor RENERIUS door den dood verloren en diens plaats door Professor BERCKRINGER ingenomen gezien. In November 1646 stierf ook Professor LIRAEUS. Zijne plaats werd niet vervuld. In het begin van 1648 gaf de Senaat den wensch te kennen, dat in die vacature voorzien mocht worden, „ne barbaries sensim invalesceret." Er volgde geen nieuwe benoeming; maar aan BERCKRINGER werd ook de professio Eloquentiae opgedragen. In datzelfde jaar 1648 leed de Faculteit een nieuw verlies door het vertrek van Professor SENGUERDIUS naar Amsterdam. Om in de leemte, daardoor in het onderwijs ontstaan, ten spoedigste te voorzien, droeg de Vroedschap, ingevolge het advies van heeren Burgemeesters en verdere gecommitteerden tot de Academische zaken, aan Professor RAVENSPERG, die Mathesis doceerde, tevens de Physica op, en aan Professor PAULUS VOET met de Physica ook de Logica, daarbij bepalende, dat laatst genoemde in collegiis privatis ook de

Grieksche taal zou onderwijzen. Ten zelfden tijde kreeg BERCKRINGER den titel van *Philosophiae practicae et Eloquentiae Professor* en werd, ook overeenkomstig den vroeger uitgedrukten wensch van den Academischen Senaat, belast met het houden van *Exercitia Oratoria*, welke sedert het afsterven van LIRAEUS niet meer hadden plaats gehad.

Den 21sten April 1650 had de Hoogeschool het ongeluk Professor RAVENSPERG door den dood te verliezen. Na rijpe beraadslaging besloot men de ledige plaats, zoo mogelijk, aan te vullen door den heer JOHANNES PEL of PELLIUS, Professor in de Wiskunde te Breda, maar deze moest voor het op hem uitgebrachte beroep bedanken.

Met gelukkiger uitkomst wendde zich de Vroedschap in 1652 tot JOHANNES DE BRUIJN, een man van erkende bekwaamheid, die acht jaren te voren alhier tot *Artium liberalium Magister et Philosophae Doctor* bevorderd en, volgens BURMAN [1]), door RAVENSPERG, kort vóór diens overlijden, aan Curatoren aanbevolen was. Hij kreeg den titel van *Professor Physices et Matheseos extraordinarius*, met een traktement van vierhonderd gulden 's jaars. Vier jaren later, na reeds vroeger met het *ius examinandi* vereerd te zijn, tot ordinarius bevorderd, heeft hij tot aan zijn overlijden in October 1675 zijne beste krachten ten nutte der Utrechtsche Academie aangewend [2]).

In 1653 werd voor het onderwijs in Logica en Metaphysica, dat, gelijk men zich herinneren zal, laatstelijk

---

[1]) *Traiectum eruditum*, p. 36.

[2]) Of, en waarover hij eene inwijdingsrede gehouden heeft, vinden wij nergens vermeld. Volgens een brief van GRAEVIUS, die zeer met DE BRUIJN bevriend was, aan NIC. HEINSIUS (BURMAN *Syll. Epistt.* T. IV, p. 489) was hij ook anatoom, „optimus secandi et peri-„tissimus magister."

aan PAULUS VOETIUS was opgedragen geweest, diens jongere broeder, DANIEL VOETIUS [1]), *Medicinae et Philosophiae Doctor*, benoemd, en wel als Professor extraordinarius. Drie jaren later kreeg deze den titel van ordinarius, maar overleed reeds in Juli 1660, weinig meer dan dertig jaren oud.

Zijne plaats werd, den 27sten November daaraanvolgende, vervuld door REGNERUS VAN MANSVELT, *Artium liberalium Magister et Philosophiae Doctor*, in 1639 gesproten uit een aanzienlijk Utrechtsch geslacht, wijsgeer en theoloog, die zijne Academische opvoeding deels te Utrecht, deels te Leiden ontvangen had, wiens werkzaam leven intusschen reeds in 1671 door overspanning van geest werd uitgebluscht. Hij had het hoogleeraarsambt aanvaard met een Oratie *de Philosophia et Philosophiae studioso.*

De benoeming van een nieuwen Professor in de Philosophie is door de treurige tijdsomstandigheden drie jaren vertraagd. Eerst in April van het jaar 1674 werd die betrekking, op een traktement van zeshonderd gulden, na verloop van twee jaren met twee- à driehonderd gulden te verhoogen, aangeboden aan den Onderregent van het Staten-collegie te Leiden, GERARDUS DE VRIES, die, te Utrecht den 15den Augustus 1648 geboren, aldaar zoowel in de Theologie als in de Philosophie gestudeerd had, en kort vóór het overlijden van Professor VAN MANSVELT [2]), van de Vroedschap te

---

[1]) Geboren te Heusden, 31 December 1629.

[2]) BURMAN noemt hem in zijn *Traiectum eruditum* MANSVELDIUS. In de Notulen der Vroedschap en in die van den Utrechtschen Senaat staat in den regel VAN MANSVELD, enkele malen VAN MANSVELDT, soms ook VAN MANSVELT. Een lid zijner familie, Dr. A. P. VAN MANSVELT, heeft ons verzekerd, dat alleen de laatstgenoemde spelling de ware is.

Utrecht verlof had gekregen om privaat-lessen in de Philosophie te geven. De inval der Franschen, die zeer vele studenten van Utrecht naar Leiden deed trekken, noopte GERARDUS DE VRIES dezen daarheen te volgen. Ook te Leiden ging hij voort met zijne philosophische lessen, zelfs nog na zijne benoeming bij het Staten-collegie, en zulks op zoo uitnemende wijze, dat de Curatoren der Leidsche Academie hem een gewoon Professoraat in de Wijsbegeerte aanboden, als hij mocht goedvinden voor het op hem uitgebrachte beroep te Utrecht te bedanken. Dit deed hij echter niet. Hij wijdde zich den 1[sten] September 1674 met eene Oratie *de Sectis Philosophorum, inprimis hodiernis*, aan de Hoogeschool, waar hij zijne wetenschappelijke opleiding gekregen had, en bleef dat doen, nadat men elf jaren later andermaal beproefd had hem voor de Leidsche Academie te winnen. Uit erkentelijkheid vereerde hem de Vroedschap uit Utrecht in Maart 1685 met den titel van *Professor Theologiae extraordinarius*, zonder daaruit voortvloeiende verplichting, wordende het aan hem overgelaten van de aan dien titel verbonden bevoegdheid naar eigen genoegen en voorzooveel de professio Philosophiae dat zou toelaten meer of minder gebruik te maken.

In Juli 1650 werd JOHANNES LEUSDEN, een Utrechtenaar, 26 April 1624 geboren, in zijne vaderstad tot *Artium liberalium Magister* bevorderd, na reeds eenige maanden met toestemming der Regeering privaat-lessen in de Oostersche talen te hebben gegeven, tot *Graecae et Hebraicae linguae Professor extraordinarius* benoemd, op een traktement van driehonderd gulden 's jaars, welke betrekking hij den 6[den] der genoemde maand Juli aanvaardde met eene Oratie *de vita Iudaeorum*. In Januari 1653 kreeg hij den titel van ordinarius,

ongetwijfeld met verhooging van wedde, schoon daarvan in de Notulen der Vroedschap geen melding is gemaakt.

Den 12den November 1660 ontsliep de rijkbegaafde ANTONIUS AEMILIUS, sedert de oprichting der Illustre School in 1634 *Historiarum et Politices Professor* alhier. Zijne plaats werd den 18den October 1661 ingenomen door den Deventerschen Hoogleeraar JOHANNES GEORGIUS GRAEVIUS [1]) wien eene jaarwedde van duizend gulden werd toegelegd, eerst met den titel van *Historiarum et Eloquentiae*, later, in December 1667 namelijk, ook van *Politices Professor*. Zijne inwijdingsrede luidde: *In laudem literarum humaniorum.* Hij had zijne benoeming alleen aan de Vroedschap te danken. Rector en Assessoren hadden den 23sten Maart deszelfden jaars, daartoe uitgenoodigd, vier andere personen aanbevolen.

In de maand Juli van het jaar 1664 heeft de Vroedschap aan LOUIS WOLZOGEN [2]), alhier als Predikant bij de Waalsche gemeente beroepen, ten einde zijne

---

1) GRÄVE, den 29sten Januari 1532 te Naumburg in Saksen geboren. Na eene goede gymnasiale vorming, had hij eerst te Leipzig, vervolgens te Deventer, en eindelijk te Amsterdam gestudeerd, waarna hij eerst te Duisburg en later te Deventer geplaatst is geworden.

Uit eene aanteekening van den Oud-Burgemeester Dr. C. BOOTH, in het Stedelijk Archief bewaard, is ons gebleken, dat, tot vervulling der vacature AEMILIUS, waren aanbevolen PAULUS TER HAAR en JOH. FRED. CRELLIUS, de een *Prof. Eloquentiae*, de andere *Prof. Politices* te Duisburg; bovendien NIC. BLANCARDUS of BLANCKAERT, *Hist. et Eloq. Prof.* te Middelburg: de laatste door GISB. VOETIUS, die, bij het mislukken zijner poging, aan BLANCARDUS schreef: „Videntur nunc commendationes peti debere a Remonstrantibus aut „neutralibus, qui nullo religionis ac pietatis zelo infames sint." BOELES, *Frieslands Hoogeschool* enz. II. bl. 249.

2) In 1632 te Amersfoort geboren, maar van Oostenrijksche afkomst. Zijne ouders, tot den aanzienlijken stand behoorende, hadden om hunnen godsdienst hun Vaderland moeten verlaten.

demissie van Middelburg, waar hij hetzelfde ambt bekleedde, gemakkelijk te maken, den titel van *Professor Historiae Ecclesiasticae extraordinarius* verleend, met bepaling, dat hij wekelijks ééne Academische les zou geven, maar zonder traktement daarvoor te genieten. Hij aanvaardde die Academische betrekking den 21sten September 1664 met een Oratie *de Sole Iustitiae, Academiae nostrae insigni.* Drie jaren later kreeg hij intusschen eene wedde van driehonderd gulden, die in 1670, toen hij voor een beroep naar Leiden bedankt had, tot zeshonderd gulden verhoogd werd. In datzelfde jaar was hij hier Professor ordinarius geworden, maar vertrok niet lang daarna in dezelfde betrekking naar Amsterdam.

Ten slotte moeten wij nog melding maken van HUGO RUISCH, *Philosophiae Doctor*, die, na in 1661 alhier tot *Lector Geometriae* aangesteld te zijn, drie jaren later den titel van Professor extraordinarius[1]) verkregen heeft; alsmede van JOANNES LUYTS[2]), den 11den December 1677, slechts weinige maanden na zijne promotie tot *Artium liberalium Magister et Philosophiae Doctor,* als *Physices et Matheseos Professor extraordinarius* opgetreden, zonder traktement, maar in 1680 tot *Professor Philosophiae ordinarius* bevorderd met eene jaarwedde van vierhonderd gulden. Of hij eene Inwijdingsrede gehouden heeft, wordt in de Notulen van den Academischen Senaat niet vermeld.

---

[1]) Ofschoon zijne lessen, volgens besluit der Vroedschap, in de Hollandsche taal gegeven zouden worden, besloot de Senaat toch, na eenige beraadslaging, zijn naam onderaan op de *Series lectionum* te plaatsen.

[2]) Te Hoorn, den 19den September 1655 geboren, kweekeling deels van de Leidsche, deels van de Utrechtsche Hoogeschool; vooral gevormd door Prof. GER. DE VRIES.

In Januari van het jaar 1645 was, op advies van gecommitteerden tot de Academische zaken, door de Vroedschap bepaald, dat de Hoogeschool voortaan twaalf Professoren zoude hebben: drie in de Theologie, evenveel in de Rechten, twee in de Medicijnen en vier in de Philosophie en letteren, „zonder eenige extra-„ordinarii aan te nemen, veel min hun traktement te „geven." Dat men zich niet streng aan die bepaling gehouden heeft, is uit het boven gegeven overzicht van het doceerend personeel in de eerste halve eeuw van het bestaan der Hoogeschool ten duidelijkste gebleken, zijnde na het genoemde Besluit tot het jaar 1680 niet minder dan dertien Professores extraordinarii aangesteld, sommige wel zonder, maar de meeste toch met traktement. Bijna twintig jaren na de vaststelling van het getal der ordinarii, den 15^{den} Augustus 1664 namelijk, is, in het belang der Stadsfinanciën, een nieuw schema gemaakt van de samenstelling der verschillende Faculteiten alhier, „omme voor altijd onverbreeckelik te „worden geobserveert." Volgens dat schema zou het getal der Professoren in de Theologische en in de Juridische Faculteit van drie op twee teruggebracht worden, terwijl de beide andere Faculteiten blijven zouden wat zij waren.

Dat latere Regeerders het woord „onverbreeckelik," door hunne voorgangers gebezigd, *cum grano salis* hebben opgevat, is in het jaar 1678 uit de benoeming van een derden Professor in de Theologie zoo klaar mogelijk gebleken. Met wijsheid, voor zooveel zij met de beschikbare middelen rekening moest houden, maar ook met onbekrompenheid, waar verdiensten beloond en de belangen der Hoogeschool naar vermogen behartigd moesten worden, heeft de Utrechtsche Regeering zich in het bedoelde tijdvak

van hare gewichtige, niet zelden zeer moeielijke taak gekweten.

Waren de traktementen van zes- en achthonderd gulden, door vele Professoren oorspronkelijk genoten, op zich zelven beschouwd veel geringer dan die, welke later, vooral na de verheffing der Academie in 1815, aan het doceerend personeel in den regel werden toegekend, zij kunnen, als men de meer eenvoudige levenswijs in den tijd, waarin zij gegeven werden, in aanmerking neemt, niet onbeduidend genoemd worden. Ook schroomde men niet, tot erkenning van gebleken verdiensten, de genoemde sommen van tijd tot tijd met tweehonderd gulden of wat meer of wat minder te verhoogen, en zelfs, waar zulks gevorderd werd, van den beginne af aan duizend, zestienhonderd gulden en meer aan een Professor toe te leggen, terwijl zij, die eenig door hen uitgegeven geschrift aan de Regeering hadden opgedragen, — en dat gebeurde dikwijls — steeds eene gratificatie kregen van honderd en vijftig, tweehonderd, driehonderd gulden en meer. Dat de leden der Theologische Faculteit in den regel eene hoogere bezoldiging genoten dan de andere Professoren, moet zeker ten deele daaraan worden toegeschreven, dat zij gewoonlijk ook predikbeurten moesten waarnemen; maar vooral aan de omstandigheid, dat zij voor de *collegia privata* geen honorarium van de studenten ontvingen. De Medici werden het meest stiefmoederlijk bedeeld. Hiervoor en voor andere ongelijkheden in de traktementen hebben wij niet altijd eene voldoende verklaring kunnen vinden.

De treurige staat, waarin de Stadskas tengevolge van de zware offers, die zij had moeten doen, vooral van de ongehoorde afpersingen der Franschen in 1672 en 1673, verkeerde, heeft tijdelijk eene aanmerkelijke vermindering

van de bezoldiging der Professoren en een voor velen hoogst moeielijk uitstel van betaling noodzakelijk gemaakt. Maar de Regeering heeft hare verplichtingen jegens de Hoogeschool nimmer vergeten; zij heeft van lieverlede hersteld wat hersteld kon worden, en zelfs na 1674, met het oog op het verval der zoo gewaardeerde Instelling en ter voorkoming van haren geheelen ondergang, in weerwil van de schaarschheid der beschikbare middelen, nieuwe Professoren benoemd met betrekkelijk goede traktementen en sommige der reeds vroeger aangestelden met eene vrij aanzienlijke verhooging hunner wedde begunstigd.

Een onmisbaar hulpmiddel voor studie in het algemeen is ongetwijfeld eene goede boekerij. Een begin daarvan te Utrecht dateert van het jaar 1581, toen besloten werd de boeken, die zich in de kloosters bevonden, te vereenigen, ten einde den grondslag te leggen voor eene Stads-bibliotheek. Deze werd gevestigd in de St. Janskerk, waar zij tot het jaar 1817 gebleven is. Is van die eerste verzameling al spoedig door gebrek aan zorg zeer veel verloren gegaan, zij werd aangevuld en sterk vermeerderd, eerst door de vrijgevigheid van den Kanunnik Hubertus Edmont Buchelius, die zijne rijke Bibliotheek aan de stad Utrecht vermaakte, later door andere legaten en door geschenken van de Regeering zelve, die het gebruik van haren boekenschat, onder de noodige waarborgen, aan alle beoefenaars van letteren en wetenschap, dus, gelijk van zelve spreekt, van 1634 af aan, ook aan allen, die eerst tot de Illustre School, later tot de Academie behoorden, toestond.

Maar ook voor de bijzondere hulpmiddelen, die de beoefening van speciale vakken vereischte, werd al vroeg door de Regeering gezorgd. Zoo werd reeds in 1639 de grond gelegd van een Hortus Academicus, en wel op Sonnenberg, „tot onderhoudinge ende be„vorderinge van de faculteyt der medicynen," gelijk het in de Notulen der Vroedschap is uitgedrukt, met bepaling, dat die tuin beplant zou worden, „met al„sulcke cruyden als tot oeffeninge van de practijck in „de medicijnen aldermeest nodich worden bevonden [1])." Zoo werd in 1641 eene verzameling van mathematische instrumenten met daartoe behoorenden atlas aangekocht van den naar Franeker vertrekkenden *Matheseos Professor* BERNARDUS SCHOTANUS. Ook aan een Observatorium Astronomicum werd gedacht. Of daartoe oorspronkelijk de toren op Hazenbergh, gelijk een gedeelte van het tegenwoordige Stadhuis genoemd werd, gebruikt is geworden, wat men uit eene aanteekening van het verhandelde in de Vergadering der Vroedschap van 16 Mei 1642 zou kunnen vermoeden, is ons niet gebleken. „Is goetgevonden," zoo luidt die Aanteekening, „dat men in plaats van den toorn op Hazenbergh tot „de Astronomische speculatiën sal accommoderen den „Smeetoren." Maar reeds in de vergadering van 16 November 1640 was die Smeetoren voor het genoemde doel het geschiktst geoordeeld, mits daartoe behoorlijk ingericht, waarvan de Kameraar gelast werd een plan te maken. Is men nader over den toren van Hazenbergh gaan denken? Heeft men dien werkelijk voor Observatorium gebruikt? Of was het aangehaalde Besluit

---

[1]) Eene lijst van de planten, die in het jaar 1650 in dien Hortus aanwezig waren, is alstoen uitgegeven door Prof. REGIUS, die met het onderwijs in de Kruidkunde belast was.

van 16 Mei 1642 het einde eener aarzeling omtrent de keuze? Wij weten het niet.

Eene gelegenheid om publieke Anatomische demonstratiën te doen, met den weidschen naam van Theatrum Anatomicum bestempeld, bestond in Utrecht reeds sedert het jaar 1621, in het belang van liefhebbers zoowel als van de Chirurgijns en hunne leerlingen. Zij werd bij de oprichting der Hoogeschool in 1636 ook voor Academisch onderwijs bestemd. Gaarne had de Stadsregeering van het eerstgenoemde jaar dat Theatrum in de Jerusalemkerk geplaatst, maar de eigenaars van grafsteden en kelders aldaar, misschien vreezende voor schennis van de overblijfselen hunner voorvaderen, hadden tegen die plaatsing ernstige bezwaren. Men behielp zich daarom met de Kapel van St. Pieter. Vier jaren later werd een stuk van de Catharijnekerk voor het genoemde doel ingericht. Maar in 1635 moest in die kerk gepredikt worden en de Anatomie dus weder verhuizen naar de St. Pieterskerk. Kort na de stichting der Hoogeschool werd het Abraham d'Olykerkje daarvoor gebruikt; later, sedert 1666 of 1668 namelijk, het Catharijne-Gasthuis.

Oorspronkelijk werd het onderwijs in de wetenschap waarvoor men benoemd was, gelijk aan andere Universiteiten, zoo ook hier gegeven in publieke lessen, waarvan de inhoud en het getal door Curatoren, Rector en Assessoren bepaald werden. Deze lessen alleen waren voor de Professoren verplicht, en men kreeg daarvoor geen honorarium van de Studenten. Maar al spoedig, misschien reeds van den beginne af, werden ook *collegia privata* gehouden, die afzonderlijk betaald moesten worden; en van lieverlede zijn de laatsten,

naar het schijnt, hoofdzaak geworden [1]). Een voorname bron van studie, maar helaas ook van twisten, waren daarbij in alle Faculteiten de *Disputationes publicae*, waarbij min of meer uitgewerkte Stellingen door een Student onder het praesidium van een Professor verdedigd werden. Elke Faculteit had daarvoor hare eigene uren. De kosten van het drukken der stellingen werden tot eene zekere mate, onder beperking namelijk van haren omvang en van de keeren der verdediging binnen een zeker tijdsverloop, uit Stadsmiddelen bestreden.

„Rara fratrum gratia." De eerste lustra der Utrechtsche Hoogeschool hebben de waarheid daarvan maar al te zeer bevestigd. Een van de vroegste aanleidingen tot tweespalt is geweest de Cartesiaansche Philosophie, van wier giftigen invloed, gelijk men gewoon was te spreken, hier, evenals aan andere Universiteiten, de grootste nadeelen voor wetenschap en godsdienst verwacht werden. Professor RENERIUS, een der eerstbenoemden, gelijk men zich herinneren zal, een bijzondere vriend van DESCARTES, waardeerde die philosophie en

---

[1]) „Pedetentim," zegt HERINGA, „lectiones publicae locum fecerunt „domesticis." Het komt ons voor, dat die woorden niet al te letterlijk moeten worden opgevat. In November 1796 toch hebben de Curatoren hun verlangen te kennen gegeven, dat op de vast te stellen Series lectionum zoowel de *lectiones privatae* als de *publicae* vermeld zouden worden. Dat verlangen rechtvaardigt het vermoeden, dat zulks vroeger niet geschiedde, maar ook, dat toen nog in alle Faculteiten *lectiones publicae* gehouden werden. En dat was ook zoo, gelijk ons uit de Series lectionum van 1779, 1781, 1782 en 1794. in het Stedelijk Archief bewaard, gebleken is. Van de *collegia privata* werd slechts in algemeene termen melding gemaakt, zonder aanwijzing van personen en uren.

deed dat ook van den beginne af aan blijken bij zijne lessen. Die lessen werden hoogelijk geroemd. De leer, dat eigen onderzoek voor het vinden der waarheid ver te verkiezen is boven slaafsche onderwerping aan eenig gezag, vond bij zijne studenten en andere toehoorders gereeden ingang, en de bijval, dien de heldere man aanstonds genoot, nam allengskens in klimmende mate toe. Mag men als zeker aannemen, dat de ambtgenooten van RENERIUS met dat alles zeer goed bekend waren, en dat de aanhangers van ARISTOTELES onder die heeren er zich volstrekt niet door gesticht gevoelden, zij vielen den even bescheiden als geleerden man er niet lastig om. De aanbeveling der nieuwe leer geschiedde met zooveel kracht van redenen, maar ook met zooveel voorzichtigheid, met zoo weinig ophef en met zulken verschoonenden eerbied voor andersdenkenden, dat men geen aanleiding vond om zich tegen dien gemoedelijken Cartesiaan, immers op openlijke wijze, te verzetten.

Maar een steen des aanstoots was de Medische Professor HENRICUS REGIUS, die, door de lessen van RENERIUS met de Cartesiaansche Wijsbegeerte bekend gemaakt, deze, reeds vóór zijne benoeming tot Hoogleeraar, in een cursus privatus met onstuimige geestdrift had aanbevolen en daarmede later in de „Lectiones problema„ticae," die de Magistraat hem vergund had te houden, was voortgegaan. En het was niet alleen op deze wijze, dat hij zich tegen de Scholastiek, aan ARISTOTELES ontleend, verzette, maar hij ontzag zich niet philosophische *placita* van zijn afgod DESCARTES en andere, voor niet minder gevaarlijk gehoudene nieuwigheden, als het niet stilstaan van de Aarde, de leer van HARVEY omtrent den bloedsomloop, en wat dies meer zij, openlijk door zijne leerlingen te laten verdedigen; bij

welke verdediging niet zelden smadelijke woorden omtrent andersdenkenden gebezigd werden, die dezen natuurlijk verbitterden. Waren sommige leden van den Academischen Senaat te dien aanzien geheel of tamelijk onverschillig, ten hoogste ergerden zich daarover de conservatieven bij uitnemendheid, GISBERTUS VOETIUS en GUILIELMUS STRATENUS, die op hunne beurt *in contrariam partem* lieten disputeeren, met het bepaalde doel om de studenten, die zich door de nieuwe philosophische begrippen lieten medeslepen, daarvan afkeerig te maken. Het felst ontbrandde het vuur der tweedracht door de uitgave van een geschrift, waarin REGIUS, niet zonder zelfsverheffing voorzeker, in min of meer kwetsende termen zekere *corollaria* van den voornoemden theoloog had meenen te moeten weerleggen. Door een Senaatsbesluit in 1642, onder het praesidium en door den overwegenden invloed van dien theoloog, die destijds Rector magnificus was, genomen, werd de handeling van REGIUS mondeling en schriftelijk ter kennis gebracht van de Regeering, met verzoek den voortgang van het kwaad door eene ernstige verbodsbepaling te stuiten, de oude philosophie te handhaven en beleedigingen van ambtgenooten in openbare geschriften door doeltreffende maatregelen te beletten [1]). De Vroedschap, waarin ook wel Cartesianen zitting hadden, beloofde de zaak met kalmte te zullen onder-

[1]) Met verwondering zagen wij, dat het bedoelde adres van den Senaat ook geteekend is door ANTONIUS AEMILIUS en door CYPRIANUS REGNERI AB OOSTERGA, die toch bekend stonden als vereerders van DESCARTES. Eerstgenoemde heeft zulks niet alleen uitgesproken in zijne lijkrede op RENERIUS, maar heeft ook eene *Oratio funebris in* RENATI CARTESII *honorem* gehouden. Zie G. D. S. SCHOTEL, *Antonius Aemilius*, in den *Utrechtschen Volks-Almanak voor* 1845, bl. 106.

zoeken. Zij verbood het drukken en uitgeven van Academische geschriften, die beleedigend waren voor de Professoren, en, toen haar gebleken was, dat vooral de niet Medische „Lectiones problematicae" van REGIUS tot verspreiding der nieuwe begrippen en tot twistgeschrijf als het bedoelde aanleiding gaven, besloot zij hem het houden dier lessen te verbieden en, ook in het belang der Medische Faculteit, te bevelen, dat hij geen andere, noch publieke, noch ook private colleges zou geven dan over zuiver geneeskundige onderwerpen. Tevens intusschen gaf zij eene harer waardige vermaning aan de overige Professoren om over het aanstootelijk geschrift van hunnen ambtgenoot zoodanig gematigd oordeel uit te spreken als het minst beleedigend voor den beschuldigde en het meest geschikt voor den goeden naam der Academie zou wezen.

„Atque hic finis fuit novae et intrusae Philosophiae," zoo leest men aan het slot van het door GISBERTUS VOETIUS gestelde verhaal omtrent REGIUS en diens handelingen, dat in de Acta van den Academischen Senaat in 1642 is ingevoegd [1]). Hoever men intusschen destijds nog van het einde der bedoelde Wijsbegeerte verwijderd was, kan onder anderen blijken uit de herinnering aan het artikel der Wetten en Statuten,

---

[1]) Wie den strijd tusschen VOETIUS en REGIUS, alsmede den lateren tusschen VOETIUS en DESCARTES zelven in bijzonderheden wenscht te leeren kennen, zonder de niet overal verkrijgbare schriften des grooten wijsgeers te doorzoeken, leze de hoogstbelangrijke Historisch-Kritische Studie van A. C. DUKER, *Schoolgezag en Eigen-Onderzoek.* uitgegeven te Leiden in 1861.

Wij kunnen niet nalaten hier ook te herinneren aan de schoone redevoering over CARTESIUS, in hetzelfde jaar te Utrecht uitgesproken door Mr. C. W. OPZOOMER en als feestgave der Utrechtsche Hoogeschool bij de viering van haar 225ste Jaarfeest toegewijd.

waarbij afwijking van de Aristotelische philosophie verboden is, den 27sten Februari 1655 door den Rector magnificus aan den Academischen Senaat gedaan, alsmede uit de toezending van een daarop betrekkelijk extract uit die Wetten, door Burgemeesteren en verdere gecommitteerden tot de Academische zaken dd. 2 Juli 1656, „opdat de Professoren hun daernae strictelick „reguleren souden.”

Of de vermaning, den 20sten Januari 1645 door den eersten Burgemeester namens de Vroedschap tot de Professoren gericht, om zich in hunne lessen en disputatiën van beleedigende uitdrukkingen jegens andere Faculteiten en jegens de Regeering te onthouden, voor een deel ook in verband stond met den strijd tusschen de oude en nieuwe philosophie, blijkt uit de gehouden aanteekeningen niet, maar het komt ons vrij waarschijnlijk voor. Nog waarschijnlijker, dat dit het geval was met zekere *corallaria philosophica*, die den 13^{den} December 1658 aanleiding gegeven hebben tot een Senaatsbesluit, krachtens hetwelk men zich zou behooren te onthouden van opzettelijke bestrijding van andersdenkende ambtgenooten. Zeker is het eindelijk, dat Professor Paulus Voet in de Senaatsvergadering van 12 Februari 1659 zich verzet heeft tegen de aankondiging van een college *secundum ductum* Cartesii, te houden door Professor Johannes de Bruijn. De Senaat besloot daarover het gevoelen der Regeering te vragen, maar Burgemeester Nellesteijn ontraadde zulks, en het verzet had geen gevolg.

Maar er waren ook wel andere twistappels, die de gemoederen in beweging brachten en de eendracht in het corps der Professoren in meerdere of mindere mate stoorden. Wij noemen slechts het gebruik der geestelijke goederen of zoogenaamde Canonicale prebenden, dat,

ofschoon toegelaten door de Openbare Macht, aan de bezitters, als ten eenenmale wederrechtelijk, door de theologen betwist werd, in welken strijd GISBERTUS VOETIUS, zooals wel te verwachten was, eene hoofdrol speelde. Deze vond intusschen eene krachtige tegenpartij in een ambtgenoot uit de Iuridische Faculteit, Professor CYPRIANUS REGNERI AB OOSTERGA namelijk, die, onder den bedekten naam van PETRUS PHILONOMUS, een geschrift van VOETIUS [1]) over dat onderwerp op scherpe wijze beoordeelde of liever veroordeelde [2]), welke veroordeeling eene niet minder scherpe repliek van VOETIUS [3]) heeft uitgelokt. En het was tegen deze repliek, dat PHILONOMUS eene „Defensie [4])" van zijn eerste geschrift in het licht gaf, waarvan de verspreiding, hoogstwaarschijnlijk door den invloed van VOETIUS, van Regeeringswege verboden werd: een verbod, waarover VAN OOSTERGA zich met zijn waren naam in een ernstig adres aan de Vroedschap beklaagd heeft, dringend verzoekende het op te heffen. Of dat adres, waarvan

---

[1]) *Theologisch Advys over 't gebruyck van Kerckelijke goederen, van Canonisyen, Vicaryen enz.* Eerste deel. Te Amsterdam MDCLIII.

[2]) *Contrary Advys ofte Censure ende Balance tegens seecker Theologisch Advys over 't gebruyck van Kerckelyke goederen, van Canonisyen, Vicaryen enz.* door PETRUS PHILONOMUS. Tot Amsterdam, Anno 1635.

[3]) *Wolcke der Getuygen, ofte het tweede deel van het Theol. Advys over 't gebruyck van Kerckelyke goederen. Hierbij komt een kort verhael van den Oorspronck, Orde, Ampt, en Staet der Canonicken, als oock een wederlegginge van eenige objectien, uytvluchten ende Exceptien, door* GISBERTUS VOETIUS, *Dienaar des Goddelicken Woorts ende Professor der Theologie tot Utrecht.* Tot Utrecht, Anno CIↃIↃCLVI.

[4]) *Defensio van seker contrarij Advys tegens seker Theol. Advys over 't gebruyck van Kerckelyke goederen, Canonisyen, Vicaryen enz. door* PETRUS PHILONOMUS. Tot Utrecht, Anno 1659.

BURMAN een aan het Stedelijk Archief ontleend afschrift in zijn „Traiectum eruditum" heeft medegedeeld, eenig gevolg gehad heeft, is ons niet gebleken.

In weerwil van de genoemde en andere veeten, uit overdreven geloofsijver, vooroordeel, verschillende opvatting van betwistbare vraagstukken en wat dies meer zij tusschen enkele kitteloorige, onverdraagzame, overmoedige en strijdlustige ambtgenooten ontstaan, handhaafden de verschillende Faculteiten, in meerdere of mindere mate, de eer der Hoogeschool, werd deze door welgezinde deskundigen in en buiten Utrecht, ook in den vreemde, op hoogen prijs gesteld en beantwoordde door haren invloed op wetenschap en maatschappij de verwachting, die men er bij hare oprichting van gekoesterd had. Welke lessen de leden van elke Faculteit in den loop der jaren gegeven hebben, kan voorzooveel zulks uit hunnen titel, uit de opdracht bij hunne aanstelling verkregen of uit de mededeelingen in hunne uitgegeven geschriften niet afgeleid kan worden door het verloren gegaan zijn der tweemaal telken jare vastgestelde *Series lectionum*, niet nauwkeurig worden aangegeven.

Bij de Theologen was zeker Dogmatiek in den Calvinistischen geest der Dordsche Synode de hoofdzaak, waaraan waarschijnlijk het onderwijs in de andere vakken, die tot de Theologische Faculteit behoorden, zooveel mogelijk, dienstbaar werd gemaakt. De geest des tijds en de omstandigheid, dat GISBERTUS VOETIUS een der veelbeteekenende leden van die Synode was geweest, konden, naar het ons toeschijnt, geen andere richting doen verwachten. En, was VOETIUS, die in den beginne, gelijk wij gezien hebben, geheel alleen het Theologisch onderwijs op zich nam, de man, die

de richting het eerst bepaalde, zijne latere ambtgenooten in Facultate, MEINARDUS SCHOTANUS, DE MAETS en HOORNBEEK, waren, volgens zijne eigene verzekering, geestverwanten, wat men, ook zonder zoodanige verklaring, van de mannen, die de genoemden zijn opgevolgd, gerustelijk schijnt te kunnen aannemen, daar de meeste hunner leerlingen van VOETIUS waren.

Mogen wij de vele geschriften, door dezen en door anderen in het licht gegeven, wel duidelijke bewijzen noemen van hunne werkzaamheid, wij achten ons geheel onbevoegd de waarde van den inhoud te beoordeelen. Niet alle deskundigen hebben dien inhoud en de schrijvers zelven geprezen, maar zoovele hebben zulks wel gedaan, dat de Theologie, onzes inziens, met volle recht gezegd kan worden aan de Utrechtsche Hoogeschool waardiglijk vertegenwoordigd te zijn geweest.

VOETIUS [1]) was, naar de algemeene getuigenis van tijdgenooten en latere lezers zijner werken, een geleerd en zeer scherpzinnig man, die de leer, welke hij met buitengewonen ijver verkondigde, uit volle overtuiging voor de ware hield en door zijne vele lessen, in weerwil van de schoolsche vormen, waarin zij werden voorgedragen, op zijne leerlingen, door zijne preeken en uitgegeven geschriften ook op anderen een grooten invloed had. Deskundigen keuren het af, dat hij bij zijne exegese der Heilige Schrift uitging van de aangenomen leer, in plaats van de leer te ontleenen aan de resultaten, door toepassing eener gezonde uitlegkunde

---

[1]) Hoogst belangrijk is de schets van zijn persoon en werken, gelijk ook van de verdiensten zijner opvolgers, gegeven door CHRISTIAAN SEPP in zijn boek, getiteld: *Het Godgeleerd Onderwijs in Nederland gedurende de* 16de *en* 17de *eeuw*. D. II, bl. 153 en volgg. Gewichtig en eigenaardig zijn ook de beschouwingen over VOETIUS in het tweede Deel van „*Het land van Rembrand*" door CD. BUSKEN HUET.

verkregen [1]). Men roemt zijne godsvrucht, zijn ernstig aandringen op een Christelijken levenswandel, dus op de praktijk van den Godsdienst, maar misprijst den weinig irenischen, of liever, stellig polemischen geest, die aan zijne wederleggingen van andersdenkenden te gronde lag [2]).

Ook MEINARDUS SCHOTANUS muntte uit door grondige geleerdheid en ijver voor de hem opgedragen taak. Op exegetisch gebied schijnt hij hooger gestaan te hebben dan VOETIUS [3]), terwijl hij dezen evenaarde in zijne gemoedelijke aanprijzing der godzaligheid.

Niet minder deed dat HOORNBEEK. Ook hij was blijkbaar een geleerde dogmaticus, een voorstander van historische studie, bepaaldelijk ook van die der Kerkelijke geschiedenis [4]), een onvermoeide schrijver, maar, als VOETIUS, zeer geneigd tot polemiek, gelijk onder anderen uit zijne anti-Coccejaansche geschriften duidelijk gebleken is. Voor een deel hing die neiging misschien samen met de gesteldheid van zijn lichaam. Hij was een erge podagrist en leed aan de gevolgen van niersteenen.

Maar ook ESSENIUS, van wiens gezondheidstoestand ons niets bijzonders bekend is, was strijdlustig, Voetiaan bij uitnemendheid en dus tegen COCCEJUS, gelijk in be-

---

[1]) YPEY en DERMOUT, *Geschiedenis der Ned. Herv. Kerk.* D. II, bl. 400.

[2]) De mannen van het vak weten er natuurlijk alles van, maar wie, zonder daartoe te behooren, den moed heeft, de in 5 dikke quarto-deelen uitgegeven *Disputationes selectae* van VOETIUS en zijne weinig minder uitvoerige *Politia ecclesiastica* te doorbladeren, kan den disputator eenigszins leeren kennen. Wij werden er intusschen duizelig van. VOETIUS had zeker een heel ander soort van hersenen dan de onze.

[3]) Zie YPEY en DERMOUT, *Geschiedenis der Nederlandsche Hervormde Kerk.* D. II, bl. 396.

[4]) CHR. SEPP, *Het Godgeleerd Onderwijs* enz. D. II, bl. 167 volgg.

waarde vruchten zijner pen overtuigend te lezen is. Voor het overige wordt zijne geleerdheid evenzeer als zijne trouw in de vervulling der hem opgelegde Academische plichten geroemd.

Eene gelijke lofspraak verdient ongetwijfeld FRANCISCUS BURMAN, de eerste van dien naam, die de waardigheid van Professor Theologiae bekleed heeft. Die man was intusschen een vereerder van DESCARTES zoowel als van COCCEJUS. Eene *persona grata* kan hij daarom voor VOETIUS, naar het ons toeschijnt, niet geweest zijn [1]). Toch vinden wij geen melding gemaakt van openbare twisten tusschen die twee geleerden. Maar wel van een strijd tusschen BURMAN en ESSENIUS over den Sabbath, welke strijd de Academie toch niet benadeeld schijnt te hebben, daar BURMAN steeds een groot getal van toehoorders, niet alleen uit Nederland, maar ook uit den vreemde, naar Utrecht trok.

Niet minder voorzeker heeft in het beschreven tijdvak de Faculteit der Rechtsgeleerdheid gebloeid. Mannen als de MATTHAEUSSEN, als BERNARDUS SCHOTANUS, als MOREELSE, als JOHANNES VOETIUS, als NOODT, om maar eenige der voornaamsten te noemen, zijn als ge leerden en als praktische Juristen te wel bekend dan dat men aan de voortreffelijkheid van hun onderwijs zou kunnen twijfelen, welke trouwens door bevoegde beoordeelaars genoegzaam is in het licht gesteld.

De oudste MATTHAEUS [2]), de eerste Iuris Professor alhier, schijnt een wonder van geleerdheid geweest te

---

[1]) Zeer juist beschouwt SEPP het optreden van dezen BURMAN als een bewijs van den dalenden invloed van VOETIUS.

[2]) Namelijk de oudste van de drie MATTHAEUSSEN, die te Utrecht een Professoraat bekleed hebben.

zijn, in alle deelen van het Recht bijzonder ervaren, en van nature met een zeer helder verstand en groote scherpzinnigheid begaafd. Bij moeielijke rechtsvragen was hij de toevlucht van velen, ook van den Magistraat, dien hij belangrijke diensten heeft bewezen. Zeer geroemd is inzonderheid zijne kennis van het Strafrecht [1].

De zoon, ANTONIUS MATTHAEUS III, wat oordeel en geleerdheid betreft, beneden den vader gesteld [2], heeft dezen in werkzaamheid, getuigen de menigvuldige geschriften door hem uitgegeven, zeker geëvenaard.

Is de pen van BERNARDUS SCHOTANUS minder vruchtbaar geweest dan die van de MATTHAEUSSEN, wat zij heeft voortgebracht, is door deskundigen in hooge mate geroemd [3]. Hij stond bekend als iemand van een fijn verstand en van een sterk geheugen, door welke gelukkige gaven hij voor zijne leerlingen een uitstekend docent is geweest [4].

---

1) Men leze het gunstige oordeel van JUGLER, in diens *Beyträge zur Iuristischen Biographie*, II B. p. 291 folgg. over den *Commentarius de Criminibus ad libr.* XLVII *et* XLVIII *Digestorum*. Wij herinneren ons ook nog met veel genoegen de lofspraak op dezen ANTONIUS MATTHAEUS, in 1841 gehouden door wijlen Professor G. W. VREEDE in zijne inaugureele, naar wij meenen, niet gedrukte Oratie *de Antonio Matthaeo, primo Iuris Criminalis in Academia Ultraiectina doctore.*

2) BURMAN, *Traiectum eruditum*, p. 219.

3) Wij bedoelen bepaaldelijk zijn *Examen Iuridicum, quo fundamenta Iurisprudentiae secundum seriem Digestorum explicantur*, bijzonder geprezen door den beroemden Leidschen Hoogleeraar ARNOLDUS VINNIUS. Zie Mr. W. B. S. BOELES, *Frieslands Hoogeschool en het Rijks Athenaeum te Franeker*, D. II, bl. 124.

4) Zie hier de woorden, waarmede Prof. G. DE WAL in zijne Oratie *de claris Frisiae Iureconsultis* BERNARDUS SCHOTANUS vereerd heeft: „Egregia praelucebat in eo iuris peritia, literis ornata; „praelucebat iudicium studiis mathematicis exacutum. — His dotibus „accedebat docendi simplicitas, inutilem ostentationem fugiens, quam „etiamnum in scriptis eius miramur, et summa aequitatis observantia,

Evenmin als SCHOTANUS, is MOREELSE πολυγράφος geweest, maar een uitstekend Jurist, gelijk niet slechts op zijne Academische lessen, maar ook in het Provinciaal Gerechtshof gebleken is, waarin hij jaren lang als Raadsheer zitting heeft gehad. Ook was hij een welsprekend redenaar, een man vol ijver in het bevorderen der hem toevertrouwde belangen, hoedanig hij zich in al de door hem bekleede betrekkingen, ook als Burgemeester van Utrecht, naar de getuigenis zijner tijdgenooten, heeft vertoond.

Heeft de Utrechtsche Hoogeschool zich maar weinige jaren in het bezit van JOHANNES VOETIUS mogen verheugen, zijn *Commentarius ad Pandectas*, waarmede hij een Europeeschen roem behaald heeft, bewijst, welk een uitstekend rechtsgeleerde hij was.

De *Opera omnia* van GERARDUS NOODT vullen twee lijvige folianten. Ook niet deskundigen kunnen er zijn steeds arbeidenden geest uit leeren kennen. Maar vele artis periti [1]) hebben den inhoud ook geprezen als een bewijs van zijne veel omvattende kennis, scherpzinnigheid en smaak [2]). Slechts twee jaren — men zal

---

„adeo ut illum, quantum legum scientia, tantum etiam agendi „secundum leges dexteritate praeditum, HUBERUS laudaverit." *Ann. Acad. Groning.* 1817—1818.

[1]) Zulk een deskundige was ongetwijfeld CORNELIS VAN ECK, die, in eene dichterlijke uitboezeming bij de uitgave van een boek *de forma emendandi doli mali, in contrahendis negotiis admissi, apud Veteres*, den schrijver aldus aanspreekt:

„NOODTI, quo docto non exstat nomen in orbe
„Notius, o THEMIDIS cura decusque tuae!"

[2]) GRAEVIUS heeft in een brief aan NIC. HEINSIUS (BURMAN, *Syll. Epist.* T. IV, p. 649) van GER. NOODT gezegd: „Vir est egregius, „et qui solus inter Iuris antistites apud nos literarum nostrarum non „est rudis." Een niet zeer vleiend compliment aan zijne ambtgenooten voorwaar! Heel wat gunstiger laat de beroemde WARNKÖNIG zich uit

het zich herinneren — heeft de Utrechtsche Hoogeschool zijn leven en werken mogen genieten, maar zijne nagedachtenis is er in eere gebleven.

Ook in de Medische Faculteit heeft het, zooals wij zagen in de eerste halve eeuw van het bestaan der Utrechtsche Hoogeschool niet aan mannen van naam en van erkende verdiensten ontbroken. STRATENUS, de eerste en, twee jaren lang, de eenige Hoogleeraar in die Faculteit, kreeg bij zijne aanstelling den titel van *Medicinae practicae et Anatomes Professor.* Hoe groote waarde hij hechtte aan laatstgenoemd vak, dat hij van den beroemden Leidschen Hoogleeraar PETRUS PAAW geleerd, en zelf reeds vijftien jaren lang in publieke lessen voorgedragen had, blijkt genoegzaam uit zijne boven door ons aangehaalde inaugureele Oratie. Geen twijfel dan ook, of zijn Anatomisch onderwijs was zoo goed, als het in den tijd, waarin hij leefde, wezen kon. En, naar de getuigenis van een zijner beste leerlingen, ALBERTUS KIJPER namelijk, die later het Hoogleeraarsambt, eerst te Breda, daarna te Leiden, bekleed heeft, was dat ook met zijn onderwijs in de praktijk der Geneeskunde het geval. Grondige studie en rijke ervaring maakten er hem bijzonder geschikt voor. Maar zijn voornaamste *titre à la gloire* was de instelling van het Klinisch onderwijs, gelijk men het aan het ziekbed zelf gegevene pleegt te noemen. Vóór hem toch gaf niemand dat, noch in

---

over de litterarische talenten van de Hollandsche Rechtsgeleerden in de zeventiende eeuw. „Nicht ohne Grund nannte man Hollands Juris- „tische Schriftsteller im Gegensatz so vieler noch halbbarbarischen Deutschlands die eleganten Juristen (*Iurisconsulti elegantiores*).” Zie zijne *Juristische Encyclopädie*, s. 317.

Nederland, noch elders, met uitzondering misschien van Padua en Pavia, en moesten zij, die geneeskundigen wenschten te worden, om praktische kennis te verkrijgen, naar Parijs of andere steden in het buitenland gaan, waar zij in groote hospitalen zieken konden zien behandelen.

In 1638 werd HENRICUS REGIUS, gelijk wij reeds vermeld hebben, voor de theoretische geneeskundige vakken benoemd, waarmede men bepaaldelijk Physiologie en Pathologie bedoelde. Ook hij schijnt, ofschoon, naar de klacht zijner leerlingen, in hooge mate eigenlievend [1]), een man van talent geweest te zijn en, afgescheiden van zijn onverstandig ijveren voor de Cartesiaansche wijsbegeerte, die, volgens DESCARTES zelf, niet volkomen door hem begrepen werd [2]), een niet onverdienstelijk Hoogleeraar, wat hij tot aan zijn overlijden in 1679 gebleven is.

De benoeming van STRATENUS tot lijfarts van den Prins van Oranje, met behoud van zijn professoralen leerstoel, maar met de verplichting om in den Haag te komen wonen, heeft drie jaren lang, gelijk uit het bovenstaande reeds gebleken is, eene groote stoornis in het geneeskundig onderwijs te weeg gebracht. Door de aanstelling van DIEMERBROEK in 1649 is die stoornis eindelijk opgeheven. Ofschoon oorspronkelijk slechts

---

[1]) „Quod suas tantum vellet valere sententias, suos tantum legi „libros, excussis ex eorum manibus omnium aliorum scriptis." Aanhaling uit JO. GEORG. GRAEVII *Oratio funebris in obitum viri clar. et celeberrimi* HENRICI REGII. a. d. VIII April. MDCLXXIX.

[2]) Men leze daarover den brief van DESCARTES aan Prinses ELISABETH van Boheme. *Lettres de* Mr. DESCARTES *Nouvelle édition*, MDCCXXIV, T. I, p. 106 suiv. Ook de vele brieven van dien wijsgeer aan REGIUS zelven, vol van terechtwijzigingen en vermaningen. T. II, p. 228 suiv.

voor het praktisch, dat is, voor het Klinisch onderwijs benoemd, werd hem toch al spoedig ook het doen van Anatomische demonstratiën opgedragen. Eene gelijke opdracht ontving REGIUS, met bepaling, dat de beide Hoogleeraren bij beurten elkander daarin zouden afwisselen. DIEMERBROEK was een man van studie en ondervinding. Te Nijmegen, waar hij eenige jaren gevestigd is geweest, had hij zich, vooral bij het heerschen der pest, bijzonder verdienstelijk gemaakt. Zijne belangrijke verhandeling over die ziekte en zijne latere geschriften over andere afwijkingen van den gezondheidstoestand doen hem kennen als een practicus, wiens onderwijs in de herkenning en behandeling van ziekten der Academische jongelingschap zeker zeer nuttig is geweest; terwijl een uitvoerig werk over Ontleedkunde, door hem geschreven en in het licht gegeven, ons tot waarborg strekt, dat ook zijn Anatomisch onderwijs voor den tijd, waarin het gegeven is, voortreffelijk kon genoemd worden.

Of dit laatste wel op zijn opvolger, JACOBUS VALLAN, toepasselijk is, zou men misschien kunnen betwijfelen, daar slechts twee jaren na diens aanstelling voor dezelfde vakken, die aan DIEMERBROEK waren toevertrouwd geweest, JOHANNES MUNNIKS tot Lector, en een jaar later tot *Professor Anatomes* benoemd werd, terwijl VALLAN den titel kreeg van *Praxeos et Institutionum medicarum Professor*. De waarheid intusschen, dat deze een leerling was van den beroemden Leidschen Anatoom JOHANNES VAN HORNE of HORNIUS, rechtvaardigt het vermoeden, dat hij in de Ontleedkunde niets minder dan onbedreven is geweest. Als practicus had hij een grooten naam en is hem onder anderen warme lof toegezwaaid door een zijner beste discipelen, den om zijne veelzijdige geleerdheid overbekenden

Harderwijker Hoogleeraar THEODORUS JANSSONIUS VAN ALMELOVEEN [1]).

Uit de vierde of Philosophische Faculteit, tot welke, gelijk reeds vermeld is, ook de historici, politici en litteratoren behoorden, mogen wel in de eerste plaats HENRICUS RENERIUS en ANTONIUS SENGUERDIUS met eere genoemd worden, waarvan de eerste, die bij zijn wijsgeerig en natuurkundig onderwijs, gelijk men zich herinneren zal, een verstandig en voorzichtig gebruik maakte van de beginsèlen door zijn boezemvriend DESCARTES voorgestaan, algemeene achting genoot, terwijl de laatste, niet minder geëerd, door zijne zeer gewaardeerde metaphysische lessen vele Leidsche studenten herwaarts lokte, daar zoodanige lessen aan Holland's eerste Hoogeschool nog niet gegeven werden.

Maar ook RAVENSPERG, de schrandere, helaas vroeg gestorven mathematicus, die, in weerwil van zijne door VOETIUS en andere deskundigen erkende rechtzinnigheid, door den twistzieken Groningschen Professor MARESIUS voor een Atheist was uitgekreten; ook zijn opvolger JOHANNES DE BRUIJN; ook DANIEL VOETIUS en VAN MANSVELT, allen bij hunne tijdgenooten als hoogstbekwame wijsgeeren in den meest uitgestrekten zin des woords bekend, hebben, ieder op zijne wijze, den roem der Hoogeschool helpen handhaven en vermeerderen.

En niet minder voorzeker was dit het geval met de letterkundige leden der Faculteit, waarvan er twee boven anderen hebben uitgemunt: ANTONIUS AEMILIUS namelijk en JOHANNES GEORGIUS GRAEVIUS, beiden van Duitsche afkomst, maar voor een goed deel in

---

[1]) In de Opdracht namelijk van diens *Inventa Nov. antiqua. Amstelaedami*, MDCLXXIV.

Nederland gevormd. Heeft de laatste meer vruchten van zijn arbeid voor de nakomelingschap nagelaten [1]) dan de eerstgenoemde, eene meer ongestoorde gezondheid stelde hem er toe in staat, terwijl AEMILIUS jaren lang door eene pijnlijke nierziekte gefolterd is geworden. Beide mannen schijnen niet alleen door geleerdheid, maar ook door uiterlijke welsprekendheid uitgemunt te hebben, wat men zich bij het lezen der vele door hen uitgegeven Latijnsche redevoeringen gemakkelijk kan voorstellen [2]).

Of ook JOHANNES LEUSDEN welsprekend is geweest, in den gewonen zin van dat woord, hebben wij niet kunnen vinden. Geleerd en ijverig was hij zeker. Getuigen de velen schriften door hem nagelaten, al zijn ze niet algemeen door deskundigen geroemd. Zijne *methodus docendi* schijnt vele leerlingen te hebben getrokken [3]).

Tot het jaar 1672 hadden de Academische zaken alhier een geregelden gang en werden door de politieke verwikkelingen van ons vaderland op geen merkbare wijze gestoord. Dat de loop dier verwikkelingen met groote belangstelling door allen, die tot de Hoogeschool behoorden, werd nagegaan, en dat

[1]) Onder andere een *Thesaurus Antiquitatum Romanarum* in 12, en een *Thesaurus Antiquitatum et historiae Italiae, Neapolis, Siciliae* etc. in 45 folio-deelen!

[2]) AEMILIUS was ook zeer ervaren in de Oostersche talen en daarom één der geleerden, door de Utrechtsche Synode benoemd tot herziening der vertaling van het Oude Verbond. Zie N. C. KIST en H. J. ROIJAARDS, *Archief voor Kerk. Geschiedenis*, V, blz. 124

[3]) Zie over dezen LEUSDEN BURMAN's *Traiectum eruditum*, p. 185 seqq. en CHR. SEPP, *Het Godgeleerd Onderwijs in Nederland*, D. III, bl. 172 volgg.

de zege op het veld van Mars behaald ook de priesters van Minerva met innige dankbaarheid vervulde, kan onder anderen blijken uit de Oratie van Professor Graevius *de victoria navali ab Anglis mense Iunio* CIƆIƆCLXVI *reportata.*

Of er ook vóór 1672 tijden van meerderen en van minderen bloei der Utrechtsche Academie geweest zijn, kunnen wij niet met zekerheid aangeven. Belangrijke verschillen in het getal der bij de Rectores Magnifici in verschillende jaren ingeschrevenen zouden het kunnen doen vermoeden. Zoo bedroeg dat getal in 1643, gelijk wij reeds vroeger hebben medegedeeld, 270, in 1644 109, in 1647 144, in 1651 193, in 1652 223, in 1653 200, in 1655 187, in 1657 16, in 1658 39, in 1659 5, in 1660 3. Maar men bedenke, dat eerst in 1643 de inschrijving tot eene voorwaarde gesteld was, om aanspraak te kunnen maken op de den studenten toegestane voorrechten, vrijstellingen van accijnsen en wat dies meer zij; dat, blijkens de herhaalde klachten en vermaningen der Vroedschap, maar al te dikwerf personen schijnen te zijn ingeschreven [1]), die eigenlijk

---

[1]) Ten gevolge der ontdekking van grove misbruiken, die in het vorige jaar hadden plaats gehad, heeft de Vroedschap den 4den Juli 1653 een „Reglement op de exemptie en vrijdom van studenten in „bier ende wijnexchijns" vastgesteld, waarin onder anderen betrekkelijk de inschrijving bij den Rector magnificus de volgende artikelen voorkwamen:

„En sullen niet mogen werden geïmmatriculeert Doctoren of Licen-„tiaten, noch ook die in dienst van 't lant, stadt ofte kercken sijn, „noch oock militaire personen, nochte supposten van den Hove ofte „Gerechte deser Stadt, insgelijck geene klercken, knechts van eenige „heeren, van apothekers, van chirurgyns ofte diergelycke, nochte „ook die eenige borgerneringe ofte handwerck doen, alwaer 't schoon „die eenige instrumenten maecken tot de studiën dienende, veelmin „taelmeesters, schermers ofte diergelycke."

„Ook niet, die haer noemen studiosos Matheseos en nochtans geen

geen studenten waren, en dat in het begin van 1657, in weerwil van de bezwaren der Professoren daartegen, de bedoelde vrijstellingen zijn opgeheven, waardoor dus het aanlokkelijke der inschrijving voor velen vervallen was. Te betreuren is het inderdaad, dat Utrecht in dat opzicht achterstaat bij andere Universiteiten; dat men geen middelen heeft kunnen vinden, die eene geregelde inschrijving van hen, die hier werkelijk kwamen studeeren, te waarborgen, en dat dus een onmisbare grond om over den uitwendigen bloei der Utrechtsche Academie in het bedoelde tijdvak een juist oordeel te vellen, bijna geheel ontbreekt. Dat zij intusschen ook in het buitenland een goeden naam had, bewijst wel het groote getal van Engelschen, Schotten, Duitschers, Deenen en andere vreemdelingen, waaronder vele aanzienlijken uit de eerste standen der maatschappij, zelfs Prinsen, die in de vijf eerste decennia hier gestudeerd hebben.

In den zomer van 1670 werd een maatregel beraamd, die, ware hij tot stand gekomen, der Utrechtsche en andere Vaderlandsche Hoogescholen een gevoelig nadeel berokkend zou hebben. Het onmiskenbaar verval der studiën, inzonderheid van die der Rechtsgeleerdheid, aan de Leidsche Hoogeschool had namelijk hare Curatoren, in overleg met Rector en Senaat, doen besluiten zich tot de Staten van Holland en West-Friesland te wenden, HunEdelGrootmogenden met de voornaamste oorzaken van het genoemde verval,

---

„latijn connen spreken, oock d'Academie noyt frequenteren, noch ook „gequalificeerde luyder kinderen haer pretexerende te sijn studenten „in philosophie ofte historie en nochtans ipso actu niet studerende." Een commentaar schijnt onnoodig.

alsmede met de beste middelen tot opheffing van die oorzaken bekend te maken en te verzoeken bij eene Resolutie ad hoc de aanwending dier middelen te bevelen. Als voornaamste oorzaken werden beschouwd onvoldoende voorbereiding der meeste jongelingen tot het genieten van Academisch onderwijs en te vroeg beginnen aan de beoefening der hoogere wetenschappen, en wel bepaaldelijk der Rechtsgeleerdheid, zonder door Letterkundige en Wijsgeerige studiën de daartoe noodige geschiktheid te hebben verkregen. Middelen tot herstel werden geacht verbetering van het Gymnasiaal onderwijs, doelmatige voorschriften omtrent de toelating tot de Hoogeschool, afdoende bewijzen van genoegzame propaedeutische studiën bij allen, die tot de hoogere wenschten over te gaan, en in het algemeen strengere examina. De vrees intusschen, dat het stellen van die hoogere eischen velen zoude nopen zich bij eene andere, 't zij inlandsche, 't zij vreemde Academie te doen inschrijven, waar de toegang aan minder bezwaren verbonden, de studie vrijer en de promotie gemakkelijker mocht wezen, deed genoemde Curatoren aandringen op het maken eener bepaling, dat niemand in Holland als Doctor in de Godgeleerdheid, Rechten of Geneeskunde, niemand ook als Meester in de Vrije Kunsten erkend mocht worden, dan die daartoe aan de Leidsche Hoogeschool bevorderd was.

Het was tegen deze hoogst onbillijke bepaling, dat de Staten van Utrecht, ten gevolge van een ernstig vertoog van de Verzorgers der Stichtsche Universiteit, zich met klem van redenen bij de Staten van Holland en West-Friesland verzet hebben. Volgens Siegenbeek hebben die Staten „een en ander" van de door de Leidsche Curatoren gedane voorstellen aangenomen. Wij hebben geen reden om de juistheid van deze

mededeeling te betwijfelen, maar gelooven niet, dat de door die Curatoren aanbevolene, te Utrecht zoo gewraakte bepaling tot stand is gekomen. Noch in de Notulen der Vroedschap toch, noch in die van den Senaat is daarvan melding gemaakt, terwijl de Utrechtsche Hoogeschool, na van een tijdelijk kwijnen door de bezetting der Franschen, waarover nader, bekomen te zijn, evenzeer is blijven bloeien als vroeger, wat niet mogelijk ware geweest, als Leiden het gevraagde monopolie der geldige doctorale graden verkregen had.

Zijn de jaren 1672 en 1673 in de Nederlandsche Jaarboeken met eene zwarte kool geteekend, niet het minst voorzeker heeft de Stad Utrecht en de Provincie van dien naam in de toen uitgestane ellende gedeeld. De inval der Franschen in Gelderland had niet ten onrechte de gemoederen in het Sticht ten hoogste verontrust. De duidelijke toeleg, om over Utrecht in Holland te trekken en met die Provincie de vereenigde gewesten in hun geheel door overmacht van wapenen te vernietigen, deed met grond een spoedigen aanval op Utrecht verwachten. De aankomst van den Prins van Oranje, die met zijne troepen Arnhem verlaten en zich tot verdediging der Academiestad bereid verklaard had, gaf eenige gerustheid, die echter spoedig in groote angst veranderde, toen de Prins, op bevel der Algemeene Staten, onverwijld met al de manschappen, waarover hij te beschikken had, vertrok, om de meest nabijgelegene Hollandsche steden te bewaken en het verder indringen des Franschen legers, zoo mogelijk, te beletten. Zonder soldaten viel aan het verdedigen der oude Bisschopsstad niet te denken. Men besloot

dus, hoe noode ook, met den Koning van Frankrijk, die vóór Doesburg lag, te onderhandelen. Die onderhandeling [1]) leidde in zooverre tot eene betrekkelijk gunstige uitkomst, dat de Fransche bezetting, die zich niet wachten liet, den hervormden Godsdienst eerbiedigde, ten minste de openbare uitoefening daarvan gedoogde, de Regeering ongemoeid liet en schijnbaar, in den beginne althans, in vrede leefde met de burgerij [2]). Maar die bezetting kostte den ingezetenen een schat van geld. Velen gingen gebukt onder den last, die hun werd opgelegd, en zulks te meer, daar men geen uitzicht op verlossing had en de toekomst van het Vaderland ten eenenmale onzeker was.

Is het wonder, dat ook de Academie daardoor een schok kreeg, die eene algeheele vernietiging deed vreezen? De meeste studenten liepen weg; de gehoorzalen stonden ledig of waren, evenals de galerij, die den toegang tot de auditoria gaf, in voorraadschuren voor de mondbehoeften van den vijand herschapen. Of

---

[1]) Het gevolg van die onderhandeling deelde Professor GRAEVIUS aan zijn vriend NIC. HEINSIUS op deze wijze mede: „Qui oratores „ex hac provincia missi sunt ad Regem Galliarum, heri redierunt „cum aequissimis conditionibus. Inter quas et hae, omnia sacra „humanaque nobis salva esse et inviolata: nihil in civili ordine rei-„publicaeque disciplina et constitutione immutandum, Academiam „tuendam." BURMANNI *Sylloge Epistolarum*, T. IV, p. 117.

[2]) Die vrijwillige onderwerping van Utrecht aan den vreemden Koning werd door velen afgekeurd. „Rectiusne nos fuisse acturos „existimant, qui fuga salutem sibi quaesiverunt," vroeg GRAEVIUS, die den geheelen gang van zaken als ooggetuige had bijgewoond, „si stulta obstinatione diem ultimum nobis arcessiissemus, infinitis „contumeliis, stupris, direptionibus, incendiis periissemus, funditusque „fuissemus eradicati, quam cum desolati dederimus nos genti, quae „nobiscum agit non inhumane, nec inclementer?" BURMANNI *Sylloge Epistolarum*, T. IV, p. 120.

ook Professoren, gelijk vele andere aanzienlijke burgers, bij het naderen der Franschen de stad hebben verlaten, is ons niet gebleken. Wij hebben zelfs reden om het tegendeel voor waarschijnlijk te houden [1]). Zeker intusschen is het, dat hunne openbare functiën een tijd lang hebben stilgestaan; dat hunne inkomsten eene aanzienlijke vermindering ondergingen; dat de bezoldiging, die zij van Stadswege plachten te ontvangen, weldra geheel werd ingehouden.

Toen de groote vacantie ten einde liep, wenschte men de Academische lessen te hervatten en deed dat ook, nadat de Commandant der Fransche bezetting, op verzoek van den Academischen Senaat, in het laatst van September de auditoria en hunne voorportalen had doen ontruimen. Om zich, zoo mogelijk, te vrijwaren tegen eene nieuwe ontheiliging van de genoemde plaatsen aan den dienst van Minerva gewijd, besloot de Senaat, dat in het vervolg de publieke lessen, in de Academie te houden, ook in de vacantie zouden worden voortgezet. Of aan dat besluit, ook na het vertrek der Franschen, gevolg is gegeven, hebben wij nergens vermeld gevonden. Men schijnt het trouwens niet zonder grond te mogen betwijfelen.

Sedert den intocht der Franschen in de Stichtsche Academiestad hebben daar tot het einde van 1672 geene promotiën plaats gehad, van Januari tot October 1673 echter 9. In de beide jaren te zamen zijn slechts

---

[1]) Die reden is het stilzwijgen daaromtrent van GRAEVIUS in zijne zoo menigvuldige brieven aan NIC. HEINSIUS. Volgens den Eerwaarden CHR. SEPP intusschen (*Het Godgeleerd Onderwijs in Nederland, gedurende de* 16de *en* 17de *eeuw*. D. II, bl. 153) zou GISB. VOETIUS de stad hebben verlaten.

22 studenten bij den Rector magnificus ingeschreven. Ware het dan ook voor een gering getal toehoorders, en meer uit plichtsbesef en in het belang der Hoogeschool dan met lust en opgewektheid, de Utrechtsche Professoren zijn getrouw gebleven aan de hun opgelegde taak en hebben hunne lessen, in weerwil van het hen omringende krijgsrumoer en van ieders bezorgdheid voor het lot des lieven Vaderlands, *more solito* voortgezet.

Het ligt buiten ons bestek de voor Nederland zoo gelukkige omstandigheden te vermelden, die LODEWIJK XIV noopten de Stad en Provincie Utrecht prijs te geven. Genoeg schijnt het dan ook te herinneren, dat Utrecht den 13den November 1673 van de Franschen verlost werd, na vierhonderd en vijftig duizend gulden als brandschatting gedeeltelijk betaald, gedeeltelijk toegezegd te hebben, terwijl eenige der voornaamste ingezetenen, waaronder Professor DE ROY of REGIUS, als gijzelaars werden medegenomen en opgesloten, totdat de geheele som, die men gevorderd had, voldaan was geworden.

Dat de schok, dien de Academie met de stad, waarin zij gevestigd was, door den inval der Franschen ondergaan had, een gevoeligen nasleep gehad heeft, kan onder anderen blijken uit de verklaring, den 4den Mei 1674 in de vergadering der Vroedschap gehoord, dat het hoognoodig was de vaceerende professiën ten spoedigste en op de best mogelijke wijze te vervullen, ten einde de Academie, die in verval was, wederom op te beuren. Die vervulling geschiedde intusschen; het aantal studenten nam weder toe; de inkomsten der Professoren werden allengskens hersteld en, naar verdiensten, vermeerderd; de materieele hulpmiddelen voor het onderwijs werden, zooveel noodig en mogelijk, ver-

beterd; de Senaatskamer vernieuwd; en zoo keerde de Academie van lieverlede tot haren vroegeren bloei en luister terug.

Wel werd weder de broederlijke eensgezindheid tusschen een paar van hare hoogleeraren, BURMAN namelijk en DE VRIES, die elkander in gedrukte geschriften van wijsgeerig-theologischen inhoud [1]) op vrij scherpe wijze bekampten, verbroken, maar de spoedige dood van eerstgenoemde maakte een einde aan den twist, die bovendien buiten de daarin betrokkenen, naar het schijnt, geen stoornis in den gewonen gang van zaken had teweeggebracht.

Met een dankbaar gevoel en groote vreugde werd dan ook het eerste Jubilaeum der Utrechtsche Hoogeschool den 16den Maart 1686 gevierd.

Door klokkenspel en trompetgeschal, door trommelslag en wat dies meer zij werden Utrecht's ingezetenen met een groot aantal vreemdelingen, die van heinde en verre naar de Stichtsche Academiestad waren toegevloeid, van den vroegen morgen af aan in eene recht feestelijke stemming gebracht. Omstreeks elf uren werden de Burgemeesters met twaalf leden van de Vroedschap en hunnen Secretaris door den Academischen Senaat in de Senaatskamer ontvangen, waarna die allen in ambtsgewaad zich in plechtigen optocht naar de Domkerk begaven, alwaar de feestrede door den daar-

---

[1]) De twee voornaamste dier geschriften luiden: FRANCISCI BURMANNI, S. S. Theol. Doct. et Professoris, *Narratio de controversiis nuperius in Academia Ultraiectina motis.* Ultraiecti, Anno CIƆIƆCLXXVII;

GERARDI DE VRIES, Phil. Doct. et Professoris, *Narrator confutatus sive Animadversiones in Narrationem de controversiis nuperius in Academia Ultraiectina motis.* Ultraiecti, Anno CIƆIƆCLXXIX.

toe uitgenoodigden Professor GRAEVIUS gehouden zou worden. Voorafgegaan door de beide pedels en een gerechtsdienaar, zag men eerst de beide Burgemeesters met den Rector magnificus en den genoemden redenaar, daarna twee aan twee de overige Professoren, waarvan ieder paar door twee leden van de Vroedschap begeleid werd, eindelijk den Secretaris. Alle autoriteiten, op officieele wijze daartoe uitgenoodigd waren tegenwoordig, en de geheele kerk was met belangstellenden van hoogeren en lageren rang gevuld.

Toen de Stadsregeering en de Academische Senaat de voor hen bestemde zitplaatsen hadden ingenomen, beklom de feestredenaar het smaakvol met tapijten omhangen spreekgestoelte en hield eene alleszins gepaste Oratie, die gedrukt en alzoo voor de nakomelingschap bewaard is. Zielverheffende, zoo vocale als instrumentale muziek deed zich tusschen het eerste en tweede deel dezer rede, evenals vóór en na dezelve hooren. En in dezelfde orde, waarin zij gekomen waren, verlieten Regeering en Senaat het indrukwekkende Kerkgebouw, waarmede de officieele plechtigheid was afgeloopen.

Een keurige maaltijd door de Regeering in het Raadhuis den Academischen Senaat aangeboden, waarop ook eene Commissie uit de Staten en waarschijnlijk ook andere autoriteiten genoodigd waren, besloot den zoo heuglijken dag, terwijl het klokkenspel, dat zich nog uren lang deed hooren, en kunstige vuurwerken, den volgenden en den derden avond bij de Stadswallen aangestoken, alle inwoners van Utrecht herinnerde, dat er een feest van groote beteekenis was gevierd.

DERDE AFDEELING.

Het tweede vijftigjarig tijdvak van het bestaan der Utrechtsche Hoogeschool.

Weinige maanden slechts na de viering van haar eerste Jubilé leed de Utrechtsche Hoogeschool een groot verlies door het vertrek van een sieraad der Juridische Faculteit, den beroemden Gerardus Noodt, die het op hem uitgebrachte beroep van *Professor Iuris publici et privati* te Leiden had aangenomen. Eerst den 19den December des volgenden jaars werd door de Vroedschap besloten den titel van *Professor Iuris primarius et Iuris publici* met eene jaarwedde van tweeduizend gulden aan te bieden aan den Leidschen Hoogleeraar Johannes Voet, die hier vroeger gedurende zes jaren lid was geweest van de Rechtsgeleerde Faculteit. Maar in de vergadering dier Vroedschap van den 9den Januari 1688 werd eene missive gelezen van genoemden Professor Johannes Voet, „waarbij SijnEd. in seer civile en obligeante „termen was excuserende de honorable vocatie bij de „Vroedschap op SijnEd. tot de professio Iuris gedaen [1]."

[1]) Zoo leest men in de Notulen der Vroedschap.

Den 12den Maart daaraanvolgende werd door Burgemeesters en verdere gecommitteerden aan de Vroedschap voorgesteld, en door deze eenparig besloten de door VOET afgeslagen betrekking aan te bieden aan HEINRICH COCCEJI [1]), een beroemd Professor te Heidelberg, en wel, gelijk in de Vergadering van 9 April bepaald werd, op een traktement van zestienhonderd gulden 's jaars. Na rijp beraad en met goed gevolg gedane pogingen om ontslagen te worden uit zijne Heidelbergsche professie, nam COCCEJI de benoeming in October deszelfden jaars op de gestelde voorwaarden aan en aanvaardde zijn ambt den 11den Februari 1689 met eene Oratie *de quaestione, utrum armis magis an magis legibus vel Respublica in genere defendi possit vel in specie Romana defensa fuerit.* Maar slechts anderhalf jaar mocht de Hoogeschool zich in zijn bezit verheugen, daar hij, in September 1690 door den Keurvorst van Brandenburg op zeer voordeelige voorwaarden tot *Professor Iuris* aan de Academie te Frankfort aan den Oder benoemd, zich verplicht achtte die benoeming aan te nemen.

Ofschoon het niet moeielijk was, gelijk later gebleken is, aanstonds een geschikten opvolger voor hem te vinden, werd toch eerst drie jaren later, den 31sten Mei

---

[1]) In een Latijnschen brief, aan de Utrechtsche Regeering den 11den September 1690 gericht, noemt hij zich zelven HENRICUS COCCEJUS. Minder juist wordt hij door HERINGA onder de Utrechtsche Professoren opgenomen als HENRICUS DE COCCEJIS, want eerst in 1713 heeft hij, als belooning voor de groote diensten, die hij den Keurvorst bewezen had, den adellijken titel van „Freiherr VON COCCEJI" gekregen. Hij was den 25sten Maart 1644 te Bremen geboren, had te Leiden en te Oxford gestudeerd, en was in laatstgenoemde plaats, naar verzekerd wordt op aanbeveling van den Prins van Oranje, tot *Iuris Doctor* bevorderd.

1693 namelijk, Mr. CORNELIS VAN ECK [1]), al gedurende twaalf jaren een zeer geacht Hoogleeraar in de Rechten aan de Hoogeschool te Franeker, in dezelfde betrekking alhier benoemd op een traktement van dertienhonderd gulden 's jaars. Hij nam de benoeming zonder aarzelen aan en aanvaardde zijn ambt reeds den 11den September daaraanvolgende met eene Oratie *de ratione studii iuris recte instituendi.* Een aanzoek om naar Franeker terug te keeren, hem het volgende jaar geworden, wees hij, tot groote blijdschap der Utrechtenaren, van de hand. De dood van Professor VOET te Leiden in September 1713 gaf gegronde vrees, dat VAN ECK naar Leiden beroepen zoude worden, waar hij als student de lessen van den overledene had bijgewoond en dus geacht kon worden in diens geest het rechtsgeleerd onderwijs op waardige wijze te kunnen voortzetten. Men deed aanstonds eene poging om hem door vermeerdering van wedde en door den titel van *Iuris hodierni Professor* nauwer aan Utrecht te binden en had het geluk hem voor de Stichtsche Alma mater te behouden, bij welke hij, als voorbereiding voor de studie des Rechts, in zijne jeugd de Literae humaniores onder GRAEVIUS beoefend had.

Vijf jaren vroeger, in 1708 namelijk, was de Utrechtsche Hoogeschool ook verrijkt geworden met den Heidelbergschen Hoogleeraar JOHANNES JACOBUS VITRIARIUS (VITRIER of GLASER?) [2]), die den 17den September van dat jaar alhier het ambt van *Iuris civilis ct publici Professor* met eene plechtige redevoering *de usu Iuris publici universalis* aanvaardde. Met grooten roem is

---

[1]) Geboren te Arnhem, den 28sten October 1662.

[2]) In 1679 te Genève geboren, maar te Leiden opgevoed, werwaarts zijne ouders in 1682 vertrokken zijn.

deze VITRIARIUS hier werkzaam geweest. Den 31sten Augustus 1716 verhoogde de Stad zijne jaarwedde tot duizend gulden, waarbij hij nog zeshonderd gulden van wege de Staten ontving, en zulks „dewijl om hem van „tijd tot tijd veel heeren van aanzien, gedistingueerden „rang en middelen uit vreemde quartieren de Academie „alhier kwamen frequenteren [1].” Maar in het najaar van 1719 heeft hij een beroep naar Leiden aangenomen, waar ook zijn vader, PHILIPPUS REINHARDUS VITRIARIUS, toen nog Hoogleeraar in de Rechten was [2].

Professor VAN MUIJDEN was den 25sten Mei 1709, Professor VAN DE POLL den 23sten November 1713 overleden. Er was dus groote behoefte aan aanvulling der Faculteit. Te vergeefs werd in het najaar van 1719 eene poging gedaan om JOHAN WILHELM WALDSCHMIDT, Professor te Marburg, voor Utrecht te winnen, waarom men eenige maanden later besloot EVERARDUS OTTO [3], Hoogleeraar te Duisburg, te benoemen, die den 18den November 1720 de betrekking van *Iuris civilis et publici Professor* alhier aanvaardde met eene Oratie *de Iuris Imperatoris et Statuum imperii circa sacra.* Hem werd van wege de Stad een traktement van achtienhonderd gulden, van wege de Staten eene jaarlijksche toelage van zeshonderd gulden verzekerd, hoedanige toelage ook VITRIARIUS genoten had.

Negen jaren later, den 13den Juni 1729 namelijk, deed de Vroedschap eene poging om JOHAN GOTTLIEB HEINECCIUS, *Iuris utriusque Doctor* en beroemd Hoogleeraar aan de Universiteit te Frankfort aan den Oder, op eene jaarwedde van tweeduizend gulden en met

---

1) Aanteekening der Vroedschap.
2) Zie SIEGENBEEK, *Geschiedenis der Leidsche Hoogeschool*, II, bl. 156.
3) In 1686 te Hamm in Westfalen geboren.

belofte van vrijen overtocht voor zijn persoon, familie en inboedel, voor de Utrechtsche Hoogeschool te winnen [1]). De benoemde was zelf niet ongenegen tot de voorgestelde verplaatsing, maar moest bedanken, omdat de Koning van Pruissen weigerde hem te ontslaan.

In de maand Juni van het jaar 1730 werd, omdat versterking der Faculteit noodig scheen, JACOBUS VOORDA [2]), sedert drie jaren Hoogleeraar in de Rechten te Franeker, waar hij ook gepromoveerd was, tot *Professor Iuris civilis* te Utrecht benoemd, en wel met zoo gunstig gevolg, dat hij reeds den 11den September daaraanvolgende zijn post aanvaardde met eene inwijdingsrede *de prudentia Romanorum in condendis XII Tabularum legibus.* Professor OTTO kreeg in Juni van het volgende jaar den titel van *Professor Iuris feudalis*, met eene traktementsverhooging van honderd zilveren ducatons, omdat hij een beroep als *Professor Iuris publici* aan de Universiteit te Halle had afgeslagen. Hij aanvaardde die nieuwe betrekking den 4den der genoemde maand met eene Oratie *de arduo antecessoris munere.* — En hiermede hebben wij den lezer een overzicht gegeven van de veranderingen, die de Juridische Faculteit alhier in de tweede helft der eerste eeuw van het bestaan der Utrechtsche Hoogeschool ondergaan heeft.

De Theologische Faculteit was tot het jaar 1698 in haar geheel gebleven, toen zij het ongeluk had den

---

1) In de Notulen der Vroedschap leest men met verwondering, dat die poging geschiedde wegens den dood van Professor VAN MUIJDEN, „die meer dan veertig jaren met veel succes en frequentie van voorname heeren" het Hoogleeraarsambt alhier bekleed had. VAN MUIJDEN was, nota bene, al vóór twintig jaren gestorven en eerst in 1681 aangesteld!!

2) Den 28sten Januari 1698 te Harlingen geboren.

beroemden WITSIUS te verliezen, die de hem aangeboden dubbele betrekking van Hoogleeraar en van Regent van het Staten-college te Leiden had aangenomen. Reeds den 22sten Augustus des genoemden jaars werd een niet minder beroemd Theoloog, CAMPEGIUS VITRINGA [1]) namelijk, destijds Hoogleeraar aan de Hoogeschool te Franeker, die voor een goed deel zijne vorming aan WITSIUS te danken had, op zeer voordeelige voorwaarden door de Vroedschap van Utrecht tot opvolger van WITSIUS benoemd. Hij nam de benoeming aan en maakte zich tot de verhuizing gereed, toen kwaadwillige partijmannen Koning WILLEM III, wiens goedkeuring vereischt werd, verzochten die goedkeuring te weigeren, daar VITRINGA op vele punten de leer van COCCEJUS was toegedaan. De Koning voldeed aan dat verzoek, zooals blijkt uit de notulen der Vroedschap. In de vergadering van Maandag, den 19den September, werd namelijk door den eersten Burgemeester medegedeeld, dat hij Vrijdag's te voren schriftelijk ontboden was bij den Koning op het Loo, ten einde over den beroepen Professor VITRINGA te spreken; dat hij daags daaraan ter audientie was geweest; en dat hem aldaar, na een ernstig gesprek, ook met den Graaf VAN PORTLAND, door den Koning was opgedragen Professor VITRINGA onverwijld in kennis te stellen van Zijner Majesteits bevel om te blijven waar hij was.

De Vroedschap scheen niet anders te kunnen doen dan aan die opdracht gevolg te geven. Vreemd was haar de opdracht waarschijnlijk niet. De omstandigheid toch, dat zij den 22sten Augustus, toen VITRINGA benoemd was, om bijzondere redenen er op aangedrongen

---

[1]) KEMPE VITRINGA, den 24sten Maart 1693 te Franeker geboren, waar zijn vader, die denzelfden naam droeg, Hoogleeraar was.

had, dat die benoeming nog denzelfden dag aan hem zou worden medegedeeld, doet vermoeden, dat haar reeds kwade geruchten ter ooren waren gekomen.

Op den 25sten September des volgenden jaars werd HENRICUS PONTANUS, geboren te Steinfurt, Predikant en Professor aan het Athenaeum te Lingen, tot Predikant, en op den 23sten October daaraanvolgende op een traktement van duizend gulden tot *Theologiae Professor* te Utrecht benoemd. Of 's Konings naam gebruikt is om de benoeming van dien Voetiaan uit te lokken en of CASPAR BURMAN alzoo recht had te verzekeren, dat PONTANUS den Utrechtenaren door den Koning was opgedrongen, blijkt uit de Notulen der Vroedschap niet[1]). PONTANUS aanvaardde het professoraat den 15den Februari van het jaar 1700 met eene inwijdingsrede *de columna nubis et ignis Israëlitarum.* In September deszelfden jaars werd hij „uyt sonderlinge consideratie[2])" ontheven van een der vier door hem te houden publieke lessen, en vier jaren later vereerd met den titel van *Professor Historiae Sacrae.*

---

[1]) „Rex" — zoo schrijft BURMAN in zijn *Trai. erud.* p. 273 „hunc PONTANUM nobis obstrusit, nulla alia ratione commendabilem, „nisi quod uxorem duxerat MARIAM ROOSEBOOMIAM, sororem HUBERTI „ROOSEBOOMII, Summi Consilii Hollandiae et Zelandiae Praesidis, qui „magna apud Regem gratia pollebat." Een hard oordeel voorwaar!

[2]) De taak, die hem was opgelegd, scheen hem te zwaar te zijn. Zie over hem YPEY en DERMOUT, *Geschiedenis der Nederlandsche Hervormde Kerk. Aanteekeningen*, D. III, bl. 84 volgg. GLASIUS, *Godgeleerd Nederland*, D. III, bl. 114 volgg. CHR. SEPP, *Het Godgeleerd Onderwijs in Nederland* enz. D. II, bl. 356 volgg. De waarde of onwaarde van PONTANUS als geleerde laten wij natuurlijk in het midden, maar meenen, tegenover het ongunstig oordeel van CASPAR BURMAN, uit den vriendschapsband, die tusschen dien theoloog en GRAEVIUS bestond, te mogen afleiden, dat hij als mensch achting verdiende.

Den 1[sten] Mei van het jaar 1701 overleed Professor VAN HALEN. Een groot jaar daarna, toen de Koning gestorven was, deed men eene nieuwe poging om Professor VITRINGA aan de Utrechtsche Academie te verbinden, maar ditmaal sloeg hij het vereerende aanzoek af.

In Juni 1704 werd tot aanvulling der vacature, als *Professor Theologiae* alhier beroepen HERMANNUS ALEXANDER RÖELL, destijds Hoogleeraar in de Wijsbegeerte en Godgeleerdheid te Franeker, een naar de getuigenis van bevoegde beoordeelaars zeer voortreffelijk man van aanzienlijke Duitsche afkomst [1]), die deels in zijn eigen Vaderland, deels in het onze, deels in Zwitserland verschillende wetenschappen, maar vooral de Theologie grondig beoefend en zich reeds een grooten naam verworven had. Hij nam de benoeming aan, maar gaf daardoor aanleiding tot een besluit van den Utrechtschen Kerkeraad, dat de Regeering zeer mishaagde en waartegen deze dan ook in ernstig verzet kwam. Het was namelijk bekend, dat Professor RÖELL, evenals VITRINGA, in sommige opzichten de zienswijze van COCCEJUS volgde, wat hem ook in Franeker moeielijkheden berokkend had. De Kerkeraad, wien het twijfelachtig voorkwam, of Professor RÖELL wel tot den predikdienst kon worden toegelaten, en zelfs of hij wel als lid van het Hervormd Kerkgenootschap beschouwd kon worden, zond daarom eene Commissie naar het Stedelijk Bestuur om te verzoeken, „dat toch voor de orthodoxie gezorgd mocht worden." De Vroedschap liet door haren politieken Commissaris antwoorden, dat de Kerkeraad zich van

---

[1]) Hij was in 1653 geboren op het landgoed Dölbergh, in Marksland, niet ver van Unna. Zie BOELES, *Frieslands Hoogeschool en het Rijks Athenaeum te Franeker*. D. II, bl. 310 volgg.

zulke bemoeiingen behoorde te onthouden; dat de zorg voor rust en vrede in de Kerk zoowel als in de Academie aan de Regeering moest worden overgelaten; dat zij beval al wat omtrent die zaak in de Notulen van den Kerkeraad opgeteekend mocht zijn, onverwijld door te schrappen, terwijl zij, in geval van weigering, zulks qq. door haren Secretaris zou laten doen. Het laatste is werkelijk geschied. Professor RÖELL hield den 22sten September deszelfden jaars zijne inwijdingsrede *de Theologia et Theologiae supernaturalis prae naturali praestantia.*

Het overlijden van Professor VAN MASTRICHT op den 9den Februari 1706 gaf geen aanleiding tot een nieuw beroep; wel dat van PONTANUS, die den 15den December van het jaar 1714 den tol der natuur moest betalen. Na rijpe overweging toch, al veel vroeger ongetwijfeld aangevangen, daar gecommitteerden voor de Academische Zaken reeds in Januari deszelfden jaars was opgedragen te onderzoeken, of het niet goed zou zijn „een heer van gedistingueerde qualiteyt ende bequaem„heden tot Professor Theologiae te beroepen," bepaalde de Vroedschap hare keuze op twee hoogst bekwame Amsterdamsche Predikanten, HIERONYMUS SIMONS VAN ALPHEN namelijk, den 12den Mei 1665 geboren in Hannover, en FRANCISCUS BURMAN [1]), een Utrechtenaar, wiens beroemde vader, vroeger door ons vermeld, denzelfden naam droeg. Aan elk hunner werd eene jaarwedde van tweeduizend gulden aangeboden. Beiden lieten zich die keuze welgevallen en werden den 25sten en 26sten Februari 1715 ingewijd, bij welke gelegenheid de eerstgenoemde eene Oratie hield *de similitudine inter Mosen et Christum*, BURMAN *de iis, quae ad verum et consummatum theologum requiruntur.*

[1]) Geboren den 15den Mei 1671.

Niet langer dan vier en een half jaar mocht de Academie dezen BURMAN bezitten. Hij stierf den 22sten September 1719. Een groot jaar vroeger, den 12[den] Juli 1718 namelijk, was haar ook Professor RÖELL door den dood ontvallen, wiens college over Theologia naturalis, dat hij bij zijne aanstelling verlof gekregen had te houden, op verzoek der Regeering door de heeren VAN ALPHEN en BURMAN was voortgezet. Tot aanvulling dier dubbele vacature benoemde de Vroedschap reeds den 30sten October 1719 tot *Professor Theologiae ordinarius* JOHAN CHRISTIAN KIRCHMAIER, beroemd Hoogleeraar in dat vak te Heidelberg, en tot *extraordinarius* BERNHARDINUS DE MOOR [1]), Predikant te Gouda. Beiden bedankten echter. Toen bood de Vroedschap aan JOHANNES ENS [2]), een Fries van geboorte, destijds Predikant te Utrecht, vroeger Theologiae Professor te Lingen, de waardigheid van *Professor Theologiae extraordinarius* aan op eene jaarwedde van tweehonderd gulden, en aan FRIDERICUS ADOLPHUS LAMPE, te Detmold in het Graafschap Lippe den 19[den] Februari 1683 geboren, toen herder en leeraar te Bremen, die van *ordinarius* met een traktement van tweeduizend gulden. Zij aanvaardden het hun aangeboden ambt den 3[den] en 24[sten] Juni 1720: de eerste met eene Oratie *de persecutione Iuliani*, de laatste met eene rede *de Summa Sapientia.* Aan Professor LAMPE werd bovendien opgedragen de predikbeurten van wijlen Professor BURMAN in het Hoogduitsch te houden, op eene jaarwedde van honderd zilveren ducatons.

---

[1]) Een zoon van dezen, die denzelfden naam droeg, is later, in 1745 namelijk, Professor in de Theologische Faculteit te Leiden geworden.

[2]) Den 9[den] Mei 1682 te Kwadijk in Noord-Holland geboren.

Den 6den Januari 1721 overleed Professor LEIJDEKKER. ENS werd den 4den Januari 1723 tot Professor ordinarius bevorderd. Overigens bleef de Faculteit in statu quo tot in den zomer van 1727, toen Professor LAMPE, die het jaar te voren, omdat hij een aanzoek van Bremen had afgeslagen, met den nieuwen titel van *Professor Historiae ecclesiasticae* en eene traktementsverhooging van tweehonderd gulden vereerd was geworden, in weerwil der toezegging van vijfhonderd gulden voor de weduwe, die hij mocht nalaten, als hij hier bleef, toch naar dat Duitsch Athene vertrok, waar hij als Predikant, en andermaal tevens als Hoogleeraar beroepen was.

In zijne plaats werd reeds den 25sten Augustus de Haarlemsche Predikant JOHANNES VAN DEN HONERT [1]), benoemd, en wel op een traktement van tweeduizend gulden en driehonderd en vijftien daarenboven voor de predikbeurt, die hij, behalve in de zomer- en wintervacantie, om de veertien dagen zoude moeten houden. Twee weken daarna werd aan de Vroedschap medegedeeld, „dat hij het beroep op een gantsch vriendelijke „en galante manier hadde geaccepteert," en den 20sten October van datzelfde jaar hield hij eene inwijdingsrede *de divinis nuptiis*.

Een paar maanden later werd JACOBUS ODÉ, sedert vier jaren *Professor Philosophiae* alhier, deels tot erkenning zijner verdiensten, deels om hem nader aan de Utrechtsche Academie te binden, met den titel van *Professor Theologiae extraordinarius* en eene traktementsverhooging van tweehonderd gulden vereerd, onder bepaling trouwens, dat hij toch als hoofdzaak Philosophie zou blijven onderwijzen.

---

[1]) Den 1sten December 1693 geboren in Zuid-Holland te Hendrik-Ido-Ambacht, waar zijn vader destijds Predikant was.

Bij besluit van den 1[sten] Augustus 1729 was DAVID MILLIUS, *Linguarum Orientalium et Antiquitatum Sacrarum Professor* aan de Utrechtsche Hoogeschool, vereerd met den titel van *Theologiae exegeticae Professor*, terwijl zijn traktement tot tweeduizend gulden verhoogd werd: een en ander uit erkentelijkheid voor zijn besluit om voor een beroep te Leiden als Hoogleeraar in de Oostersche letteren te bedanken. Hij aanvaardde die nieuwe waardigheid den 10[den] October daaraanvolgende met eene Oratie *de Theologia exegetica.*

Professor ENS overleed den 6[den] Januari 1732; Professor VAN DEN HONERT, wien men in Maart van datzelfde jaar den titel van *Prof. Historiae ecclesiasticae* met eene traktementsverhooging van tweehonderd gulden gegeven had, in de hoop van hem daardoor voor Utrecht te zullen behouden, vertrok toch in Augustus 1734 naar Leiden. Professor ODÉ bedankte in het begin van 1736 voor de door hem bekleede waardigheid van *Professor theologiae extraordinarius.* Er was dus behoefte aan aanvulling. De Vroedschap had onverwijld na het vertrek van Professor VAN DEN HONERT de vacante plaats aangeboden aan Dr. CONRAD IKEN, een beroemd Professor in de Theologie en tevens Predikant te Bremen, met toezegging eener jaarwedde van tweeduizend vijfhonderd en vijftien gulden. Hij verzocht veertien dagen van beraad, maar bedankte. Toen dacht men aan PAUL. ERN. JABLONSKI, *Theologiae Professor* te Frankfort a/d Oder, en ook aan Professor CLASING te Herborn; maar dat denken had alleen dit resultaat, dat een ander benoemd werd, en wel ALBERTUS VOGET, destijds Hoogleeraar te Groningen, een Bremer van geboorte [1]), maar die in Utrecht gestudeerd had en aldaar tot *Theologiae*

[1]) Den 17[den] Maart 1695 had hij het eerste levenslicht aanschouwd.

Doctor bevorderd was. Men bood hem eene jaarwedde van twee en twintighonderd gulden aan en had het genoegen hem den 12den September 1735 door eene commissie *ad hoc* alhier in te wijden; bij welke gelegenheid hij eene Oratie hield *de coniunctione sacerdotii et regni Christi.*

De Medische Faculteit, welke, gelijk men zich herinneren zal, ten tijde van het Jubilé, uit slechts twee Professoren bestond, JACOBUS VALLAN namelijk en JOHANNES MUNNICKS, was tot het jaar 1703 onveranderd gebleven, toen de Vroedschap goed vond daaraan toe te voegen den *Artium liberalium Magister* en *Medicinae Doctor* RUDOLPHUS LEUSDEN [1]), oudsten zoon van den bekenden Orientalist, wiens studiën ook aan RUDOLPHUS niet vreemd waren. Hij aanvaardde den post van *Anatomes et Chirurgiae* [2]) *Professor extraordinarius* den 18den Juni van het genoemde jaar 1703 met eene Oratie *de Anatomes utilitate et antiquitate* en werd twee jaren later tot ordinarius bevorderd met eene traktementsverhooging van driehonderd gulden. In December 1706 werd hij geautoriseerd tot het houden van een college over Anatomie en Chirurgie in de Nederlandsche taal, en zulks ten verzoeke van de Chirurgijns-zoons en Chirurgijns-knechts! Ieder hunner moest daarvoor jaarlijks tien gulden betalen, terwijl de onkosten door de Vroedschap gedragen zouden worden. MUNNICKS overleed in 1710, maar de Faculteit werd eerst aangevuld in 1716, toen JOSEPHUS SERRURIER, die reeds sedert

[1]) Te Utrecht in 1671 geboren.

[2]) Dat hij in de Heelkunde bijzonder ervaren was, schijnt, behalve uit zijne schriften, te blijken uit zijne benoeming tot Stads-operateur, die vier jaren vroeger had plaats gehad.

tien jaren *Professor Philosophiae et Matheseos* alhier geweest was, op een traktement van twaalfhonderd gulden tot *Medicinae et Botanices Professor ordinarius* benoemd werd, welke betrekking hij den 18den Mei des genoemden jaars aanvaardde met eene Oratie *de causis corruptae et contemtae Medicinae.*

Den 16den Mei 1720 werd Professor VALLAN, die reeds in September 1716 om zijne hooge jaren van het houden van publieke lessen vrijgesteld was, door den dood aan de Academie ontnomen. Drie jaren later eerst werd het praktisch onderwijs aan Professor LEUSDEN toevertrouwd, terwijl Professor SERRURIER den titel kreeg van *Professor Institutionum medicarum.* Bovendien intusschen werd CHRISTIANUS BERNHARDUS ALBINUS, te Berlijn geboren, zoon en broeder der beroemde Leidsche Hoogleeraren van dien naam, die eerst een jaar te voren den doctoralen graad had verkregen, op een traktement van tweehonderd gulden! benoemd tot *Medicinae, Anatomes et Chirurgiae Professor extraordinarius,* welken post hij den 20sten September 1723 aanvaardde met eene redevoering *de Anatome prodente errores in medicis.* Weinige maanden later *ordinarius* geworden met verdubbeling zijner jaarwedde, kreeg hij in 1729 den titel van *Professor praxeos,* en zulks in plaats van RUDOLPHUS LEUSDEN, die, in 1726 tot lid der Staten van Utrecht benoemd, zijn professoraat had nedergelegd. ALBINUS scheen zich door dien nieuwen titel ontslagen te rekenen van het onderwijs in Anatomie en Chirurgie, gelijk bleek uit de *Series lectionum* van het tweede Semester van 1729. De Vroedschap verzette zich tegen die meening en drong ernstig aan op de getrouwe vervulling zijner plichten, zonder welke men zijn traktement zeer spoedig tot een minimum zou laten vervallen.

Nog werd de Faculteit verrijkt met den Franeker Hoogleeraar JOHANNES OOSTERDIJK SCHACHT, een jong[1]) geneeskundige van den eersten rang, aan de Leidsche Academie gevormd, waar hij zijn eigen voortreffelijken vader, maar ook den grooten BERNHARD SIEGFRIED ALBINUS en den wereldberoemden BOERHAAVE tot leermeesters had gehad. Zijn traktement zou duizend gulden bedragen. Den 12den September 1729 aanvaardde hij zijn ambt aan de Utrechtsche Hoogeschool met eene Oratie, *qua senile fatum inevitabili necessitate ex humani corporis mechanismo sequi demonstratur*. Een welsprekend *memento mori* voor ouderen van dagen!

De eerste uitbreiding van de Natuurkundige afdeeling der Philosophische Faculteit in de tweede halve eeuw van het bestaan der Hoogeschool, nadat Prof. RUISCH in 1690 overleden was, geschiedde door de benoeming van JOHANNES CONRADUS BARCHAUSEN, den 16den Maart 1660 te Horn in het Graafschap Lippe geboren, die na langdurige, vooral chemische en pharmaceutische, maar ook medische studiën in zijn Vaderland, in Oostenrijk, Hongarije en elders zich hier ter stede gevestigd had. Bij besluit van 17 September 1694 had de Vroedschap hem toegestaan privaatlessen in de Chemie te geven. In Mei 1698 kreeg hij eene jaarlijksche toelage van tweehonderd en vijftig gulden. Den 29sten Augustus van datzelfde jaar werd hij, op verzoek der Vroedschap, door den Utrechtschen Senaat *honoris causa* tot *Medicinae Doctor* bevorderd en vervolgens tot Lector

---

[1]) Eerst drie jaren te voren was hij, op twee en twintigjarigen leeftijd tot *Philosophiae et Medicinae Doctor* bevorderd. Zijn vader was Hoogleeraar te Leiden, waar hij zelf den 26sten October 1704 geboren was.

in de Scheikunde benoemd, welke betrekking hij den 6[den] October aanvaardde met eene Oratie *de Nepenthe.* Den 21[sten] Juni 1703 werd hij ingewijd als Professor extraordinarius [1]) en gaf als zoodanig met algemeene goedkeuring Chemisch onderwijs tot het jaar 1723, toen hij den 1[sten] October overleed.

Een paar maanden na de inauguratie van BARCHAUSEN, den 27[sten] Augustus 1703 namelijk, besloot de Vroedschap, die haren Gecommitteerden al bij herhaling had opgedragen naar een bekwaam persoon uit te zien, dien men tot Professor in de Mathesis zou kunnen benoemen [2]), dien post aan te bieden aan Dr. JEAN BERNOUILLI, sedert eenige jaren in dezelfde betrekking te Groningen werkzaam, maar die op het punt stond van naar zijne geboortestad Basel te vertrekken. De man was echter niet te bewegen aan dat aanzoek gehoor te geven, wat ongetwijfeld zeer te bejammeren was, daar hij bekend stond als een der grootste Wiskundigen van zijn tijd [3]).

---

[1]) Vreemd genoeg met eene rede over hetzelfde onderwerp, gelijk in de Notulen van den Senaat is aangeteekend.

[2]) Eene aanbeveling van JOHAN THEIJLLER, *Prof. Phil. et Matheseos* te Nijmegen, door G. F. Graaf VAN WALDECK in 1675 gedaan, en een verzoek om met dat Professoraat begunstigd te worden, in 1690, na het overlijden van Prof. RUISCH, door den landmeter BARNARD VAN LIN tot Burgemeesteren en Vroedschap van Utrecht gericht, schijnen niet in aanmerking genomen te zijn.

[3]) Zie over hem en over zijn broeder JACQUES BERNOUILLI, gelijk over twee zijner zonen en een neef, NICOLAS BERNOUILLI, allen Wiskundigen van naam, CHARLES BOSSUT, *Histoire générale des Mathématiques*, T. II, p. 13 *et suiv.* Verder G. MOLL, *Bijdragen tot de geschiedenis der Wiskundige wetenschappen in de Nederlanden in de achttiende eeuw*, opgenomen in N. G. VAN KAMPEN'S *Beknopte geschiedenis der Letteren en Wetenschappen in de Nederlanden.* D. III, bl. 289 en volgg.

JOSEPHUS SERRURIER, Amsterdammer van geboorte, *Medicinae et Philosophiae Doctor*, aanvaardde den hem aangeboden leerstoel in de Philosophische Faculteit alhier den 3den Februari 1706 met eene plechtige redevoering *de Philosophia*. Tien jaren later — wij hebben het reeds vermeld — ging hij over tot de Medische Faculteit. Of hij desniettegenstaande voortgegaan is met het geven van Mathematische lessen, waarvoor hij oorspronkelijk benoemd was, vinden wij niet aangeteekend; maar wij meenen het met grond te mogen veronderstellen, daar hij in de Notulen van den Academischen Senaat van 22 Maart 1717 genoemd wordt *Medicinae et Botanices, nec non Philosophiae et Matheseos Professor*. Zeker is het, dat eerst in 1723 op eene jaarwedde van duizend gulden een nieuwe Professor in Philosophie en Mathesis benoemd werd, en wel de beroemde PETRUS VAN MUSSCHENBROEK [1]), destijds Hoogleeraar te Duisburg, die de hem opgedragen betrekking alhier den 13den September des genoemden jaars aanvaardde met eene Oratie *de certa methodo Philosophiae experimentalis*. Acht jaren later, toen hij een beroep naar Koppenhagen had afgeslagen, kreeg hij ook den titel van *Professor Astronomiae* met eene traktementsverhooging van tweehonderd gulden, welke nieuwe professie hij den 6den October 1732 aanvaardde met eene redevoering *de praestantia et utilitate Astronomiae in ceteris disciplinis*.

Tegelijk met VAN MUSSCHENBROEK was JACOBUS ODÉ [2]), die reeds eenige maanden vroeger verlof gekregen had om hier Wijsgeerige colleges te geven, tot *Professor extraordinarius* benoemd, op een traktement van twee-

---

[1]) Den 14den Maart 1692 te Leiden geboren.

[2]) Den 11den December 1698 te Zutphen geboren.

honderd gulden, welke betrekking den 27[sten] September 1723 door hem aanvaard werd met eene Oratie *de laudabili priscorum hominum philosophandi methodo.* Op het gerucht, dat hij waarschijnlijk te Groningen benoemd zou worden, werd hij in Januari des volgenden jaars tot ordinarius bevorderd met verdubbeling zijner wedde.

De andere afdeeling der Philosophische Faculteit werd in het najaar van 1686 verrijkt met een Fransch letterkundige uit Rouaan, PAUL BAULDRI D'IBERVILLE [1]) geheeten, die den 14[den] October als *Professor Historiae Sacrae extraordinarius* werd ingewijd, bij welke gelegenheid hij eene redevoering hield *de antiquo more convertendi haereticos, multum dissimili ei, qui nunc viget in Galliis.* Den 11[den] Maart 1695 ordinarius geworden, zeer waarschijnlijk met vermeerdering van traktement, ofschoon daarvan, even als van zijne oorspronkelijke wedde, in de Notulen der Vroedschap geen melding gemaakt wordt, kreeg hij in het begin van 1698 nog eene jaarlijksche gratificatie van driehonderd gulden en bleef werkzaam voor de Hoogeschool tot in Februari 1706, toen hij overleed, betreurd door allen, die den geleerden en braven man van naderbij gekend hadden.

Mr. PIETER BURMAN [2]), oudste zoon van den Utrechtschen Hoogleeraar FRANS BURMAN, werd bij besluit van 30 November 1696 op een traktement van vierhonderd gulden benoemd tot *Professor Historiarum extraordinarius.* Hij aanvaardde die betrekking reeds den 10[den] December daaraanvolgende met eene Oratie *de eloquentia et poësi.* In 1698 met eene traktements-

---

[1]) Geboren in 1639.

[2]) Geboren te Utrecht den 6[den] Juli 1668.

verhooging van tweehonderd gulden ordinarius geworden, kreeg hij den 19den Maart 1703, wegens het overlijden van Professor GRAEVIUS, dat in Januari deszelfden jaars had plaats gehad, den titel van *Professor Politices*, maar liet zich in 1715 naar Leiden verplaatsen, niettegenstaande de Vroedschap van Utrecht hem eene jaarlijksche vermeerdering van vierhonderd gulden met den titel van Bibliothecaris had aangeboden [1]).

Een groote aanwinst kreeg de Philosophische Faculteit nog in het begin van 1701 door de benoeming [2]) van ADRIANUS REELAND [3]), destijds Hoogleeraar te Harderwijk, tot *Professor linguarum Orientalium* alhier, in de plaats van den in September 1699 overleden Professor JOHANNES LEUSDEN, welke betrekking hij den 21sten Februari aanvaardde met eene Oratie *pro lingua*

---

[1]) Blijkbaar was hij beter aangeschreven bij de Regeering dan bij de Utrechtsche Predikanten, die hem in 1711, naar aanleiding eener Oratie „pro Comoedia," bij het openen van zijn college over TERENTIUS door hem uitgesproken en, in het Nederduitsch vertaald, met eene voorrede in het licht gegeven, in een „*Noodig Verweerschrift*" op vinnigen toon de les hebben gelezen; tegen welke daad hij trouwens op krachtige wijze heeft geprotesteerd. „*Een kortbondig* „*vertoog van de onbetamelijkheit en schadelijkheid der comediën,* „*bijzonder ook der hedendaagse,*" als tegengif tegen BURMAN's rede door gecommitteerden van den Kerkeraad verspreid, is door dien κωμῳδόφιλος (sit venia verbo) op de hem eigene wijze wederlegd.

[2]) Deze benoeming was een gevolg, naar het schijnt, van den invloed des Graven VAN PORTLAND, den gunsteling van WILLEM III. Dit wordt althans verzekerd in de lijkrede door Professor SERRURIER op REELAND gehouden, en vindt eene gereede verklaring in de omstandigheid, dat hij zijne maatschappelijke loopbaan begonnen is met de opvoeding der zonen van dien Graaf. In de Notulen der Vroedschap intusschen wordt van 's Konings aanbeveling geen melding gemaakt. Zie BOUMAN, *Geschiedenis der Geldersche Hoogeschool*, II, bl. 51.

[3]) Den 17den Juli 1776 te Rijp in Noord-Holland geboren, waar zijn vader toen Predikant was.

Persica et cognatis litteris Orientalibus. Twaalf jaren later op voordeelige voorwaarden te Franeker beroepen, bedankte hij, gelijk ook in 1716 een soortgelijk aanzoek uit Leiden door hem werd afgeslagen. Erkentelijk voor zijne getrouwheid aan de Utrechtsche Hoogeschool en niet minder voor de wijze, waarop hij deze door zijn voortreffelijk onderwijs en geleerde schriften aan zich verplichtte, vermeerderde de Vroedschap zijne jaarwedde met tweehonderd gulden en gaf hem den titel van *Professor Antiquitatum sacrarum*, naar aanleiding waarvan hij den 2den Februari 1713 eene Oratie hield *de usu Antiquitatum sacrarum.* Niet lang echter mocht zijn licht op deze wereld schijnen. Hij stierf reeds den 5den Februari 1718, nog geen twee en veertig jaren oud.

Zijn opvolger was DAVID MILL uit Koningsbergen [1]), Candidaat tot den Heiligen Dienst, die, na te Leiden op loffelijke wijze onderwijs in de Oostersche talen te hebben gegeven, den 21sten Maart 1718 als *Professor linguarum Orientalium ordinarius* eene Oratie hield *de Mohammedanismo e veterum Hebraeorum scriptis magna ex parte composito.* Daags daaraan op eigen verzoek *honoris causa* tot *Philosophiae Doctor et Artium liberalium Magister* bevorderd, kreeg hij elf jaren later den titel van *Professor Antiquitatum Iudaicarum,* met eene traktementsverhooging van vijfhonderd gulden, terwijl zijne oorspronkelijke wedde tweeduizend gulden bedroeg. En het was naar aanleiding daarvan, dat hij den 3den November 1727 eene redevoering uitsprak *de variis virorum doctorum in Antiquitatibus sacris et Orientalibus erroribus.*

Voor de vacature door het vertrek van PIETER BURMAN naar Leiden ontstaan werd, bij besluit van

---

[1]) Waar hij den 13den April 1692 geboren was.

5 Augustus 1715, HERMAN SCHMINKE, Professor aan de Universiteit te Marburg, benoemd, en wel op een traktement van duizend gulden en vijftig gulden daarenboven als Scholarch der triviale scholen. Hij kon dat beroep echter niet aannemen, daar de Landgravin van Hessen niet genegen was hem te ontslaan en bovendien zijne jaarwedde op voldoende wijze verhoogd had.

In September deszelfden jaars kreeg Mr. G. H. NIJPOORT verlof om hier ter stede een college te geven over litteratuur, maar eerst in April 1716 werden twee *Professores Historiarum et Eloquentiae* te gelijk benoemd: Mr. ARNOLDUS DRAKENBORCH namelijk, Advocaat te Utrecht, waar hij den 31sten December 1684 ook geboren was, en KAREL ANDREAS DUKER, uit Unna in Westfalen, waar hij in 1670 de wereld was ingetreden, maar die deels in Franeker, deels in Harderwijk gestudeerd had en destijds Conrector te 's Gravenhage was: de eerste op een traktement van achthonderd, de laatste, die tevens tot Scholarch over de triviale scholen alhier werd aangesteld, op eene wedde van duizend gulden 's jaars. DRAKENBORCH aanvaardde zijn ambt den 25sten Mei 1716 met eene Oratie *de utilitate et fructu, qui ex humanioribus disciplinis in omne genus hominum et doctrinarum redundat;* DUKER drie dagen later met eene rede *de difficultatibus quibusdam interpretationis grammaticae veterum scriptorum graecorum et latinorum.* Laatstgenoemde werd den 15den November 1734, na reeds eenige maanden vroeger om ziekte zijne lessen gestaakt te hebben, op eigen verzoek eervol ontslagen, terwijl hem levenslang een jaarlijksch pensioen van vijfhonderd gulden door de Vroedschap werd toegelegd.

De plaats, door DUKER opengelaten werd den 13den Juni 1735 ingenomen door PETRUS WESSELING,

den 7den Januari 1692 geboren te Steinfurt, wien men had kunnen overhalen het gedurende twaalf jaren met grooten roem door hem bekleede Franeker Professoraat voor een dergelijk ambt in Utrecht neer te leggen, wat hij een groot jaar vroeger volstrekt geweigerd had. Hij kreeg den titel van *Eloquentiae, Historiarum et Graecae linguae Professor ordinarius* met eene jaarwedde van zestienhonderd gulden. Het onderwerp zijner inwijdingsrede, de laatste, die vóór het eerste eeuwfeest der Hoogeschool te Utrecht gehouden werd, luidde *pro Historiis.*

Niet alle plaatsen, door den dood of het vertrek van Hoogleeraren opengevallen — het blijkt uit het gegeven overzicht — zijn zoo spoedig vervuld geworden als het belang der Hoogeschool geacht kon worden te vereischen. Moge de oorzaak der vertraging somtijds in de afwisseling van het personeel der gecommitteerden tot de Academische zaken gelegen zijn geweest, nog meer was zij zeker te zoeken in het mislukken van pogingen om de meest gewenschte geleerden aan de Utrechtsche Academie te verbinden. Van enkele dier pogingen, van die namelijk, welke in de Notulen der Vroedschap vermeld zijn geworden, hebben wij gewag gemaakt. Maar die vermelding geschiedde alleen in die gevallen, waarin een officieel beroep had plaats gehad. De bemoeiingen, die daaraan waren voorafgegaan, zijn, immers in de bewaarde verslagen van de vergaderingen der Vroedschap, niet opgeteekend geworden. Wij betreuren de kortheid dier verslagen met betrekking tot de keuze van Professoren niet alleen, maar ook ten aanzien van vele andere zaken, wier nauwkeurige kennis voor de geschiedenis der

Hoogeschool van gewicht zijn te achten. Hoogstwaarschijnlijk intusschen moet die kortheid voor een deel aan hoffelijke bescheidenheid jegens personen worden toegeschreven, en, waar dit het geval is, voegt het ons natuurlijk haar te eerbiedigen. De goede zorg der Regeering voor de Academie, die zij bestuurde, is onzes inziens, ook in het nu behandelde tijdvak, boven allen twijfel verheven.

Getuige ook, wat zij deed tot vermeerdering en verbetering van de verschillende hulpmiddelen voor studie en onderwijs. Kort na de viering van het eerste Jubilé der Hoogeschool werd eene jaarlijksche som van tweehonderd gulden beschikbaar gesteld tot uitbreiding der Bibliotheek, welke som in 1728 tot vijfhonderd gulden verhoogd werd, onverminderd de milde wijze, waarop van publieke verkoopingen tot verrijking van den stedelijken boekenschat gebruikt werd gemaakt [1]). Niet zeldzaam waren ook min of meer belangrijke geschenken en legaten van particulieren, ook van Professoren, zooals b. v. van BARCHAUSEN en van THEODORUS JANSSONIUS VAN ALMELOVEEN, den beroemden Harderwijkschen Hoogleeraar, die te Utrecht zijne Academische opleiding en ook den doctoralen graad verkregen had.

De Academietuin, gelijk vroeger door ons vermeld is, op het bolwerk Sonnenburg aangelegd, ofschoon naar gelegenheid en behoefte van nieuwe planten voorzien en zelfs, gelijk het in de Notulen der Vroedschap is uitgedrukt „met fijne boomen" versierd, liet blijkbaar veel te wenschen over. In de vergadering van den

[1]) Op dagen, die bestemd waren voor den verkoop der bibliotheek, door een Curator of Professor nagelaten, werden volgens Senaatsbesluit geen colleges gehouden.

27sten Mei 1720 werd medegedeeld, dat de Hortus in een slechten staat verkeerde, dat ook het genoemde bolwerk een daarvoor ongeschikte plaats was [1]), en dat in de duidelijke behoeften voor botanische studiën op betere wijze voorzien moest worden. Daartoe werd aanstonds besloten. Maar er verliepen nog vier jaren, voordat men naar genoegen geslaagd was. Sedert het begin van 1723 had men het oog op het huis van den heer Kapitein FRANS PIETER DE WIJS met erf en grond en eenige belendende kleine woningen, staande onder de Linden, als waarvan men eene geschikte woning voor den Professor Botanices, en daarachter en ter zijde een doelmatigen Hortus Academicus meende te kunnen maken. Men trad in overleg met de Professoren der Medische Faculteit, liet door deskundigen de noodige teekeningen vervaardigen en sloot den koop den 8sten Mei 1724 voor eene som van achtduizend gulden. Twee jaren later werden nog negenhonderd gulden besteed voor een gedeelte van het erf der nabijgelegene R. C. Kerk, om daarop broeikassen te kunnen plaatsen. Een zekere PIETER VAN LEEUWEN, die acht jaren lang in den Hortus Medicus te Amsterdam werkzaam was geweest, werd, op aanbeveling van den heer Dr. CASPAR COMMELIN, *Botanices Professor* aan het Athenaeum der hoofdstad, in het najaar van 1724 tot hortulanus aangesteld op eene jaarwedde van vierhonderd gulden met vrije woning, vuur en licht, terwijl hem verlof gegeven, later be-

---

[1]) Afgescheiden van de ongeschiktheid der plaats, moest het verval van dien Kruidtuin ongetwijfeld ook aan zorgeloosheid worden toegeschreven. Na den dood toch van Prof. MUNNICKS, die REGIUS in Botanicis was opgevolgd, had het onderwijs in dat vak gedurende zes jaren stilgestaan en was er dus geen toezicht geweest. Eerst in 1716 heeft SERRURIER het op zich genomen.

volen werd voor stadsrekening een vasten knecht aan te stellen. Tien jaren later, toen men vreesde, dat hij naar Amsterdam getrokken zou worden, waar de hortulanus gestorven was, kreeg hij honderd gulden meer om hem aan Utrecht te binden. De Directie van den Utrechtschen Hortus werd den 1den April 1725 opgedragen aan eene Commissie *ad hoc.*

Sedert het begin van de tweede helft der zeventiende eeuw — de belangstellende lezer zal het zich herinneren — werd het Anatomisch onderwijs in het Catharijne-Gasthuis gegeven. Dat de gelegenheid daartoe veel te wenschen overliet, schijnt te blijken uit de opdracht, den 18den Februari 1704 door de Vroedschap aan den Kameraar gedaan, om eene geschikte plaats aan te wijzen voor de bewaring der Anatomische en Chirurgische instrumenten, die aan de Stad toebehoorden. Of de Kameraar aan die opdracht voldaan heeft en of van zijne aanwijzing gebruik gemaakt is, vinden wij niet aangeteekend. Den 11den October 1723 wordt de aankoop vermeld van eenige skeletten en andere *curiosa* op eene auctie te 's Gravenhage, die men in het nieuw op te richten Theatrum Anatomicum achter den Hortus, dien men hoopte te zullen krijgen, in de Lange Nieuwstraat wenschte te plaatsen. Dat Theatrum en het daarmede te verbinden Theatrum Physicum et Chemicum werd een jaar later aanbesteed voor eene som van zevenduizend driehonderd acht en twintig gulden, met eene premie van honderd gulden, als het vóór 1 Junij 1725 afgeleverd kon worden. Later werd nog het maken van een tafel en opklimmende banken in dat Theatrum aanbesteed, en den 15den April 1726, toen alles klaar was, met elfhonderd en vijf gulden betaald.

Of de verzameling van skeletten en andere Anato-

mische praeparaten, die men had, destijds al den naam van Anatomisch Kabinet verdiende, blijkt uit de overgebleven aanteekeningen niet. Zeker intusschen is het, dat zij in April van het jaar 1728 eene belangrijke aanwinst verkreeg door de gunst van Professor RUDOLPHUS LEUSDEN, die, tot Geëligeerde in de Staten verkozen, zijne eigene collectie aan de Academie ten geschenke gaf. Hoezeer die liberaliteit op prijs werd gesteld, blijkt wel uit het besluit der Vroedschap om den afgetreden Hoogleeraar met een kostbaar tegengeschenk te vereeren, een fraai stuk zilverwerk namelijk met het Stadswapen daarin gesneden, ter waarde van tweehonderd zilveren ducatons.

Het in orde houden der Anatomische praeparaten was opgedragen aan den Chirurgijn GERARDUS BOSCH, die daarvoor vroeger slechts twintig, maar sedert Februari 1729 honderd gulden 's jaars ontving.

In Februari 1706, weinige dagen na de inauguratie van Professor SERRURIER, besloot de Vroedschap tot den aankoop van Instrumenten, die genoemde Hoogleeraar voor zijne publieke demonstratiën noodig had. Vermoedelijk — het is niet vermeld — waren dat Mathematische instrumenten, hoedanige na het vertrek van BERNARDUS SCHOTANUS in 1641, wiens verzameling, gelijk wij gezien hebben, van Stadswege overgenomen was, niet meer aangekocht schijnen te wezen.

Veel grooter echter waren de behoeften van Professor VAN MUSSCHENBROEK, die in het najaar van 1723 zijn ambt alhier aanvaard had. Het Observatorium verkeerde in eenen slechten staat en er was gebrek aan Physische en Astronomische instrumenten. Een lange lijst werd daarvan opgemaakt met bijvoeging van den prijs, waarvoor zij te krijgen waren. Zij bevatte vele

kostbare stukken, onder andere een quadrant, die op duizend gulden geschat was. De Vroedschap zag er niet tegen op. Zonder aarzelen gaf zij èn toen, èn later hare toestemming tot den aankoop van hetgeen noodig werd geacht, besteedde duizend gulden tot verbetering van den Sterrentoren, in één woord deed al wat gevraagd werd voor het Onderwijs en den luister der Hoogeschool.

En niet slechts voor de behoeften van den geest, ook voor die van het lichaam wilde zij zorgen. In het begin van 1704 stelde zij den Staten de oprichting van eene Rijschool of Manège voor, waarvan de kosten voor een derde deel door de Stad, voor twee derden door de Staten gedragen zouden moeten worden: eene ongelijkheid, die gerechtvaardigd scheen door de verwachting, dat vooral de Edelen van die Rijschool veel gebruik zouden maken. Niet aanstonds waren de Staten tot de aanneming van dat voorstel genegen, maar zij kwamen er toch toe, en in het najaar werd tot de oprichting besloten. Twintig jaren later echter verlangden de Staten de opheffing dier Rijschool, omdat haar nut niet scheen te beantwoorden aan de betrekkelijk groote kosten daarvoor noodig. De Vroedschap drong aan op behoud. Veel besprekingen daarover veranderden de inzichten der partijen niet. De beslissing werd uitgesteld en nog eens uitgesteld, maar het vonnis, waartegen de Stad zich zoolang mogelijk verzet had, werd den 8sten Augustus van het jaar 1729 geveld.

Was Nederland ten tijde van het eerste Jubilé der Utrechtsche Hoogeschool niet in oorlog gewikkeld, er hingen donkere wolken genoeg aan den horizont om

eene nieuwe uitbarsting te vreezen. Ruim twee jaren later volgde die dan ook, toen LODEWIJK XIV met al de macht, waarover hij te beschikken had, tegen ons en onze bondgenooten andermaal te velde trok. Maar het tooneel van den strijd was en bleef gedurende de acht jaren, die deze aanhield, betrekkelijk ver van Utrecht verwijderd, zoodat het Academieleven aldaar er niet op ernstige wijze door gestoord werd. Ook was dit later het geval niet, toen een nieuwe krijg ontbrandde, waaraan eerst in 1713 op diplomatieke wijze te Utrecht een einde werd gemaakt. Moge de buitengewone drukte, door het Congres tot behandeling der vredesvoorslagen in de anders zoo stille stad veroorzaakt, vele Academieburgers gedurende een tal van maanden van de studie hebben afgeleid, hunne menschenkennis is er waarschijnlijk door vermeerderd, hun goede smaak ook toegenomen, hun verlangen om vrede en welzijn in het dierbaar Vaderland te bevorderen misschien in niet geringe mate aangewakkerd.

De kalme tijd, op het sluiten van dien Utrechtschen vrede gevolgd, was voor den geregelden gang der Academische zaken bijzonder geschikt, en er zijn, buiten de reeds medegedeelde afwisseling in het onderwijzend personeel en de verbetering en uitbreiding der hulpmiddelen voor studie, maar weinig voorvallen van aanbelang uit het tijdvak, dat wij behandelen, door ons te vermelden.

In het eerste decennium van dat tijdvak, tegen het einde van 1692 namelijk, werden de gemoederen hier weder, evenals twee en twintig jaren vroeger, verontrust door een voorstel van de Curatoren der Leidsche Hoogeschool, in overleg met Rector en Senaat, aan de Staten van Holland en West-Friesland gedaan,

omtrent maatregelen, die dringend noodig werden geacht om het verval der studiën, en wel bepaaldelijk van die der Rechtsgeleerdheid, aldaar tegen te gaan. Men had namelijk te kennen gegeven, dat de strengere voorschriften, die werden aanbevolen ten aanzien van den toegang tot de Hoogeschool, van de taalkundige, historische en philosophische studiën voor aanstaande Rechtsgeleerden noodig, en wat dies meer zij vele in Holland of West-Friesland geboren jonge lieden nopen zouden andere Universiteiten boven de Leidsche te verkiezen, tenzij bepaald werde, dat niemand hunner in die gewesten als Advocaat of lid van eenig Gerechtshof toegelaten zoude worden, die niet te Leiden den graad van Doctor of Licentiaat in de Rechten verkregen had.

Ofschoon de bijgevoegde verzekering, dat men inboorlingen van andere gewesten op hun elders verkregen doctoraal diploma bij voortduring, ook in Holland en West-Friesland, als advocaten wenschte te doen erkennen en bevoegd verklaren tot het bekleeden van rechterlijke ambten aldaar, — ofschoon die verzekering veel wegnam van de bezwaren, die tegen een soortgelijk Ontwerp in 1670 waren ingebracht, zoo werd toch het beperken van de vrijheid der Hollanders in de keuze eener Universiteit èn voor die Hollanders, èn voor andere Hoogescholen zeer onbillijk geacht en andermaal de hulp der Utrechtsche Staten ingeroepen, om het tot stand komen van den bedoelden maatregel, immers voor zooveel de genoemde beperking betrof, zoo mogelijk, te verhinderen. Met de meeste welwillendheid hebben die Staten de gevraagde hulp verleend door een vertoog tot de Staten van Holland en West-Friesland te richten, welk vertoog door invloedrijke personen ook ter kennis gebracht is van Z. M. Willem III.

Of het voorstel der Leidsche Curatoren eenig gevolg gehad heeft, is noch door SIEGENBEEK, die in zijne *Geschiedenis der Leidsche Hoogeschool* de daarop betrekkelijke stukken in hun geheel heeft medegedeeld, noch in de Notulen van den Academischen Senaat te Utrecht vermeld. Zeer waarschijnlijk is de donkere wolk voorbijgetrokken.

Op den 12den September van het jaar 1693 werd de aandacht van den Academischen Senaat door den Rector gevestigd op de treurige omstandigheid, dat 70 of 80 Schotsche en Engelsche studenten door de voortdurende ziekelijkheid van den Engelschen Predikant buiten de mogelijkheid waren om des Zondags naar de kerk te gaan. Er werd besloten de zaak ter kennis te brengen van de Vroedschap niet alleen, maar ook van de Staten der Provincie en aan beide collegiën middelen te vragen tot het schadeloos stellen van een proponent, dien men met den dienst wenschte te belasten. Van het gewicht der zaak overtuigd, beloofden de Staten tweehonderd, de Vroedschap éénhonderd en de Predikant honderd en vijftig gulden te zullen bijdragen, en daarmede kon men aan der Britten godsdienstige behoefte voldoen.

In het najaar van 1694 scheen een deel der Utrechtsche Jongelingschap aan nachtelijke onrust te lijden. De heeren Burgemeesters klaagden daarover aan den Rector magnificus en verzochten de tusschenkomst der Professoren, om de jeugdige gemoederen tot bedaardheid te brengen, daar het stellige voornemen bestond herhalingen van het zoo hinderlijke straatrumoer in de uren, door de groote meerderheid der Utrechtenaren aan rust gewijd, niet alleen met geldboete, maar op

veel strengere wijze te straffen, wat voor den goeden naam der Academie nadeelig kon zijn. De waarschuwing heeft zeker een gunstig gevolg gehad, want noch in de Notulen der Vroedschap, noch in die van den Senaat wordt verder van die zaak eenige melding gemaakt.

Gelijk vroeger meermalen, zoo schijnt ook in de laatste jaren der zeventiende eeuw de eensgezindheid van de vertegenwoordigers der theologische wereld in Nederland veel te wenschen te hebben overgelaten. In navolging der Staten van Holland en West-Friesland toch hebben die van Utrecht in Juni van 1695 een ernstig Edict uitgevaardigd, waarbij niet slechts de Predikanten, maar ook de theologische Professoren en Lectoren werden aangemaand tot het vermijden van al wat de rust en den vrede in de Kerk en in de Academie zou kunnen storen, welk Edict, op bevel der Vroedschap, in de Notulen van den Academischen Senaat is opgenomen. Het schijnt ons niet noodig toe dat vrij uitvoerig stuk in zijn geheel mede te deelen. Genoeg zij het te vermelden, dat daarin aan alle Kerk- en Academieleeraars bevolen wordt zich te houden bij de zuivere leer, zooals die bij den Catechismus, in de Confessiën en in de Canons der Dordsche Synode is voorgesteld; dat zij zoodanige punten, die daarin „ongedefinieerd" zijn gelaten en waaromtrent bedoelde voorgangers dus onderling zouden kunnen verschillen, niet zullen voorgeven van overwegend gewicht te zijn; en dat bepaaldelijk alle Professoren en Lectoren in de Theologie zich in hunne geschriften, lessen en disputen behooren te onthouden van al datgene, „hetwelk de „Studenten soude connen aanleijdinge geven om de „mysteriën van 't Christelijk geloove naar de regels en „de methode der Philosophie te behandelen, soodanig

„dat alles soude moeten worden verworpen, waarvan „de reden juist soo duijdelijk en klaar niet voorquam, „als van enkele natuurlijke zaken, dewijl daardoor „eerlange het ware Christelijk geloove schipbreuck soude „comen te lijden ende de Kercke in de uijterste ver„warring geraken."

Met hetzelfde goede doel om zoowel in de Academie als in de Kerk den zoo wenschelijken vrede te bevorderen, hebben de Staten van Utrecht negen jaren later eene zeer strenge aanschrijving gericht tot alle Synoden, Classen, Kerkeraden, Predikanten en Theologische Professoren binnen hun ressort, naar aanleiding van de min of meer Coccejaansche gevoelens van Professor Röell, die de orthodoxe gemoederen, niet slechts in de Provincie Utrecht, maar ook elders in meerdere of mindere mate verontrustten. Men zal zich het vroeger door ons vermelde krachtige verzet der Vroedschap herinneren tegen de bemoeiingen van den Utrechtschen Kerkeraad, nadat de benoeming van Professor Röell in de Theologische Faculteit alhier bekend was geworden. De Staten nu, na een behoorlijk onderzoek bij bevoegde beoordeelaars overwegende, dat door eene alleszins voldoende verklaring van den Hervormden Kerkeraad te Franeker, waarbij Professor Röell „een weerdig medelid van de ware „gereformeerde gemeente Jesu Christi genoemd wordt, „gesond in het geloove ende seer vroom en stigtelijck „van leven ende wandel," die daarom tweemaal tot Ouderling benoemd en ook als gecommitteerde tot de Synode der Provincie Friesland afgevaardigd was, de ongepastheid der tegen dien waardigen man opgerezen beweging was gebleken, hebben de bovengenoemde theologische personen en kerkelijke collegiën in de

Provincie Utrecht bevolen „voortaan over de voors. „saacken, raackende den gemelden Heer Professor „RÖELL, niet meer te delibereeren, nogh die op de „predickstoel, nogh in de catechisatiën te verhandelen, „veel min eenige decisie te formeren ende uijttevoeren, „maar dezelve na dezen te laten onaangeroert ende „buiten alle verdere deliberatie, so direct als indirect," welk bevel geschiedde „in vaste hoope ende vertrouwen, „dat HaarEd.mogende niet genoodzaeckt sullen worden „tegen de onwillige ende ongehoorsame van deze „hare orders te doen procedeeren, naar exigentie van „saecken, by suspensie, cassatie off andersints, soo als „dezelve tot maintien van Haar hoogh gesagh ende „aucthoriteijt ende tot bereijckinge van derselven goede „intentie in desen sullen vermeinen te behoren."

Het schijnt wel, dat dit stellig bevel met de daarbij gevoegde, geen dubbele opvatting toelatende waarschuwing het gewenschte gevolg heeft gehad. Het tegendeel toch hebben wij nergens vermeld gevonden [1]).

In art. XV van de den 11den April 1644 door de Vroedschap vastgestelde Academische Wetten en Sta-

---

[1]) Maar, was de storm in Utrecht bedaard, in andere Provinciën was de zee nog niet stil en is nog lang onstuimig gebleven. Twee maanden na de uitvaardiging van de vermelde waarschuwing der Staten had de Classis van Walcheren aan den Utrechtschen Kerkeraad hare bezorgdheid te kennen gegeven over het voortgaan van Prof. RÖELL in het verkondigen der gewraakte leer. Prof. LUIJTS had de meening uitgesproken, dat de zaak overweging verdiende. De Vroedschap, hiervan onderricht, gaf laatstgenoemden Hoogleeraar eene ernstige berisping, met bijvoeging, dat hij eigenlijk verdiende afgezet te worden. Zes jaren later was eene voor Prof. RÖELL beleedigende disputatie aangekondigd, onder praesidium van dienzelfden LUIJTS te houden. De Vroedschap liet haar „veto" hooren, en de disputatie had geen plaats.

tuten was het geven van privaatlessen in eenig vak van wetenschap buiten toestemming van Rector en Professoren (sic) verboden. Ook zonder dat die toestemming gevraagd was, schijnt zulks, evenals vroeger, toch enkele malen *e plenitudine potestatis* door de Vroedschap vergund te zijn geworden, in welke vergunning de Senaat stilzwijgend berust heeft. Maar, waar zulke hoogere vergunning niet gegeven was, heeft men de bedoelde verbodsbepaling strengelijk gehandhaafd. Aan ieder, die zich verstout had eigenmachtig als privaat-docent op te treden, werd, zoodra dit ter kennis van den Senaat gekomen was, door dezen, bij monde van den pedel, bevolen onverwijld de reeds begonnen lessen te staken, aan welk bevel in den regel, naar het schijnt, voldaan is geworden. In November van het jaar 1711 echter kwam de Utrechtsche Predikant ANTONIUS DRIESSEN, die, zonder vergunning, ten zijnen huize een Latijnsch collegie hield *dc arte concionandi*, in oppositie. Hij liet namelijk door den pedel, die het gewone Senaatsbevel kwam overbrengen, eene schriftelijke rechtvaardiging vragen van dat bevel door het opgeven van de wetsbepaling, waarop hetzelve gegrond was. De Senaat weigerde en zond eene klacht aan de Vroedschap. Deze bevestigde het verbod, maar gaf, naar aanleiding van een verzoek door eenige studenten en door genoemden Predikant zelven tot haar gericht, dezen vergunning om, gelijk ook andere Predikanten wel gedaan hadden, in de eene of andere kerk studenten onder zijn toezicht te laten preeken en daarover kritiek te oefenen. Van die vergunning werd gebruik, maar ook misbruik gemaakt. DRIESSEN liet namelijk in de Domkerk op het daartoe bepaalde uur een student gedurende eenige minuten iets voordragen, maar hield daarna in de Con-

sistoriekamer voor zijne studenten, met uitsluiting van alle andere toehoorders, een college in de Latijnsche taal over de Predikkunde in het algemeen. De Senaat zond andermaal een ernstig adres van beklag aan de Vroedschap, die den weêrbarstigen Predikant berispte en hem beval zich bij de vroeger gegeven vergunning te bepalen en over de door studenten gehouden preeken in de kerk zelve eene kritiek uit te spreken, en wel in de Hollandsche taal. Hoogstwaarschijnlijk heeft Zijn WelEerwaarde zich onderworpen; want, toen hij, vijf jaren later als Theologiae Professor te Groningen beroepen, den Utrechtschen Senaat verzocht met den doctoralen graad vereerd te worden, is hem die graad zonder aarzelen *honoris causa* verleend.

Bernardus Schotanus, de eerste Rector magnificus van de Utrechtsche Hoogeschool, legde die gedurende vijf jaren door hem bekleede waardigheid, gelijk wij gezien hebben, neder met eene plechtige Latijnsche Oratie. Maar dit was eigenlijk eene afscheidsrede, daar hij de Hoogeschool verliet om voortaan zijne gaven aan die van Franeker te wijden. Zulk eene afscheidsrede — wij hebben het ter gelegener plaatse medegedeeld — is hier door meer Hoogleeraren gehouden, als zij het Utrechtsch professoraat met eene andere betrekking gingen verwisselen, maar de overdracht van het Rectoraat geschiedde tot 1686 in de Senaatskamer zonder redevoering. Weinige dagen echter vóór het einde des eersten academiejaars na het Jubilé nam de Vroedschap een besluit, waarbij zij bepaalde, dat voortaan de aftredende Rector magnificus, evenals aan andere Academiën, eene Oratie houden en zijn opvolger, namens de Regeering, *publice* proclameeren zou. Door Hermannus Witsius, die destijds Rector was, is het

eerst aan die aanschrijving voldaan, en zijn voorbeeld is door alle later aftredende Rectoren overeenkomstig hunne verplichting gevolgd [1]).

Onverplicht, maar in den regel op verzoek van de Staten, van de Vroedschap of van den Academischen Senaat werden, ter viering van sommige blijde gebeurtenissen, *Orationes panegyricae*, en, bij den dood van Vorstelijke personen of van Professoren, altijd in de Latijnsche taal, lijkredenen gehouden. Zoo door Professor GRAEVIUS, den 11den April 1689, bij de verheffing van WILLEM III tot Koning van Engeland; den 5den Maart 1695, op den dood van MARIA, Koningin van Groot-Brittannie, Frankrijk en Ierland; den 5den Mei 1702, op dien van WILLEM III; door Professor PETRUS BURMAN, den 22sten Mei 1713, ter herinnering aan het sluiten van den Utrechtschen vrede, en zoo voorts. Werd intusschen vroeger, bijna zonder uitzondering, de nagedachtenis der pas gestorvene Professoren door eene Oratio funebris vereerd, later is dat dikwijls niet geschied, hetzij tengevolge van den bekenden wensch des overledenen, of omdat niemand zich daarmede wilde belasten. De Vroedschap vond dat niet goed en gaf in een schrijven van 3 Maart 1732 aan den Rector magnificus haar verlangen te kennen, dat de oude goede gewoonte hersteld mocht worden. De Rector bracht de zaak in den Senaat, die aanstonds besloot aan het verlangen der Vroedschap te voldoen en bepaalde, dat die lijkredenen in het vervolg gedaan zouden worden door het jongste lid der Faculteit, waartoe de

---

1) De onderwerpen van die Rectorale Oratiën zullen wij met de namen der Rectores Magnifici, die hier van 1636 tot 1815 geweest zijn, in eene Bijlage mededeelen.

overledene behoorde, tenzij een ander Senaatslid daartoe vroeger ware aangewezen.

Of de regeling der vacantiën aan de in 1634 opgerichte Illustre School, waarvan in de Notulen der Vroedschap, ofschoon op zeer onvolledige wijze, melding is gemaakt, bij de verheffing dier School tot eene Universiteit gehandhaafd is geworden, of welke wijziging daarin toen of later is gekomen, hebben wij noch in die Notulen, noch in de Aanteekeningen van den Academischen Senaat vermeld gevonden. Uit een paar plaatsen der laatstgenoemde Aanteekeningen blijkt intusschen, dat de wintervacantie, die zeker vóór Kerstmis begon, eerst in het begin van Februari placht te eindigen. Bij herhaling leest men daarbij, dat die vacantie om de vinnige koude [1]) verlengd is geworden.

Bij Besluit van 14 December 1705 werd door de Vroedschap bepaald, dat de wintervacantie, die ophanden was, eindigen zoude den 3den Maandag in Januari, en werden Rector en Senaat verzocht hunne gedachten te laten gaan over het regelen en bekorten der volgende zomer- en wintervacantiën. Waartoe die gedachtengang, als er werkelijk een zoodanige geweest is, geleid heeft, wordt nergens vermeld. Hoogstwaarschijnlijk is al wat deze aangelegenheid betrof gebleven in statu quo.

Buiten de vacantiën hadden alle Academische zaken in de tweede halve eeuw van het bestaan der Utrechtsche Hoogeschool haren geregelden loop. Waren in de eerste vijftig jaren van dat bestaan 3691 personen als cives academici bij den Rector magnificus ingeschreven, in de

---

[1]) GRAEVIUS roemde in zijne feestrede bij het Jubilé der Hoogeschool de *clementia coeli* van Utrecht!!

tweede bedroeg hun getal slechts 2537. Gemiddeld was er alzoo eene vermindering geweest van ruim 20 per jaar. Neemt men intusschen in aanmerking, dat van 1636 tot 1686 slechts 1010, van 1686 tot 1736 daarentegen 1961 promotiën aan de Utrechtsche Hoogeschool hebben plaats gehad, dan begrijpt men aanstonds, dat uit de zoo even vermelde vermindering van het getal der ingeschrevenen niet kan besloten worden tot eene vermindering van den bloei der Universiteit, in haar geheel genomen. Een tabellarisch overzicht zoowel van de Inschrijvingen als van de Promotiën in de verschillende Faculteiten gedurende de eerste eeuw van haar bestaan zal den betrekkelijken bloei, voor zooveel cijfers dien kunnen aanduiden, nauwkeuriger doen kennen.

INSCHRIJVINGEN.

Academiejaar.		Academiejaar.	
1636—37.	11	1650—51.	184
1637—38.	6	1651—52.	193
1638—39.	11	1652—53.	223
1639—40.	4	1653—54.	200
1640—41.	3	1654—55.	160
1641—42.	0	1655—56.	187
1642—43.	0	1656—57.	202
1643—44.	270	1657—58.	16
1644—45.	109	1658—59.	39
1645—46.	102	1659—60.	5
1646—47.	112	1660—61.	4
1647—48.	144	1661—62.	44
1648—49.	109	1662—63.	52
1649—50.	179	1663—64.	43

INSCHRIJVINGEN.

Academiejaar.	
1664—65	27
1665—66	77
1666—67	62
1667—68	46
1668—69	49
1669—70	63
1670—71	46
1671—72	49
1672—73 } 1673—74 }	22
1674—75	62
1675—76	44
1676—77	74
1677—78	54
1678—79	52
1679—80	47
1680—81	58
1681—82	49
1682—83	39
1683—84	56
1684—85	59
1685—86	47
1686—87	63
1687—88	52
1688—89	68
1689—90	61
1690—91	62
1691—92	61
1692—93	59
1693—94	64
1694—95	79

Academiejaar.	
1695—96	74
1696—97	90
1697—98	73
1698—99	52
1699—1700	62
1700—01	50
1701—02	41
1702—03	47
1703—04	40
1704—05	58
1705—06	45
1706—07	47
1707—08	47
1708—09	41
1709—10	66
1710—11	71
1711—12	42
1712—13	28
1713—14	43
1714—15	37
1715—16	40
1716—17	48
1717—18	48
1718—19	53
1719—20	32
1720—21	32
1721—22	57
1722—23	58
1723—24	51
1724—25	59
1725—26	41

INSCHRIJVINGEN.

Academiejaar.		Academiejaar.	
1726—27.	61	1731—32 . . .	31
1727—28. , ...	41	1732—33	32
1728—29.	35	1733—34	49
1729—30.	36	1734—35	'50
1730—31.	47	1735—36 . . : . .	38 [1])

PROMOTIËN.

Academiejaar.	Juridische.	Medische.	Philosophische.	Theologische.
1636—37 . . .	1 [2])	0	1 [3])	0
1637—38 . . .	1	0	0	0
1638—39 . . .	1	0	0	0
1639—40 . . .	1	0	1	0
1640—41 . . .	2	1	5	1

[1]) De cijfers dezer Tabel, die het getal inschrijvingen aanduiden, beantwoorden in het algemeen aan die, welke in het Album Civium Academicorum door de respectieve Rectores magnifici zijn opgeteekend. Mochten zij niet geheel overeenstemmen met die, welke in het uit te geven Feest-Album zullen worden medegedeeld, men wijte zulks aan vergissingen in de optelling, door die Rectoren gedaan, waartoe de slordige schrijfwijze van vele inteekenaars aanleiding genoeg heeft kunnen geven. Ook de juistheid der contrôle kan hieronder wel geleden hebben.

[2]) Deze was de Promotie van den heer JUSTUS KRIEX, die daarvoor door Burgemeesters en Vroedschap vereerd werd met het burgerrecht van Utrecht en met eene vergulde zilveren bokaal, van toepasselijke inschriften en zinnebeelden voorzien.

[3]) De hier bedoelde Promotie was die van den heer MARTINUS SCHOOCK en had reeds plaats op den 29sten Maart 1636. Zij was dus de allereerste aan Utrecht's Hoogeschool. De gepromoveerde

PROMOTIËN.

Academiejaar.	Juridische.	Medische.	Philosophische.	Theologische.
1641—42 . . .	6	1	0	0
1642—43 . . .	3	1	3	0
1643—44 . . .	1	0	1	0
1644—45 . . .	7	1	3	1
1645—46 . . .	3	2	0	0
1646—47 . . .	1	2	0	0
1647—48 . . .	5	2	3	0
1648—49 . . .	1	6	0	0
1649—50 . . .	3	8	0	0
1650—51 . . .	1	2	0	0
1651—52 . . .	5	5	0	0
1652—53 . . .	3	13	1	2
1653—54 . . .	5	2	0	1
1654—55 . . .	4	3	0	0
1655—56 . . .	8	10	5	0
1656—57 . . .	6	3	0	0
1657—58 . . .	14	11	0	0
1658—59 . . .	8	11	4	0
1659—60 . . .	14	5	0	0
1660—61 . . .	14	10	5	1
1661—62 . . .	12	13	5	0
1662—63 . . .	16	15	0	0

ontving een geschenk in geld, waarschijnlijk omdat men geen tijd gehad had een meer passend gedenkstuk te laten vervaardigen.

Sedert 1641 — wij meenen dit hier te moeten bijvoegen — werden aan elken gepromoveerde van Stadswege twaalf gulden geschonken voor vier kannen Rijnwijn op de promotiepartij, terwijl zij, die *more maiorum* het doctoraat verkregen hadden, met een gouden gedenkpenning vereerd werden.

PROMOTIËN.

Academiejaar.	Juridische.	Medische.	Philosophische.	Theologische.
1663—64 . . .	17	12	0	0
1664—65 . . .	13	9	1	0
1665—66 . . .	6	12	1	0
1666—67 . . .	9	8	0	0
1667—68 . . .	13	9	0	0
1668—69 . . .	11	13	0	0
1669—70 . . .	17	18	0	0
1670—71 . . .	9	11	0	0
1671—72 . . .	10	9	1	0
1672—73 . . .	2	3	0	0
1673—74 . . .	10	6	0	0
1674—75 . . .	24	20	0	0
1675—76 . . .	22	15	1	1
1676—77 . . .	17	5	1	0
1677—78 . . .	22	12	1	0
1678—79 . . .	17	12	0	0
1679—80 . . .	23	10	2	0
1680—81 . . .	21	16	1	0
1681—82 . . .	17	11	2	0
1682—83 . . .	41	18	0	2
1683—84 . . .	24	21	2	0
1684—85 . . .	21	20	1	0
1685—86 . . .	29	6	3	0
1686—87 . . .	24	13	0	0
1687—88 . . .	35	10	1	0
1688—89 . . .	32	17	0	0
1689—90 . . .	35	20	2	0
1690—91 . . .	36	19	0	0
1691—92 . . .	31	19	2	0

PROMOTIËN.

Academiejaar.	Juridische.	Medische.	Philosophische.	Theologische.
1692—93 . . .	23	22	3	0
1693—94 . . .	28	23	1	0
1694—95 . . .	31	21	0	0
1695—96 . . .	27	25	0	0
1696—97 . . .	35	20	1	0
1697—98 . . .	40	21	4	0
1698—99 . . .	36	10	3	0
1699—1700 . .	38	22	2	0
1700—01 . . .	33	11	5	0
1701—02 . . .	21	13	1	0
1702—03 . . .	17	16	1	1
1703—04 . . .	20	15	1	0
1704—05 . . .	34	17	0	1
1705—06 . . .	27	15	1	0
1706—07 . . .	28	4	0	0
1707—08 . . .	24	13	0	0
1708—09 . . .	20	8	0	1
1709—10 . . .	25	25	1	0
1710—11 . . .	39	14	2	0
1711—12 . . .	23	11	1	0
1712—13 . . .	14	9	0	0
1713—14 . . .	28	4	0	0
1714—15 . . .	16	9	0	2
1715—16 . . .	24	9	1	0
1716—17 . . .	34	10	3	0
1717—18 . . .	24	12	1	1
1718—19 . . .	26	9	0	0
1719—20 . . .	17	6	0	1
1720—21 . . .	13	5	1	2

PROMOTIËN.

Academiejaar.	Juridische.	Medische.	Philosophische.	Theologische.
1721—22 . . .	25	7	3	0
1722—23 . . .	32	8	0	0
1723—24 . . .	22	7	1	0
1724—25 . . .	32	6	0	1
1725—26 . . .	22	4	1	1
1726—27 . . .	28	7	0	1
1727—28 . . .	25	3	1	2
1728—29 . . .	21	5	1	0
1729—30 . . .	24	1	0	0
1730—31 . . .	28	2	0	1
1731—32 . . .	13	6	1	1
1732—33 . . .	21	2	0	0
1733—34 . . .	25	0	1	0
1734—35 . . .	32	3	1	1
1735—36 . . .	27	0	1	0

In de eerste halve eeuw zijn dus 2681 personen meer in het Album Studiosorum ingeschreven dan gepromoveerd. Wij zijn niet in staat de gronden van dit zoo aanmerkelijk verschil naar behooren aan te geven. Een voorname grond is waarschijnlijk het misbruik geweest, dat jaren lang van de inschrijving gemaakt is door hen die, zonder Academische lessen te volgen, wenschten te deelen in de privilegiën van Regeeringswege aan de studenten verleend. Een andere grond was ongetwijfeld de omstandigheid, dat de studenten in de Theologie, wier aantal zeer aanzienlijk geweest is, in

den regel niet doctoreerden. Misschien heeft ook de vroeger meer dan later heerschende gewoonte om slechts een zekeren tijd aan de Academie te blijven, waar men het eerst was ingeschreven, en daarna ook een of meer andere te bezoeken, medegewerkt tot het zoo in het oog vallend verschil tusschen het getal der inschrijvingen en dat der promotiën, dat wij boven hebben medegedeeld. In de tweede halve eeuw van het bestaan der Utrechtsche Hoogeschool zijn maar 600 personen minder gedoctoreerd dan ingeschreven: een verschil, dat zeker grootendeels zijne verklaring vindt in de theologanten, die niet dongen naar den doctoralen graad.

Droeg de Utrechtsche Hoogeschool er roem op in het eerste vijftigjarig tijdvak van haar bestaan een groot getal van de aanzienlijkste geslachten, niet alleen uit ons Vaderland, maar ook uit zeer vele vreemde gewesten, in hare kweekelingen vertegenwoordigd te zien, zij mocht er ook in de volgende lustra der eerste eeuw in meerdere of mindere mate op bogen. Wij achten het geraden geene mededeeling te doen van de namen dier geslachten, ten einde geen ergernis te geven, wegens het door onwetendheid soms niet noemen der zoodanige, wier afstammelingen met recht mochten beweren mede tot de bedoelde categorie te behooren. Eene uitzondering intusschen meenen wij te mogen en te moeten maken ten aanzien van twee Prinsen van Oranje en Nassau, van JOAN WILLEM FRISO namelijk en van diens zoon WILLEM KAREL HENDRIK FRISO, waarvan de eerste anderhalf, de laatste bijna twee jaren Academische lessen alhier genoten heeft. Het was op bepaald verlangen van zijn voogd, WILLEM III, Koning van Engeland, dat JOAN WILLEM FRISO, Stadhouder van

Friesland en van Groningen, na eerst, door de zorg zijner moeder, eenigen tijd aan de Hoogeschool te Franeker te hebben doorgebracht, in Augustus 1701 te Utrecht kwam, om aldaar, onder de leiding van den bijna zeventigjarigen Professor GRAEVIUS, wien de Koning met den titel van Historieschrijver vereerd had, vooral geschiedenis te beoefenen. Dat hij dit werkelijk gedaan heeft, blijkt onder anderen uit de lijkrede van PIETER BURMAN op GRAEVIUS, in welke vermeld wordt, dat deze denzelfden morgen, waarin hij door een aanval van beroerte werd weggenomen, genoemden Prins nog les had gegeven [1]).

Ook WILLEM KAREL HENDRIK FRISO, die de waardigheid van zijn kort te voren overleden vader geërfd had, is in September 1729, op zestienjarigen leeftijd, hier gekomen, na eerst te Franeker door de lessen van TIB. HEMSTERHUIS, van WESSELING en van HEINECCIUS zijne reeds verkregen kundigheden meer ontwikkeld te hebben. Dat hij Franeker met Utrecht verwisselde, geschiedde naar den wil van KAREL, Landgraaf van Hessen, zijn grootvader en voogd, die verscheidene zijner zonen, waaronder FREDERIK, later Koning van Zweden geworden, te Utrecht had laten studeeren. Het zijn de Hoogleeraren OTTO, VAN ALPHEN en LAMPE geweest, die de eer gehad hebben, den jeugdigen Stadhouder onderwijs te mogen geven: eerstgenoemde in vakken, tot het gebied der Rechtsgeleerdheid behoorende, de beide anderen in de waarheden van den Christelijken Godsdienst en hetgeen daarmede in verband staat [2]).

---

[1]) Zie deze lijkrede achter JOH. GEORG. GRAEVII *Orationes*, p. 598.

[2]) Volgens de Aanteekeningen van den Academischen Senaat heeft deze, evenals zulks door de Stedelijke Regeering gedaan was, beiden Prinsen bij hunne aankomst .in Utrecht zijne opwachting gemaakt.

In de laatste 25 jaren der eerste eeuw, in deze Historische Schets door ons behandeld, vinden wij slechts 146 Medische promotiën vermeld, tegenover 413 in de 5 vorige lustra. Bedenkt men daarbij, dat onder die 146 tot Medicinae Doctores bevorderde personen, gelijk trouwens ook onder de 413, die daaraan waren voorafgegaan, een zeer groot aantal vreemdelingen behoorde, die, gelijk uit den tijd hunner inschrijving schijnt te blijken, slechts *examinis causa* naar Utrecht kwamen, dan moet men wel aannemen, dat het getal der Medische studenten aan de Utrechtsche Hoogeschool, immers in de laatste 25 jaren van dat tweede tijdvak, betrekkelijk gering is geweest. Voor een deel mag dit, onzes inziens, wel worden toegeschreven aan de minder gelukkige samenstelling der Medische Faculteit. JACOBUS VALLAN, hoe geleerd en ervaren ook, was in 1711 reeds meer dan 74 jaren oud. RUDOLPHUS LEUSDEN, tot 1716 zijn eenige ambtgenoot in Facultate, schijnt wel een man van kennis en ondervinding, vooral een goed Anatoom en Heelkundige geweest te zijn, zeer gezien in de stad en provincie zijner inwoning, waar hij in 1726 tot Geëligeerde in de Staten gekozen werd, maar zonder verder strekkende vermaardheid. SERRURIER, die in 1716, gelijk wij gezien hebben, aan de Medische Faculteit werd toegevoegd, was, naar veler getuigenis, een veelzijdig ontwikkeld en bijzonder ijverig man, maar meer philosoof en beoefenaar der natuurkundige wetenschappen in den engeren zin des woords dan medicus. CHRISTIAAN BERNARDUS ALBINUS,

---

De regels der hoffelijkheid geboden dat, en er valt niet aan te twijfelen, of men heeft die volgaarne gevolgd. Ergerlijk intusschen is het, dat men verzuimd heeft die Prinsen te verzoeken hunne namen in het Album Civium Academicorum in te schrijven. Zij hadden dat te Franeker gedaan en zouden het zeker aan Utrecht niet geweigerd hebben.

die, pas gepromoveerd, in 1723 te Utrecht als Professor extraordinarius optrad, moge, evenals zijne broeders, Leidsche sterren van de eerste grootte, een goeden aanleg gehad hebben, hij kon overigens niet in hunne schaduw staan en leed daarenboven aan gemakzucht, waardoor hij zich eene door ons reeds vermelde berisping van de Vroedschap op den hals heeft gehaald. Veel meer beloofde voorzeker de in 1729 benoemde JOHANNES OOSTERDIJK SCHACHT, maar die was toen eerst 25 jaren oud. De voornaamste oorzaak intusschen van het niet bloeien der Medische School te Utrecht in het laatste vierde gedeelte van de door ons behandelde eerste eeuw lag in het schitteren van den grooten BOERHAAVE aan de Leidsche Universiteit. Op hem, den even ervaren als geleerden practicus, den geneeskundigen leeraar bij uitnemendheid, had heel Europa, men kon bijna zeggen, heel de wereld het oog gevestigd. Niet slechts uit zijn eigen Vaderland, maar uit ontelbare vreemde gewesten stroomden hem weetgierige leerlingen toe. Is het wonder, dat Utrecht werd vergeten?

Voor dat die Leidsche Zon, waarbij alle zwakkere lichten verbleekten, haren glans over de medische wereld verspreidde, had ook de daartoe behoorende Utrechtsche Faculteit, voor zooveel men uit het getal der promotiën te dien aanzien besluiten moge, een grooter deel aan den uitwendigen bloei der Universiteit, waartoe zij behoorde. VALLAN was, tijdens het eerste Jubilé, een man in de volle kracht des levens en had nevens zich, voordat LEUSDEN aan de Faculteit werd toegevoegd, den als Anatoom en Botanicus gunstig bekenden JOHANNES MUNNICKS, die zich ook op Chirurgisch gebied zeer verdienstelijk heeft gemaakt. Er valt dus onzes erachtens niet aan te twijfelen, of het Medisch

onderwijs was, voor den tijd waarin het gegeven werd, in de bedoelde jaren voldoende te noemen, al hebben zij, die het gaven, in de geleerde wereld juist niet geschitterd.

Grooter vermaardheid hadden zeker verscheidene Hoogleeraren der Juridische Faculteit: COCCEJI b. v. [1]) die vroeger met eere een staatsrechtelijken leerstoel te Heidelberg bekleed had, wien de Academie te Frankfort a/d Oder ons spoedig onttrokken heeft; VAN ECK, de heldere en zelfstandige schrijver der door deskundigen geroemde „*Principia Iuris civilis*," wien de Friezen ons benijdden, nadat zij hem eerst aan Utrecht hadden moeten afstaan; VITRIARIUS, dien wij maar tien jaren hebben mogen behouden, omdat de Hollandsche Hoogeschool met zijne erkende talenten haren luister wilde verhoogen; OTTO en VOORDA, waarvan de eerste, een zeer geleerd en volijverig man, na 19 jaren lang door zijn voortreffelijk onderwijs de Utrechtsche Hoogeschool aan zich verplicht te hebben, tot groot leedwezen harer Verzorgers en niet minder van zijne ambtgenooten en leerlingen een eervol beroep naar Bremen heeft aangenomen; terwijl de laatste, die vooral in het Romeinsche Recht schijnt uitgemunt te hebben, der Stichtsche Academie getrouw is gebleven. Het kan dus geen verwondering baren, dat gedurende de tweede halve eeuw van het bestaan der Hoogeschool betrekkelijk vele jongelieden aldaar in de Rechten gepromoveerd zijn.

Het geringe getal dergenen, die volgens het door ons gegeven tabellarisch overzicht den graad van

[1]) Volgens HAUBOLD, *Instutiones Iuris Romani literariae*, p. 117 „sollers caussarum iuris civilis ex intima philosophia repetendarum „investigator, quod maxime praestitit in GROTIO illustrato."

Theologiae Doctor verkregen hebben, waaronder nog verscheidene *honoris causa* gepromoveerden, levert natuurlijk volstrekt geen maatstaf voor den bloei of, beter gezegd, voor de schijnbare kwijning der Theologische school aan Utrecht's Universiteit, daar hare kweekelingen, evenals vroeger en elders, in den regel zonder dien graad te bezitten, tot Predikanten werden bevorderd. Maar, kunnen wij het niet met cijfers bewijzen, de roem, dien de meeste Theologische Professoren, ook in het tweede vijftigjarig tijdvak der Hoogeschool, zich verworven hebben, mag ons wel doen besluiten tot de waarschijnlijkheid, dat betrekkelijk vele studenten hun onderwijs hebben gezocht.

Was het GISBERTUS VOETIUS, die het eerst van allen den Theologischen leerstoel te Utrecht beklom en door zijn ijver en geleerdheid niet minder dan door zijne gebleken rechtzinnigheid den grondslag legde eener School, welke, ook door de medewerking aan verscheidene zijner beste leerlingen, gedurende eene lange reeks van jaren gebloeid en een overwegenden invloed gehad heeft, het waren erkende Voetianen, PETRUS VAN MASTRICHT, MELCHIOR LEIJDEKKER en HERMANNUS WITSIUS, die de Theologische Faculteit uitmaakten bij het eerste Jubilé der Hoogeschool, en haar, met uitzondering van WITSIUS, die, gelijk wij gezien hebben, in 1698 naar Leiden vertrok, nog twintig jaren bleven versieren.

Eerstgenoemde, in weerwil van eene zwakke gezondheid, een bijzonder werkzaam man, die zich te Duisburg, waar hij zeven jaren lang het Hoogleeraars ambt bekleed heeft, evenals vroeger te Frankfort a/d Oder, door de degelijkheid van zijn onderwijs een zeer goeden naam verworven had, heeft dien naam, ook als lid der Utrechtsche Faculteit, niet alleen door de voor-

treffelijkheid zijner lessen, maar ook door een anti-Cartesiaansch geschrift [1]), en vooral door een uitvoerig werk over systematische Theologie, tot aan zijn dood toe behouden.

LEIJDEKKER, die, evenals VAN MASTRICHT, aan de Utrechtsche Hoogeschool den eersten grond gelegd had van zijne theologische vorming, maar ook de lessen van COCCEJUS te Leiden had bijgewoond, wordt om zijne veelomvattende geleerdheid, uit een tal van door hem uitgegeven geschriften, ook betrekkelijk de Oostersche taal- en letterkunde, duidelijk gebleken, en om zijn bijzonderen ijver voor de Christelijke zedeleer door deskundigen zeer geroemd.

Niet minder was dit met WITSIUS het geval, in de Godgeleerdheid ook al te Utrecht gevormd, maar met theologisch bloed geboren, daar zijne ouders, zeker, naar het schijnt, omtrent het geslacht van den verwachten wereldburger, hem, al voordat hij het daglicht gezien had, voor den predikdienst bestemd hadden. Op negenjarigen leeftijd had hij de Latijnsche scholen al doorloopen en, twintig jaren oud, was hij reeds proponent. Niet minder dan vier Nederlandsche Hoogescholen hebben elkander het bezit van dien even verstandigen en verdraagzamen als ernstigen man betwist. Met recht alzoo mocht Utrecht achttien jaren lang op dien voortreffelijken leeraar bogen.

Maar ook de opvolgers van die Voetianen hebben de eer der Theologische Faculteit, elk op zijne wijze, gehandhaafd. Wij willen als voorbeelden slechts enkelen

---

1) Waarschijnlijk onder Medischen invloed getiteld: *Novitatum Cartesianarum gangraena, corporis Theologi nobiliores plerasque partes arrodens, seu Theologia Cartesiana detecta.*

noemen, zonder aan de waardeering van anderen te kort te doen.

HERMAN ALEXANDER RÖELL, *integer vitae scelerisque purus* en, naar eigen overtuiging zoowel als naar die van een aantal bevoegde beoordeelaars, zuiver in de leer, had zich, door bij zijne inaugureele Oratie als Hoogleeraar te Franeker aan het gebruik der menschelijke rede, ook in zaken van Godsdienst, meer waarde toe te kennen dan, in het algemeen genomen, geoorloofd scheen, eene vinnige tegenspraak van een beroemd Rechtsgeleerde, Professor ULRICH HUBER, op den hals gehaald, die bij velen in en buiten Friesland weerklank vond. Door eene eigene opvatting van zeker duister punt in de Christelijke Theologie gaf hij later aanleiding tot eene heftige oppositie van hyperorthodoxe Kerkvergaderingen, die slechts door het gezag der Friesche Overheid in de Provincie, waarvan zij uitging, onderdrukt is kunnen worden. Zijne benoeming te Utrecht — wij hebben het reeds vermeld — gaf het sein tot eene nieuwe beweging, die door de krachtige maatregelen, eerst van de Vroedschap, daarna van de Staten der Provincie gebreideld is geworden. De zelfstandige man ging intusschen ook op den Utrechtschen leerstoel rustig voort met het uitspreken zijner overtuiging, werd algemeen, ook door zijne tegenstanders, erkend als een groot geleerde en is bepaaldelijk als exegeet door artis periti geprezen.

Ook HIERONYMUS VAN ALPHEN en FRANCISCUS BURMAN, de tweede van dien naam, die het ambt van *Theologiae Professor* te Utrecht met eere bekleed heeft, schijnen vooral als bijbeluitleggers beroemd te zijn geweest [1]).

---

[1]) Zie YPEY, *Geschiedenis van de Kristlijke Kerk in de achttiende eeuw*. D. VIII, bl. 404.

Beiden waren der Coccejaansche richting toegedaan. Eerstgenoemde, reeds vijftig jaren oud, toen hij zijne betrekking alhier aanvaardde, wordt gezegd door zijn grondig onderwijs niet alleen uit ons Vaderland, maar ook uit den vreemde vele jongelieden naar Utrecht gelokt te hebben. Ook BURMAN heeft zich door onvermoeide werkzaamheid zeer verdienstelijk gemaakt. Jammer slechts, dat een vroegtijdige dood hem aan zijn zoo gezegenden werkkring ontrukte.

Niet minder roem voorzeker hebben LAMPE en VAN DEN HONERT zich door ijver en veel omvattende geleerdheid verworven, maar de Utrechtsche Hoogeschool heeft beiden na betrekkelijk korten tijd, gelijk men zich herinneren zal, aan andere Universiteiten moeten afstaan.

Gelijk op alle andere Nederlandsche Hoogescholen, zoo is ook te Utrecht het getal der promotiën in de Philosophische Faculteit — de lezer heeft het in ons tabellarisch Overzicht reeds opgemerkt — veel kleiner geweest dan dat in de Juridische en Medische Faculteiten. Het bedroeg in de eerste halve eeuw 54, in de tweede 49. Dat uit die cijfers, ook bij benadering, geen besluit getrokken kan worden ten aanzien van het getal studenten, die de lessen der tot de Philosophische Faculteit behoorende Professoren gevolgd hebben, begrijpt ieder, die bedenkt, dat de colleges over Oostersche talen, over Geschiedenis, over Wiskunde en Natuurwetenschappen ook toen door velen gehouden werden, die niet dongen naar den graad van *Philosophiae Doctor* of *Artium liberalium Magister*.

Moet uit de Natuurkundige afdeeling van de Philoso phische Faculteit in het nu door ons behandelde tijdvak in de eerste plaats op PETRUS VAN MUSSCHENBROEK

gewezen worden als op den meest beroemden Hoogleeraar, wiens naam ook hedendaagsche Physici en Meteorologen nog altijd met eerbied plegen te noemen, wij mogen den ijverigen BARCHAUSEN niet vergeten, wiens chemisch-pharmaceutisch onderwijs, gelijk uit zijne schriften [1]) te bewijzen zou zijn, voor den tijd, waarin het gegeven werd, zeker grondig en doelmatig is geweest; noch ook den zoo werkzamen SERRURIER, die niet slechts der Medische Faculteit, waarin hij ook de Botanie doceerde, tot eer heeft gestrekt, maar vooral als Mathematicus en Physicus bij zijne tijdgenooten hoog stond aangeschreven.

Niet meer dan billijk is het ook, den veelzijdig ontwikkelden ODÉ met eerbied te gedenken, wien het onderwijs in Mathesis en Physica experimentalis, na het overlijden van SERRURIER, is opgedragen geweest [2]). Niet gering toch is het deel, dat deze aan den luister der Utrechtsche Hoogeschool gehad heeft in den loop der tweede halve eeuw van haar bestaan.

Blijft over de Litterarische-historische afdeeling van de Philosophische Faculteit. Het waren REELAND en MILL,

---

[1]) Zijne *Synopsis Pharmaceutica* b. v., zijne *Elementa Chemiae* enz. Verdienstelijk ook, ofschoon van geheel anderen aard, is zijne *Historia Medicinae*, later vermeerderd uitgegeven onder den titel: *De Medicinae origine et progessu.*

[2]) Wis- en Natuurkunde hebben zeker niets gemeens met de leer der Engelen. En toch heeft diezelfde ODÉ zich lauweren verworven door zijn *Commentarius de Angelis*, waarin hij zich ook als Theoloog en Orientalist doet kennen, van welken Commentarius in de *Nova Acta eruditorum Lips.* van 1741, p. 76 gezegd wordt: „Certant enim „in eo veneres stili, planumque et ornatum dicendi genus, cum „soliditate, tractationis concinnitate et multijugae lectionis apparatu, „immo cum lenitate, mansuetudine ac moderatione, virtutibus approbatione omnium longe dignissimis."

die in de Oostersche taal- en letterkunde bijzonder hebben uitgeblonken; Pieter Burman, Duker en Drakenborch, die, hetzij als geschiedkundigen, hetzij als uitleggers van classieke schrijvers der oudheid, in den engeren zin des woords, of ook op andere wijzen den goeden naam, die tot hunne benoeming aanleiding had gegeven, waardiglijk gehandhaafd hebben.

Reeland, als kind reeds door een zijner leermeesters het wonder zijner jeugd genoemd, op dertienjarigen leeftijd in de rolle der Utrechtsche Academieburgers ingeschreven en nauwelijks vier jaren later aldaar tot *Artium liberalium Magister et Philosophiae Doctor* bevorderd, heeft ook de theologische wetenschap, eerst te Utrecht en daarna te Leiden, met den meesten ijver beoefend, maar is niet in kerkedienst getreden. Na eene paedagogische betrekking, gelijk reeds door ons vermeld is, bij den graaf van Portland vervuld te hebben, heeft hij eerst te Harderwijk als Hoogleeraar in de Physica en Metaphysica zijne buitengewone gaven ten toon gespreid, en is daarna te Utrecht opgetreden. Hier waren het de Oostersche letteren, die hem waren opgedragen, en wier grondige kennis hij zich, ook om ze aan anderen mede te deelen, tot zijne voornaamste levenstaak had uitgekozen. Niet slechts voor de Hebreeuwsche, Arabische en Syrische, maar ook voor de Rabbijnsche, Samaritaansche en Persische talen heeft hij door onderwijs en uitgegeven geschriften [1]) onbegrijpelijk veel gedaan. Jammer slechts, dat die uitstekende man, door het afschuwelijke pokkengif besmet,

---

[1]) Eene lange lijst daarvan is te vinden bij Burman, *Traiectum eruditum*, p. 296 seqq. Eene waardige hulde is hem ook gebracht door Bouman in diens *Geschiedenis der Geldersche Hoogeschool*, D. II, bl. 44 volgg.

reeds op een en veertigjarigen leeftijd aan zijn aardschen werkkring onttrokken werd.

Of zijn opvolger, DAVID MILL, den toets der vergelijking met dat wonder van geleerdheid zou kunnen doorstaan, kan een niet-deskundige natuurlijk niet beoordeelen. Zeker schijnt het intusschen, dat ook hij in de Oostersche talen, de Persische daaronder begrepen, bijzonder ervaren was en der Utrechtsche Hoogeschool tot een sieraad heeft gestrekt [1]).

Wat REELAND en MILL voor de Oostersche taal- en letterkunde zijn geweest, waren PIETER BURMAN, DUKER en DRAKENBORCH voor de Romeinsche en Grieksche. Wij achten ons niet bevoegd om de betrekkelijke waarde van die drie litteratoren als critici te beoordeelen. In werkzaamheid hebben zij zeker gewedijverd. Getuige het aantal classieke schrijvers met meerdere of mindere aanmerkingen door hen in het licht gegeven. Jammer, dat BURMAN zich zelven en anderen door zijn twistzieken aard zooveel onaangenaamheden berokkend heeft. DRAKENBORCH, die tevens Rechtsgeleerde was en vóór zijne benoeming tot Hoogleeraar als Advocaat gepraktiseerd heeft, muntte ook uit door welsprekendheid.

Over WESSELING, die slechts weinige maanden, gelijk wij gezien hebben, vóór het tweede Jubilé der Hooge

---

[1]) In de *Nova Acta eruditorum Lips.* van 1743, p. 440 leest men de aankondiging van zijne *Dissertationes selectae*, *varia sacrarum literarum et antiquitatis orientalis capita exponentes et illustrantes*, aldus: „Hunc elegantissimum Dissertationum et Observationum fascem „debemus industriae ac doctrinae viri celeberrimi DAVIDIS MILLII, qui „gloriam eruditorum Germanorum in foederato Belgio summa cum „laude tuetur suaque eximia eruditione, iudicio circumspecto ac aliis „virtutibus dudum meruit, ut inter Philologos et Antiquitatis vindices „princeps fere locus ei tribueretur."

school zijn ambt alhier aanvaard heeft, stellen wij ons voor in de volgende afdeeling van deze Historische Schets het een en ander mede te deelen.

Tot regeling van het eeuwfeest der Hoogeschool werd tijdig eene Commissie benoemd, bestaande uit de heeren Oud-burgemeesters VAN SOESTDIJK en VAN MANSVELT, benevens de Raden VAN CLEEF, J. J. VAN MANSVELT, BURMAN en VAN OCHTEN. Men besloot door een toepasselijken Gedenkpenning de herinnering aan het bedoelde feest ook voor de nakomelingschap te bewaren, en elk der aanwezige studenten met een anderen Penning te vereeren, tot erkenning van den goeden geest, waardoor zij zich onderscheidden. De Rector magnificus, ARNOLD DRAKENBORCH, moest op den honderdsten verjaardag van de Inwijding der Academie zijne waardigheid als zoodanig *ratione officii* met eene plechtige redevoering nederleggen. Het sprak dus van zelve, dat die rede eene *Oratio panegyrica* zou zijn, tot het aanhooren van welke alle mogelijke autoriteiten, gelijk alle voorstanders van wetenschap en beschaving, op officieele wijze, deels door de Regeering, deels door den Rector magnificus werden uitgenoodigd; terwijl, in navolging van het goede voorbeeld der vaderen, besloten werd, na den afloop der deftige ceremonie in de daartoe bestemde Dom- of St. Maartenkerk, op Stadskosten, een luisterrijk gastmaal aan te rechten, 't welk al de Utrechtsche Professoren met de bedoelde autoriteiten en andere aanzienlijke personen verzocht zouden worden met hunne tegenwoordigheid te vereeren.

Dinsdag, de 27ste Maart, zou de eigenlijke feestdag zijn. Den vorigen Zondag werd, op last der Regeering,

in alle kerken de Goddelijke zegen op de aanstaande feestviering afgebeden, en hielden Professor VAN ALPHEN en de Predikant Dr. DE LA FAIJE toepasselijke leerredenen: de eerste, op verzoek van het Stedelijk Bestuur, in de Dom-, de laatste, uit eigen beweging, in de Engelsche kerk.

Maandag, den 26sten Maart, werden alle studenten, op de gebruikelijke wijze door den Rector magnificus opgeroepen, des morgens te negen uren, door den Academischen Senaat en twee afgevaardigden van Curatoren, de heeren CASPAR BURMAN en J. J. VAN MANSVELT ontvangen en kregen zij den hun toegedachten eerepenning met eene waardige toespraak van eerstgenoemden Vroedschapsraad.

Den volgenden morgen werden Utrecht's ingezetenen en gasten, van zeven tot negen uren, door het luiden van alle mogelijke klokken, afgewisseld met het spelen van die der Hoofdkerk, herinnerd aan het heuglijk feest, dat dienzelfden dag in hun midden gevierd zou worden. Te negen uren precies zond de ten Stadhuize vergaderde Vroedschap twee harer leden, de heeren VERWEIJ en BERGER namelijk, vergezeld van den eersten Secretaris, den heer VAN HARSCAMP, naar de Senaatskamer, om de gezamenlijke Professoren af te halen en naar het Raadhuis te begeleiden. Door twee Assessoren aan de deur van het Groot Auditorium verwelkomd, begonnen zij, bij monde van den heer VERWEIJ, den aftredenden Rector den dank der Vroedschap over te brengen voor de zorg en moeite, ten nutte der Hoogeschool onafgebroken door hem besteed, en overhandigden vervolgens het besluit, waarbij de Hoogleeraar PETRUS WESSELING benoemd werd tot Rector magnificus voor het volgende Academiejaar. Daarna verzochten zij Rector en Senaat met hen naar het

Stadhuis te gaan. De Rector, die de feestrede moest houden, ging vooraan, tusschen twee gecommitteerde Raden; de overige Professoren volgden met den Secretaris, twee aan twee, allen in ambtsgewaad. Trompetgeschal, dat zich van de puijen deed hooren, verkondigde hunne aankomst bij het Stadhuis, waar zij in de Groote Raadkamer door de Vroedschap werden ontvangen.

Nadat de Rector magnificus een gepasten gelukwensch had uitgebracht, die door den eersten Burgemeester kortelijk beantwoord werd, was het uur geslagen, waarop de plechtigheid in de Domkerk een aanvang zou nemen, werwaarts alle autoriteiten en verdere genoodigden in ambts- of galakleeding, voorafgegaan en gevolgd door hunne bedienden met de *insignia* hunner officie, in de vastgestelde orde zich statiglijk begaven.

Eerst kwamen de heeren Geëligeerden, gevolgd door de Edelen en Ridderschappen, de Gedeputeerden der kleine Steden en den Secretaris van Staat; daarna de Raadsheeren van den Hove Provinciaal, met den Rentmeester van 's Lands domein, den Procureur-Generaal en den Griffier; vervolgens de Predikanten der Neder duitsche, Waalsche en Engelsche Kerken; toen de twee Burgemeesters met de verdere Curatoren der Hoogeschool, de Rector magnificus tusschen de vroeger genoemde gecommitteerden, alsmede de andere Professoren; eindelijk de overige Raden der Vroedschap met hunne Secretarissen enz.

Onder opwekkend orgel- en andere muziek namen al die heeren de voor hen bestemde zitplaatsen in, en werd de Rector magnificus door twee gecommitteerde Raden naar het deftig met tapijten omkleede spreekgestoelte gebracht. Eene uitgelezen vrouwenschaar,

in daartoe aangewezen banken gezeten, en een overgroot aantal andere belangstellenden uit de aanzienlijkste standen der maatschappij vulden verder het ruime kerkgebouw. Liefelijke zonnestralen drongen inmiddels door de hooge vensters binnen en verhoogden de feestelijke stemming, die op aller gelaat te lezen was.

Toen het gedruisch, door de inkomenden en plaatszoekenden veroorzaakt, had opgehouden, gaf de Rector magnificus een wenk aan de musici, waarvan dezen de beteekenis verstonden, en begon, met de hem eigene welsprekendheid, de keurige Rede, voor dat merkwaardige eeuwfeest bestemd. Op eene zekere hoogte gekomen, wenschte hij zich te verpoozen en gaf tot afwisseling andermaal een teeken aan de toonkunstenaars, waarop dezen hunne taak vervolgden en allen, die daar gevoel voor hadden, door de harmonische toonen van blaas- en strijkinstrumenten, ook door de uitvoering van toepasselijke zangstukken, verlustigden. Aan het einde zijner rede [1]) droeg de Orator de door hem bekleede waardigheid van Rector magnificus met eene even hartelijke als ernstige toespraak, aan zijn opvolger over.

Ten derden male lieten toen EUTERPE's gunstelingen zich hooren, waarna de verschillende autoriteiten in de orde, waarin zij gekomen waren, de Rector en de Senaat der Hoogeschool, en verder allen, die de plechtigheid met hunne tegenwoordigheid vereerd hadden, het kerkgebouw verlieten.

In eene lange rij van koetsen werden de daartoe genoodigden [2]) toen langs een grooten omweg, ten

[1]) Als een blijk van erkentelijkheid voor het houden dier feestrede, welke op Stadskosten gedrukt is, werd Professor DRAKENBORCH later door de Regeering vereerd met een zilveren koelvat, ter waarde van honderd zilveren dukatons.

[2]) Honderd en acht in getal.

aanzien van duizenden van toeschouwers en onder aanhoudend klokkengelui naar het Stadskinderhuis, voorheen het Agnietenklooster, gebracht, waar zij, door vier leden van de Vroedschap ontvangen, in verschillende daartoe aangewezen vertrekken geleid werden en, niet lang daarna, in eene rijk versierde zaal aan den prachtigen feestdisch [1]) plaats namen. Hier werden de harten op velerlei wijze, ook door de uitvoering van goed gekozen muziekstukken vervroolijkt en werd menige dronk aan het welzijn der Academie, aan hare stichters, verzorgers en begunstigers gewijd [2]). Hier ook werd aan elk der gasten de zilveren eerepenning, dien de Vroedschap ter herinnering aan dat eeuwfeest had laten vervaardigen, aangeboden. Men bleef tot in den laten avond bijeen en keerde, ten hoogste voldaan, *ad Lares et Penates* terug.

Maar niet alleen de gasten van den officieelen maaltijd hadden feest gevierd, een groot deel van het beschaafde Utrechtsch publiek en, gelijk van zelve sprak, de meeste studenten hadden in particuliere gezelschappen hunne belangstelling en vreugde aan den dag gelegd [3]). De Domtoren, de poort op het Munsterkerkhof, die naar

---

[1]) Mag men uit het groote getal der schotels van dien disch, door een arithmetischen ooggetuige als tweehonderd zeven en negentig opgegeven, tot de zeldzame verscheidenheid van hun inhoud besluiten, dan is het inderdaad jammer, dat het *menu* verloren is geraakt. Zeer waarschijnlijk toch komt het ons voor, dat de *artis coquinariae magistri* van den tegenwoordigen tijd er hun voordeel mede hadden kunnen doen.

[2]) Iedere toast werd den volke door een kanonschot verkondigd.

[3]) Bijzondere vermelding verdient eene luisterrijke partij, gegeven door twintig studenten, die des middags een prachtigen optocht te paard hadden gehouden, waarvan elk nog twee gasten had medegebracht.

de Academie leidde, de ingang van het Raadhuis, die van het Stadskinderhuis en van andere grootere gebouwen, ook vele particuliere woningen waren des avonds schitterend verlicht, en vele duizenden van wandelaars doorkruisten, onder begunstiging van prachtig weder en heerlijken maneschijn, tot diep in den nacht in opgewekte stemming de oude bisschopsstad, terwijl de goede orde nergens en geen enkel oogenblik gestoord werd.

Eene tweede Academische plechtigheid, tot het eeuwfeest als zoodanig behoorende, had op Donderdag, den 29sten plaats. Zes jongelieden, die hunne proefschriften in het Groot Auditorium op verdienstelijke wijze *publice* verdedigd hadden, de heeren ARNOLDUS RAM, EVERARDUS VAN HARSCAMP, PHILIP LEONARD VAN WESTRENEN, DIDERICUS SMIDT, AREND JAN VAN DEN STEEN en JOHANNES VAN RHEDEN, zouden in de Domkerk *more maiorum* tot *Iuris utriusque Doctores* gepromoveerd worden. Ofschoon geen uitnoodigingen *ad hoc* waren rondgezonden, was de kerk toch reeds vóór het begin der ceremonie, op negen uren vastgesteld, met ontelbare belangstellenden, waaronder een groot aantal dames en de vroeger genoemde autoriteiten, die de hun toekomende plaatsen innamen, gevuld; terwijl de daartoe aangestelde Musici met vele dilettanten, die zich vrijwillig hadden aangeboden, het hooge kerkgewelf van hunne feesttonen deden weergalmen.

Hora audita, traden Rector en Senaat met de door dezen aangewezen Promotoren, voorafgegaan door de Pedels en gevolgd door de zes promovendi met hunne paranymphen, in plechtigen optocht binnen. Professor OTTO beklom den predikstoel, de vier door hem te promoveeren candidaten een voor dezen ingericht lager gestoelte. Rector en Senaat plaatsten zich daartegen

over, Professor VOORDA met zijne candidaten in de banken der Predikanten.

Toen allen gezeten waren, hield eerstgenoemde Hoogleeraar eene redevoering op den aard der plechtigheid toepasselijk, waarna hij de heeren RAM, VAN HARSCAMP, VAN WESTRENEN en SMIDT verzocht tot hem op te klimmen en hen achtereenvolgens met de bekende ritus promoveerde. Na dezen eersten actus sprak elk der gepromoveerden met gedekten hoofde eene korte rede uit over een door hem gekozen onderwerp.

Toen dit afgeloopen was, nam Professor VOORDA het gestoelte van den eersten promotor in, hield eene rede over de eischen, die men aan den waren rechtsgeleerde te stellen heeft, en promoveerde toen *more maiorum* de heeren VAN DEN STEEN en VAN RHEDEN, die ten slotte ook zelven kortelijk het woord voerden [1]).

Quibus feliciter peractis, verlieten Professoren en gepromoveerden met hunne paranymphen de kerk: de eerste der nieuwe doctoren tusschen den Rector magnificus en Professor OTTO; de tweede tusschen Professor VOORDA en Professor MILL, en zoo vervolgens. Buiten de kerk gekomen deden zij eene groote wandeling door de stad, gingen eerst het huis van den President-Burgemeester UBING, daarna dat van Burgemeester BRONKHORST voorbij en begaven zich toen naar het Stadskinderhuis, waar voor hen en vele andere genoodigden een vorstelijk gastmaal was aangerecht. Hier verlustigde men zich naar een anderen *mos maiorum*, en daarmede liep het eerste eeuwfeest der Hoogeschool ten einde.

---

[1]) Een der Senaatsleden had bij de regeling dezer plechtigheid voorgesteld, dat slechts één der gepromoveerden uit aller naam zoude spreken, maar de meerderheid was daartegen.

VIERDE AFDEELING.

Het derde vijftigjarig tijdvak van het bestaan der Utrechtsche Hoogeschool.

Ook in het derde tijdvak van vijftig jaren heeft het onderwijzend personeel der Utrechtsche Hoogeschool, gelijk der menschen sterfelijkheid en stoffelijke belangen konden doen verwachten, vrij wat veranderingen ondergaan. Wij willen ze den lezer Faculteitsgewijze doen kennen, evenals dat voor de beide helften der eerste eeuw van het bestaan der Instelling door ons gedaan is.

Bij het eerste eeuwfeest der Hoogeschool was Professor VAN ALPHEN zijn 72ste levensjaar reeds ingetreden. Het afnemen zijner krachten deed de Vroedschap bedacht zijn op aanvulling der Theologische Faculteit, en het was dientengevolge, dat zij den 19den Juni des jaars 1737 aan twee Nederlandsche Predikanten een professoralen leerstoel aanbood: aan GERARDUS VAN HEMERT namelijk, die te Middelburg niet slechts Evangeliedienaar, maar ook Professor in de Philosophie was, en aan WILLEM VAN IRHOVEN [1]), Philosophiae Doctor en Predi-

[1]) Deze was te Kessel in Noord-Brabant, den 2den November 1698 geboren en had te Leiden gestudeerd.

kant te Ede in Gelderland. Eerstgenoemde zou eene wedde verkrijgen van tweeduizend gulden, waarvoor hij niet slechts de hem aangewezen lessen moest houden, maar ook, buiten de groote vacantie, om de veertien dagen eene predikbeurt vervullen; maar hij bedankte. VAN IRHOVEN daarentegen nam de benoeming aan op een traktement van zestienhonderd gulden en vergoeding van de kosten zijner verhuizing. Hij aanvaardde die nieuwe betrekking den 16[den] September deszelfden jaars met eene Oratie *de Sapientiae Christianae impedimentis*, terwijl hem toegestaan werd, boven de verplichte lessen, een college over Theologia naturalis te geven. In het begin van 1740 werd hem ook het onderwijs der Kerkgeschiedenis met eene traktementsvermeerdering van tweehonderd gulden opgedragen.

In October van 1737 werd aan den Utrechtschen predikant LAAN, die als Theologiae Professor te Franeker beroepen was, de titel van *Professor Theologiae extraordinarius* alhier aangeboden, zoo hij besluiten kon het op hem uitgebrachte beroep niet aan te nemen. Maar dat kon hij niet.

Een andere Utrechtsche Predikant, GIJSBERT MATTHIAS ELSNER of GISBERTUS MATTHIAS ELSNERUS [1]), die waarschijnlijk te Amsterdam beroepen zou worden, liet zich in Juni 1739 eene benoeming tot *Theologiae Professor extraordinarius* aan de Academie te Utrecht welgevallen, op een traktement van tweehonderd gulden 's jaars. Den 10[den] September eershalve tot Theologiae Doctor

---

[1]) Zoo wordt hij genoemd op het titelblad en onderteekent hij de Opdracht aan Curatoren van een door hem uitgegeven werk, schoon in de Hollandsche taal geschreven: *Paulus Brief aan de Romeinen, Geopend, Ontleed, Verklaard en tot zijn Oogmerk Toegepast door* GISBERTUS MATTHIAS ELSNERUS. *Te Utrecht bij G. T. en A. van Paddenburg.* MDCCLXIII. Hij was geboren te Goch, 1 April 1698.

bevorderd, aanvaardde hij die Academische betrekking vijf dagen later met eene Oratie *de diversis, sed non aversis, in unico corpore Christi, summi capitis membris*, maar legde haar in Augustus 1742 neder. Het overlijden van Professor VAN ALPHEN in November daaraanvolgende deed dienzelfden ELSNERUS eenige maanden later den rang en titel van Professor ordinarius verkrijgen, terwijl tevens als zoodanig beroepen werd FRANCISCUS BURMAN [1]), zoon en kleinzoon van vroegere Hoogleeraren van dien naam, almede Predikant te Utrecht. Beiden kregen eene jaarwedde van achttienhonderd gulden. ELSNERUS aanvaardde zijn ambt den 16den, BURMAN den 23sten September 1743: de eerste met eene Inwijdingsrede *de excellentia adultorum, qui in verbo iustitiae propter habitum exercitatos habent sensus prae exilitate infantiae, lacte elementariae doctrinae alendorum*; de laatste met eene Oratie *de theologi docentis munere* [2]).

Tot den 18den Novemher 1760 bleef de Theologische Faculteit sedert onveranderd, toen Professor VAN IRHOVEN overleed, in wiens plaats, op eene jaarwedde van tweeduizend gulden, beroepen werd de Haagsche Predikant GIJSBERT BONNET [3]), die het Hoogleeraarsambt alhier den 5den Februari 1761 aanvaardde met eene redevoering *de fidei mysteriis revelatam religionem adstruentibus.*

---

[1]) Den 3den October 1708 geboren te Amsterdam, waar zijn vader destijds Predikant was.

[2]) Hebben wij de onderwerpen der verschillende Oratiën, door de Hoogleeraren der Utrechtsche Hoogeschool gehouden, alleen in het Latijn medegedeeld, het was vooral om de moeielijkheid, die de Medicus ondervond bij het vertolken der door ELSNERUS gekozene, terwijl hij niet in de gelegenheid geweest is zich door inzage der stukken zelven licht te verschaffen.

[3]) Hij was den 23sten September 1725 te Naarden geboren, had gestudeerd te Utrecht en aldaar den graad van Theologiae Doctor verkregen.

Eene maand te voren had DANIEL WYTTENBACH, *Theologiae Professor* te Marburg, de vader van den beroemden Litterator der Leidsche Hoogeschool, aan de Vroedschap verzocht, in de plaats van VAN IRHOVEN, benoemd te worden, niet wetende, dat in de vacature reeds voorzien was.

Ook aan BONNET werd de verplichting eener predikbeurt om de veertien dagen opgelegd, terwijl ELSNERUS, om het klimmen zijner jaren, daarvan ontheven werd.

Tien jaren later werd, op eigen verzoek, met den titel van *Theologiae typicae et exegeticae Professor* aan genoemde Faculteit toegevoegd, SEBALDUS RAU, geboortig van Herborn, die, op aanbeveling van den Prins, in 1749 alhier *linguarum Orientalium Lector*, eenige maanden daarna *Professor extraordinarius*; en in het voorjaar van 1752 *ordinarius* geworden was. Die nieuwe titel was eene belooning voor zijn besluit om voor een op hem uitgebracht beroep te Herborn te bedanken. De rede, waarmede hij den 2den Maart 1750 het buitengewoon Hoogleeraarsambt aanvaardde, handelde *de monumentis veteris Ecclesiae Orientalis, deque usu quem adferunt Theologo Linguarum perito;* die, welke hij als Professor ordinarius hield, *de eloquentia et sublimitate dictionis Hebraïcae scriptorum veteris Testamenti.*

In October 1764 vreesde men zeer Professor BONNET te zullen verliezen, die een hem toegedacht of misschien reeds op hem uitgebracht beroep naar Leiden waarschijnlijk zou aannemen. Men beloofde hem eene traktementsverhooging van zeshonderd, en een pensioen van driehonderd gulden voor de weduwe, die hij mocht nalaten, als hij besluiten kon het Leidsche aanbod af te slaan. En hij verbond zich tot algemeene vreugde om bestendig hier te blijven. De Vroedschap betuigde den gevierden man hare erkentelijkheid door een ge-

schenk in zilver ter waarde van driehonderd halve gouden rijders.

Vijf jaren later, in September 1769, namelijk, werd, om den hoogen leeftijd en de toenemende zwakheid van de Professoren VOGET en ELSNERUS, tot *Theologiae Professor* alhier benoemd JACOB ALBERT VOS [1]), Predikant te Zalt-Bommel, voorloopig op eene jaarwedde van vijfhonderd gulden, welke echter twee jaren daarna, toen Professor VOGET overleden was, tot tweeduizend gulden verhoogd werd. Hij nam de benoeming aan en aanvaardde het Hoogleeraarsambt den 4den December daaraanvolgende met eene Oratie *de prophetis suspiciendis*.

In Mei 1771 werd Professor BURMAN gemachtigd de *historia ecclesiastica* op zich te nemen, daar Professor VOGET, die haar placht voor te dragen, in April overleden was. In het begin van 1775 werd Professor ELSNERUS, *aetatis caussa*, van de publieke lessen vrijgesteld. Hij overleed den 7den Juli van datzelfde jaar. In Maart 1780 werd Professor Vos van den predikdienst ontheven.

In het najaar van 1783 begreep de Vroedschap, dat zij, om den hoogen leeftijd van Professor BURMAN, naar een nieuwen Hoogleeraar moest uitzien, en wel naar een zoodanigen, die de studenten volgens het Coccejaansch systeem zou kunnen onderwijzen, daar men anders vreesde, dat zij Utrecht verlaten zouden. Men beriep IJSBRAND VAN HAMELSVELD [2]), Theologiae Doctor, vroeger Predikant te Goes, op een traktement van zeshonderd gulden, na den dood van Professor BURMAN tot twaalfhonderd te verhoogen. Hij nam de

---

1) Geboren te Utrecht, den 24sten November 1723.

2) Den 7den Februari 1743 geboren te Utrecht, waar hij ook zijne Academische opleiding verkregen heeft.

benoeming aan en aanvaardde zijn ambt alhier den 26sten Februari 1784 met eene Oratie *de statu rei Christianae hodierno, laeto an tristi? quidque in posterum de eo sperare vel timere debeamus.*

In den zomer van 1739 was er gegronde vrees, dat Professor VOORDA een beroep te Leiden zoude aannemen. Men bood hem den titel van *Professor Iuris hodierni* met eene traktementsverhooging van vijfhonderd gulden aan en had het geluk van hem te behouden. In datzelfde jaar echter leed de Juridische Faculteit een groot verlies door het vertrek van den hoog gewaardeerden Professor OTTO, die, na zijne professie te dezer stede, gelijk het in de Notulen der Vroedschap is uitgedrukt, „met veel succes en frequentie van voor„name heeren" gedurende negentien jaren bekleed te hebben, eene aanzienlijke betrekking te Bremen had aangenomen.

De opengevallen plaats werd aangeboden aan JOHAN WILHELM HOFFMANN, Iuris utriusque Doctor en beroemd Hoogleeraar te Wittenberg, maar deze moest bedanken, daar de Keurvorst van Saksen hem niet wilde ontslaan. Dientengevolge werd als *Iuris civilis ac foedalis Professor* benoemd de Franeker Hoogleeraar ABRAHAM WIELING [1]), die deze betrekking op een traktement van achttienhonderd gulden den 14den September des genoemden jaars aanvaardde met eene Oratie *de glossatoribus.* Het afslaan van een beroep te Marburg, in 1740 op hem uitgebracht, gaf hem eene traktementsverhooging van tweehonderd gulden. Niet lang echter mocht deze geleerde, wien in October 1743 ook het

---

[1]) In November 1693 geboren te Hamm, de hoofdplaats van Marksland.

Ius publicum Romano-Germanicum, met een nieuwen opslag van tweehonderd gulden, was opgedragen, der Hoogeschool tot eere strekken, daar hij reeds den 10den Januari 1746 in middelbaren leeftijd overleed.

Te vergeefs werd de vacante plaats achtervolgens met eene jaarwedde van tweeduizend gulden aangeboden aan JOHAN GEORGE ESTER, Professor te Marburg, en aan JOHANNES HEUMANN, Professor te Alfort; maar met beter gevolg werd op een traktement van duizend gulden benoemd FRIEDRICH GOTTFFRIED HOUCK, in 1708 geboren te Steinfurt [1]), Hoogleeraar te Deventer, die den 20sten Juni des genoemden jaars alhier zijne intrede deed met eene plechtige redevoering *de proprio obligationum iure ex variis causarum figuris*.

Wij mogen intusschen niet vergeten ook melding te maken van eene vergeefsche poging in September 1739 gedaan om LAURENTIUS FLEISCHER, beroemd Professor te Frankfort a/d Oder voor de Utrechtsche Hoogeschool te winnen. Hijzelf was wel genegen, maar de Koning van Pruissen weigerde zijn ontslag.

Voor het *Ius naturae* en voor het *Ius publicum Romano-germanicum*, laatstelijk door Professor WIELING onderwezen, die in Januari 1746 overleden was, waren zeer aanbevolen JOHANNES LUDOVICUS UHLE, Professor te Frankfort a/d Oder, FRIEDRICH WILHELM PESTEL [2]) te Rintelen en LUDOVICUS MATTHIAS KAHLE te Göttingen. In de maand Juni van datzelfde jaar werd door de Vroedschap besloten de beide eerstgenoemden te polsen, maar inmiddels aan Professor WESSELING te vragen, of

---

[1]) Hij was de zoon van AUGUSTUS HOUCK, *Iuris civilis Professor* aan de Illustre School te Steinfurt.

[2]) Dezelfde, die later met grooten roem het Hoogleeraarsambt te Leiden bekleed heeft.

hij zich ook niet met die vakken zou willen belasten. Deze was daartoe bereid. Hij kreeg een traktement van twee en twintighonderd gulden en aanvaardde dien nieuwen titel den 26sten September 1746, na eerst *honoris causa* tot *Iuris utriusque Doctor* bevorderd te zijn, met eene Oratie *de vera civitatis felicitate.* Van de gepolsde Duitsche Professoren werd afgezien.

Eenige jaren later maakte de zwakke gezondheid van Professor VOORDA aanvulling der Juridische Faculteit alleszins wenschelijk, en het was dientengevolge, dat in December 1754 tot *Professor Iuris Civilis et publici Belgici* beroepen werd Mr. CHRISTIAAN HENDRICK TROTZ [1]), Hoogleeraar te Franeker, die het beroep aannam en zijn ambt alhier den 22sten April 1755 aanvaardde met eene Oratie *de Iure publico Belgico.*

In November 1757 werd een beleefd verzoek van een Oud-Advocaat bij het Hof van Parijs, zekeren PIERRE TANCREDÉ, Comte de Hauteville, om zonder traktement tot Professor extraordinarius benoemd te worden, op even beleefde wijze afgeslagen.

Professor VOORDA, die in het najaar van 1756 van de publieke lessen was vrijgesteld, daar hij op verzoek der studenten een college over *Ius hodiernum* wenschte te geven, legde in den zomer van 1760 zijn ambt neder, wijl algemeene lichaamszwakte en vermindering van geheugen hem beletten hetzelve naar behooren waar te nemen.

---

[1]) Volgens HERINGA in 1703, volgens BOELES in 1701 geboren te Colberg in Pommeren. Zijne Academische studiën in Duitschland begonnen, en wel achtereenvolgens te Dantzig, te Halle, te Leipzig en te Marburg, had hij later te Utrecht, onder DUKER en DRAKENBORCH, VAN ECK en OTTO voleindigd en was alhier in de Rechten gepromoveerd.

Te vergeefs werd eene poging gedaan om zijne plaats te doen vervullen door Mr. HERMAN CANNEGIETER, *Professor Iuris civilis et publici Belgici* te Franeker. Met beter gevolg wendde men zich tot den Groninger Hoogleeraar JOHAN GERARD CHRISTIAN RÜCKER [1]), wien een traktement van zestienhonderd gulden werd aangeboden, en die de betrekking van *Iuris civilis et hodierni Professor* alhier den 22sten September 1760 aanvaardde met eene Oratie *de Iuris civilis disciplina morum magistra.* Maar eene zwakke gezondheid noodzaakte hem acht jaren later te bedanken.

Den 9den November 1764 zag de Utrechtsche Hoogeschool zich een harer grootste sieraden, Professor WESSELING namelijk, door den dood ontrukken. Dit verlies en de treurige toestand van Professor RÜCKER deden de Vroedschap uitzien naar een nieuwen Professor in de Juridische Faculteit, maar dat uitzien had, om welke redenen dan ook, geen gevolg. Op aanbeveling van den Stadhouder werd eerst in Juli 1766 MEINARDUS TIJDEMAN [2]), Professor te Harderwijk, beroepen, die het ambt van *Professor Iuris naturae et gentium, ac publici Romano-Germanici* den 22sten September des genoemden jaars alhier aanvaardde met eene schoone Oratie *de finibus Iurisprudentiae naturalis regundis.*

In Juli 1767 overleed Professor HOUCK, in wiens plaats, op eene jaarwedde van duizend gulden, benoemd werd Mr. JOHANNES HENRICUS VOORDA [3]) Advo-

---

[1]) Geboren te Windesheim in 1722, gepromoveerd te Leiden, waar zijn oom, J. C. RÜCKER, Hoogleeraar in de Rechten was.

[2]) Geboren te Zwolle den 20sten Maart 1741. Hij had eerst te Deventer, daarna te Utrecht onder WESSELING gestudeerd en was aldaar gepromoveerd.

[3]) Geboren te Utrecht, waar zijn vader, JACOBUS VOORDA, van 1730 tot 1760 Hoogleeraar in de Rechten is geweest.

caat te Leeuwarden, die zijn post alhier aanvaardde op den 12den November van datzelfde jaar met het houden eener Inwijdingsrede *de Iuris civilis scientia et interpretatione pulcherrima, sed difficili.*

Wegens voortdurende ziekte van Professor TROTZ besloot de Vroedschap in November 1772 nog een Professor voor het *Ius publicum* te benoemen, en wel Mr. PIETER BONDAM [1]), die eene soortgelijke betrekking te Harderwijk bekleedde. Men bood hem een traktement van zestien- tot achttienhonderd gulden aan. Hij bedankte. Maar, toen hij later de toezegging kreeg van tweeduizend gulden en nog tweehonderd en vijftig daarenboven, als TROTZ of RÜCKER kwam te sterven, nam hij het aanbod aan en deed, den 19den Mei 1773, zijne inaugureele Oratie, handelende *de subsidiis ad solidam Iuris Belgici cognitionem necessariis, vulgo tamen nimis negligi solitis.*

De Medische Faculteit leed den 15den April 1742 een treurig verlies door het overlijden van Professor SERRURIER. Tot aanvulling werd eerst als *Professor Medicinae et Botanices* beroepen, JOANNES BURMAN [2]), Medicinae Doctor en Botanices Professor te Amsterdam, en wel op een traktement van zestienhonderd gulden boven de vrije woning, voor de Hoogleeraren in de Kruidkunde bestemd. Deze BURMAN bedankte echter. Met beter gevolg benoemde men daarna Dr. EVERT JACOB VAN WACHENDORFF [3]), die hier de Geneeskundige

---

[1]) Den 26sten December 1727 te Kampen geboren, in 1746 te Franeker tot Iuris utriusque Doctor bevorderd.

[2]) Een zoon van den Amsterdamschen Hoogleeraar PIETER BURMAN, wel te onderscheiden van zijn oom, die denzelfden naam droeg.

[3]) Geboren te Utrecht, den 2den November 1703.

praktijk uitoefende, tot *Professor ordinarius Medicinae, Chemiae et Botanices*, wien, behalve vrije woning, eene jaarwedde van zeshonderd gulden werd aangeboden. Hij aanvaardde zijn ambt den 26sten September 1743 met eene Oratie *de plantis immensitatis intellectus divini testibus locupletissimis.*

Professor OOSTERDIJK SCHACHT werd in den zomer van 1744 te Leiden beroepen, maar bedankte. De Vroedschap bewees hare erkentelijkheid door eene traktementsverhooging van driehonderd gulden. ALBINUS, in October 1747 tot Raad in de Vroedschap benoemd, bedankte voor zijn professoraat. Men trachtte zijne plaats te doen vervullen door den beroemden ALBERTUS VON HALLER, den grooten physioloog van Göttingen, wien eene jaarwedde van vijftienhonderd gulden en driehonderd rijksdaalders voor zijn transport werden aangeboden. Niet aanstonds verwierp die groote man het aanbod. Hij trad in vriendelijke correspondentie met de Vroedschap, maar eindigde toch met te bedanken. Het traktement van Professor VAN WACHENDORFF werd in het jaar 1748 tot duizend gulden verhoogd, terwijl Professor OOSTERDIJK SCHACHT den titel kreeg van *Institutionum medicarum et praxeos Professor.* Eene maand later werd in de bestaande vacature voorzien door de benoeming van den mede hier praktiseerenden Dr. JACOBUS GISBERTUS WOERTMAN [1]) tot *Professor Anatomes et Chirurgiae*, en zulks op eene jaarwedde van zeshonderd gulden, vier jaren later tot duizend, en in 1756 tot twaalfhonderd gulden verhoogd. Den 16den April 1748 hield hij eene Inwijdingsrede *de pulmonum mechanismo.* Maar de Faculteit was niet gelukkig. Professor VAN WACHENDORFF overleed reeds

---

1) Den 3den December 1722 te Utrecht geboren.

in 1758, Professor WOERTMAN nam in 1760, toen hij door de Staten tot Ontvanger van 't klein zegel was aangesteld, zijn ontslag.

In Januari 1759 had men aan JOANNES DAVID HAHN, den 9den Juli 1729 geboren te Heidelberg, reeds sedert zes jaren Professor in de Philosophische Faculteit, den titel als *Medicinae, Botanices et Chemiae Professor* gegeven, dien hij den 19den Maart daaraanvolgende aanvaardde met eene Oratie *de Chemiae cum Botanices coniunctione utili et pulcra.* Kort daarna werd door gecommitteerden tot de Academische zaken aan de Vroedschap ter vervulling der vacature WOERTMAN voorgedragen Professor GUALTHERUS VAN DOEVEREN te Groningen [1]), wien men een traktement van vijftienhonderd gulden zou behooren aan te bieden, of, als men iemand hebben wilde, die nog niet gedoceerd had, de Leidsche geneesheer, Dr. PETRUS LUCHTMANS, door vele Professoren aanbevolen [2]). Men koos den laatste, die de hem op eene jaarwedde van zeshonderd gulden aangeboden betrekking van *Medicinae*, *Anatomes*, *et Chirurgiae Professor* den 17den Maart 1760 aanvaardde met eene Oratie *de Anatomicis Seculi XVIII incrementis.* Hij verbond zich daarbij wekelijks ééne Hollandsche les in de Verloskunde te geven, waarvoor hij op het laatst van 1777 ook den titel van *Artis Obstetriciae Professor* verkreeg, met eene traktementsverhooging

---

[1]) Dezelfde, die later het Hoogleeraarsambt te Leiden bekleed heeft.

[2]) Den 17den April 1733 te Leiden geboren, en op den 3den November 1758 aldaar gepromoveerd, na openlijke verdediging van een aan zijn oom, Prof. PETRUS VAN MUSSCHENBROEK, opgedragen *Specimen Physico-medicum de Saporibus et Gustu.* Dit stuk, voor een deel op grond van eigen, ook microscopisch, onderzoek geschreven, rechtvaardigt volkomen de goede verwachting, die deskundigen van hem koesterden.

van tweehonderd gulden, blijvende hij verplicht aan adspirant-vroedvrouwen een college te geven in de Hollandsche taal.

Twee jaren vroeger nam Professor HAHN, die in het laatst van 1763 een hem aangeboden Professoraat te Göttingen had afgeslagen, waarvoor hem van Regeeringswege een geschenk in zilver ter waarde van zes of zevenhonderd gulden gegeven was, een beroep naar Leiden aan, en werd in zijne plaats beroepen de Harderwijksche Professor ALEXANDER PETRUS NAHUIJS [1]), Artium liberalium Magister, Philosophiae et Medicinae Doctor, die de betrekking van *Medicinae*, *Botanices*, *Chemiae et Physiologiae Professor* den 23sten October 1775 alhier aanvaardde met eene Oratie *de religiosa plantarum contemplatione, acerrimo ad Divini Numinis amorem et cultum stimulo.* Hij kreeg eene jaarwedde van duizend gulden, voor verhuizing vijfhonderd zes en zeventig gulden [2]), met belofte, dat bij eene eerstvolgende vacature zijne wedde met vierhonderd gulden vermeerderd zou worden.

Een groot verlies leed de Utrechtsche Hoogeschool, en wel bepaaldelijk hare Philosophische Faculteit, in het jaar 1740, door het vertrek van Professor MUSSCHENBROEK naar Leiden. Vele pogingen waren gedaan om hem voor de Stichtsche Academie te behouden,

---

[1]) Den 10den Januari 1737 te Monnikendam, waar zijn vader Predikant was, geboren, en in 1761 te Harderwijk in twee vakken gedoctoreerd.

[2]) Die betrekkelijk hooge verhuiskosten hebben aanleiding gegeven tot de bepaling, dat voortaan alle nieuwbenoemde Professoren binnen de Republiek voor hunne verhuizing driehonderd gulden zouden ontvangen, terwijl men ten aanzien van buitenlanders zich regelen zou naar den afstand hunner woonplaats.

maar te vergeefs. Het vinden van een geschikten opvolger schijnt moeielijk geweest te zijn. In Augustus des genoemden jaars werd CHRISTIAAN WOLFF, Hoogleeraar te Marburg, op een traktement van tweeduizend gulden beroepen tot *Professor Philosophiae et Matheseos* alhier, maar bedankte. Met beter gevolg wendde men zich in 1742 tot onzen landgenoot, JOHANNES HORTHEMELS [1]), destijds Predikant te Westzaan, die den 22sten October van dat jaar de betrekking van *Philosophiae Professor* alhier op een traktement van duizend gulden aanvaardde met eene Oratie *de libertate philosophandi debita cum modestia circa revelata.*

In den zomer van 1743 kreeg Professor ODÉ den titel van *Professor Astronomiae, Matheseos et Physices experimentalis*, met eene traktementsverhooging van tweehonderd gulden, maar werd den 5den April 1752 door den dood aan de Hoogeschool ontnomen.

Gelukkig was zij eenige maanden te voren verrijkt met een geleerde van Italiaansche afkomst, JOHANNES CASTILLIONEUS [2]), geboren te Florence, lid van de Royal Society te Londen, die zijne benoeming, eerst tot *Matheseos et Physices Lector*, spoedig daarna tot *Matheseos Physices experimentalis et Astronomiae Professor extraordinarius* vooral aan den invloed der Staten van Utrecht te danken had. Hij kreeg een traktement van negenhonderd of duizend gulden, waarvan de Staten twee derden betaalden, maar onder beding, dat de Stad Utrecht zijne jaarwedde geheel alleen voldoen zoude, wanneer zij mocht goedvinden hem tot *Professor*

---

[1]) In 1698 te Middelburg geboren.

[2]) Zoo teekende hij zich in het Latijn, gelijk ons gebleken is, maar in het Fransch CASTILLION. In de Notulen der Staten wordt hij JAN CASTILION genoemd.

ordinarius te verheffen. In April 1752 werd hem ook het onderwijs der *Logica* opgedragen, en drie jaren later kreeg hij, op uitdrukkelijk verlangen der Prinses, den titel van *Philosophiae et Matheseos Professor ordinarius*, met eene traktementsvermeerdering van tweehonderd gulden, terwijl hem in Januari 1759 nog de titel van *Professor Astronomiae* gegeven werd.

Het ambt van *Professor extraordinarius* aanvaardde hij den 9den December 1751 met eene Oratie *de usu Matheseos in vita humana*, dat van *ordinarius* den 9den Juni 1755 met eene rede *in connexionarios.*

Den 1sten Maart 1753 werd JOHAN DAVID HAHN uit Heidelberg, *Artium liberalium Magister*, *Philosophiae et Medicinae Doctor*, op een traktement van duizend gulden benoemd tot *Philosophiae*, *Physices experimentalis et Astronomiae Professor ordinarius.* Hij was door VAN MUSSCHENBROEK en andere bevoegde beoordeelaars aanbevolen wegens zijne degelijke geleerdheid, handigheid in het doen van physische proeven, grondige kennis van vreemde talen enz. Gemelde betrekking werd den 21sten Juni daaraanvolgende door hem aanvaard met eene Oratie *de scientia naturali ab observationum et experimentorum sordibus expurganda;* maar vier jaren later, gelijk wij reeds vermeld hebben, ging hij over tot de Medische Faculteit.

In Juli van het jaar 1763 kreeg Professor CASTILLION een voordeelig beroep naar Berlijn. Hij verzocht daarom zijn ontslag, hetwelk hem op eervolle wijze gegeven werd. Tot aanvulling der Faculteit werd den 2den Januari 1764 tot *Philosophiae*, *Matheseos et Astronomiae Professor extraordinarius* benoemd JOHAN FREDERIK HENNERT, den 19den October 1733 te Berlijn geboren, die deze betrekking eene maand later, den 6den Februari namelijk, aanvaardde met eene Oratie *de ingenio Mathematici*,

na drie dagen te voren *honoris causa* tot *Philosophiae Doctor* bevorderd te zijn.

De laatste benoeming in de Natuurkundige afdeeling der Philosophische Faculteit vóór het derde Jubilé der Hoogeschool was die van den *Artium liberalium Magister, Philosophiae Doctor et Professor* te Harderwijk, JOHANNES THEODORUS ROSSIJN [1]), die het ambt van *Philosophiae, Physices et Metaphysices Professor ordinarius*, hem op eene jaarwedde van twaalfhonderd gulden aangeboden, den 25sten September 1775 alhier aanvaardde met eene Oratie *de scientiis philosophicis ex veritate aestimandis.*

Omtrent de wisselingen in de Litterarisch-historische afdeeling der Philosophische Faculteit het volgende.

In het najaar van 1745 was er groote waarschijnlijkheid, dat Dr. JOHAN FRIEDRICH REITZ [2]), Rector der Hieronymusschool te Utrecht, in dezelfde betrekking te Amsterdam beroepen zou worden. Het was om die reden, dat men dien bekwamen man den titel van *Oratoriae et Poëseos Professor extraordinarius* en eene jaarlijksche tegemoetkoming van tweehonderd gulden aanbood, als hij besluiten kon om hier te blijven. Dit deed hij en aanvaardde dat professoraat den 21sten Januari 1766 met eene Oratie *de veterum Oratorum, maxime Graecorum in dicendo libertate et audacia.* Het overlijden van Professor DRAKENBORCH op den 16den Januari 1748 deed hem, op uitdrukkelijk verlangen van den Stadhouder, de waardigheid van *Historiarum et*

---

1) Den 18den December 1744 geboren te Noord-Zijpe in Noord-Holland, waar zijn vader Predikant was.

2) Deze REITZ was den 25sten September 1695 geboren te Braunfels, waar zijn vader destijds Predikant was.

Eloquentiae Professor ordinarius verwerven, met een traktement van zestienhonderd gulden, bij welke gelegenheid hij eene Inwijdingsrede hield, ten betooge, *carentem Artium scientia criticum hominem esse mere Platonicum.*

Mede op verlangen van zijne Hoogheid, werd de vier en twintigjarige SEBALDUS RAU of RAVIUS, zooals hij onder de geleerden genoemd werd, geboortig van Herborn, candidaat tot den Heiligen Dienst, in het laatst van 1749, op een traktement van tweehonderd en vijftig gulden, tot Lector [1]), en een paar maanden later, met verdubbeling zijner wedde, tot *Professor linguarum Orientalium extraordinarius* benoemd, welk ambt hij den 2den Maart daaraanvolgende aanvaardde met eene redevoering *de monumentis veteris ecclesiae Orientalis deque usu, quem adferunt Theologo linguarum perito.* Twee jaren later *Professor ordinarius* geworden, met eene traktementsverhooging van achthonderd gulden, hield hij, op den 27sten April 1752, eene Oratie *de eloquentia et sublimitate dictionis Hebraicae scriptorum Veteris Testamenti.* Na den dood van Professor MILL werden aan RAU ook de lessen over Joodsche Oudheden toevertrouwd, terwijl hij den 11den Februari 1761 *honoris causa* tot *Theologiae Doctor* bevorderd werd.

In December 1752 werd de *Artium liberalium Magister et Philosophiae Doctor* CHRISTOPHORUS SAXE, uit

---

[1]) Twee jaren vroeger had een zoogenaamde bekeerde jood, zekere B. N., verzocht op een traktement van drie- of vierhonderd gulden tot Lector in de Oostersche talen benoemd te worden. Maar de Professoren waren tegen dien jood, omdat niet gebleken was van zijn doop en christelijke belijdenis, en evenmin van zijn wettigen echt met de vrouw, van welke hij eenige kinderen had. Het verzoek werd dus gewezen van de hand.

Eppendorff in Saksen, waar hij den 13den Januari 1714 geboren was, op aanbeveling van H. K. H. Mevrouw de Gouvernante, benoemd tot *Antiquitatum et humaniorum Literarum Professor extraordinarius*, en zulks op een traktement van vijfhonderd gulden, welke betrekking hij reeds den 1sten Februari 1753 aanvaardde met eene redevoering *pro Antiquitatis scientia.* In Juni 1755 *ordinarius* geworden, met eene verhooging van tweehonderd gulden 's jaars, hield hij den 18den September daaraanvolgende eene Oratie *de Artium Graecarum Romanarumque iudicio hodie regundo.* Tien jaren later werd hij tot Bibliothecaris benoemd met eene jaarlijksche gratificatie van tweehonderd gulden, terwijl zijne wedde als Hoogleeraar in October 1765 met driehonderd gulden vermeerderd werd, omdat hij een beroep als Bibliothecaris te Berlijn had afgeslagen. Bij besluit van 9 December 1780 kreeg hij den titel van *Historiarum, Antiquitatum, Eloquentiae et Historiae Batavae Professor*, en werd zijn traktement weder met tweehonderd gulden verhoogd.

In het najaar van 1764 — wij hebben het reeds vermeld — was Professor WESSELING overleden. Het duurde lang, eer men een besluit nam omtrent het bezetten der door hem open gelaten plaats. Eerst in April 1766 liet de Vroedschap den als historicus bekenden Hofraad JOHANNES GOTTLOB BÖHME, Professor te Leipzig, een traktement van tweeduizend of twee en twintighonderd gulden aanbieden, indien hij kon goedvinden zich naar Utrecht te verplaatsen, maar zijn Hooggeleerde bedankte voor de eer. Toen werden in de Letterkundige afdeeling der Philosophische Faculteit twee andere geleerden beroepen, elk op een traktement van vierhonderd gulden: CAROLUS SEGAAR, 26 Januari

1624 te Leiden geboren, destijds Predikant te Utrecht, als *Professor linguae Graecae ordinarius*, en RIJKLOF MICHAEL VAN GOENS, een Utrechtenaar, in 1748 geboren, als *Professor Historiarum, Antiquitatum, Eloquentiae et Graecae extraordinarius;* waarvan de eerstgenoemde den 25sten September daaraanvolgende, de laatste den 29sten dierzelfde maand de verplichte Inwijdingsrede hield: SEGAAR *de egregiis fructibus, qui ex adsidua auctorum Graecorum lectione ad Oraculorum divinorum interpretes redundant;* VAN GOENS *de incrementis, quae humaniores literae, historiarum inprimis et Graecae linguae studiis seculo hoc XVIII ceperunt.*

SEGAAR kreeg den 27sten December 1780 den titel van *Professor exegeseos Novi Testamenti.* VAN GOENS, tot Raad in de Vroedschap gekozen, had vier jaren vroeger zijn Professoraat reeds nedergelegd [1]).

Is de aanvulling der Faculteiten door het afsterven, door ouderdom, ziekte of verplaatsing van Professoren dringend gevorderd, ook in het bedoelde tijdvak, wel eens langer vertraagd dan men gewenscht zou hebben, de schuld lag zeker niet bij de Vroedschap of hare gecommitteerden tot de Academische zaken, de aangewezen Verzorgers der Utrechtsche Hoogeschool. Onverwijld — het blijkt uit de aanteekeningen in het Stedelijk Archief bewaard — onverwijld, als er behoefte was, zag men uit naar bekwame personen, die in aanmerking konden komen om in die behoefte te voorzien. Alleszins

---

[1]) Een jaar te voren, in Maart 1775 namelijk, was hij in een Tijdschrift, *de Nederlandsche Bibliotheek* genaamd, beleedigd wegens onchristelijke gevoelens. De Vroedschap, van de ongegrondheid daarvan overtuigd, heeft krachtig zijne partij opgenomen en voldoening geëischt. Die eisch heeft tot veel geschrijf aanleiding gegeven, maar de voldoening is uitgebleven.

bevoegde beoordeelaars werden door de heeren Verzorgers geraadpleegd; na rijpe overweging deden zij eene keuze, maar werden niet zelden, gelijk wij zagen, door een weigerend antwoord van de aangezochte geleerden teleurgesteld. Wie zich de keuze lieten welgevallen, het waren, voor zooveel wij ze uit hunne schriften en uit het oordeel van deskundigen hebben leeren kennen, in het algemeen genomen, mannen van beteekenis, die de Hoogeschool tot eer hebben gestrekt.

De Theologische Faculteit — men zal het zich herinneren — werd bij het in 1736 gevierde Jubilé vertegenwoordigd door de Hoogleeraren Hieronymus van Alphen en Albertus Voget. Over eerstgenoemde, die destijds reeds meer dan twintig jaren een sieraad der Academie was geweest, hebben wij in de vorige afdeeling dezer Schets het een en ander aangestipt. Voget, toen alhier pas opgetreden, een even geleerd als bezadigd man, een eclectische Coccejaan, gelijk hij door Ypey en Dermout genoemd wordt, die het goede in de Voetiaansche richting erkende, heeft den roem, dien hij zich te Groningen door zijn dogmatisch en historisch onderwijs verworven had, gedurende een lang leven tot heil der studeerenden en van andere kringen, waarin hij te Utrecht verkeerde, gehandhaafd.

Minder lang, maar niet minder vruchtbaar was de wetenschappelijke loopbaan van Willem van Irhoven. Kweekeling der Leidsche Hoogeschool, waar hij den graad van *Artium liberalium Magister et Philosophiae Doctor* verkregen had, *honoris causa* te Utrecht *Theologiae Doctor* geworden, was hij algemeen erkend als een man van veelomvattende geleerdheid en van een zeer zachtmoedigen aard, die, schoon tot de Voetiaansche bijbeluitleggers behoorende, niet alleen in vrede leefde

met zijn ambtgenoot VOGET, maar zich buiten alle theologische twisten hield [1]).

Ook FRANCISCUS BURMAN III, na het overlijden van Professor VAN ALPHEN benoemd, is om zijne geleerdheid en om zijn nimmer verflauwden ijver voor de taak hem opgedragen door deskundigen geroemd. Het reeds vermelde streven der Vroedschap om, bij het klimmen zijner jaren, naar een nieuwen Professor uit te zien, die in den geest van COCCEJUS zou kunnen onderwijzen, doet ons vermoeden, dat ook deze BURMAN, evenals zijn vader en grootvader, der Coccejaansche richting was toegedaan.

Een zeer verdienstelijk lid der Faculteit is ongetwijfeld ook GIJSBERT MATTHIAS ELSNER geweest, door den geleerden YPEY [2]) als een der voornaamste bijbeluitleggers van zijn tijd geroemd. En, hoe hoog BONNET in de algemeene achting stond aangeschreven, blijkt wel uit de opoffering, die zich de Vroedschap getroost heeft, om hem voor Utrecht te bewaren, en uit het vorstelijk geschenk, waarmede zij den man vereerd heeft, toen hij zich voor zijn geheele leven aan de Stichtsche Hoogeschool verbonden had. In de Godgeleerde wereld is hij niet alleen geëerd om den omvang en de degelijkheid zijner kennis, maar ook, en wel voornamelijk, om zijne gehechtheid aan de heerschende kerkleer en om zijne verdiensten omtrent de verbetering der Homiletiek of Predikkunde, die in zijn tijd te wenschen scheen over te laten.

Ook aan JACOBUS ALBERTUS VOS, die negentien jaren lid der Theologische Faculteit is geweest, wordt onder

---

1) Zie over hem FR. BURMANNI *Oratio funebris in obitum* GUILIELMI IRHOVII. *Trai. ad Rh.* 1760.

2) In zijne *Kerkelijke Geschiedenis der* 18de *eeuw*, VIII, bl. 426.

de voorname Godgeleerden van dien tijd door bevoegde beoordeelaars eene plaats gegund, terwijl zijn ijver mede in door hem uitgegeven geschriften [1]) gebleken is. Over VAN HAMELSVELD deelen wij later een en ander mede.

Ook de Hoogleeraren, die bij opvolging in het nu door ons behandelde tijdvak met het onderwijs in de Juridische Faculteit belast zijn geweest, waren, naar bevoegde getuigenis, mannen van beteekenis. Als voorbeelden de volgende. In de eerste plaats de door Bremen ons ontroofde EVERARDUS OTTO, wiens talenten vele aanzienlijke jongelieden, ook uit het buitenland, naar Utrecht trokken. Hij was vooral geëerd om zijne wijdstrekkende belezenheid en om zijn grooten ijver voor de taak, die hem was opgedragen.

Geen minderen ijver en geen mindere bereidvaardigheid om zijnen studenten nuttig te zijn heeft JACOBUS VOORDA tot in betrekkelijk gevorderden leeftijd aan den dag gelegd, terwijl de door hem uitgegeven werken, vooral zijn *Commentarius ad legem Falcidiam,* hem als een goed historicus op rechtsgeleerd gebied en, in het algemeen, als een critisch geleerde hebben doen kennen [2]).

Van ABRAHAM WIELING, den leerling van OTTO, toen deze nog Hoogleeraar te Duisburg was, en later diens opvolger te Utrecht, schijnt het genoeg te vermelden, dat zijne bekwaamheid door den beroemden VAN BIJNKERSHOEK erkend, en dat hij waardig geacht is de plaats van den zeer vermaarden HEINECCIUS te

---

[1]) Onder anderen vermeld door JO. CLARISSE, *Encyclopaediae Theologicae Epitome*, p. 142 et 222.

[2]) Zie HAUBOLDI *Institutiones Iuris Romani Litterariae*, p. 199 seq.

Franeker in te nemen, vanwaar de Verzorgers der Utrechtsche Hoogeschool hem voor het Sticht hebben gewonnen [1]).

PETRUS WESSELING heeft zeker grooter naam in de Letterkundige, dan in de Rechtsgeleerde wereld. Maar wij weten, dat het besluit der Vroedschap om hem het *Ius publicum Romano-Germanicum* en het *Ius naturae* op te dragen, door de goedkeuring van deskundigen bekroond is. Geen twijfel dus, of dat wonder van geleerdheid, die daarbij in hooge mate de gave van mededeeling bezat, is ook als docent van belangrijke vakken op Rechtsgeleerd gebied een sieraad geweest der Utrechtsche Universiteit.

Of de omvang van kennis, die men in zijn leerling, MEINARD TIJDEMAN, bewonderde, even groot geweest is als die van den meester, zal wel niemand durven bepalen. Dat zij niet minder degelijk was, op Rechtsgeleerd zoowel als op Letterkundig gebied, getuigen zijne tijdgenooten en de vele geschriften, die hij nagelaten heeft. In ijver deed hij voor niemand onder en was om zijn edel karakter algemeen geacht en bemind [2]).

Hoog aangeschreven stond ook de beroemde historieschrijver van Gelderland, PIETER BONDAM, almede

---

[1]) Zie bovendien de getuigenis van HAUBOLD, l. l., p. 200.

[2]) Hoe weldadig het voorbeeld, dat hij gaf, op zijne kinderen gewerkt heeft, kan blijken uit twee voortreffelijke zonen, Mr. HENDRIK WILLEM TIJDEMAN, in leven een parel aan de kroon der Leidsche Hoogeschool, en Dr. PETRUS HERMANNUS TIJDEMAN, Rector van het Gymnasium en Schoolopziener te Tiel, in 1868 overleden Het leven van den vader is op waardige wijze geschetst door wijlen Professor SIEGENBEEK, bij de opening van de Algemeene Vergadering der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde, in 1825. Zie *Alg. Konst- en Letterbode* voor 1826, bl. 52 volgg. BOUMAN, *Geschiedenis der Geldersche Hoogeschool*. D. II, bl. 303. *Annales Acad. Lugd. Batavae*, 1825—1826, p. 22 seqq.

uitmuntende door zijne Litterarische kennis en bekend als voorstander der beoefening ook van de Grieksche taal voor hen, die het Romeinsche Recht volkomen wenschen te verstaan [1]). Maar genoeg voor ons doel over de Juridische Faculteit.

In de Medische Faculteit was Professor OOSTERDIJK SCHACHT tijdens het eeuwfeest der Hoogeschool reeds zeven jaren werkzaam geweest. Wat men van den nog jeugdigen leeraar, die te Franeker een zoo goeden naam had achtergelaten, verwacht had, heeft hij ten volle verwezenlijkt. Hij is gebleken niet slechts een geleerd, maar ook een zeer ijverig en helder man te zijn, die eene uitstekende voordracht had en bij zijne studenten hoog stond aangeschreven. Leiden had hem gaarne gehad, maar heeft hem niet kunnen krijgen.

Van Professor WOERTMAN, wien men, na het ontslag van ALBINUS, hier het Ontleed- en Heelkundig onderwijs heeft opgedragen, is ons te weinig bekend, om hem een man van beteekenis te kunnen noemen.

Anders is het gelegen met Professor VAN WACHENDORFF en zijn opvolger JOHAN DAVID HAHN. Beiden hebben zich, vooral door hun onderwijs in Chemie en Botanie, als hulpwetenschappen der heilzame kunst, zeer verdienstelijk gemaakt. En, gelijk de vroegtijdige dood van den eerstgenoemde algemeen betreurd is geworden [2]), zoo heeft men ook het heengaan van den

---

[1]) Zulk een voorstander was ook onze HOLTIUS, roemrijker gedachtenis, die zijn eerste Hoogleeraarsambt te Deventer aanvaardde met eene Oratie *de literarum studio, inprimis Graecarum, cum iurisprudentia coniungendo.*

[2]) Groot waren de verdiensten van Prof. VAN WACHENDORFF omtrent den Hortus Academicus. Hij vond dien overvuld met planten, maar zonder eenige rangschikking. In dat gebrek heeft hij

laatstgemelde als een groot verlies voor Utrecht be schouwd.

De waardige man intusschen, die de plaats van dezen heeft ingenomen, na te Harderwijk op de meest verdienstelijke wijze het Hoogleeraarsambt te hebben bekleed, Professor ALEXANDER PETRUS NAHUIJS, heeft zich ook te Utrecht spoedig doen kennen als een geleerden en ijverigen natuuronderzoeker, als een voorbeeld der studenten en een sieraad der maatschappij.

Eervolle vermelding verdient ook Professor LUCHTMANS om zijne degelijke kennis van de Geneeskunde in haren geheelen omvang, om zijn ijver voor de hem opgedragen verplichtingen, om zijne geoefende hand, voor Anatomisch, Chirurgisch en Obstetrisch onderwijs zoo noodig [1]).

Heeft Professor VAN MUSSCHENBROEK nog maar vier jaren na het eeuwfeest zijn licht laten schijnen over de Utrechtsche Hoogeschool, om vervolgens aan Leiden's Universiteit nieuwen luister te schenken, ODÉ is haar

---

naar eene eigene methode voorzien en in het jaar 1747 een *Index* uitgegeven, waardoor het gebruik van dien Hortus voor de studeerende jongelingschap niet alleen mogelijk, maar gemakkelijk werd gemaakt. Moge de methode door de *artis periti* niet nagevolgd zijn, men leert er den ijver des Professors uit kennen.

[1]) Wij kunnen niet nalaten te dezer plaatse gewag te maken van eene Memorie, door de Hoogleeraren OOSTERDIJK SCHACHT, NAHUIJS en LUCHTMANS in October 1779 aan de Stedelijke Regeering aangeboden, naar aanleiding van het heerschen der dysenterie, niet slechts in Luik en zijn omtrek, in Vlaanderen en Braband, maar ook in Gelderland en aangrenzende streken, waarover het oordeel der Geneeskundige Faculteit gevraagd was met opgave van voorzorgsmaatregelen, die verdienden genomen te worden, en wat dies meer zij. Dat stuk toch geeft op zich zelf reeds een allergunstigsten indruk van de bekwaamheid der geleerden, die het hebben samengesteld.

tot aan zijn dood in 1752 getrouw gebleven en heeft zich door zijn voortreffelijk onderwijs algemeene waardeering verworven. Beiden mogen en moeten ongetwijfeld als mannen van beteekenis beschouwd worden.

Maar ook de Physici en Mathematici, die vroeger of later hunne plaatsen hebben ingenomen, HAHN, HENNERT en ROSSIJN, zijn sieraden geweest der Philosophische Faculteit. Zij muntten uit door degelijke en veelomvattende kennis, door scherpzinnigheid en ijver voor de taak, die zij te vervullen hadden. In laatstgenoemd opzicht mag ROSSIJN wel in de eerste plaats genoemd worden, daar hij, schoon om zijn leeftijd in 1815, *salvo honore et stipendio* emeritus verklaard, nog twee jaren als lid der Universiteit met zijn onderwijs is voortgegaan, wat, naar de milde bepalingen van het toen uitgevaardigde Organieke Besluit tot regeling van het Hooger Onderwijs, geoorloofd was. HAHN en HENNERT intusschen hebben de geleerde wereld met meer vruchten hunner pen verrijkt.

Of JOHAN FREDERIK REITZ een man van zooveel beteekenis is geweest als DRAKENBORCH, in wiens plaats hij benoemd is, meenen wij te mogen betwijfelen. Toch was hij zeker een goed litterator en ook als Hoogleeraar, wat hij als Rector der Hieronymusschool geweest was, een opgewekt en opwekkend docent.

Het laatste mag zeker ook van den Orientalist SEBALDUS RAU gezegd worden, die uitmuntende leerlingen, waaronder zijn eenigen zoon [1]), heeft gevormd. Hij was een man van groote geleerdheid, wiens in het licht gegeven geschriften door deskundigen geroemd zijn geworden, die de gunst genoot van den Prins van

---

[1]) SEBALD FULCO JOHANNES RAU, beroemd Hoogleeraar te Leiden.

Oranje en bij al de eer, hem in zijn leven bewezen, een nederig gemoed heeft behouden.

Van PETRUS WESSELING is reeds vroeger met eere melding door ons gemaakt, maar alleen als docent van Rechtsgeleerde vakken. Wij noemden hem een wonder van geleerdheid, en dat is hij blijkbaar geweest. Ook op Theologisch gebied schijnt hij door veeljarige studie grondige kennis gehad te hebben, maar de hoofdzaken, waarin hij geschitterd heeft, zijn toch Grieksche Letterkunde en Geschiedenis geweest. Over de voortreffelijkheid zijner historische voordrachten was onder hen, die het geluk gehad hebben ze bij te wonen, maar ééne stem; terwijl de bekende uitgaven van DIODORUS SICULUS en van HERODOTUS, die hij bezorgd heeft, om van geen andere vruchten zijner pen te gewagen, hem een niet licht verwelkenden roem hebben verzekerd [1]).

Nog twee Hoogleeraren, tot de Philosophische Faculteit behoorende in het derde vijftigjarig tijdvak der Utrechtsche Hoogeschool, verdienen met onderscheiding genoemd te worden: KAREL SEGAAR namelijk en RIJKLOF MICHAEL VAN GOENS. Eerstgenoemde toch, door zijn ambtgenoot, Professor MEINARD TIJDEMAN, een geleerd Theologant en vroom Predikant genoemd, is, op grond zijner schriften, door YPEY geteld onder de beste bijbeluitleggers van zijn tijd [2]). VAN GOENS, wien BILDERDIJK [3])

---

[1]) Zie over dezen „heros," gelijk SEBALDUS RAU hem in zijne *Oratio panegyrica*, p. 21, noemt, de door het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in 1873 bekroonde Prijsverhandeling van Dr. J. C. G. BOOT, *de vita et scriptis Petri Wesselingii.*

[2]) YPEY, *Geschiedenis der Kristlijke Kerk in de achttiende eeuw*, D. VIII, bl. 426.

[3]) Volgens de mededeeling van Professor H. W. TYDEMAN in zijne Ophelderingen en Bijvoegselen, achter het XIIde Deel van BILDERDIJK's *Geschiedenis des Vaderlands*, bl 158.

„een man van praecoce geleerdheid” genoemd heeft, omdat hij reeds op achttienjarigen leeftijd het ambt van Hoogleeraar durfde aanvaarden, heeft zich door zijne lessen en vele geschriften als iemand van zeldzame talenten doen kennen. Jammer slechts, dat hij zich niet bij de wetenschap bepaald heeft, maar tot zijn eigen ongeluk in de Politiek is gevallen en als partijman genoopt is geworden zijn Vaderland te verlaten [1]).

Is uit het bovenstaande duidelijk gebleken, dat de Vroedschap van Utrecht, voorgelicht door hare gecommitteerden tot de Academische zaken, in het algemeen genomen, ten aanzien harer keuze van het doceerend personeel, ook na het eeuwfeest der Hoogeschool, zeer gelukkig is geweest, — zij is ook voortgegaan met hare zorgen voor de hulpmiddelen van studie, die de verschillende Faculteiten, naar den aard van het door haar te geven onderwijs, dringend behoefden.

De Stads-Bibliotheek, die geheel ten dienste der Academie gesteld was, is door de jaarlijksche toelage, van Regeeringswege daarvoor afgezonderd, telkens en telkens meer uitgebreid en daardoor voor Professoren zoowel als voor studenten van steeds grooter nut geworden. Dat Professor DRAKENBORCH, al of niet krachtens den titel van Bibliothecaris [2]), met den aankoop van boeken belast was, voor zooveel de daartoe bestemde gelden dien mogelijk maakten, is ons in de aanteekeningen der Vroedschap meermalen gebleken. Of er na diens overlijden eenige vertraging in de

[1]) Zie SAXE, *Onom. liter.* T. VIII, p. 258 seq.

[2]) Den 22sten Februari 1740 heeft hij dien titel gekregen, met eene daaraan verbonden toelage van tweehonderd gulden 's jaars.

benoeming van een opvolger *ad hoc*, en dus vermindering van zorg heeft plaats gehad, hebben wij niet kunnen ontdekken; maar wij zouden het vermoeden uit het verzoek in 1752 door den Senaat tot Gedeputeerden uit de Vroedschap gericht, „dat de somme „gelds, tot vermeerdering en verbeetering van de „publicque Bibliotheeq jaarlijks vastgesteld, in zijn „geheel tot dat eijnde geëmployeert wierde." Na Drakenborch heeft Professor Wesseling, na dezen Professor Rau het opzicht over de Bibliotheek gekregen: de laatste bepaaldelijk met den titel van Bibliothecaris en eene personeele tegemoetkoming van tweehonderd gulden 's jaars, gelijk in de Notulen der Vroedschap van 18 Februari 1765 is aangeteekend, met bijvoeging, dat voortaan de vijfhonderd gulden, tot aankoop van boeken door de Vroedschap beschikbaar gesteld, bij jaarlijksche afwisseling naar den aangenomen rang, voor de behoeften van maar één Faculteit besteed zouden worden, zoodat alzoo eerst de Theologische, dan de Juridische, vervolgens de Medische en eindelijk de Philosophische haar deel zoude krijgen. Misschien was de verdeeling vroeger, door een wel te begrijpen overwicht der praefecti litterarii, wel wat ongelijk geweest.

Maar de Physici, de Chemici, de Mathematici, de Astronomen hadden niet genoeg aan boeken, zij behoefden ook allerlei instrumenten. Elke nieuwe dignitaris van die soort had andere eischen. Telkens moesten dus weer nieuwe worden aangeschaft. En die instrumenten moesten goed onderhouden, en gebreken, door het veelvuldig gebruik of door onbruik ontstaan, zooveel mogelijk hersteld worden. Voor dat alles werd geld, en wel betrekkelijk veel geld gevorderd. Maar de Vroedschap werd immer bereid gevonden om in gebleken

behoeften te voorzien, en het zijn niet honderden, maar duizenden van guldens, die daarvoor in den loop der door ons behandelde derde halve eeuw besteed zijn geworden. Wij onthouden ons van bijzondere opgaven, daar deze voor de meeste lezers onbelangrijk zouden wezen; maar wij mogen niet vergeten melding te maken van een kostbaren brandspiegel, door den edelen WILLEM HENDRIK VAN BROEKHUIJZEN, heer van de Lathmer in Gelderland, aan de Academie geschonken. Het afhalen van dien brandspiegel werd opgedragen aan Professor ODÉ, die eene som van honderd gulden ontving „tot goedmaking van de reiskosten en om „verder hieromtrent Stads-reputatie waar te nemen [1]."

Waren de verschillende Hoogleeraren tot eene zekere mate verantwoordelijk voor de bewaring en het onderhoud der hun toevertrouwde instrumenten, ook de Regeering hield er toezicht op, liet ze van tijd tot tijd nazien en catalogiseeren, deed in één woord, wat men van hare zorgen in het belang der Hoogeschool, maar ook in dat der Stadsfinanciën verwachten kon.

Ook voor den Academietuin werd gedaan, wat gedaan moest worden. Door aankoop van grond weder vergroot, kon dezelve met nieuwe planten verrijkt worden. Nieuwe broeikassen en ruime winterhuizen werden er in gemaakt, terwijl door eene nieuwe instructie van den hortulanus gezorgd werd voor een behoorlijk onderhoud van dien lusthof, die, naar de verzekering van den feestredenaar [2]) bij het derde Jubilé der Hooge-

---

[1]) Notulen der Vroedschap van 9 Maart 1750.

[2]) SEBALDUS RAVIUS Men vergelijke zijne *Oratio panegyrica in Natalem centesimum et quinquagesimum Academiae Traiectinae* Trai. ad Rh. MDCCLXXXVI, p. 29.

school, voor geen Academietuin in Nederland behoefde onder te doen [1]).

Over het Theatrum Anatomicum, eenige jaren vóór het eeuwfeest met betrekkelijk groote kosten gebouwd, vinden wij in de Aanteekeningen der Vroedschap over de 50 jaren, die op dat feest gevolgd zijn, geene mededeeling hoegenaamd. Is het waarschijnlijk, dat ook dat gebouw behoorlijk onderhouden werd, wij vreezen, dat er maar een zeer beperkt gebruik van werd gemaakt. In het reeds aangehaald Rapport, in April 1752 ter kennis van de Vroedschap gebracht, wordt deze verzocht bij de Staten der Provincie te „intercedeeren," opdat den Professor Anatomes jaarlijks het gebruik van twee *cadavera* uit het Gasthuis worde toegestaan. Aan dat verzoek is voldaan, en de Staten hebben te dien aanzien eene gunstige beschikking genomen. Dertig jaren daarna heeft Professor LUCHTMANS op zijn aandrang nog eene jaarlijksche toelage van vijf en twintig gulden gekregen, om zich een derde *cadaver* te kunnen aanschaffen. Er waren alzoo voor het onderwijs in Anatomie jaarlijks drie lijken beschikbaar. Mocht deze karigheid den eenen of anderen lezer doen vragen, of het genoemd onderwijs wel aan de behoeften der studenten voldaan heeft, wij verklaren ons niet in staat op die vraag te antwoorden, daar wij niet zeker zijn omtrent het getal dergenen, die de *methodus secandi* moesten of wilden leeren.

---

[1]) Is dit geen rhetorische hyperbole, dan zou de Leidsche Hortus, die in 1720, volgens BOERHAAVE, zijn toenmaligen bestuurder, voor geen anderen in de wijde wereld behoefde onder te doen, na het overlijden van dien zeldzamen man in groot verval geraakt moeten zijn, wat toch, volgens de mededeelingen van SIEGENBEEK, uit goede bronnen geput, in geenen deele het geval is geweest.

Onmisbaar voor de Medische Faculteit is natuurlijk de beschikking over een genoegzaam aantal zieken voor het onderwijs in de geneeskundige praktijk. Zij had die bij de oprichting der Hoogeschool, doordat Professor STRATENUS, als Stadsgeneesheer, met de behandeling der zieken in de Gasthuizen belast was. Zij behield haar, gelijk uit het vroeger door ons vermelde is op te maken, gedurende het leven van zijn opvolger, Professor VAN DIEMERBROEK, wiens schoonvader, mede als Stadsgeneesheer, bedoelde functie, althans in een der Gasthuizen, vervulde. Maar, hoe het verder met het Klinisch onderwijs aan onze Hoogeschool gegaan is, hebben wij in de bronnen, die zulks hadden moeten vermelden, niet kunnen vinden. De waarheid, dat èn Professor LEUSDEN èn Professor ALBINUS den titel van *Professor praxeos* gedragen heeft, kan doen vermoeden, dat het bedoelde onderwijs, althans tot het jaar 1747, toen laatstgenoemde Hoogleeraar zijne Academische betrekking heeft nedergelegd, in stand is gehouden. Maar dat vermoeden blijkt ongegrond [1]) te wezen, daar ook Professor OOSTERDIJK SCHACHT in 1748 dien titel gekregen heeft, terwijl het toch zeker schijnt, dat toen en later geen Klinisch onderwijs alhier gegeven werd. In het meergenoemd rapport toch van den Academischen Senaat, in April 1752, door OOSTERDIJK SCHACHT als Rector magnificus geteekend, aan afge-

---

[1]) Die ongegrondheid wordt te duidelijker, als men bedenkt, dat in eene Resolutie der Gedeputeerde Staten van Utrecht, den 26sten Februari 1732 genomen aangaande het beheer en opzicht van het Gasthuis van St. Catharina, alleen van den Rentmeester, van de Doctoren en van den Chirurgijn gesproken wordt, zonder eenige melding van een Professor, die er Klinische lessen kon geven; terwijl bij Resolutie van 11 Augustus 1752 het voornoemde Gasthuis verklaard is een Garnizoenshospitaal te zijn.

vaardigden der Vroedschap aangeboden, leest men: „dat het van eene absolute necessiteijt is, dat de „studenten in de Medicijnen geleegenheijd gegeeven „worde, om voor de bedden der patienten te zien „practiseeren, dat in de collegien geleerd word, waartoe „het gevoegelijkst zoude zijn, dat twee der heeren „Professoren, ieder om het vierendeel jaars, buiten de „vacantien, tweemaal 's weeks 2 à 3 patienten in 't Gast-„huijs visiteerden, op die wijze, als te Leyden ge-„schiedt [1])." Ondenkbaar is het, dat de anders zoo ijverige man, die den titel van *Professor praxeos* droeg, de schuld had van deze groote leemte in het onderwijs; zeker daarentegen, dat de gelegenheid in de ziekenhuizen ontbrak. Of, en wanneer die gelegenheid vóór het derde Jubilé op nieuw gegeven, en dus het Klinisch onderwijs hersteld is, hebben wij nergens kunnen vinden. Meer dan waarschijnlijk heeft die groote leemte tot het jaar 1791 voortgeduurd.

In 1729 — de aandachtige lezer zal het zich herinneren — was de Rijschool of Manège, gelijk zij 25 jaren

[1]) Die verwijzing naar hetgeen met betrekking tot het Klinisch onderwijs te Leiden geschiedde, bewijst, dat men te Utrecht noch den toenmaligen, noch den vroegeren staat van zaken aan de Hollandsche Academie kende. Vroeger toch waren in het Cecilia Gasthuis te Leiden 12 zieken, in twee afzonderlijke zalen verdeeld, voor het bedoelde onderwijs gebruikt geworden. Maar sedert den 4den Mei 1744 zijn geen zieken meer opgenomen, en heeft tot 1787 het Klinisch onderwijs te Leiden stilgestaan, ofschoon het op de *Ordo lectionum* nu en dan werd aangekondigd en de daarvoor aangestelde Professoren eene toelage *ad hoc* bleven genieten. Zie SIEGENBEEK, *Geschiedenis der Leidsche Hoogeschool*, D. II, bl. 113, Mr. D. VAN ALPHEN in zijn Vervolg op VAN MIERIS, *Beschrijving van Leiden*, D. III, bl. 41 volgg. en G. C. B. SURINGAR, *Verval van het Klinisch onderwijs na den dood van* BOERHAAVE. *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde*. Jaargang 1866.

lang bestaan had, op aandrang der Staten van Utrecht opgeheven. Zeker intusschen is er wat van overgebleven. In April 1751 toch werden gecommitteerden van die Staten verzocht een plan te onderzoeken, om die Rijschool weder op den vorigen voet te brengen en om er „eene formele Academie" van te maken, waarin, behalve paardrijden, mathesis, dansen en schermen geleerd zou worden. Gecommitteerden waren van oordeel, dat zulks niet dan met veel verandering en groote kosten zou kunnen geschieden, maar dat het toch noodig was aan de Utrechtsche Universiteit Meesters in die verschillende kunsten aan te stellen „op een „sortabel traktement, waartoe de Staten en de Vroed- „schap zouden kunnen contribueeren." Dat oordeel is gevolgd. Rij- en schermmeesters zijn benoemd. Een dansmeester is uit Genève ontboden, en voor de Mathesis — wij hebben het boven reeds vermeld — is Jo. Castillioneus eerst als Lector, daarna als Professor aangesteld.

Bij de hulpmiddelen voor studie en onderwijs, van Stadswege aan de Academie verstrekt, moet nog melding gemaakt worden van de mildheid der Regeering in het geven eener jaarlijksche tegemoetkoming van driehonderd gulden, en nu en dan ook van eene buitengewone toelage ten behoeve van minvermogende Hongaarsche of Zevenbergsche studenten, die hier in de Theologie studeerden.

Maar ook door legaten van een paar particulieren is voor de behoeften van zoodanige studenten gezorgd. Mejuffrouw Anna Everwijn tot Santbrink, in leven te Arnhem woonachtig, heeft tot dat einde twintigduizend, de heer Daniel Bernard Guiljamszoon, Heer van Nieuw-Hellevoet en de Quack, Oud-Gouverneur

en Directeur ter kuste van Coromandel in O. I., ruim honderdduizend gulden (negenduizend pond sterling) aan de hoofdstad van het Sticht [1]) vermaakt. Het verkrijgen van eerstgenoemde som intusschen: *hoc opus, hic labor fuit.* De erfgenamen van Mejuffrouw Everwijn, ongevoelig, naar het schijnt, voor de theologische vorming van vreemdelingen, betwistten de wettigheid van die testamentaire beschikking en weigerden daaraan gevolg te geven. De Regeering van Utrecht, ongenegen, zooals van zelve sprak, om zich die weigering te laten welgevallen, en, ook door den steun natuurlijk van Advocaten, zeker van haar recht, besloot den erfgenamen der overledene een proces aan te doen. Ook die erfgenamen intusschen werden, zooals te verwachten was, in hunne bewering door Advocaten gesterkt. Door allerlei incidenten werd de zaak op de lange baan geschoven, en er zijn meer dan vier jaren verloopen, voordat men uitzicht op eene beslissing kreeg. Maar de rechterlijke macht heeft ten slotte de wettigheid der erfmaking erkend, en de twintigduizend gulden zijn uitbetaald, van welke som, na aftrek der gemaakte onkosten, achttienduizend vijfhonderd gulden overbleven voor het door de testatrice bestemde doel.

Niet bepaaldelijk voor Hongaren of andere buitenlandsche studenten, maar tot onderhoud van eenige jongelieden, die te Utrecht in de Theologie willen studeeren, heeft de heer Jan David van den Enden, Oud-raad in de Vroedschap aldaar, eene som van dertigduizend gulden bij uitersten wil besproken, en heeft de

---

[1]) In het testament van Mejuffrouw Everwijn staat eigenlijk „aan „den Rentmeester der Academie (qq natuurlijk) of die daarover „gesteld zijn."

Oud-burgemeester JOHAN BREIJER zijne geheele bezitting voor hetzelfde doel bestemd [1]).

Bij de vermelding der weldaden, door verschillende particulieren aan de Academie van Utrecht bewezen, mogen wij niet verzuimen gewag te maken van een bewonderingswaardig kunststuk, eene navolging van SALOMO's tempel namelijk, onder opzicht van den oudheidkundigen Professor MILL vervaardigd. Die tempel is door Mevrouw MILL, na het overlijden van haren echtgenoot, ten dienste der Academie afgestaan, voor welke gunstige beschikking zij door de Stedelijke Regeering vereerd is met een geschenk van tweehonderd gouden dukaten. De zorg voor de behoorlijke bewaring van dat stuk werd opgedragen aan Professor RAU.

Bij het eeuwfeest der Utrechtsche Hoogeschool waren aldaar 211 studenten [2]). Van het jaar 1736 tot 1786 zijn 1760 personen in het Album ingeschreven en hebben 1445 promotiën plaats gehad. De verdeeling der inschrijvingen over de verschillende jaren van het genoemde tijdvak, en, voor zooveel de promotiën betreft [3]), ook van de verschillende Faculteiten vindt men in het hier volgende tabellarisch overzicht aangeduid.

---

[1]) Voor datzelfde doel — wij hebben verzuimd het vroeger te vermelden — had de heer JOHAN LUCAS VAN FRANKENDALE in 1641 veertigduizend, en Professor PETRUS VAN MASTRICHT in 1706 twintigduizend Caroli-guldens aan de Utrechtsche Hoogeschool vermaakt.

[2]) Volgens eene destijds gedane telling.

[3]) Bij de inschrijving werd in de zeventiende en achttiende eeuw slechts bij uitzondering het vak genoemd, dat de ingeschrevene dacht te beoefenen.

INSCHRIJVINGEN.

Academiejaar.		Academiejaar.	
1736—37.	44	1761—62. . . .	39
1737—38.	38	1762—63.	33
1738—39.	49	1763—64.	35
1739—40.	61	1764—65.	42
1740—41.	35	1765—66.	44
1741—42.	33	1766—67.	35
1742—43.	33	1767—68.	28
1743—44.	39	1768—69.	32
1744—45.	38	1769—70.	26
1745—46.	46	1770—71.	48
1746—47.	25	1771—72.	25
1747—48.	24	1772—73.	40
1748—49.	31	1773—74.	30
1749—50.	31	1774—75.	51
1750—51.	47	1775—76.	31
1751—52.	37	1776—77.	36
1752—53.	31	1777—78.	42
1753—54.	29	1778—79.	28
1754—55.	29	1779—80.	27
1755—56.	29	1780—81.	28
1756—57.	54	1781—82.	25
1757—58.	38	1782—83.	34
1758—59.	36	1783—84.	33
1759—60.	36	1784—85.	21
1760—61.	28	1785—86.	26

PROMOTIËN.

Academiejaar.	Juridische.	Medische.	Philosophische.	Theologische.
1736—37 . . .	30	3	2	2
1737—38 . . .	30	1	0	1
1738—39 . . .	26	3	2	0
1739—40 . . .	32	6	1	0
1740—41 . . .	29	2	0	0
1741—42 . . .	26	0	0	0
1742—43 . . .	22	1	1	0
1743—44 . . .	32	3	4	0
1744—45 . . .	28	4	1	1
1745—46 . . .	31	11	0	0
1746—47 . . .	23	4	1	0
1747—48 . . .	12	2	0	0
1748—49 . . .	19	7	1	0
1749—50 . . .	17	2	1	0
1750—51 . . .	24	4	0	0
1751—52 . . .	14	2	0	0
1752—53 . . .	19	10	0	0
1753—54 . . .	12	2	1	0
1754—55 . . .	18	5	0	0
1755—56 . . .	25	4	2	1
1756—57 . . .	40	6	0	0
1757—58 . . .	29	7	0	0
1758—59 . . .	27	6	0	0
1759—60 . . .	29	8	2	0
1760—61 . . .	19	5	0	2
1761—62 . . .	23	9	0	0
1762—63 . . .	28	8	0	1
1763—64 . . .	25	5	1	0
1764—65 . . .	24	8	0	0

PROMOTIËN.

Academiejaar.	Juridische.	Medische.	Philosophische.	Theologische.
1765—66 . . .	36	7	1	2
1766—67 . . .	29	6	0	1
1667—68 . . .	23	2	0	0
1768—69 . . .	23	5	0	2
1769—70 . . .	17	7	1	0
1770—71 . . .	20	4	0	1
1771—72 . . .	22	2	1	1
1772—73 . . .	23	11	4	0
1773—74 . . .	30	3	1	0
1774—75 . . .	28	6	1	0
1775—76 . . .	15	6	0	0
1776—77 . . .	24	5	2	0
1777—78 . . .	29	6	0	0
1778—79 . . .	26	1	0	0
1779—80 . . .	17	4	0	0
1780—81 . . .	15	7	1	0
1781—82 . . .	10	1	1	0
1782—83 . . .	24	4	1	0
1783—84 . . .	17	3	2	0
1784—85 . . .	10	2	0	0
1785—86 . . .	10	3	0	0 [1]

[1]) De orde, in deze, gelijk ook in vroegere en latere tabellen van dezelfde soort gevolgd, is ontleend aan het grootere of kleinere getal der Promotiën. De Theologische Faculteit houde het ons ten goede, dat wij hier van den aangenomen rang der Faculteiten afgeweken zijn, wat trouwens ook wel meer gebeurd is, wanneer de gang van ons verhaal het zoo medebracht.

Is het getal der Promotiën, die in de bedoelde 50 jaren alhier hebben plaats gehad, in verhouding tot dat der Inschrijvingen, bij vergelijking met hetgeen daaromtrent van de vorige halve eeuw is aangeteekend, vermeerderd, — in werkelijkheid zijn beide getallen vrij wat verminderd. In het oog vallend is de vermindering van het getal der Philosophische en Theologische promotiën. Wat de laatstgenoemde betreft, levert die vermindering, op zich zelve beschouwd, zeker geen bewijs op voor het afgenomen zijn van het getal der studenten in de Theologische Faculteit, omdat deze, evenals vroeger en later, slechts bij uitzondering den doctoralen graad trachtten te verkrijgen. Maar, in verband met hetgeen van bevoegde zijde [1]) is medegedeeld aangaande de trapsgewijze vermindering van het getal der candidaten voor den Heiligen Dienst sedert het midden der achttiende eeuw, moet men er wel degelijk beteekenis aan hechten.

Dat men uit het cijfer der ingeschrevenen niet besluiten kan tot dat der studenten, die hier hunne Academische opleiding zochten, blijkt uit de zekerheid, dat een aantal dier studenten de inschrijving verzuimden. Hyperbolisch, om geen harder woord te gebruiken, werd zulks door de gezamenlijke Professoren in 1768 voorgesteld aan den Prins. In een Verslag namelijk omtrent den staat der Utrechtsche Academie werd aan Zijne Hoogheid medegedeeld, dat hier *geen* inschrijvingen meer geschiedden [2]).

---

[1]) YPEY, *Geschiedenis van de Kristelijke Kerk in de achttiende eeuw*, D. VIII, bl. 764.

[2]) Zoo leest men in de Notulen der Vroedschap van 21 Maart 1768. Allervreemdst is het, dat van het bedoelde Verslag geenerlei melding is gemaakt in de Acta van den Academischen Senaat, ofschoon uit de genoemde Notulen blijkt, dat een afschrift er van door eene Commissie uit dien Senaat aan heeren Burgemeesters is aangeboden.

Ons tabellarisch overzicht geeft te dien aanzien het meest stellige *démenti*. Wij hebben intusschen geen reden om het waarschijnlijk te achten, dat in de derde halve eeuw van het bestaan der Hoogeschool meer jongelieden de inschrijving verzuimden dan in de tweede. Ook wordt in de redevoering, bij het derde Jubilé door Professor RAU gehouden, de vermindering van het getal studenten onbewimpeld erkend. Eene voorname oorzaak daarvan, wat de Theologanten betreft, is ongetwijfeld geweest de reeds genoemde overvloed van Proponenten in het midden der eeuw, en de daaruit volgende moeielijkheid om eene standplaats te krijgen. Maar Professor RAU wijst ook op den weerzin van beschaafde jongelieden om in de Theologie te studeeren met onbeschaafde, gelijk er maar al te veel geweest schijnen te zijn [1]), deels door misbruiken ten aanzien der begunstiging met beurzen van liefdadigheid, deels door het bestaan van zoogenaamde drilmeesters, *professores rurales* door RAU genoemd, die maakten, dat geheel onvoorbereide personen uit lagere standen der maatschappij slechts een korten tijd aan de Academie behoefden te vertoeven, om door een weinig beteekenend examen de bevoegdheid te verkrijgen tot het dingen naar eene predikantsplaats.

Voor de andere Faculteiten, en wel vooral voor de Juridische, is de vermindering van het getal harer studenten deels te zoeken in den toenemenden bloei van buitenlandsche Universiteiten, waardoor minder vreemdelingen van aanzien hunne wetenschappelijke vorming te Utrecht zochten; ten deele in de van lieverlede ontstane en steeds 'wassende verdeeldheid der

---

[1]) Ook YPEY vermeldt dit in zijne reeds aangehaalde *Geschiedenis*, D. VIII, bl. 765 volgg.

politieke partijen in ons vaderland: eene verdeeldheid, die in Utrecht helaas, gelijk ons de Geschiedenis leert, een hoogen trap heeft bereikt.

Eerst in het laatste gedeelte van het hier door ons behandelde tijdvak begon de bedoelde verdeeldheid der burgers van Utrecht een storenden invloed op de Academie uit te oefenen. Vroeger had alles daar zijn geregelden gang, al was ook de politieke hemel van ons Vaderland na 1746 meermalen niets minder dan onbewolkt. Wel waren er somtijds oneenigheden tusschen enkele Professoren, maar die werden spoedig of betrekkelijk spoedig, soms door tusschenkomst van Curatoren, bijgelegd, zonder blijvende nadeelen voor de Hoogeschool als zoodanig. In den regel genoot men er vrede. En in dien vrede, tusschen den arbeid, dien wetenschap en ambtsbetrekking vorderden, juichte men met de blijden en treurde met de bedroefden op Academische wijze, wanneer heuglijke of treurige, 't zij politieke, 't zij andere gebeurtenissen of gedenkdagen daartoe aanleiding gaven. Zoo hield Professor DRAKENBORCH, door den Senaat daartoe uitgenoodigd, in Juli 1747 eene *Oratio panegyrica* in de Domkerk, ter eere van Prins WILLEM IV, die zijn intocht als Stadhouder in Utrecht had gedaan; bij welke gelegenheid ook de studenten op waardige wijze Zijner Doorluchtige Hoogheid hunne hulde hebben gebracht [1]). Zoo werd de eerste verjaardag van 's Prinsen zoon, den Graaf VAN BUREN, op verzoek van de Staten der Provincie, feestelijk herdacht door eene

---

[1]) Onder anderen door eene eerewacht en door het doen afsteken van een allerprachtigst vuurwerk, waarvan men eene afbeelding vindt in een boekje, getiteld: *Beschrijving der vreugdeblijken* enz. Uitgegeven te Utrecht bij Arnoldus Lobedanius, 1747.

plechtige redevoering van Professor WESSELING. Zoo hield dezelfde Hoogleeraar in 1752 een lijkrede ter eere van den overleden Erfstadhouder, en eenige jaren later ter eere van Prinses ANNA, des Stadhouders gemalin. Zoo werd de inhuldiging van den meerderjarig geworden WILLEM V bij zijn verblijf in de Stichtsche Academiestad den 10den en 11den Juli 1766 op luisterrijke wijze gevierd, bij welke gelegenheid door Professor REITZ, daartoe uitgenoodigd, eene zeer gepaste feestrede werd gehouden. Zoo eindelijk werd in 1779, om van de nu en dan gehouden *Orationes funebres* bij het overlijden van ambtgenooten niet te gewagen, het sluiten der Unie van Utrecht door Professor BONDAM op feestelijke wijze herdacht.

Nog enkele zaken, tot het bedoelde tijdvak behoorende, verdienen eene bijzondere vermelding. De benoeming van Professoren, de bepaling van hunne titels, van hunne bezoldiging en wat dies meer zij geschiedde vroeger, gelijk door ons is medegedeeld, *ex plenitudine potestatis* door de Vroedschap. Na de verheffing van Prins WILLEM KAREL HENDRIK FRISO tot Stadhouder, Kapitein en Admiraal-Generaal van al de Nederlandsche gewesten in 1747 was daartoe de voorkennis en autorisatie van den Stadhouder noodig. En dat Zijne Hoogheid het geven van die voorkennis en het vragen van die autorisatie niet maar als eene bloote formaliteit verlangde beschouwd te zien, blijkt wel uit een schrijven van den Secretaris des Stadhouders, in Februari 1748 aan de Vroedschap gericht, eene berispende aanmerking behelzende omtrent hetgeen, buiten voorkennis Zijner Hoogheid, reeds gedaan was ter bekoming van een geschikten opvolger van Professor DRAKENBORCH. De Vroedschap vroeg verschooning en

verzuimde sedert niet meer, wat haar in dezen als plichtmatig was voorgeschreven.

Het was eene vaste gewoonte, gelijk den lezer uit vele voorbeelden gebleken is, aan Professoren der Utrechtsche Hoogeschool, die eenig beroep naar eene andere Universiteit hadden afgeslagen, vermeerdering van jaarwedde te geven. Maar het gebeurde niet zelden, dat zulke Professoren een volgend beroep aannamen, en zulks in weerwil van nieuwe verhooging en nieuwe titels hun aangeboden. Om dit, zoo mogelijk, te voorkomen, wat in het belang der Academie, maar ook der Stadsfinanciën raadzaam ware, nam de Vroedschap den 22sten Februari 1740 een besluit, waarbij bepaald werd, dat Professoren, die, elders beroepen, Utrecht verlieten, de genoten tractementsverhooging aan de Stad moesten teruggeven. Het bericht daarvan, in den Senaat gekomen, bracht algemeene verslagenheid te weeg. Men vond dat besluit onbillijk, wat misschien niet geheel bezijden de waarheid was, maar begreep, althans voorloopig, er in te moeten berusten. Dat berusten duurde twaalf jaren, toen zich eene ongezochte gelegenheid aanbood om intrekking van het bedoelde besluit te verzoeken. Op den 11den April namelijk van het jaar 1752 kreeg de Academische Senaat een officieel bezoek van de Raadsleden Burman en Woertman, afgevaardigd door heeren Burgemeesters en verdere gecommitteerden tot de Academische zaken, om te vragen, wat elk der Professoren tot vermeerdering van den bloei en luister der Hoogeschool noodig mocht achten. Men wenschte namelijk herstelling eener vroegere, kort na de stichting der Academie ontworpene, maar sedert langen tijd in onbruik geraakte regeling, krachtens welke van tijd tot tijd eene vriendschappelijke

bijeenkomst van Curatoren en Professoren plaats had, om de belangen der Academie te bespreken. De Senaat betuigde zijne erkentelijkheid voor het genoemde plan der Regeering en leverde een paar dagen later, als uitslag van zijne overwegingen, een rapport in, waarbij, niet slechts wat wij daaruit ten aanzien van de Stads-Bibliotheek, van het Anatomisch en Klinisch onderwijs reeds vermeld hebben, maar ook als hoofdzaken, verzocht werd: 1°. herstelling van de privilegiën, vroeger door Professoren en Studenten genoten, betreffende den impost van wijnen en bieren en wat dies meer zij; 2°. intrekking van het besluit van 22 Februari 1740 betreffende de verplichting der Utrecht voor goed verlatende Professoren om eene eventueel door hen genotene traktementsverhooging terug te geven; 3°. vrijheid om, na het overlijden of aftreden van den toenmaligen Secretaris der Vroedschap, ter bekoming van een eigen Secretaris een der Senaatsleden te mogen voordragen. Ruim twee jaren daarna, in Mei 1754 namelijk, ontving de Senaat het antwoord van Curatoren, waarbij deze mededeelden, dat het besluit van 22 Februari 1740 ingetrokken was en de behoeften van het Anatomisch onderwijs aan de Staten der Provincie waren aanbevolen. Ook op een ondergeschikt punt, het betalen der onkosten van de door studenten te houden disputatiën, verkreeg men eene gunstige beschikking, maar omtrent de andere deelen van het genoemde Senaatsrapport werd een diep stilzwijgen bewaard.

Of het geschied is uit overtuiging, dat het zenden van nieuwe vertoogen over de bedoelde onderwerpen aan Vroedschap of Curatoren *oleum et operam perdere* zou wezen, of om te voldoen aan eene uitnoodiging van den Stadhouder zelven, hebben wij niet kunnen ontdekken; maar zeker is het, dat de Senaat in het

voorjaar van 1768, gelijk wij reeds vermeld hebben, Zijne Hoogheid op het verzuimen der inschrijving en recensie gewezen heeft, met verzoek, dat daartegen maatregelen mochten worden genomen; dat als hoofdmiddel herstel van vroegere privilegiën gevraagd is, en dat men tevens heeft aangedrongen op het verkrijgen van een eigen Secretaris uit de leden van den Senaat, zoodra te dien aanzien eene vacature te vervullen mocht wezen. Aan laatstbedoelden aandrang heeft de Vroedschap, in wier handen het tot den Stadhouder gerichte stuk was gesteld, in hare Vergadering van 19 September 1768, *urgente Principe* waarschijnlijk, door het geven van de verlangde toezegging voldaan. In het verleenen van voorrechten, vroeger door de studenten genoten, bleef zij zwarigheid stellen, maar achtte het alleszins wenschelijk de cives academici officieel aan hunne verplichting ten aanzien van inschrijving en jaarlijksche recensie te herinneren, terwijl als een soort van dwangmiddel voorgesteld werd de bepaling, dat niemand tot de private collegiën der Professoren zou worden toegelaten, die het bewijs zijner inschrijving of recensie niet kon vertoonen. Uit de Notulen der Vroedschap van 26 September 1768 blijkt, dat de Senaat, bij monde van den Rector magnificus, zijn dank aan de Vroedschap betuigd heeft voor het gegeven verlof [1]) om de verplichting der inschrijving en jaarlijksche recensie op nieuw in te voeren. Daar intusschen in de rectorale aanteekeningen van het destijds in den Senaat verhandelde geenerlei melding van die zaak gemaakt was, en het getal inschrijvingen,

---

[1]) Hoe hier sprake kon wezen van een verlof, terwijl de Statuten der Academie inschrijving en recensie gebiedend voorschreven, is ons een raadsel.

gelijk uit het door ons gegeven tabellarisch overzicht blijken kan, sedert niet was vermeerderd, betwijfelden wij al aanstonds, of de Senaat het toegestane plan wel ten uitvoer had gebracht. En het is ons later gebleken, dat die twijfel volkomen gegrond is geweest. Elf jaren later namelijk, in September 1779, stierf de heer JOHAN HENDRIK VAN DER DOES, die van 1754 af de functiën van Secretaris bij den Academischen Senaat zoowel als bij de Vroedschap vervuld had. Het tijdstip was dus daar, waarop de Senaat, ingevolge de in 1768 verkregen toezegging, op een eigen Secretaris mocht rekenen. Men besloot het Stedelijk Bestuur aan die toezegging te herinneren en te vragen, of het kiezen van een Secretaris aan den Senaat zou worden overgelaten, of dat de Vroedschap de keuze zou doen. Het antwoord, den 11den October daaraanvolgende gegeven, bestond in de benoeming van Professor OOSTERDIJK SCHACHT als Secretaris van den Academischen Senaat tot den 26sten Maart 1781. De Senaat had reeds vóór die benoeming eene huishoudelijke instructie voor zijn Secretaris gemaakt; men beloofde elkander geen moeite te zullen doen om met die betrekking vereerd te worden, en daarmede was eene ergernis, die bijna anderhalve eeuw geduurd had, weggenomen.

Het was intusschen bij deze zelfde gelegenheid, dat de Senaat aan Curatoren vroeg, of en op wat wijze aan het mede 19 September 1768 bepaalde omtrent de wederinvoering der inschrijving en jaarlijksche recensie gevolg zou gegeven worden. De Curatoren raadden, op grond waarschijnlijk der tijdsomstandigheden, met name van de min gunstige stemming der studenten, die misschien ook al onder den invloed van politieke partijschappen stonden, de bedoelde zaak vooreerst te laten

rusten. En de Senaat besloot dienovereenkomstig. Zoo wijs dat besluit en de raad, die er toe geleid heeft, geweest schijnt te zijn, zoo vreemd blijft de vroegere onthouding van een maatregel, die, als zeer gewenscht niet alleen, maar ook als noodzakelijk voorgesteld, in 1768, naar het ons voorkomt, niet onuitvoerlijk was geweest.

De zaden van ontevredenheid en tweedracht, door vroegere teleurstellingen en rampen schier overal verspreid, begonnen, in weerwil van den uitwendigen vrede en grooten voorspoed, dien het handeldrijvende Nederland tusschen 1763 en 1780 genoot, van lieverlede te ontkiemen. De oorlog met Engeland, in 1781 uitgebroken, was voor ons een bron van veel verlies en rouw. De schuld van allen onspoed werd, zooals het gaat bij volken, die ontevreden zijn, door een groot deel onzer Natie aan de Hooge Machten toegeschreven, die het bestuur des lands in handen hadden. De in 1784 gesloten vrede bracht geene gunstige verandering te weeg. Patriotten en Prinsgezinden stonden dreigend tegen elkander over. Revolutie werd meer en meer waarschijnlijk. De Regeering van Utrecht had eene moeielijke taak. Kon zij er aan denken, in zulke omstandigheden, het honderdvijftigjarig bestaan der Academie luisterrijk te vieren? Zij aarzelde niet.

Er waren redenen, waarom de Vroedschap wenschte dat derde Jubilaeum niet op den eigenlijken *dies natalis* der Hoogeschool, maar iets later te vieren. De overdracht van het Rectoraat geschiedde toch op den

gewonen tijd. Professor SEBALDUS RAU [1]) werd Rector magnificus, en deze werd verzocht op een nader te bepalen dag de plechtige feestrede te houden. In de Raadsvergadering van den 8sten Mei 1786 werd daarvoor de een en dertigste van diezelfde maand bestemd en voor de bij zulke gelegenheden gebruikelijke promotie *more maiorum*, door den Academischen Senaat aan vier *Iuris candidati* toegestaan, de 1ste Juni daaraanvolgende. Er werd eene Commissie benoemd om een uitgewerkt plan voor het bedoelde feest te ontwerpen, bestaande uit de heeren Gedeputeerden ter directie van Stads financiën en uit de Raden VAN ROMONDT, DE RIDDER, ABBEMA en VAN DER MUELEN TOT MAARSSENBROEK. Als maatstaf werd genomen het in 1736 gevierde eeuwfeest der Hoogeschool, en het ontwerp, door de Commissie gemaakt en door de Vroedschap goedgekeurd, kwam dan ook met het 50 jaren vroeger gevolgde, immers in de hoofdzaken, overeen. Wij willen de uitvoering kortelijk, voor zooveel dat bij eene wenschelijke nauwkeurigheid mogelijk is, beschrijven.

Op Zondag, den 28sten Mei, was, op verzoek van de Vroedschap, in alle kerken gebeden voor het welgelukken van het voorgenomen Jubilé. Daags vóór het groote feest, alzoo op den 30sten Mei, waren alle studenten, op uitnoodiging van den Rector magnificus, des avonds te zeven uren, in het Groot Auditorium verzameld, toen Rector en Senaat met twee gecommitteerde Raden, de heeren VERSCHOOR en FALCK, die kort te voren in de Senaatskamer bijeengekomen

---

[1]) Met het oog op de aanstaande feestviering was het Rectoraat aan den oudsten der Senaatsleden, Prof. OOSTERDIJK SCHACHT, aangeboden; maar deze had daarvoor om zijn hoogen leeftijd bedankt.

waren, zich mede derwaarts begaven. Al die heeren plaatsten zich in hunne eigene banken, met uitzondering der genoemde Commissie uit de Vroedschap, die den catheder beklommen, waar de heer VERSCHOOR met eene gepaste toespraak in de Nederlandsche taal, den studenten mededeelde, dat de Vroedschap, ter herinnering aan den honderdvijftigsten verjaardag der Hoogeschool, voor de cives academici een zilveren penning had laten slaan, waarmede hij gereed was ieder hunner te vereeren. Alvorens met de Professoren naar de Senaatskamer terug te keeren, verzocht hij de heeren studenten één voor één, naar rang der Faculteiten, wanneer hun naam door den heer FALCK zou opgeroepen worden, in genoemde kamer de penning uit zijne hand te komen ontvangen. Wat alzoo geschiedde.

Indrukwekkend klokkengelui verkondigde den 31sten der Meimaand al vroeg in den morgen, dat een gewichtige dag was aangebroken. Het werd afgewisseld door liefelijker klokkenspel, dat zich van de Doms- en Nicolaïtorens deed hooren, maar herhaalde zich en duurde voort, totdat het uur geslagen had, waarop de Academische plechtigheid in de Domkerk, op verschillende wijzen ter algemeene kennis gebracht, een aanvang zoude nemen. Kwartier na negen uren begaf zich eene commissie uit de ten Stadhuize vergaderde Vroedschap, bestaande uit de heeren VAN ROMONDT en DE RIDDER, met den Secretaris DE RUEVER, door twee Stadsboden gevolgd en door een detachement cavalerie begeleid, naar de Senaatskamer om den Rector magnificus en de overige Professoren af te halen, en keerde met dezen en met het geheele daartoe uitgenoodigde studentencorps niet lang daarna in deftigen optocht naar het Raadhuis terug. Even na tien uren toog de

geheele Vroedschap met hare Secretarissen en togen Rector en Senaat met al de studenten, voorafgegaan en gevolgd door de officieele bedienden, en door eene afdeeling cavaleristen begeleid, naar de kerk, waar de feestrede gehouden zou worden. De orde van den trein was in zooverre gewijzigd, dat de studenten, die bij den eersten optocht zich achter de rij der Professoren hadden aangesloten, nu vooraan gingen; dat toen de Rector magnificus, tusschen de gecommitteerde Raden, daarna de overige Professoren en eindelijk de Vroedschap met hare Secretarissen volgden.

Ter bestemder plaatse aangekomen, schaarden zich de studenten in twee rijen, tusschen welke de andere heeren zich naar en in de kerk begaven, waarop zij zelven volgden. De Rector magnificus beklom het smaakvol bekleede spreekgestoelte. Allen namen de voor hen bestemde zitplaatsen in, gelijk dat reeds vroeger door eene aanzienlijke vrouwenschaar, door de twee voorstemmende leden der Staten, door het Hof Provinciaal, den Procureur-Generaal, de Griffiers en andere officieel door de Stadsregeering uitgenoodigde dignitarissen gedaan was. Op een gegeven teeken begon toen het deels met meesters, deels met liefhebbers wel bezette orchest eene schoone ouverture, die gevolgd werd door eene opzettelijk voor dit feest gemaakte cantate, waarna de Rector magnificus opstond en zijne boeiende feestrede begon. Tusschen de beide afdeelingen van die Rede werd weder een muziekstuk uitgevoerd en, na het *dixi* van den redenaar, eene andere cantate gezongen, wordende de plechtigheid met eene compositie voor orgel en andere instrumenten besloten.

Een keurige maaltijd was op Stadskosten in het Fundatiehuis bereid. De heeren, die de daartoe ont-

vangen uitnoodiging hadden aangenomen, begaven zich, na een kort vertoef in de Consistoriekamer, terwijl het groote publiek het kerkgebouw verliet, in statigen stoet naar rangorde derwaarts, allen gezeten in fraaie koetsen met rijk opgetuigde paarden en deftig gekleede livereibedienden, voorafgegaan door den kamerbewaarder en concierge van de Staten, alsmede door verschillende boden, met ongedekten hoofde, en, als vroeger, door cavaleristen begeleid.

Door eene Commissie uit de Vroedschap aan den ingang van het Fundatiehuis ontvangen, werden de gasten eerst in eene achterkamer, en spoedig daarna in de prachtig ingerichte eetzaal geleid. Met inachtneming van de regels der étiquette werden hier aan eene welvoorziene en smaakvol versierde tafel verscheidene uren in vroolijkheid doorgebracht en de beste wenschen voor den bloei der Utrechtsche Academie uitgesproken.

Tusschen zes en zeven uren werd het hooge gezelschap verrast door eene hulde van zes en dertig gecostumeerde studenten te paard, gevolgd door andere commilitones te voet, allen met ontbloote degens, welke heeren zich in eene rechte lijn voor de feestzaal van het Fundatiehuis schaarden, van welke zaal de ramen reeds bij het naderen van den stoet waren opengeschoven. Twee Vroedschapsraden, die de *honneurs* waarnamen, kwamen naar buiten, om de heeren studenten te begroeten en hen met edelen wijn te doen verkwikken. Een toast, door een der Raden aan het welzijn der Academie gewijd, werd met een drievoudigen vreugdekreet beantwoord, waarna de commandant der cavalcade bedankte voor de genotene eer en daarop het sein voor den aftocht gaf. Straten en huizen waren overal met toeschouwers en bewonderaars gevuld. Na

een buitentoer om de Maliebaan, keerde de deftige studentenstoet naar de Manège, vanwaar hij was uit gegaan, terug en werd aldaar ontbonden.

Een groot aantal studenten met vele door hen genoodigde gasten vereenigde zich op een later uur van den avond aan een hunner waardig souper, waar zij na eenigen tijd vereerd werden met een bezoek van heeren Burgemeesters, van eenige Vroedschapsraden en van de meeste Professoren. Echte studentenvroolijkheid kenmerkte dit feest, en het was eerst in den morgenstond, dat men scheidde, ten einde eenige rust te genieten vóór de tweede Academische plechtigheid, de promotiën *more maiorum* namelijk, die te tien uren zouden aanvangen.

Het waren de heeren JOHAN ELIAS NICOLAAS Baron VAN LIJNDEN TOT HOEVELAKEN, ALLARD PHILIP REINIER CAREL Baron VAN DER BORCH TOT VERWOLDE, ALBERTUS GERARDUS SMITH en EGBERTUS WESTENBERG, die met hunne paranymphen de hun aangewezen promotoren, de Hoogleeraren BONDAM, TIJDEMAN en VOORDA namelijk, ten bekwamen tijde afhaalden en met dezen zich naar de Senaatskamer begaven, waar de overige Professoren en negen *ad hoc* gecommitteerden uit de Vroedschap reeds bijeenwaren. Toen het bepaalde uur geslagen had, gingen Rector en Senaat, voorafgegaan door heeren gecommitteerde Raden, en gevolgd door de promovendi met hunne paranymphen, door twee rijen van studenten, die zich tusschen het Auditorium en de Oostdeur der Domkerk geschaard hadden, die Oostdeur uit en traden de Kerk door de Noorddeur binnen, wordende de trein door de begeleidende studenten, paar aan paar, volgens den rang der Faculteiten

gesloten. De Kerk was reeds overvuld met belangstellenden van beide geslachten. Ook waren er vele heeren van de voorstemmende Leden der Staten, vele Vroed schapsraden en andere dignitarissen, die de hun toekomende zitplaatsen hadden ingenomen. Toen allen gezeten waren, beklom Professor BONDAM het voor die gelegenheid aan de voorzijde van den kansel opgerichte en met tapijten sierlijk bekleede spreekgestoelte, liet de muziek, waardoor de binnenkomenden verwelkomd waren, ophouden en hield toen eene korte redevoering *de finibus Iuris Romani in interpretatione Iuris patrii regundis*, waarna hij de heeren VAN LIJNDEN en VAN DER BORCH uitnoodigde tot hem te komen en hen *more maiorum* promoveerde. Nadat elk dezer heeren *de cathedra* een toepasselijk vertoog had voorgedragen, trad Professor TIJDEMAN op, sprak *de praestantia legum antiquarum, sive de legibus haud temere mutandis* en promoveerde op gelijke wijze den heer SMITH, die mede eene korte rede hield.

Door een muziekaal intermezzo verpoosd, hoorde men vervolgens Professor VOORDA uiteenzetten *veteres Iurisconsultos Romanos, etiam in afflictissimo Reipublicae statu, et contra perditorum hominum, quamvis principum, iniurias voluntate constante ac perpetua institutum viri boni intrepidos tenuisse*, waarna hij den graad van Iuris utriusque Doctor *more maiorum* verleende aan den heer WESTENBERG, wiens rede *de advocato, bono cive* de laatste was.

En hiermede was de plechtigheid afgeloopen en ging de menigte uiteen. Eerst intusschen verliet de Academische stoet het kerkgebouw en deed, voorafgegaan en gesloten door een afdeeling cavaleristen, een toer door de voornaamste wijken der stad. Men hield eenige oogenblikken stil aan de woning van den Rector

magnificus, aan die van de beide regeerende Burgemeesters, van andere aanzienlijke ingezetenen, alsmede van sommige vrienden der nieuwe Doctoren, en scheidde aan het Nieuwe Kasteel van Antwerpen op de Ganzenmarkt, na zich aldaar door eenige ververschingen voor hetgeen nog volgen moest gesterkt te hebben.

Des namiddags te vier uren namelijk vertoonde zich de gecostumeerde cavalcade van den vorigen dag weder, die de vier gepromoveerde heeren, met hunne doctorale tabbaarden omhangen en met de hiertoe behoorende kappen gedekt, in een met zes paarden bespannen open wagen, als in triomf rondvoerde door de stad. Voorop gingen een pauker, twee trompetters en waldhoornisten. Toen volgde de Commandant met de eerste divisie der ruiters; daarna een wagen, met twee paarden bespannen, waarin zes muzikanten gezeten waren; vervolgens de Ordonnans-officieren der heeren Doctoren en de reeds genoemde wagen met die Doctoren zelven; achter dezen twee wagens elk door vier paarden getrokken, met de acht deftig in het zwart gekleede paranymphen, en eindelijk de tweede ruiterdivisie, onder commando van een luitenant. Bij verscheidene hooggeplaatste personen, als bij den President der Staten, de Burgemeesters, den Rector magnificus enz. hield de stoet een korte wijle stil en werd eerst omstreeks negen uren des avonds ontbonden. Niet lang daarna werd het feest besloten met eene luisterrijke promotiepartij, door de vier nieuwe Doctoren aan een honderdtal gasten gegeven.

VIJFDE AFDEELING.

De laatste dertig jaren vóór de verheffing der Utrechtsche Hoogeschool in 1815.

aren het onheilspellende omstandigheden, waaronder het derde vijftigjarig tijdvak van het bestaan der Hoogeschool van Utrecht eindigde, het nieuwe, dat daarop volgde, en waarvan wij ons voorgenomen hebben in deze Schets de eerste dertig jaren te behandelen, werd èn in den beginne, èn ook later meermalen gekenmerkt door gebeurtenissen, die niet slechts den bloei, maar zelfs het voortbestaan der Universiteit zeer ernstig bedreigden.

De viering van het Jubilé was een tusschenspel geweest, alleen aan MINERVA gewijd, waarin de voorafgegane tweespalt der politieke gemoederen vergeten scheen te zijn. Maar zij was het in werkelijkheid niet, en de voortduring daarvan na het genoemde feest deed twee uitstekende Hoogleeraren, Professor HENNERT namelijk en Professor TIJDEMAN, besluiten Utrecht te verlaten. De eerste vertrok in Februari 1787 naar Hannover, de laatste in Mei daaraanvolgende naar Harderwijk, vanwaar hij gekomen was en waar men hem met ingenomenheid in zijne vorige betrekking herstelde.

Prof. VOORDA, in 1786 tot Raad in de Vroedschap gekozen, legde het Hoogleeraarsambt neder. In diens plaats werd in Januari 1787, op eene jaarwedde van veertienhonderd gulden, benoemd PETRUS ROSCAM, sedert 1774 Professor te Harderwijk [1]), en wel met den titel van *Professor Iuris civilis Romani et hodierni*, welk ambt hij den 8sten Mei van datzelfde jaar aanvaardde met eene Oratie *de praecipuis, quae verum Iurisconsultum commendant dotibus.*

Den 31sten van diezelfde maand hield Mr. FREDERICUS SAXE, een zoon van den toenmaligen Rector magnificus, eene Inwijdingsrede als *Historiae Iuris civilis Professor extraordinarius*, waartoe hij, op verzoek zijns vaders, na eerst Lector in hetzelfde vak geweest te zijn, kort te voren, zonder jaarwedde was aangesteld. Bedoelde rede handelde *de utilitate et iucunditate historiae Iuris civilis.*

Beide die nieuwe Hoogleeraren waren der toen bovendrijvende patriottische partij toegedaan. Maar die partij zonk na weinige maanden, en wel onder de bedreiging van twintigduizend geoefende Pruisen, door hunnen Koning naar Noord-Nederland gezonden, om voldoening te eischen voor eene beleediging Zijner zuster aangedaan. Die zuster toch, Mevrouw de Prinses van Oranje, gemalin van den Erfstadhouder, was door lieden, die tot de bewegingspartij behoorden, belet geworden eene door Hare Hoogheid ondernomen reize van Nijmegen naar 's Hage te vervolgen. De onrustige drijvers, die te vergeefs op Fransche hulp gerekend hadden, hielden

---

[1]) Waar hij, op uitdrukkelijke aanbeveling van den Prins Erfstadhouder, benoemd was als opvolger van den naar Utrecht verplaatsten Professor BONDAM. Zie BOUMAN, *Geschiedenis der Geldersche Hoogeschool*, D. II, bl. 347 volgg.

zich stil of zochten elders een voor hen veilig toevluchtsoord. De Prins Erfstadhouder werd in zijne waardigheid hersteld. Zijne Hoogheid kwam den 18den September in Utrecht, waar hem door den Academischen Senaat aanstonds eene door de meerderheid zeker welgemeende hulde werd gebracht. De Burgemeesters LOTEN en VAN BRONKHORST kregen de door partijzucht verloren zetels terug. Ook zij ontvingen den gelukwensch van den Senaat, bij welke gelegenheid de hoop werd uitgedrukt, dat de Hoogleeraren HENNERT en TIJDEMAN zouden worden uitgenoodigd om naar Utrecht terug te keeren. Die uitnoodiging geschiedde wat later, en wel met gunstig gevolg.

Reeds den 28sten Juni intusschen waren JOHAN VALCKENAAR [1]), gewezen Professor in de Rechten te Franeker, en PETRUS NIEUWLAND [2]), een zeer jong, maar bijzonder geroemd mathematicus, lid eener Commissie tot verbetering der zeekaarten en Astronomische berekeningen te Amsterdam, beiden op een traktement van twaalfhonderd gulden, door de vorige Regeering benoemd tot opvolgers van de heeren TIJDEMAN en HENNERT. Beiden hadden de benoeming aangenomen en waren, volgens gemaakte overeenkomst, tegen het einde der groote

---

1) Deze later diplomaat geworden geleerde, een zoon van den beroemden Leidschen Hoogleeraar LODEWIJK CASPAR VALCKENAER, was in 1759 te Franeker geboren, had te Leiden onder BAVIUS VOORDA gestudeerd en aldaar in 1781 den graad van *Iuris utriusque Doctor* verkregen.

2) In 1764 te Diemermeer bij Amsterdam geboren, deels in deze hoofdstad, deels te Leiden opgevoed, in de Wiskunde en daarmede verwante wetenschappen leerling van HENR. AENEAE en JO. HENR. VAN SWINDEN, in de Classieke letteren van WIJTTENBACH en RUHNHENIUS. Jammer inderdaad, dat de onzalige Politiek, waarmede de man zich nooit bemoeide, hem belet heeft der Utrechtsche Hoogeschool tot luister te strekken, gelijk hij het later die van Leiden gedaan heeft.

vacantie naar Utrecht verhuisd. Maar door de nieuwe Regeering waren beide benoemingen nietig verklaard[1]). Zoo werden den 1sten October bij hetzelfde Besluit de heeren PETRUS ROSCAM, FREDERIK SAXE, IJSBRAND VAN HAMELSVELD en JOHANNES HENDRICUS VOORDA[2]), om politieke redenen, uit hun ambt ontslagen. VAN HAMELSVELD, een vurige patriot, had Utrecht reeds verlaten.

De Juridische Faculteit, die, ten gevolge van het zoo even genoemde besluit, nu slechts door twee Hoogleeraren, Prof. TIJDEMAN en Prof. BONDAM namelijk, vertegenwoordigd werd, kreeg het volgende jaar eene gewenschte aanwinst door de benoeming van den Groninger Hoogleeraar Mr. HENRICUS JOANNES ARNTZENIUS[3]) tot *Professor Iuris civilis Romani et Historiae Iuris*, op een jaarlijksch traktement van zestienhonderd gulden. Hij aanvaardde dat ambt den 22sten September 1788 met eene Oratie *de optima Iuris Romani antecessoris forma in* GERARDO NOODTIO, *Neomago, spectata.* In April 1789 kreeg hij ook den titel van *Iuris hodierni et praxeos Professor*, terwijl BONDAM tot *Antiquitatum Iuris Belgici et rei diplomaticae Professor* benoemd werd. Maar de Faculteit zag zich in het voorjaar van 1790

---

¹) Een verzoek van VALCKENAER om teruggave van gemaakte verhuiskosten ad *f* 380 werd gewezen van de hand.

²) Hoe deze in het bedoelde Besluit kon worden opgenomen, terwijl hij reeds in 1786, tot Vroedschapsraad gekozen, zijn Professoraat had nedergelegd, is ons niet duidelijk. Misschien werd dat nederleggen onder een onwettig verklaard Bestuur als niet geldig beschouwd, zoodat VOORDA rechtens nog altijd Hoogleeraar was.

³) In 1734 te Nijmegen geboren, waar zijn vader, JOH. ARNTZENIUS, destijds *Professor Eloquentiae et Historiarum* en Rector van het Gymnasium was, later, doch wegens eene slechte gezondheid slechts voor korten tijd, Hoogleeraar te Franeker.

ten tweeden male, doch nu voor altijd beroofd van den even geleerden als rechtschapen MEINARDUS TIJDEMAN, die zich verplicht gerekend had eene benoeming tot Griffier der Staten van Overijssel aan te nemen. Zijne plaats werd niet vervuld. Aan ARNTZENIUS werd het *Ius gentium* opgedragen. Niet lang echter mocht de Hoogeschool dien welsprekenden, ook in de Letteren zeer ervaren Rechtsgeleerde bezitten. Hij stierf den 7den April van het jaar 1797.

Anderhalf jaar vroeger, den 19den October 1795, was FREDERIK SAXE, ten gevolge der revolutie op zijn verzoek [1]), als *Professor Historiae Iuris extraordinarius* hersteld, maar in 1796 vertrok hij naar Friesland, waar hij tot Raadsheer in het Provinciaal Gerechtshof was aangesteld.

Elf maanden na den dood van ARNTZENIUS bleef de reeds zeventigjarige Professor BONDAM alleen. Den 7den Maart van het jaar 1798 kreeg hij tot ambtgenoot in Facultate den van de Geldersche Hoogeschool tot algemeen genoegen [2]) beroepen Professor KORNELIS WILLEM DE RHOER, destijds ook lid van de Nationale Vergadering, die op genoemden dag het ambt van *Professor Iuris civilis Romani*, *Gentium*, *hodierni et Naturae*, op eene jaarwedde van tweeduizend gulden,

---

[1]) „Gehoord het advijs van het Committé tot 't publiek Onderwijs"— zoo luidt het extract uit de Resolutiën van den Raad der gemeente van de Stad Utrecht — Op den Requeste enz." Op welken grond HERINGA heeft kunnen schrijven, dat FREDERIK SAXE was uitgenoodigd om den vroeger door hem bekleeden post te hervatten, maar zulks geweigerd had, begrijpen wij niet.

[2]) Op de nominatie van gecommitteerden tot het publiek onderwijs, door den Raad der gemeente Utrecht goedgekeurd, stonden met Professor DE RHOER, Mr. JOHAN LUZAC, weleer Hoogleeraar aan de Hollandsche Universiteit te Leiden, en Mr. JOHANNES CANNEGIETER, Hoogleeraar in de Rechten te Groningen.

aanvaardde met eene Oratie *pro recta civium institutione, unico libertatis praesidio.*

Twee jaren daarna overleed Professor BONDAM. Tot zijn opvolger werd, op een traktement van zestienhonderd gulden, benoemd de Harderwijksche Professor SEERP GRATAMA, maar deze bedankte. Met beter gevolg wendde men zich toen tot Mr. HERMANNUS ARNTZENIUS, destijds Conrector te Gouda, een zoon van HENRICUS JOANNES ARNTZENIUS, tien jaren te voren, gelijk wij vermeld hebben, door den dood aan Utrechts Hoogeschool ontnomen [1]). Die zoon aanvaardde de *professio Iuris civilis, nec non hodierni et Iuris publici Batavi*, den 8sten October 1800, met eene Inwijdingsrede *de quibusdam caussis praestantiae Iurisprudentiae Romanae.* Hij en zijn ambtgenoot DE RHOER bleven tot 1815 toe de Rechtsgeleerde Faculteit alhier vertegenwoordigen.

De Theologische Faculteit kreeg, eenige maanden na het ontslag van IJSBRAND VAN HAMELSVELD, eene belangrijke aanwinst in den Haagschen Predikant, HERMANNUS ROIJAARDS, die den 12den Juni 1788 het Hoogleersaarsambt alhier aanvaardde met eene Oratie *pro ordinis ratione, qua Deus in patefacienda religione usus sit.*

Eene maand daarna werd PHILIPPUS JOANNES BACHIENE [2]), Evangeliedienaar te Utrecht, benoemd tot *Theologiae*,

---

[1]) De keuze was geschied uit een drietal, door gecommitteerden tot de Academische zaken enz. opgemaakt, bestaande uit de heeren Mrs H. ARNTZENIUS, die ook op de vorige nominatie gestaan had, J. M. KEMPER, Hoogleeraar te Harderwijk, en A. R. FALCK, Advocaat te Amsterdam.

[2]) Den 4den November 1750 te Amersfoort geboren. Een aantal leden der familie BACHIENE hebben der Hervormde kerk in Nederland als leeraars gediend.

imprimis catecheticae et practicae, *Professor* alhier, welke betrekking hij den 9den October daaraanvolgende aanvaardde met eene Redevoering *de Jesu Christo*, *praeceptorum in formandis Euangelii praeconibus exemplo.* Beide nieuwe Hoogleeraren waren vóór hunne Inwijding *honoris causa* tot *Theologiae Doctores* bevorderd.

In Januari 1794 was Professor Vos, wegens den door hem bereikten zeventigjarigen leeftijd, eervol ontslagen. In diens plaats werd benoemd JODOCUS HERINGA Eliza's zoon [1]), Predikant te Vlissingen, die den 5den Juni daaraanvolgende als Hoogleeraar werd ingewijd, bij welke gelegenheid hij eene rede uitsprak *de Theologiae in Scholis institutione ad praesentem Reipublicae Christianae conditionem prudenter accommodanda.* Ruim drie jaren daarna, den 19den October 1797 namelijk, had de Faculteit het ongeluk Professor BACHIENE door den dood te verliezen, en zulks op den anders nog krachtigen leeftijd van zeven en veertig jaren. Zijne plaats werd niet aangevuld.

Tot 1804 onderging de Theologische Faculteit geene verandering meer. Toen echter werd Professor BONNET, reeds tachtig jaren oud geworden, emeritus verklaard en vervangen door den Haarlemschen Predikant GABRIEL VAN OORDT [2]), die, na eerst *honoris causa* tot *Theologiae Doctor* bevorderd te zijn, den 11den October eene Inwijdingsrede hield *de juvenum animis ad Christianum ministerium formandis, Doctoris Christianae religionis Academici officio praecipuo, tum gravissimo ac praestantissimo.*

Den 1sten Mei 1810 werd Professor RAU, op vijf en

---

[1]) Den 14den October 1765 in Friesland, en wel te Gorredijk geboren, waar zijn vader destijds Heelkundige was.

[2]) Den 24sten September 1757 te Rotterdam uit een aldaar zeer geëerd geslacht geboren.

tachtigjarigen leeftijd, emeritus verklaard. Tot zijn opvolger werd door Koning LODEWIJK benoemd de Harderwijker Hoogleeraar JOANNES HENRICUS PAREAU [1]), die het ambt van *Theologiae typicae et exegeticae, nec non literarum Orientalium et Antiquitatum Sacrarum Professor* den 27sten September deszelfden jaars aanvaardde met eene Oratie *de constantia ac non mutabili Orientalium ingenio, sacrarum literarum cultoribus suos in usus diligenter observando.*

De Medische Faculteit, die, bij het derde Jubilé der Hoogeschool, door de Hoogleeraren OOSTERDIJK SCHACHT, LUCHTMANS en NAHUIJS werd uitgemaakt, onderging tot het jaar 1790 geenerlei wijziging. Wel was door de Vroedschap den 27sten Augustus 1787 het advies gevraagd van gecommitteerden tot de Academische zaken over het beroepen van een Professor in de Medicijnen „ter hulpe van den ouden heer OOSTERDIJK „SCHACHT," maar, door de spoedig daarop gevolgde omkeering van zaken, is dat advies destijds niet gegeven geworden. In het genoemde jaar 1790 echter kreeg de bedoelde Nestor der Faculteit, die zijn 86[ste] levensjaar was ingetreden, het welverdiende emeritaat [2]), en werd vervangen door een sieraad der Geldersche Hoogeschool, den Hoogleeraar MATTHIAS VAN GEUNS, die het ambt van *Professor Medicinae, Institutionum medicarum et praxeos,* op eene jaarwedde van tweeduizend gulden, den 6[den] Juni van het jaar 1791 alhier aanvaardde met eene hoogstbelangrijke Oratie *de providentia politica, uno maximo adversae civium valetudinis praesidio.*

---

[1]) Den 13[den] Mei 1761 te Amsterdam geboren, maar van Fransche herkomst.

[2]) Zijn borstbeeld, op last der studenten vervaardigd, is geplaatst in de Stads-Bibliotheek.

Een paar maanden later werd Professor NAHUIJS, op eigen verzoek, wegens langdurige ongesteldheid van het onderwijs in Botanie en Physiologie ontslagen. Hij had den wensch te kennen gegeven, dat, op zijne kosten, voor die vakken aangesteld zoude worden de heer STEVEN JAN VAN GEUNS, Matthias zoon [1]), *Artium liberalium Magister, Philosophiae et Medicinae Doctor*, te Amsterdam. Aan dien wensch werd gereedelijk voldaan, en genoemde Dr. STEVEN JAN VAN GEUNS aanvaardde de betrekking van *Professor Medicinae, Botanices et Physiologiae* den 26sten September van datzelfde jaar met eene toegejuichte Inwijdingsrede *de instaurando inter Batavos studio botanico.* In het voorjaar van 1794 werd hem, wegens het overlijden van Professor NAHUIJS, ook het onderwijs der Chemie opgedragen. Met roem vervulde hij zijne taak, maar werd reeds den 16den Mei 1795, nog geen acht en twintig jaren oud, door den dood aan de Utrechtsche Academie ontnomen. Zijn vader toonde zich aanstonds bereid bij de reeds door hem gegeven lessen ook het onderwijs in Botanie op zich te nemen.

In datzelfde jaar intusschen werd de Faculteit op uitnemende wijze verrijkt door de aanstelling van Dr. JAN BLEULAND [2]), Hoogleeraar te Harderwijk, tot *Medicinae, Anatomes et Physiologiae, tam humanae quam comparatae, itemque Artis Obstetriciae Professor*, alsmede van den Haarlemschen Geneesheer Dr. NICOLAAS COR-

---

[1]) Deze STEVEN JAN VAN GEUNS, naamgenoot van zijn grootvader, was den 18den November 1765 te Groningen geboren, maar te Harderwijk in 1790 gepromoveerd door zijn vader, die toen aldaar nog Professor was. Hij was iemand, van wien men veel verwachten kon, en die deze verwachting ook niet heeft teleurgesteld.

[2]) Te Gouda den 20sten Juli 1756 geboren.

NELIS DE FREMERIJ [1]), die den titel kreeg van *Medicinae, Chemiae, Artis Pharmaceuticae et Historiae Naturalis Professor*, en lid werd, niet alleen van de Medische, maar ook van de Philosophische Faculteit. Aan BLEULAND werd eene jaarwedde van veertienhonderd, aan de FREMERIJ van twaalfhonderd gulden toegelegd. Eerstgenoemde aanvaardde die nieuwe betrekking den 30sten November 1795 met eene Oratie *de fabrica et functionibus corporis humani ex animantium brutorum dissectione prudenter illustrandis;* laatstgemelde den 18den December daaraanvolgende met eene Rede *de arctissimo, quo Chemia cum physicis scientiis coniungitur vinculo.* Professor LUCHTMANS, die reeds sedert eenige jaren, om redenen van gezondheid, van een groot deel van zijn onderwijs ontheven was, overleed den 2den Februari van het jaar 1800. De door hem onderwezen vakken werden verdeeld onder de Hoogleeraren BLEULAND en DE FREMERIJ. Eerstgenoemde kreeg den nieuwen titel van *Professor Osteologiae et Chirurgiae*, met eene traktementsvermeerdering van vierhonderd gulden, DE FREMERIJ dien van *Professor Medicinae forensis* met eene jaarlijksche verhooging van tweehonderd gulden. Sedert bleef de Faculteit als zoodanig tot 1815 onveranderd.

Den 12den November 1804 intusschen had het Gemeentebestuur, om aan hen, die zich aan de Heel- en Vroedkunde wijdden, eene ruimere gelegenheid tot oefening te verschaffen, Dr. PHILIPPUS FRANCISCUS HEIJLIGERS, die, te Breda in 1775 geboren, in Utrecht de Geneeskunst uitoefende, tot Lector in die vakken benoemd, zonder hem een honorarium toe te leggen,

---

1) Deze Dr. DE FREMERIJ had den 10den Januari 1770 het eerste levenslicht gezien te Overschie, een dorp in Zuid-Holland.

en met bepaling, dat hij zijne lessen in het Hollandsch moest geven. Dit heeft hij gedaan, maar in 1813 voor genoemde betrekking bedankt.

De eerste aanwinst der Philosophische Faculteit na het laatste Jubilé der Hoogeschool was het optreden van WILLIAM LAURENCE BROWN, Engelsch Predikant alhier, als *Historiae ecclesiasticae et Philosophiae moralis Professor*, waardoor de reeds tachtigjarige BURMAN van een deel zijner werkzaamheden ontheven werd. Genoemde heer BROWN aanvaardde die Academische betrekking den 14den Februari 1788 met eene Oratie *de Religionis et Philosophiae societate et concordia maxime salutari.* Twee jaren later werd hem ook het *Ius naturae* opgedragen. Maar op het einde van 1794 vertrok hij naar Schotland, de bakermat zijner vaderen [1]), en kwam niet terug [2]).

Den 22sten December van het jaar 1803 overleed Professor SEGAAR, weinige maanden te voren, op grond van zijnen negen en zeventigjarigen leeftijd, emeritus verklaard. Zijne plaats werd ingenomen, door Mr. PHILIPPUS WILLEM VAN HEUSDE [3]), die, op eene jaarwedde van

---

[1]) Hijzelf was te Utrecht den 7den Januari 1755 geboren.

[2]) De man had te Utrecht verdriet gehad. Zijne lessen werden weinig bezocht, omdat hij *iure suo* collegegeld vorderde. Die lessen zijn intusschen op hoogen prijs gesteld door den beroemden Leidschen Hoogleeraar CLARISSE, die ze als student twee jaren lang gehouden heeft. Zie dezes *Encyclopaediae Theol. epitome*, p. 349, waar hij eene met 1200 pond sterling bekroonde verhandeling van dienzelfden BROWN aanhaalt, getiteld: *An Essay on the Existence of a supreme Creator, possessed of infinite power, wisdom and goodness*, uitgegeven te Aberdeen, waar de schrijver toen Professor in de Philosophie was. Zie ook BOUMAN, *Memoria Joannis Clarisse, Theologi*, p. 26 seq

[3]) Den 17den Juni 1778 te Rotterdam geboren, waar zijn vader, Mr. CORNELIS VAN HEUSDE, zich aan den handel wijdde en Lid der

twaalfhonderd gulden, tot *Historiarum*, *Antiquitatum*, *Eloquentiae et linguae Graecae Professor* benoemd, den 26sten Januari 1804 eene Inwijdingsrede hield *de antiqua eloquentia cum recentiore comparata.*

Eenige maanden later, den 14den Juni namelijk van datzelfde jaar, deed de Utrechtsche Predikant DITHMAR HUISMAN [1]) zijne intrede als *Philosophiae moralis et historiae ecclesiasticae Professor* met eene Oratie *de diversis, quae vera eruditio conciliat, tam in hominum vita privata quam publica, commodis.*

Den 10den September daaraanvolgende werd de Rector der Latijnsche Scholen S. NIJHOFF, als blijk van erkenning zijner verdiensten, tot *Lector linguae Graecae* bij de Stichtsche Academie benoemd. Tegen het einde van 1804 werd de zeventigjarige Professor HENNERT eervol uit zijn post ontslagen. In zijne plaats werd als *Philosophiae*, *Matheseos et Astronomiae Professor* aangesteld de Leidsche Hoogleeraar JAN FREDERIK VAN BEECK CALKOEN [2]), voorloopig op een jaarwedde van elfhonderd gulden, maar met de toezegging, dat die wedde, na het overlijden van den emeritus-Hoogleeraar HENNERT, met zevenhonderd gulden vermeerderd zoude worden. De nieuw benoemde aanvaardde die betrekking den 20sten Juni 1805 met eene Oratie *de praestantia et utilitate*

Stedelijke Regeering was. Hijzelf was in de Oude Letterkunde een der beste leerlingen van den grooten WIJTTENBACH, eerst te Amsterdam, later te Leiden.

[1]) Deze HUISMAN was den 19den November 1764 te Harderwijk geboren en had deels in zijne geboortestad, deels te Leiden gestudeerd.

[2]) Deze uitstekende geleerde was den 5den Mei 1722 te Groningen geboren, waar zijn vader destijds Predikant bij de Hervormde gemeente was. Zijne eerste opleiding had hij dóór de verplaatsing diens vaders te Amsterdam gehad, zijne Academische vorming echter te Utrecht verkregen.

disciplinae mathematicae ad omnem ingenuam institutionem.

Nog geen zes jaren intusschen mocht de Hoogeschool zich in het bezit van dien voortreffelijken man verheugen. Den 25sten Maart 1811 werd zijn aardsche levensdraad reeds afgesneden.

Er verliep eenige tijd, voordat de door hem opengelaten plaats vervuld werd. Nederland was ingelijfd in Frankrijk, de Utrechtsche Academie tot eene *École secondaire* verlaagd. Eerst den 11den December van het jaar 1812 werd de heer GERRIT MOLL [1]), op het gezag van den Grootmeester der Keizerlijke Universiteit, ter vervanging van den overleden Professor VAN BEECK CALKOEN, als *Matheseos et Astronomiae Professor* ingewijd, zonder daarbij, naar het schijnt, eene Oratie te houden.

Wij gaan over tot de vermelding van hetgeen in de laatste dertig jaren van het bestaan der Utrechtsche Hoogeschool vóór hare verheffing in 1815 door de Stadsregeering gedaan is voor de verschillende Inrichtingen, die hier als hulpmiddelen voor studie óf reeds bestonden, óf nieuwelings waren tot stand gebracht.

Voor de Bibliotheek, eene behoefte voor alle Faculteiten, zijn, volgens de in het Stedelijk Archief bewaarde Thesauriers-rekeningen, van 1786 tot 1808, alzoo in twee en twintig jaren tijds, slechts *f* 2450 besteed; van 1808 tot 1815 niets hoegenaamd. Moet het laatste, die schijnbare verwaarloozing namelijk eener Inrichting

---

[1]) Den 18den Januari 1785 te Amsterdam geboren en aldaar ook grootendeels opgevoed. In de Mathematische wetenschappen had de beroemde VAN SWINDEN het meest tot zijne vorming toegebracht.

van algemeen belang, terwijl voor de bijzondere behoeften der Medische en Philosophische Faculteiten, althans in de meeste opzichten, behoorlijk gezorgd werd, onverklaarbaar heeten, ook de betrekkelijk geringe som, die in de genoemde 22 jaren voor den aankoop van boeken is uitgegeven, gemiddeld niet veel meer dan honderd gulden ieder jaar, moet elken lezer treffen, die zich herinnert, dat vroeger jaarlijks vijfmaal zooveel tot aanvulling der Bibliotheek bestemd is geweest. Er valt intusschen niet aan te twijfelen, of alleen de min gunstige staat der Stadsfinanciën moet als oorzaak van deze karigheid beschouwd worden.

Professor NAHUIJS — wij hebben het medegedeeld — is nog gedurende zestien jaren in dit Tijdvak met het onderwijs in de Chemie zoowel als in de Botanie belast geweest. Vandaar zeker, dat de voor beide vakken gedane uitgaven tot aan zijn overlijden in de Thesauriers-rekeningen samengeteld zijn geworden. Van 1786 tot en met 1794 hebben die uitgaven ruim *f* 1380 bedragen.

Van 1795 tot 1803 zijn voor den Academietuin alleen *f* 300 betaald; van 1803 tot en met 1812 schijnt daarvoor niets uitgegeven te zijn; in 1813 en 1814 te zamen *f* 580.

Voor benoodigdheden bij het Chemisch en Pharmaceutisch onderwijs zijn van 1795 tot 1815 omstreeks *f* 2600 betaald.

Het Theatrum Physicum heeft van 1786 tot 1815 nagenoeg *f* 1700 gekost; de Anatomie tusschen 1795 en 1815 *f* 1550. Verder zijn voor *Naturalia*, gelijk

zij genoemd werden, vermoedelijk delfstoffelijke voorwerpen, die misschien de eerste geweest zijn van een te stichten Museum van Natuurlijke Historie [1]), ruim *f* 500 uitgegeven; voor een quadrant en een uurwerk tot Astronomisch gebruik *f* 450; eindelijk voor Obstetrische instrumenten eene ronde som van *f* 100.

Vreemd is het zeker, dat van 1803 tot 1812 voor den Hortus Academicus niets is uitgegeven, terwijl toch de wakkere MATTHIAS VAN GEUNS daarover de directie had. Was er geen belangstelling in botanische oefeningen bij de studenten? Ontmoedigde hun gering getal? Wij wagen het niet eenige gissing te dien aanzien uit te spreken. Zeker is het, dat het VAN GEUNS niet aan ijver ontbrak. Voor eigen gebruik — het is ons uit eene mededeeling van BLEULAND gebleken — bezat hij een Herbarium van drieduizend gedroogde planten, alsmede een zeer groot aantal zaden en vruchten, die hij met veel moeite en kosten verzameld had. Geen twijfel, of dit waren belangrijke hulpmiddelen bij zijn Botanisch onderwijs. Maar toch, de weinige uitgaven voor de schoone Academische Inrichting, aan zijne

---

[1]) Wij zeggen „misschien," want het kan ook wel zijn, dat zij voor het Pharmaceutisch onderwijs bestemd waren; en dit wordt zelfs waarschijnlijk, als men bedenkt, dat eerst in de Rectorale Oratie, door Prof. BLEULAND in 1817 gehouden, de hoop werd uitgesproken op het stichten van een Museum Mineralogicum et Geologicum. Volgens de beschrijving van den staat der Academie, in 1811 door den Academischen Senaat aan Fransche afgevaardigden ter inspectie gegeven, was hier toen ook een Museum van Natuurlijke Historie, elders trouwens al in 1805 vermeld, waardoor meer dan waarschijnlijk alleen bedoeld werd een Museum Zoologicum, hetwelk als zoodanig ook door BLEULAND genoemd wordt. Zie de *Ann. Academiae Rheno-Traiect.* A. 1816—1817, p. 38. Tot bewaring van die *Naturalia* werd een gebouw naast het Theatrum Chemicum gekozen.

zorgen toevertrouwd, blijven inderdaad verwondering wekken.

Niet alzoo, immers veel minder, de waarheid, dat van 1786 tot 1795 geen uitgaven voor de Anatomie zijn gedaan, daar de wankelende gezondheid van den anders zoo ijverigen Prof. LUCHTMANS daarvan eene bijna voldoende verklaring geeft.

In het oog vallend intusschen is de zorg van Prof. ROSSIJN voor het Physisch Kabinet, en niet minder die van Prof. DE FREMERIJ voor het Laboratorium Chemicum et Pharmaceuticum. Beide Inrichtingen zijn zeker in een zoo gunstigen staat gehouden als in den toemaligen stand der wetenschap redelijkerwijze verwacht kon worden.

Maar het voornaamste glanspunt in de Geschiedenis van het laatste dertigjarig tijdvak der Hoogeschool met betrekking tot de hulpmiddelen voor studie is ongetwijfeld de herstelling geweest van het zoolang gemiste Klinisch onderwijs. Het was de aanstelling van MATTHIAS VAN GEUNS, niet slechts als Professor in de Geneeskundige Faculteit, maar ook als Archiater der Provincie, die de zoo gewenschte herstelling van hetgeen jaren lang, tot niet geringe schade der Medische studenten, ontbroken had, heeft tot stand gebracht. Geen twijfel, of de sterke aandrang van den benoemden Archiater heeft daartoe het meeste bijgedragen. Maar eere hebben toch de Staten van Utrecht, wier machtwoord eene voor het beoogde doel geschikte Regeling heeft in het leven geroepen, waardoor het Gasthuis van St. Catharina of het Hospitaal, gelijk het ook wel genoemd werd, waarover de Staten de beschikking hadden, aan het zoo noodige Klinisch onderwijs dienstbaar werd gemaakt. De Archiater kon, gelijk men zulks aan de Hollandsche Academie gewoon was

te doen [1]), uit de zieken, die in bedoeld Hospitaal verpleegd werden, de zoodanige uitkiezen, die hij het meest geschikt voor het door hem te geven onderwijs achtte. Ook had hij het recht, voor zooverre de beschikbare bedden zulks toelieten, zieken van elders op te nemen en ten koste van het Gasthuis te laten verplegen.

Aan dat Gasthuis waren twee Doctoren en een Chirurgijn verbonden. Wie van de eerstgenoemden tusschen 1 November en 1 Mei, den gewonen tijd, naar vermeld wordt, der Klinische lessen, met den dienst belast was, kreeg den titel van *Medicus Nosocomii Academicus*. Hij was ondergeschikt aan den Archiater en *facto* diens assistent, wiens taak het was *historiae morborum* te maken en al zoodanige inlichtingen te geven als den Klinischen Professor noodig mochten wezen. Hij was verplicht bij de praktische lessen tegenwoordig te zijn. Ook de Chirurgus van het Huis moest, daartoe geroepen, altijd gereed worden bevonden den Archiater zijne hulp te verleenen. Een opzettelijk daartoe ingericht zoogenaamd „Auditorium „Clinicum" werd den Archiater voor het houden zijner lessen en examina, voor het bewaren van boeken en instrumenten tot dit „Academisch Instituut" behoorende, ten gebruike gegeven, terwijl het ook der Medicus Academicus vrijstond zijne aanteekeningen in dat Auditorium te bewaren [2]).

---

[1]) Namelijk sedert de herstelling van het Klinisch onderwijs aldaar in 1787.

[2]) Al deze bepalingen zijn bevat in de Resolutie der Staten van Utrecht dd. 9 Februari 1791 en in de Ampliatie daarvan, den 11den Mei 1792 door Gedeputeerde Staten gemaakt. Zie Mr. C. W. MOORREES en Dr. P. J. VERMEULEN, *Mr. Johan van de Water's Groot Placaatboek 's lands van Utrecht aangevuld en vervolgd tot* 1810, Eerste Deel, bl. 872 en volgg.

Van 1786 tot 1815 zijn 1461 personen in het Album civium Academicorum ingeschreven, en hebben 562 promotiën plaats gehad, te weten: 465 Juridische, 80 Medische, 10 Philosophische en 7 Theologische. De verdeeling over de verschillende jaren en, voor zooveel de promotiën betreft, ook over de verschillende Faculteiten, vindt men in het hier volgende tabellarisch overzicht.

INSCHRIJVINGEN.

Academiejaar.		Academiejaar.	
1786—87.	21	1801—02.	48
1787—88.	21	1802—03.	62
1888—89.	15	1803—04.	57
1789—90.	26	1804—05.	46
1790—91.	15	1805—06.	42
1791—92.	33	1806—07.	75
1792—93.	23	1807—08.	58
1793—94.	27	1808—09.	50
1794—95.	21	1809—10.	58
1795—96.	145	1810—11.	62
1796—97.	80	1811—12.	44
1797—98.	78	1812—13.	52
1798—99.	73	1813—14.	31
1799—1800	73	1814—15.	47
1800—01.	47	1815.	31

PROMOTIËN.

Academiejaar.	Juridische.	Medische.	Philosophische.	Theologische.
1786—87 . . .	19	2	0	0
1787—88 . . .	18	2	1	0
1788—89 . . .	10	1	0	3
1789—90 . . .	13	5	1	0
1790—91 . . .	9	1	0	0
1791—92 . . .	18	1	0	0
1792—93 . . .	15	3	0	0
1793—94 . . .	14	3	0	0
1794—95 . . .	17	5	0	1
1795—96 . . .	2	3	0	0
1796—97 . . .	9	1	0	0
1797—98 . . .	13	2	0	0
1798—99 . . .	18	4	1	0
1799—1800 . .	8	3	0	0
1800—01 . . .	13	1	0	0
1801—02 . . .	25	4	0	0
1802—03 . . .	23	7	0	0
1803—04 . . .	25	5	0	1
1804—05 . . .	22	0	2	2
1805—06 . . .	13	2	0	0
1806—07 . . .	28	0	0	0
1807—08 . . .	19	5	0	0
1808—09 . . .	13	2	0	0
1809—10 . . .	12	5	2	0
1810—11 . . .	51	5	2	0
1811—12 . . .	38	8	1	0
1812—13 . . .	0	0	0	0
1813—14 . . .	0	0	0	0
1814—15 . . .	6	3	1	0

Vergelijkt men dat Overzicht met het vorige, dan valt aanstonds in het oog, dat het getal der ingeschrevenen, in verhouding tot dat der jaren, waarover die Overzichten loopen, vrij wat grooter is in het laatste dan in het voorlaatste; dat der promotiën daarentegen vrij wat kleiner. In het tijdvak toch van 1736 tot 1786 waren 1760 personen ingeschreven, en 1445 gepromoveerd. Wijst nu het geringe getal der promotiën tusschen 1786 en 1815 op een stellig verval, althans op eene groote vermindering van bloei der Hoogeschool, men mag uit het hooge getal der inschrijvingen niet tot het tegendeel besluiten. Blijkbaar toch stond dat cijfer in verband met toegezegde of gehoopte voorrechten, aan de inschrijving als zoodanig verbonden. Van 1786 tot 1795 was het getal inschrijvingen zeer gering; gemiddeld ongeveer 20 per jaar. In 1795 klimt het op eens tot 145 en blijft gemiddeld 60 per jaar, tegenover 35 in de derde halve eeuw van het bestaan der Hoogeschool. De verklaring ligt voor de hand. Vóór 1795 had men, na den opgeheven vrijdom van impost op wijnen, bieren en wat dies meer zij, geen bijzonder belang bij de inschrijving. Maar dat had men wel degelijk in en na dat jaar. De Raad der Gemeente van de Stad Utrecht, ten gevolge van den grooten omkeer van zaken opgetreden, had namelijk ernstig aangedrongen op herstelling der „in onbruik geraakte [1])"

[1]) In onbruik geraakt was de Inschrijving noch toen, noch vroeger, maar zij werd door zeer velen verzuimd of moedwillig nagelaten. Dat de jaarlijksche Recensie in onbruik geraakt was, mag men misschien aannemen. Zeer waarschijnlijk echter heeft zij tot 1795 nimmer plaats gehad. Zeker toch is het, dat de Aanteekeningen omtrent die Recensie, in het Archief van den Academischen Senaat aanwezig, eerst beginnen met 1795. In dat jaar zijn maar 9 studenten gerecenseerd. Men was daarmede eerst begonnen den 11den November.

inschrijving en jaarlijksche recensie. De Academische Senaat verlangde niets liever en had daaromtrent de noodige voorstellen gedaan aan het Gemeentebestuur, naar aanleiding waarvan dat Bestuur den 30sten October 1795 eene Publicatie van het Raadhuis deed afkondigen en op verschillende plaatsen der Stad door aanplakking ter algemeene kennis brengen, waarbij de bedoelde inschrijving en jaarlijksche recensie van allen, die als studenten beschouwd wilden worden, werd vastgesteld, met bepaling, „dat alle studenten, soolange dezelve „werkelijk aan deze Academie studeerden en in eene „of andere Faculteit de collegies der Professoren frequen-„teerden, volkomen vrij zouden zijn van alle requisitiën „tot eenige gewapende burgerwacht of genootschappen „van wapenen, hoe ook genaamd."

Dat die vrijdom in den veelbewogen tijd, waarin hij beloofd werd, een verleidelijk aanloksel was voor een aantal personen, die beproeven wilden als studenten ingeschreven te worden, al hadden zij geen plan om Academische lessen bij te wonen, veel min naar een doctoralen of anderen graad te dingen, kan slechts hij betwijfelen, die de menschen voor beter houdt dan zij zijn. In de eerste jaren intusschen schijnen geene klachten over misbruik van de inschrijving in de rol der Academieburgers bij de bevoegde autoriteiten ingekomen te zijn. Maar in Mei 1799 gevoelde de Kolonel, met de conscriptie tot de Burgerwacht belast, zich verplicht, wegens door hem ontdekte misbruiken, de vrijstelling der studenten in te trekken. Wel heeft de

---

Het voorschrift was, dat men telken jare beginnen zoude veertien dagen na de groote vacantie. De Studiosi zijn waarschijnlijk van meening geweest, dat hunne verplichting te dezen opzichte eerst begon in 1796. Toen werden 114, in 1797 168, in 1798 198 ingeschrevenen gerecenseerd.

Senaat de juistheid der door dien Kolonel aangevoerde feiten zoo *taliter qualiter* weersproken en is het gewenschte voorrecht der studenten, ook door de medewerking van den Agent voor de Nationale Opvoeding, als bij oogluiking gehandhaafd geworden, maar het betrekkelijk hooge cijfer der jaarlijksche inschrijvingen in een tijd, die voor den bloei der vaderlandsche Hoogescholen zeer ongunstig was, en aan eene Academie, die met opheffing bedreigd en, aan die bedreiging ontkomen, tot eene School van minderen rang verlaagd is geworden, — dat betrekkelijk hooge cijfer doet ons vermoeden, dat de voorwaarden der inschrijving te weinig beteekenend waren om misbruiken te kunnen voorkomen. Hoe gegrond dat vermoeden is, blijkt uit de opmerking van den Rector magnificus in de Senaatsvergadering van den 9^{den} Januari 1804, naar aanleiding der verwachte conscriptie voor den militairen dienst gemaakt, dat in het Album civium Academicorum ook ingeschreven werden Chirurgijns- en Apothekersleerlingen, „die den naam van studenten niet verdienden," ofschoon ze, als ingeschreven, volgens een besluit van Curatoren, daarvoor gehouden moesten worden. Men raadpleegde een dier Curatoren over het ontgaan der hieruit te vreezen moeielijkheid. Deze begreep, dat het vinden van een middel om dat misbruik, zooals hij het noemde, op te heffen aan den Senaat moest worden overgelaten. Bij meerderheid van stemmen werd besloten de beslissing daaromtrent uit te stellen, totdat over bedoelde conscriptie wederom met den Senaat gehandeld mocht worden. Meer dan twee en een half jaar verliepen, voordat die zaak op nieuw ter sprake werd gebracht; en men kwam toen tot het besluit, dat alleen zij, die Latijn verstonden en één of twee Latijnsche colleges hielden, als studenten beschouwd konden worden.

Mogen wij nu aannemen, dat men zich getrouwelijk aan dat besluit gehouden heeft, dan blijft het voortduren der wanverhouding tusschen het getal der inschrijvingen en dat der promotiën een voor ons onverklaarbaar feit.

Het was uit eigen beweging, gelijk wij gezien hebben, dat IJSBRAND VAN HAMELSVELD, die nog maar drie jaren lid der Theologische Faculteit geweest was, in den herfst van 1787, bij de herstelling van den Prins van Oranje als Erfstadhouder, de stad Utrecht verliet, wel begrijpende, dat de nieuwe Regeering hem zijn ontslag zou geven. Was dat ontslag tot bevordering van den vrede in het door partijschappen zoo verdeelde Sticht misschien doelmatig, het beroofde de Academie van een man, wiens geleerdheid en bijzondere gave van mededeeling haar tot grooten luister gestrekt had en in kalmer tijden nog lang had kunnen strekken. Door het uitgeven toch van vele geleerde schriften, deels van historischen, deels van exegetischen aard, heeft hij de wetenschap en de kerk, waaraan hij zeer gehecht was, nog een aantal jaren aan zich verplicht.

Allergelukkigst intusschen was de keuze van een opvolger. HERMANNUS ROIJAARDS[1]), even als VAN HAMELS-

[1]) Den 7den April 1753 te Zalt-Bommel geboren, waar zijn vader, ALBERTUS ROIJAARDS, destijds als Medicinae Doctor de geneeskundige praktijk uitoefende, werd ook hij voor den dienst van AESCULAAP bestemd. Maar zijn onoverwinnelijke afkeer van practische Anatomie deed hem aan de Academie van studie veranderen: eene bijzonderheid, die den schrijver dezer Historische Schets getroffen heeft, daar ook hij, om dezelfde reden, als negentienjarig jongeling de studie der Geneeskunde met die der Letteren en Rechtsgeleerdheid verwisseld zou hebben, als zijn leermeester, de Leidsche *Professor Anatomes* GERARDUS SANDIFORT, roemrijker gedachtenis, hem niet teruggehouden had.

VELD, kweekeling der Utrechtsche Hoogeschool, stond niet alleen bekend als een rechtschapen, ijverig en gemoedelijk Evangeliedienaar, in welke betrekking hij meerdere gemeenten, laatstelijk die te 's Hage, ten zegen was geweest, maar ook als een geleerde, die reeds meer dan eens voor een professoraat in aanmerking was gekomen. Veel werd van hem verwacht, maar in geen opzicht is die verwachting teleurgesteld. Helder van hoofd, uitmuntende door Grieksche en Hebreeuwsche taalkennis, heeft hij zich vooral op exegetisch, maar ook op dogmatisch gebied door woord en schrift verdienstelijk gemaakt, en is, niet minder voorzeker dan zijne later benoemde ambtgenooten, gedurende eene lange reeks van jaren een sieraad geweest van de Theologische Faculteit der Utrechtsche Hoogeschool.

Groote, ja zeer groote verplichting heeft die Hoogeschool ook aan JODOCUS HERINGA, Eliza's zoon, niet slechts om het uitstekend onderwijs, dat hij daar eene lange reeks van jaren gegeven heeft, maar ook, en niet het minst voorzeker, wegens de kracht en het beleid, waarmede hij als haar hoofd in de tijden der verdrukking, waarover later, hare rechten verdedigd, hare vernietiging tegengehouden, hare herstelling bevorderd heeft. HERINGA is, naar de getuigenis van alle bevoegde beoordeelaars, een man geweest van zeldzame talenten, van veel omvattende kennis, van weinig geëvenaarde werkzaamheid en van nimmer verflauwden ijver voor de belangrijke taak, die hem was opgedragen. Door uitstekende leermeesters, eerst aan het Gymnasium, daarna aan de Hoogeschool te Groningen gevormd, heeft hij zich als herder en leeraar door zijne beschaafdheid, door zijn gemoedelijken ernst en door de kracht zijner overtuiging de liefde verworven der gemeenten, in welke hij geplaatst is geweest. En het

zijn zeker diezelfde hoedanigheden, waardoor zijne wetenschappelijke lessen zulk een overwegenden invloed op zijne discipelen hebben gehad. Geen deel van het uitgebreide gebied der Godgeleerdheid schijnt door hem onbeoefend gebleven te zijn, geen, wat meer zegt, waarin hij niet in meerdere of mindere mate heeft uitgemunt. Zijne groote voorzichtigheid in het aannemen van datgene, wat, naar zijne meening, niet als volkomen zeker beschouwd kon worden, heeft hem, bij ambtgenooten zoowel als bij leerlingen, wel eens eene beschuldiging van onrechtzinnigheid berokkend, waarover hij zich bedroefd, maar waartegen hij zich ook op waardige wijze, naar het schijnt, verdedigd heeft. Maar genoeg over een man, wiens lof door zoovelen verkondigd is, en wiens wetenschappelijke verdiensten door ons niet beoordeeld kunnen worden.

Heeft zijn ambtgenoot, Professor Gabriel van Oordt, weinig vruchten zijner pen aan de geleerde wereld aangeboden, hij was, naar de verzekering van deskundigen, een man van grondige kennis, van heldere begrippen en grooten ijver voor de taak, die hem was opgedragen. En het is dan ook daardoor, en door zijne eenvoudige, duidelijke voordracht, dat hij voor zijne leerlingen een uitstekend onderwijzer; voor de Academie, ook in de moeielijke tijden, die hij er beleefd heeft, een waardig Hoogleeraar; voor de kerk, waartoe hij behoorde, een zeer gewaardeerde steun is geweest, terwijl zijne braafheid en zachtmoedigheid — wij mogen er dit wel bijvoegen — hem voor de maatschappij, waarin hij verkeerde, tot een hoogst nuttig voorbeeld hebben gemaakt.

Eerbiedige hulde moeten wij ten slotte ook brengen aan Professor Pareau, door Koning Lodewijk, zooals wij gezien hebben, voor de *Theologia typica et exegetica*

benoemd tot Hoogleeraar in de Theologische Faculteit alhier, maar bij de reorganisatie van het Hooger Onderwijs in 1815, daar hij tevens belast was met het onderwijs in de Oostersche Taal- en Letterkunde, tot de Faculteit der Wijsbegeerte en Letteren overgegaan. Van grooten aanleg en door noeste vlijt, onder de leiding van uitstekende leermeesters, tot een geleerde van den echten stempel gevormd, heeft hij niet alleen als Predikant bij de Waalsche gemeente, vroeger te Deventer, later te Middelburg, de kerk, maar vooral als Hoogleeraar in de Oostersche talen, eerst aan het Athenaeum der reeds genoemde Overijsselsche stad, daarna aan de Geldersche, en eindelijk aan de Utrechtsche Hoogeschool, de wetenschap met den meesten ijver gediend. Oostersche Taal- en Letterkunde, waarin hij HENDRIK ALBERT SCHULTENS tot leermeester heeft gehad, was buiten twijfel zijn hoofdvak, maar ook in die der Grieken en Romeinen, dank zij de leiding, die hij van een RUHNKENIUS, van een VALCKENAAR en van een WIJTTENBACH genoten had, was hij bijzonder ervaren. De wetenschappelijke schriften, die hij heeft nagelaten, munten dan ook, naar de getuigenis van bevoegde beoordeelaars, evenzeer door hun behagelijken vorm, als door hun degelijken inhoud uit.

De Rechtsgeleerde Faculteit heeft in het tijdvak, waarover wij handelen, twee leden uit het aanzienlijk geslacht der ARNTZENIUSSEN bezeten: HENDRIK JOHANNES namelijk en één zijner zonen, HERMAN geheeten. Eerstgenoemde, die reeds in Groningen, vanwaar hij naar Utrecht beroepen is, met roem het hoogleeraarsambt bekleed had, heeft dien roem door zijn uitnemend onderwijs in verschillende gedeelten van het Recht, ook aan de Utrechtsche Hoogeschool waardig-

lijk gehandhaafd. Vooral in het Vaderlandsch Recht schijnt hij bijzonder ervaren geweest te zijn. Hij muntte daarbij uit door grondige litterarische kennis, door zeldzame welsprekendheid en door dichterlijke talenten, die, schoon niet algemeen erkend, toch niet alledaagsch schijnen geweest te zijn. Slechts negen jaren intusschen heeft hij der Utrechtsche Academie tot luister gestrekt.

Veel langer heeft zij van den zoon genoten, die, in October 1800 hier gekomen, eerst in November 1842 overleden is, en, ofschoon emeritus, nog jaren lang door onderwijs en raad den Utrechtschen studenten nuttig is geweest. Met zijn ambtgenoot DE RHOER, die twee jaren vroeger benoemd was, heeft hij de eer der Rechtsgeleerde Faculteit, ook in den tijd der Fransche overheersching, waardiglijk opgehouden en is haar trouw gebleven, ofschoon hem in die ongelukkige jaren elders een voordeelig ambt was aangeboden [1]. Buiten zijn academisch proefschrift, zijne reeds genoemde inaugureele Oratie, twee andere, bij het nederleggen van het Rectoraat der Academie gehouden, en eene *Epistola critica ad* RUARDIUM, *v. cl.*, *de quibusdam Pindari Thebani locis*, heeft hij geen vruchten zijner pen in het licht gegeven, niet uit gebrek aan werkzaamheid, want zijn ijver in het hem opgedragen ambt en in de beoefening der wetenschap werd algemeen erkend, maar omdat hij eene bijzondere vrees had voor letterkundige twisten en niet eerzuchtig was. Wie hem van naderbij gekend

---

[1]) Deze laatste bijzonderheid, eerst na 's mans overlijden uit een brief aan zijn broeder bekend geworden, is door den schrijver dezer Schets, in de *parentalia* aan het einde zijner in 1843 uitgesproken eerste Rectorale Oratie, medegedeeld. Maar die Oratie is door toevallige omstandigheden niet gedrukt. Het scheen daarom gepast die mededeeling te dezer plaatse te herhalen.

hebben, roemen zijn eenvoud, zijne rechtschapenheid en zijne beschaving, die zeker voor een deel aan zijne degelijke philologische vorming toegeschreven mocht worden.

Onze pen is te zwak, of liever, onze kennis te gering om aan de nagedachtenis van DE RHOER eene zoodanige hulde te brengen, als hij, naar de getuigenis zijner tijdgenooten, om zijne buitengewone geestesgaven en om zijne even diepe als veel omvattende geleerdheid verdient. Wij bepalen ons daarom bij de eenvoudige herinnering, dat die zoon van een uitstekenden vader, JOANNES DE RHOER, door dezen en door andere voortreffelijke leermeesters, deels aan de Groninger, deels aan de Leidsche Hoogeschool, een VAN DER KEESSEL, een PESTEL en meerdere geestverwanten geleid, zich door onvermoeide werkzaamheid eene zoodanige kennis van de Geschiedenis der wereld en van al wat tot de Rechtsgeleerdheid behoort verworven heeft, dat hij door weinigen geëvenaard schijnt te zijn. Zijn wijsgeerige blik op het verband van oorzaken en gevolgen gaf aan zijne geschiedkundige voordrachten en geschriften een ongemeen pragmatisch karakter, waaraan ook de groote VAN HEUSDE met dankbaarheid erkent zich gespiegeld te hebben. Gelijk vroeger te Harderwijk, zoo heeft hij later te Utrecht eene eereplaats bekleed onder de priesters van MINERVA en is die waardig gebleven tot aan zijn dood.

Op geheel andere, maar niet minder voortreffelijke wijze hebben de leden der Medische Faculteit den roem der Utrechtsche Hoogeschool in den loop der jaren, die op haar derde Jubilé gevolgd zijn, gehandhaafd. MATTHIAS VAN GEUNS, JAN BLEULAND en NICOLAAS CORNELIS DE FREMERIJ: ziedaar het eerwaardige drie-

manschap, dat gelijktijdig in die Faculteit alhier werkzaam is geweest, en waaraan een aantal goede geneeskundigen hunne wetenschappelijke en praktische vorming te danken hebben gehad.

Eerstgenoemde was al bijna grijs geworden in de uitoefening der kunst en in de leiding van leergierige jongelingen, die daarvoor werden opgeleid, toen hij uit Harderwijk te Utrecht beroepen werd. Maar door een krachtig lichaam en een bijzonder helderen geest is hij tot zijn tachtigste levensjaar in den dienst van Aesculaap gebleven en eerst toen bij de reorganisatie der Hoogeschool emeritus verklaard. Hij was een man van even grondige als veelomvattende kennis; doorvoed met de ervaring van oudere en nieuwere tijden, waarvan hij een oordeelkundig gebruik maakte; van nature in hooge mate zelfstandig, vast van beginselen, rijk in eigene ondervinding en van grooten invloed op de jongeren, tot wier voorganger hij was aangesteld. Practicus in den volsten zin des woords, was hij niet slechts voor zijne leerlingen een voorbeeld, maar ook een zeer gewaardeerde raadgever voor zijne kunstbroeders in ernstige ziektegevallen en daar, waar Lucina bleek onmachtig te zijn. Ofschoon geen vreemdeling op Chirurgisch gebied, dat hij nog vóór zijne Medische promotie, eerst in de groote hospitalen van Parijs, daarna te Amsterdam door het voortreffelijke onderwijs van den grooten Camper had leeren kennen, waren het toch vooral de zoogenaamde Inwendige Geneeskunde en de Ars Obstetricia, waarin Matthias van Geuns heeft uitgemunt.

Is het intusschen de algemeen erkende taak van den medicus ziekten, voor zooveel mogelijk, tot genezing te brengen, hij heeft ook de edele roeping door raad en daad de gezondheid te bewaren van hen, die naar

dien raad verkiezen te luisteren. Niemand was daarvan meer overtuigd dan VAN GEUNS; niemand, die zich meer moeite heeft gegeven om door gepaste diaetetische voorschriften de lichamelijke welvaart van allen, waarop hij invloed oefenen kon, te bevorderen. En het was niet alleen voor dezen, maar voor het geheele volk, dat hij waken wilde. Getuige al wat hij gedaan heeft om den Staat aan zijne verplichtingen te dien aanzien te herinneren; getuige zijn onvermoeide werkzaamheid als Archiater en als Hoofd van het Geneeskundig Bestuur in de gemeenten, waarin hij gevestigd is geweest. VAN GEUNS was inderdaad de ziel — het is met recht ook door anderen opgemerkt — van de Geneeskundige Staatsregeling in Nederland, door zijnen invloed vooral tot stand gebracht.

Maar het waren niet alleen de eigenlijk Geneeskundige vakken, waarin VAN GEUNS het meesterschap bezat, ook van de Physische wetenschappen in meer bepaalden zin had hij eene ernstige studie gemaakt en heeft met name, zoowel te Harderwijk als ook te Utrecht, jaren lang op voor dien tijd uitnemende wijze Academische lessen over Botanie gegeven. Aan de Stichtsche Hoogeschool had hij die lessen overgenomen van zijn voortreffelijken zoon STEVEN JAN VAN GEUNS, door een vroegtijdigen dood, gelijk wij gezien hebben, aan die Hoogeschool ontrukt. Maar genoeg van dien uitstekenden man. Hij was in waarheid „πολλῶν ἀντάξιος „ἄλλων."

BLEULAND was ruim twintig jaar jonger dan MATTHIAS VAN GEUNS. Beiden hadden intusschen in de praktijk der Genees- en Verloskunde denzelfden leermeester gehad, den beroemden GUALTHERUS VAN DOEVEREN namelijk, vroeger Hoogleeraar te Groningen, waar VAN GEUNS zijne eerste opleiding gehad heeft, later

te Leiden, waar BLEULAND heeft gestudeerd. In beide deelen der *ars salutaris* had BLEULAND, die zich na zijne promotie tot *Medicinae Doctor* in zijne geboorteplaats Gouda gevestigd had, reeds eene groote ervaring gekregen, toen hij in 1791 tot Hoogleeraar benoemd werd aan de Geldersche Hoogeschool. Daar en later ook te Utrecht heeft hij de Verloskunde onderwezen, misschien ook de Chirurgie. Na het overlijden toch van Professor LUCHTMANS heeft hij, gelijk reeds door ons vermeld is, ook den titel van *Professor Chirurgiae* gekregen. Maar zijn hoofdvak was Anatomie. Opgewekt door een der groote ALBINUSSEN, wien hij het voorrecht gehad heeft onder zijne leermeesters te tellen, heeft hij den lust tot anatomische nasporingen gedurende zijn geheele leven behouden en elke gelegenheid, die zich aanbood, gretig aangegrepen om aan dien lust te voldoen. En de vruchten zijn niet uitgebleven. BLEULAND was inderdaad een coryphaeus in het vak. Hij bezat eene groote handigheid, had daarbij eene zeer duidelijke voordracht en heeft ongetwijfeld op de anatomische vorming zijner leerlingen een weinig overtroffen invloed gehad. Groot vooral waren zijne verdiensten omtrent de fijnere Anatomie door een zeldzaam talent om bloed- en watervaten kunstmatig met verschillende kleuren op te spuiten en daardoor den toestand, waarin zij zich in het leven vertoonen, zoo nauwkeurig mogelijk na te bootsen. En hij deed dat niet alleen bij menschen, maar ook bij dieren; niet slechts in anatomisch gezonde organen, maar ook in de zoodanige, die door ziekte veranderingen hadden ondergaan. Eene overschoone verzameling van op die wijze verkregene praeparaten, voor de beoefening der Ontleedkunde in het algemeen, en ook voor vergelijkende en pathologische Anatomie van groote waarde,

is onder den naam van MUSEUM BLEULANDINUM voor de Hoogeschool bewaard gebleven. Vele dier praeparaten zijn ook nauwkeurig door hem beschreven en met fraaie afbeeldingen ter algemeene kennis gebracht. Met de studie der Anatomie verbond hij die der Physiologie en heeft ook daarin zoodanig degelijk onderwijs gegeven, als in den toenmaligen staat der wetenschap mogelijk was.

Eerwaardig hebben wij ook NICOLAAS CORNELIS DE FREMERIJ genoemd. En dat was hij inderdaad. Hij had eene grondige studie van de Geneeskunde gemaakt, en was door rijke ervaring een uitstekend arts geworden [1]). Veel omvattende was daarbij zijne kennis van de Natuurwetenschappen in het algemeen, onvermoeid zijne werkzaamheid voor wetenschap en maatschappij. Belangrijke geschriften, door hem uitgegeven, kunnen daarvan ten bewijze strekken. Natuurlijke Historie, Chemie, Pharmacie, Gerechtelijke Geneeskunde en Politia medica: ziedaar de vakken, die hij, voor den tijd waarin hij leefde, op voortreffelijke wijze onderwezen heeft. En het is dan ook hierdoor, dat hij van zijn vijf en twintigste tot zijn zeventigste levensjaar een sieraad geweest is van de Utrechtsche Hoogeschool.

Hebben de reeds genoemde Faculteiten in de drie laatste *decennia*, welke wij in deze Schets wenschen te behandelen, mannen bezeten, die der Stichtsche Academie tot niet geringen luister hebben gestrekt, de Philosophische Faculteit stond hare zusteren waar-

---

[1]) Evenals de meeste Hoogleeraren in de Medische Faculteit vóór en nog lang na 1815, oefende ook de FREMERIJ niet slechts eene consultatieve, maar de gewone geneeskundige praktijk uit.

diglijk ter zijde, gelijk wij door enkele voorbeelden trachten willen te bewijzen.

VAN HEUSDE! Zou het noemen van dien naam niet al voldoende zijn? Is het wel noodig er nog iets bij te voegen? Voor ouderen van dagen, die den man persoonlijk hebben gekend, of de verkondiging van zijn roem uit den mond van tijdgenooten gehoord en zijne schriften gelezen hebben, zeker niet. Maar jongere geslachten, wien de eer van hun vaderland ter harte gaat, mogen nog wel eens met een enkel woord herinnerd worden aan dien uitstekenden philoloog, aan dien wijsgeerigen historicus, aan dat type van humaniteit, aan dien voortreffelijken leeraar, die van 1804 tot 1839 door onderwijs en voorbeeld een overwegenden invloed gehad heeft op allen, die het voorrecht hadden zijne lessen te kunnen volgen: een voorrecht, waarvan alle Utrechtsche Academieburgers gedurende korteren of langeren tijd gebruik plachten te maken, en dat door allen op den hoogsten prijs werd gesteld.

Het was vooral op aanbeveling van den grooten WIJTTENBACH, wiens meest geliefde leerling hij was [1]), dat VAN HEUSDE hier het eerst is opgetreden. Toen was hij jong — hij had zijn 26ste levensjaar nog niet voleindigd — en aanvaardde de hem opgedragen taak met eene der jeugd vooral eigene geestdrift, die de grootste verwachtingen deed koesteren. En die verwachtingen zijn niet teleurgesteld; die geestdrift is nimmer uitgedoofd; neen, zij is met de gestadige

---

[1]) Hoe hoog de jonge VAN HEUSDE bij dien beroemden leermeester stond aangeschreven, kan blijken uit den brief door dezen aan den schrijver van het *Specimen criticum in Platonem* gericht, opgenomen in de *Opuscula* DAN. WIJTTENBACHII, in 1821 te Leiden uitgegeven, T. II, p. 1 seqq.

vorderingen zijner kennis, zoo mogelijk, nog toegenomen en hem bijgebleven tot aan zijn dood. Getuigen de op vijftigjarigen leeftijd door hem uitgegeven *Initia Philosophiae Platonicae*, om van latere schriften niet te gewagen; getuigen niet minder zijne *Brieven over den aard en de strekking van Hooger Onderwijs*, die de schrijver dezer regelen niet noemen kan, zonder zich met dankbaarheid den grooten invloed te herinneren, dien genoemde Brieven op zijne eigene vorming hebben gehad. Men leze de ontboezemingen van rouw, na het afsterven van dien letterheld in het licht gegeven, de warme hulde door leerlingen, ambtgenooten en vrienden aan zijne talenten, aan zijne geleerdheid, aan zijne deugden en maatschappelijke verdiensten gebracht, en men zal ten volle overtuigd zijn, dat VAN HEUSDE een man is geweest, eenig in zijn soort, aan wien de Utrechtsche Hoogeschool zeer groote verplichtingen heeft.

Als een tweede voorbeeld uit de leden der Philosophische Faculteit, die den roem onzer Universiteit in de laatste jaren vóór hare verheffing waardiglijk gehandhaafd hebben, noemen wij den even edelen als talentvollen en ijverigen VAN BEECK CALKOEN, wiens leven helaas kort, maar wiens werken overvloedig is geweest. Veelzijdig ontwikkeld, ook op litterarisch en zelfs op theologisch gebied, heeft hij zich toch het meest, eerst onder de voortreffelijke leiding van den grooten HENNERT, later ook aan verschillende Duitsche Universiteiten, op de Wis- en Sterrekunde toegelegd. En het is dan ook daarin vooral, dat hij, eerst te Leiden, vervolgens te Utrecht, door zijn uitstekend onderwijs en door vele geschriften zich een naam verworven heeft, dien de geleerde wereld, waarvan hij een sieraad was, niet licht vergeten zal.

En dat zal zij zeker ook zijn opvolger, GERRIT MOLL niet doen, met wien wij, als den laatstbenoemde in dit tijdvak, deze korte aanwijzing der voornaamste Utrechtsche Professoren besluiten zullen.

Het was vooral de aanbeveling van onzen VAN SWINDEN [1]) en van den beroemden DELAMBRE [2]), wiens lessen en vriendschap GERRIT MOLL een paar jaren te Parijs genoten had, waardoor hij eerst tot Directeur van het Utrechtsche Observatorium, en, eenige maanden later, tot Hoogleeraar in de Wis- en Sterrekunde alhier benoemd werd. Groot zijn de diensten, die hij in beide vakken en, na de verheffing der Hoogeschool, ook in de Natuurkunde aan dat Stichtsche Palladium en aan de wetenschap bewezen heeft: diensten ook door buitenlandsche, vooral Engelsche geleerden algemeen erkend, en door de stad Utrecht in 1826, toen hij een beroep naar Leiden had afgeslagen, op eene harer waardige wijze beloond door eene som van tienduizend gulden ter zijner beschikking te stellen tot aankoop van instrumenten, daar de onbaatzuchtige man niets hoegenaamd voor zich zelven begeerde. Ons bestek laat niet toe en onze te geringe kennis van de bedoelde vakken verbiedt ons in bijzonderheden aan te toonen, wat nuttigs onze MOLL voor de wetenschap gedaan heeft. Genoeg schijnt het voor ons doel, op getuigenis zijner leerlingen, te verzekeren, dat hij door zijne groote helderheid, door zijne levendige voordracht, door zijne buitengewone handigheid in het nemen van proeven en door de trouwe waarneming der plichten, aan zijn

[1]) JOANNES HENRICUS VAN SWINDEN, destijds Hoogleeraar te Amsterdam.

[2]) JEAN BAPTISTE CHEVALIER DELAMBRE, door Keizer NAPOLEON tot Inspecteur-Generaal der Studiën en tot lid van den Raad voor het Openbaar onderwijs benoemd.

ambt en aan andere wetenschappelijke betrekkingen verbonden, bij jongere en oudere toehoorders gedurende eene reeks van jaren zaden heeft uitgestrooid, die rijke vruchten hebben voortgebracht [1]).

Op den ongedachten triomf der Prinsgezinde partij in het jaar 1787 — wie 's lands geschiedenis kent, zal het zich aanstonds herinneren — volgde een tijd van rust, voor den handel en vele andere belangen, ook voor het Academieleven zeker, hoogst weldadig. Maar de Fransche revolutie van 1789 was eene gebeurtenis, die, ook buiten het land, waarin zij plaats had, een droevigen nasleep moest hebben. In Februari 1793 verklaarde Frankrijk, gelijk aan Engeland, zoo ook aan Nederland den oorlog. Dit verlevendigde den moed der uitgeweken patriotten en deed hen op terugkeer en hervatting van den strijd bedacht zijn, wanneer een daarvoor geschikte tijd gekomen zou wezen. Die tijd brak werkelijk aan. Er werd een ruim gebruik van gemaakt. De aanhang van den Prins verminderde meer en meer. Hij besloot het land te verlaten. Met de oude republiek was het gedaan. De bewegingspartij kreeg hier wat vroeger, daar wat later de overhand, en in Maart 1795 had de revolutie overal ten onzent haar beslag gekregen.

Moge de opgewondenheid van ouderen en jongeren, die den nieuwen regeeringsvorm waren toegedaan of,

---

[1]) Hoogst belangrijk is een stuk over het leven en de wetenschappelijke verdiensten van MOLL door een zijner beste leerlingen, den Hoogleeraar RICHARD VAN REES, voorkomende in den *Utrechtschen Studenten-Almanak voor het jaar* 1839 bl. 104 en volgg.

zoo men wil, de beginselen huldigden, die daartoe leiden moesten; moge de onrust, door de herhaalde aanwezigheid van vreemde soldaten veroorzaakt, voor de Academische studiën zeer nadeelig geweest zijn, de gewone gang van zaken, voor zooveel zulks uit de bewaarde aanteekeningen opgemaakt kan worden, werd er weinig of niet door gestoord [1].

Met de Stadsregeering werd intusschen ook het College van Curatoren veranderd. Geen Vroedschap meer, maar eene Municipaliteit; geen Burgemeesters meer, maar een Maire; geen gecommitteerden tot de Academische zaken meer, maar een Comité voor 't publiek onderwijs, als zoodanig met de zorg voor die zaken belast. In het eerst en provisioneel bestond dat Comité uit vier leden der Municipaliteit; wat later, sedert Mei 1795 namelijk, definitief uit drie, waaraan in November 1797 nog drie burgers werden toegevoegd. In Maart 1798 werd het getal zijner leden weder op vier, een jaar later op zes gebracht.

Of wel alle leden van den Academischen Senaat met de groote verandering in den politieken toestand des vaderlands ingenomen waren, betwijfelen wij ten zeerste. Zeker is het intusschen, dat de onderlinge verhouding tusschen dien Senaat als zoodanig en het Comité voor het publiek onderwijs, waaraan de functiën van Curatoren waren opgedragen, bij voortduring de meest gewenschte was [2]. Welwillend, ofschoon niet

---

[1]) Eens trouwens is de Senaat verplicht geweest op het Stadhuis te vergaderen, omdat de Senaatskamer *nefando scelere* door Fransche soldaten was ingenomen.

[2]) Dat intusschen niet alle leden der nieuwe Stadsregeering gunstig gestemd waren jegens het corps der Professoren, blijkt wel uit een voorstel, in het begin van December 1795 door een Raadslid

zelden vruchteloos. waren de pogingen dier Verzorgers om de Professoren, op grond van de belofte, hun bij de Academische Statuten gedaan, van de zoo onaangename inkwartiering van vreemde soldaten te ontheffen [1]). Niet minder hunne tusschenkomst in de moeielijkheden, waartoe de eischen van adhaesie aan de nieuwe orde van zaken sommige hoogleeraren gebracht hadden. De belofte, die elk ambtenaar, volgens de Publicatie van 30 Mei 1796, moest onderschrijven, hield onder anderen in, „dat hij nimmer met „daden of woorden zou werkzaam of behulpzaam zijn, „om het vernietigd Aristocratisch, Erfstadhouderlijk „Bestuur weder in te voeren, en dat hij bereid was, „des gerequireerd, zulks met eede te bevestigen." De theologische Professoren, BONNET, ROIJAARDS en BACHIENE — eere hebbe hunne zelfstandigheid — weigerden volstrekt de onderteekening. Men vreesde algemeen, dat zij ontslagen zouden worden. Ter elfder ure verklaarden zij zich intusschen bereid tot eene eenvoudige belofte van gehoorzaamheid, en daarmede stelde zich het Gemeentebestuur, bij gunstige uitzondering, tevreden.

In October 1797 werd eene Publicatie, door het

---

gedaan, om bijna al de leden van den Academischen Senaat te „removeeren:" een voorstel, dat door de oppositie van andere Raden gelukkig geen gevolg heeft gehad. Wij hebben die bijzonderheid leeren kennen uit een brief van Prof. LUCHTMANS aan zijn zoon, door een van diens nakomelingen ons welwillend ter lezing gegeven. In de bewaarde Notulen der Municipaliteit is er trouwens geen melding van gemaakt.

[1]) Een klein bewijs van die welwillendheid was b. v. de raad om zich aan te sluiten aan de weduwen en alleen wonende ongehuwde vrouwen en meisjes, die zich verbonden hadden meubels en ander huisraad voor de hoofdofficieren af te staan, waardoor zij van de inkwartiering werden vrijgesteld.

Provinciaal Bestuur 's lands van Utrecht uitgevaardigd, waarbij, onder anderen, ook de leeraren der Hoogescholen, op straffe van ontzetting uit hun ambt, verplicht werden de hier volgende verklaring te onderteekenen:

„Ik beloove onderwerping aan den thans plaats „hebbenden Regeeringsform, gegrond op de Oppermacht des Volks, Gelijkheid en Vrijheid; verpligte mij „bij deezen vrijwillig, èn op straffe van als verstoorder „der openbaare rust te zullen worden aangemerkt, „om nimmer door Redeneringen, Lessen, Onderwijs „of Voorspraak, in het openbaar, of meer heimelijk, „daartegen te handelen, maar integendeel, voor zoover „mijn beroep of post dit medebrengt, daaraan, zooals „een vrijen Burger betaamt, bevorderlijk te zijn; erkennende, dat ik door geen andere magt, hetzij kerke„lijke, hetzij waereldlijke, hiervan kan ontslagen worden."

De Senaat meende, op grond van de door zijne leden reeds vroeger gedane beloften, niet gehouden te zijn aan de vordering van laatstgemelde Publicatie te voldoen. Curatoren waren van hetzelfde gevoelen en verkregen door hunne voorspraak vrijstelling voor de Professoren der Utrechtsche Hoogeschool. Een nieuw „Provisioneel Gemeentebestuur" echter, tengevolge der nieuwe omwenteling van Januari 1798 opgetreden, kreeg in Februari daaraanvolgende den last van het „Intermédiair Administratief Bestuur der voormalige „Provincie Utrecht," om die vrijstelling in te trekken. Geenerlei tusschenkomst kon baten: men teekende dus en zweeg.

Eenige maanden te voren was de Academie zeer ernstig bedreigd. In de eerste Nationale Vergadering namelijk was een plan van organisatie der Instellingen voor Hooger Onderwijs beraamd, volgens hetwelk

Leiden eene Nationale Universiteit zou krijgen, Groningen, Harderwijk en Breda daarentegen Academiën van minderen rang. Alleszins gegrond was zeker de vrees, dat, werd dat plan ten uitvoer gebracht, de Utrechtsche Hoogeschool of opgeheven, of althans in eer en beteekenis aanmerkelijk verlaagd zoude worden. Krachtige pogingen werden dan ook door het Gemeentebestuur, door Curatoren der Hoogeschool, door den Academischen Senaat en een groot aantal der aanzienlijkste burgers van Utrecht aangewend, om de ontwerpers van het genoemde plan tot andere gedachten te brengen. De door de Nationale Vergadering voorgestelde Constitutie werd door het volk gelukkig verworpen, en daardoor de Hoogeschool, immers voor het oogenblik, gered.

Nieuwe plannen, die haren ondergang ten gevolge hadden kunnen hebben, zijn door de Hoofden der jonge Bataafsche Republiek, naar het schijnt, niet gemaakt. Hoe onzeker dan ook de tijden waren; hoe wisselvallig de samenstelling van het Gemeentebestuur, dat de Academie moest onderhouden; hoe beperkt de middelen, waarover men te beschikken had, — de zorg voor die zoo hoog aangeschrevene Instelling, de verplichtingen, die de Stad ten haren aanzien op zich genomen had, werden nimmer vergeten. De Hoogleeraren bleven op hun post, de ledige plaatsen werden aangevuld, de Academische werkzaamheden hielden haren gewonen loop.

Werden de raddraaiers der revolutionnaire partij in Frankrijk door het optreden van Bonaparte als eersten Consul in hunne onstuimige woelingen spoedig gebreideld, de heethoofden van Nederland werden er indirect door tot kalmte gebracht, waarvan ook andersdenkenden onder eene nieuwe Constitutie den heilzamen

invloed ondervonden. Maar de verheffing van dien énergieken krijgsheld tot Keizer was het begin van het einde der Bataafsche Republiek. Die Keizer dreigt ons met inlijving in Frankrijk, tenzij wij mochten goedvinden een meer éénhoofdigen Regeeringsvorm aan te nemen. De keuze is niet twijfelachtig. Mr. RUTGER JAN SCHIMMELPENNINCK wordt in April 1805 tot Raadpensionaris uitgeroepen. Eene commissie uit het Gemeentebestuur der Stad Utrecht brengt hem, ook uit naam van den Academischen Senaat, te 's Hage eene eerbiedige hulde en krijgt van dien hooggeplaatsten landgenoot de verzekering zijner welwillendheid [1]). Maar niet lang mocht men die welwillendheid genieten. De overmoedige dwingeland dreigt ons het volgend jaar ten tweeden male met inlijving in het land, waar hij den schepter voert, zoo wij niet besluiten kunnen een lid zijner familie op den troon van Nederland te plaatsen. Eene groote vergadering van Hoogmogenden en andere aanzienlijke dignitarissen, door den Raadpensionaris samengeroepen, zendt eene commissie naar Parijs, om den Keizer, zoo mogelijk, van zijne Nederland onteerende eischen te doen afzien.

---

[1]) Drie maanden na het optreden van RUTGER JAN SCHIMMELPENNINCK als Raadpensionaris heeft het Gemeentebestuur der Stad Utrecht, op voorstel van Mr. VAN DIELEN, besloten, wegens den treurigen toestand der Stadsfinanciën, die afdoende bezuinigingen volstrekt vereischte, het beheer der Utrechtsche Academie aan te bieden aan het verwachte Departementaal Bestuur 's lands van Utrecht, onder voorwaarde, dat door dit Bestuur niet slechts het voortdurend bestaan van die voor Utrecht zoo gewichtige Instelling gewaarborgd, maar ook voor haar onderhoud behoorlijk gezorgd zoude worden, met voldoening aan al de verbindtenissen, welke de Stad met de Professoren en de ondergeschikte beambten had aangegaan. Dit aanbod heeft intusschen door den loop der politieke gebeurtenissen geen gevolg gehad.

NAPOLEON is echter onverbiddelijk. Wij moeten hem binnen acht dagen vragen om zijn broeder LODEWIJK als Koning. SCHIMMELPENNINCK wil de onderhandeling voorloopig afbreken en de stem der Natie hooren. De meerderheid der Groote Vergadering is echter van een ander gevoelen. Zij geeft aan de commissie den last het verlangde verzoek aan den Keizer te doen; deze willigt het genadiglijk in; de Raadpensionaris treedt af, en de vreemde Koning doet in Juli van het jaar 1806 zijn intocht te 's Gravenhage, waar hij zeker niet met vreugde, maar met den aan zijn hoogen rang verschuldigden eerbied ontvangen wordt.

Die Koning intusschen, wel verre van den aard zijns broeders te hebben, onderscheidde zich door eene bijzondere hoffelijkheid en welwillendheid, welke allen, die met hem in aanraking kwamen, aanstonds ondervonden. Dit was ook het geval met de Commissie uit den Academischen Senaat van Utrecht, die den ons opgedrongen Vorst, niet lang na zijne aankomst, hare opwachting maakte. Met belangstelling liet Zijne Majesteit zich inlichten omtrent den toemaligen staat der Universiteit, de vakken, die door de verschillende Professoren onderwezen werden, het aantal studenten en wat dies meer zij; zoodat de afgevaardigden met een zeer goeden indruk van den persoon des Konings huiswaarts keerden. En die indruk is gebleven en telken male bevestigd, als de Professoren met hem in aanraking kwamen, wat, toen Hoogstdezelve zijn zetel in Utrecht gekozen had, meermalen heeft plaats gehad.

De niet lang na de troonsbeklimming van Koning LODEWIJK bekend geworden voorrechten, op voorstel eener Commissie, den 22sten Januari 1807 tot regeling

der Nederlandsche Hoogescholen benoemd [1]), aan de Leidsche toe te kennen, welke den naam van Koninklijke Universiteit zou dragen of reeds werkelijk droeg, gaven eene niet geheel ongegronde vrees voor opheffing der Utrechtsche Hoogeschool. De Koning, daaromtrent ingelicht, liet door zijn Minister van Binnenlandsche Zaken den Academischen Senaat alhier volkomen gerust stellen. De Hoogeschool zou met al hare rechten en privilegiën, evenals de vier andere lands-Hoogescholen, die van Leiden, Groningen, Franeker en Harderwijk namelijk, gehandhaafd worden.

En aan die belofte is ook getrouwelijk voldaan. Het naaste toezicht bleef aan het College van Curatoren opgedragen, wier Voorzitter de Burgemeester was, als Hoofd van het Gemeentebestuur. Er was ook een Directeur-Generaal van het publiek Onderwijs en de Wetenschappen [2]), maar het oppertoezicht berustte bij den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Veranderingen van aanbelang heeft de Hoogeschool gedurende de Regeering van Koning LODEWIJK niet ondergaan. Min of meer gewichtige voorvallen tot haar betrekking hebbende willen wij intusschen kortelijk vermelden.

---

[1]) Zij heette eigenlijk „Commissie tot formatie der Koninklijke en „Openbare Universiteiten." Het Rapport van die Commissie heeft, naar het schijnt, geen andere gevolgen gehad, maar is met andere stukken, bij Koninklijk besluit van 15 Augustus en 8 November 1808, in handen gesteld eener nieuwe Commissie, bestaande uit de heeren J. H. VAN SWINDEN, J A. BENNET, JOH. VALCKENAER en J. F. VAN BEECK CALKOEN, om, naar aanleiding daarvan, een uitgewerkt plan tot regeling van het Hooger Onderwijs samen te stellen. Aan welke opdracht zij in een hoogst belangrijk Vertoog den 22sten April 1809 voldaan heeft. Het ontwerp is intusschen niet tot uitvoering gekomen.

[2]) Mr. J. MEERMAN, Heer van Dalem en Vuren.

Het was de wil des Konings, dat, onder toezicht van den Directeur-Generaal der Kunsten en van dien der Wetenschappen, in de Hollandsche en Fransche taal zouden worden uitgegeven „Jaarboeken der Schoone „Kunsten en Wetenschappen in het Koninkrijk Holland „onder de Regeering van LODEWIJK NAPOLÉON." De Academische Senaat werd daarom uitgenoodigd aan het bureau van Redactie te 's Hage in te zenden een exemplaar van alle inaugureele of andere Verhandelingen en gedrukte Oratiën, benevens het bericht der Openbare Actus, die aan de Utrechtsche Hoogeschool hadden plaats gehad; en zulks van den tijd af aan, waarop de Koning in ons vaderland den troon had beklommen. Aan welk verzoek, voor zooveel het mogelijk was, is voldaan.

De Universiteit van Utrecht — het is den lezer bekend — had geen eigen rechtsgebied, geen zoogenaamd *forum privilegiatum*, gelijk de andere Nederlandsche Hoogescholen. De Commissie, die door Zijne Majesteit met de organisatie der Instellingen van Hooger Onderwijs belast was, vroeg aan den Academischen Senaat te Utrecht, of het gemis van zulk een *forum* moeielijkheden opleverde, en welke wenschen de Senaat te dien aanzien voor het vervolg koesteren zoude. Men antwoordde, dat het bedoelde gemis nimmer betreurd was geworden; dat een eigen rechtsgebied, als dat der andere Hoogescholen, de rust en orde waarschijnlijk niet meer zoude bevorderen, dan de toemalige inrichting van zaken; dat men echter, onbekend met de plannen voor de toekomst beraamd, niet kon beoordeelen, of eventueele veranderingen te dezen opzichte wenschelijk waren. De toestand is gebleven, zooals hij was.

In den zomer van 1807 werd door gedelegeerden der Utrechtsche Schutterij van de Professoren eene zekere som gelds gevorderd, om vrijstelling van Schutterlijken dienst te verkrijgen. De Senaat weigerde aan de vordering te voldoen, daar de Professoren als zoodanig, krachtens de Academische Statuten, onvoorwaardelijk te dien aanzien waren vrijgesteld.

In September deszelfden jaars kregen Rector en Senaat eene missive van den Minister van Justitie en Politie, naar aanleiding van ongeregeldheden en rustverstoringen in de Nederlandsche Academiesteden, die veelal door zoogenaamde ontgroenpartijen schenen veroorzaakt te worden; in welke missive, op last des Konings, gevraagd werd, hoe het met die ontgroeningen te Utrecht gesteld was, en door welke maatregelen men de buitensporigheden, waartoe zij leidden, zoude kunnen voorkomen. Men antwoordde, dat zulke buitensporigheden hier, voor zooveel bekend was, niet zoo groot waren als aan andere hoogescholen het geval scheen te zijn; dat zij zich ook niet tot alle studenten, noch tot alle Faculteiten uitstrekten, maar niettemin nu en dan plaats grepen; dat vermaningen, door Professoren of door wie dan ook gedaan, hiertegen niets vermochten [1]), dat alleen politieke verbodsbepalingen tegen het houden van zulke ontgroenpartijen, als vallende in de termen van zoogenaamde „conventikelen" (geheime, ongeoorloofde samenkomsten), en, des noods, de tusschenkomst der

[1]) Dit scheen, gelijk waarschijnlijk meermalen, gebleken te zijn in het jaar 1800, toen het Intermédiair Gemeentebestuur der Stad Utrecht, naar aanleiding eener klacht van den Agent van Politie, den Academischen Senaat verzocht had door zijn invloed de ontgroeningen tegen te gaan.

rechterlijke macht in dezen van invloed konden zijn. De Senaat besloot intusschen het Hoofd der Stedelijke Politie met de ontvangen missive bekend te maken en haren inhoud *privatim* ook aan de studenten mede te deelen. De ontgroenpartijen zijn blijven bestaan. „Naturam expellas furca, tamen usque recurret."

Of er klachten waren ingekomen over de onbekwaamheid van sommige personen, die tot uitoefening der Geneeskunde bevoegd waren, te recht of ten onrechte toegeschreven aan gebrekkige examina, is ons niet gebleken. Maar wij vermoeden het, deels uit den aandrang in Mei 1809, op 's Konings last, bij de Medische Faculteiten zoowel als bij de Provinciale Commissiën van Geneeskundig onderzoek en toevoorzicht gedaan, om met de meeste gestrengheid te examineeren; deels uit de aanschrijving aan die Faculteiten, eenige maanden later ontvangen, dat hare examina in geen andere taal dan in de Latijnsche mochten worden afgenomen.

Op last van den Minister van Binnenlandsche Zaken verzocht de Directeur-Generaal der wetenschappen en kunsten den 23sten April 1810 aan den Academischen Senaat „eene opgave en afschrift der Staatsresolutiën „of andere acten, waarbij de leges en verdere kosten „van examina, promotiën en wat daartoe verder be„hoort, bij dit Rijk in der tijd geregeld en vastgesteld „waren, of ook, voor zoover dezelve alleen door het „gebruik waren ingevoerd, eene opgave van het „bedrag in verschillende gevallen en van den grond, „waarop zoodanig gebruik of tarieven berusten."

De Senaat verzocht zijn Secretaris na te zien, wat omtrent het gevraagde in de „Acta et Decreta" der

vorige jaren vermeld was. De Secretaris vond te dien aanzien niets [1]). Ook in de Notulen der Vroedschap, daartoe welwillend onderzocht, werd geenerlei mededeeling omtrent hetgeen de Minister weten wilde gevonden. Dit werd aan den Directeur-Generaal geschreven, zonder vermelding, naar het schijnt [2]), van hetgeen *iure consuetudinis* destijds van de examinandi en promovendi gevorderd werd. De Minister schijnt in het door den Senaat gegeven antwoord berust te hebben. Misschien werd zijne aandacht door andere en meer gewichtige bemoeiingen en door het vooruitzicht van te vreezen groote veranderingen in den toestand van Nederland afgeleid.

LODEWIJK NAPOLEON, de slavenrol, die hij onder den dwang zijns broeders te spelen had, moede, deed in Juli van datzelfde jaar afstand van de kroon, ten behoeve van zijn oudsten zoon, onder de voogdij van diens moeder, Koningin HORTENSIA. De heerschzuchtige Keizer verklaarde die daad onwettig en lijfde ons *ex plenitudine potestatis* onverwijld in Frankrijk in.

Ingelijfd in het groote Keizerrijk! Onderworpen aan de willekeur van een alvermogenden, immers alles aandurvenden Dwingeland! Wat konden de bewoners van Nederland voor zich zelven en voor de Instellingen, waaraan zij gehecht waren, in de naaste toekomst verwachten? Men kon slechts gissen, en diende nog wel, met hoeveel weerzin dan ook, „mauvais jeu,

---

[1]) Blijkbaar heeft hij de Acta van 29 Augustus 1672 en die van 13 Augustus en 19 October 1675, waarin Senaatsbesluiten omtrent hetgeen bij tentamina, examina en promotiën verschuldigd was met duidelijke woorden vermeld worden, over het hoofd gezien.

[2]) Afschrift van dien brief is in de Notulen van den Senaat niet opgenomen; de mededeeling daarvan is opmerkelijk kort.

„bonne mine” te spelen. Niet lang duurde het echter, of met de tierceering des Staatsschuld werd een algemeene slag geslagen en werd alles van lieverlede op Fransche leest geschoeid. Tot Gouverneur-Generaal der Departementen van Holland werd de Hertog van Plaisance benoemd. In plaats van Landdrosten, door Koning LODEWIJK aangesteld [1]), kreeg men Prefecten en Onder-Prefecten; in plaats van Burgemeesters wederom Maires. Wat zou er van de Nederlandsche Universiteiten, wat bepaaldelijk van die van Utrecht worden? Voorloopig werd de *status quo* gehandhaafd. Dit bleek onder anderen nog uit 's Keizers goedkeuring der benoeming van Rector en Secretaris bij onze Hoogeschool, in het laatst van Februari 1811 door den Hertog van Plaisance aan den provisioneelen Maire en Adjuncten der Stad Utrecht medegedeeld, en door dezen ter kennis van den Senaat gebracht.

Men wist intusschen, dat te Parijs eene reorganisatie van het onderwijs, ook van het Hooger Onderwijs, in ons Vaderland beraamd werd, en dat de heeren CUVIER en NOËL zouden belast worden met het onderzoek van den toenmaligen staat daarvan. In afwachting van de komst dier heeren, kwam het den Academischen Senaat doelmatig voor door eene *ad hoc* te benoemen Commissie uit zijn midden de geschiedenis, voor zooveel noodig, maar vooral den aard en de inrichting onzer Universiteit in de Fransche taal schriftelijk te doen uiteenzetten, en wel bepaaldelijk de verdeeling en de strekking van het onderwijs in de verschillende Facul-

---

[1]) Die te Utrecht was de edele, voor allen, die hem gekend hebben, onvergetelijke Baron VAN LIJNDEN VAN LUNENBURG, vele jaren later Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal en Curator der Utrechtsche Hoogeschool.

teiten gegeven, en het onderling verband dier Facul teiten duidelijk te doen voorstellen. Zoodanig volledig overzicht, meende men, zou voor de Fransche gedelegeerden meer waarde hebben dan alleen mondelinge mededeelingen, waarbij soms gewichtige zaken òf vergeten, òf niet goed begrepen werden. Aan dat denkbeeld werd op uitnemende wijze gevolg gegeven. Toen het merkwaardige stuk, waarvan een afschrift in het Archief van den Senaat bewaard is gebleven [1], gereed was, besloot men hetzelve aan den Grootmeester der Keizerlijke Universiteit, den Baron Louis de Fontanes, te zenden, met verzoek de heeren Cuvier en Noël, vóór hun vertrek naar Holland, daarvan kennis te doen nemen. Op de meest beleefde wijze berichtte de Grootmeester de ontvangst aan den Senaat, met vermelding, dat hij aan het genoemde verzoek voldoen zou en zich voornam die zoo gewichtige inlichtingen zelf met de meeste aandacht te onderzoeken.

De Parijsche afgevaardigden kwamen en werden op waardige wijze ontvangen. Het bedoelde opstel werd hun aanstonds aangeboden. Zij prezen wat zij zagen en hoorden, en beloofden een voor de Academie gunstig rapport te zullen uitbrengen, wat zij ook werkelijk gedaan hebben. Niettemin verzekerden zij, dat ten

[1]) In dat stuk werd vermeld — het schijnt doelmatig dit hier mede te deelen — dat, ter verkrijging van den doctoralen graad, in iedere Faculteit drie examina moesten worden afgelegd. De twee eerste liepen over de verschillende deelen van het vak, waarin het doctoraat werd verlangd. Het derde bestond in de bespreking van door den examinandus gemaakte schriftelijke opstellen, 24 uren nadat hem het maken daarvan was opgelegd. Wie bij deze drie examina voldaan had, kreeg als Candidaat de bevoegdheid eene door hem te bewerken dissertatie of theses *publice* of *privatim* te verdedigen, waarna hij tot Doctor bevorderd kon worden. Vrij waarschijnlijk heeft deze inrichting van de stichting der Hoogeschool af bestaan.

aanzien van het onderwijs in het algemeen en van het Hooger Onderwijs in het bijzonder een groote verandering werd voorbereid, en gaven niet onduidelijk te kennen, dat het voortbestaan der Utrechtsche Academie, om de nabijheid der Leidsche, die, als de oudste zuster, zeker behouden zou worden, niet waarschijnlijk was. Hoe onheilspellend die meening ook klonk, men kon niet wel anders doen dan afwachten wat komen zoude, en dat deed men dan ook met trouwe volharding in den arbeid.

Den 7den October van datzelfde jaar 1811 kwam de Keizer te Utrecht. Gelijk alle autoriteiten en bijzondere personen, die hier eenig ambt bekleedden, zoo moest ook de Academische Senaat zijne opwachting maken bij den gevreesden Man, die aller lot, menschelijkerwijze gesproken, in handen had. Rector en Senaat waren ter bestemder ure met een groot aantal hunner stadgenooten en anderen, die van buiten gekomen waren, in het paleis. Allen werden ontvangen, de vertegenwoordigers der Academie echter niet. Of dit aan vergissing, aan een onwillekeurig verzuim was toe te schrijven, of wat anders daarvan de reden was, kon men niet te weten komen. Misschien, ja zelfs waarschijnlijk heeft de Keizer of zijn Minister de ontmoeting van een lichaam, dat weinige dagen daarna een bijna doodelijken slag zou krijgen, om het netelige der zaak willen vermijden.

Op den 22sten van diezelfde maand werd een Keizerlijk Besluit uitgevaardigd, waarbij twee der Nederlandsche Hoogescholen, die van Leiden en die van Groningen, met den naam van Academiën als deelen van de Keizerlijke Universiteit bevestigd werden; die van Utrecht

en de Athenaea van Amsterdam en Deventer daarentegen den titel van *École secondaires* kregen, terwijl de Hoogeschool van Harderwijk en die van Franeker stilzwijgend werden opgeheven.

Welk eene verslagenheid dat onzalige Besluit, door de dagbladen in Utrecht bekend geworden, bij allen, die aan de Utrechtsche Hoogeschool verbonden of haar genegen waren, teweegbracht, is niet wel onder woorden te brengen. Er lag intusschen nog eenige troost in de waarheid, dat die School niet, als twee andere, vernietigd was geworden. Maar wat was de zin van dien titel „*École secondaire?*" De uitdrukking kwam in hetzelfde Besluit tweemaal voor. „Er zouden „in de voornaamste Steden van Holland," zoo luidde een ander artikel, „*École secondaires* worden opgericht." Blijkbaar werden daarmede lagere Scholen bedoeld. Met deze kon toch eene Instelling, tot hiertoe aan Hooger Onderwijs gewijd, niet gelijk gesteld worden. Dat die Instelling in rang verlaagd was geworden, was duidelijk, maar de aard dier verlaging onzeker.

De Academische Senaat, aan wiens hoofd de wijze, voorzichtige, beleidvolle HERINGA geplaatst was, besloot eene afwachtende houding aan te nemen. Het onderwijs werd alzoo op de gewone wijze voortgezet; men bleef examineeren en promoveeren; in één woord, men gaf den schijn, als of er niets bijzonders ware voorgevallen. Dit was ter ooren gekomen van den Franschen Intendant der Binnenlandsche Zaken in Holland, den Graaf D'ALPHONSE, die te Amsterdam zijn zetel had. En het was uit diens naam, dat in Januari 1812 door den Prefect en Onder-Prefect aan den Maire van Utrecht geschreven werd, dat de voormalige Universiteit der Stad sedert 22 October 1811 eene *École secondaire* geworden was, waar, naar de meening van genoem-

den Intendant, noch Academische graden verleend, noch Theologische, Rechtsgeleerde, Geneeskundige of Chemische lessen gegeven konden worden. De Senaat, hiervan onderricht, besloot zich van het doctoreeren voorloopig te onthouden, maar het overige voor notificatie aan te nemen; met het geven van Academische lessen rustig voort te gaan, maar inlichting te vragen aan den Grootmeester der Keizerlijke Universiteit, wiens welwillendheid jegens de Utrechtsche School bij herhaling gebleken was. En de vrucht van dat besluit liet zich niet wachten. Weinige dagen toch na de afzending der ontworpen missive aan den Grootmeester werd door den Onder-Prefect medegedeeld, dat Zijne Excellentie het gevoelen van den Intendant ten aanzien van den titel, die aan de voormalige Universiteit van Utrecht gegeven was, niet deelde, en dat hare Professoren op denzelfden voet met hun onderwijs konden voortgaan, als waarop zij dat vroeger gedaan hadden.

In zijn antwoord aan den Senaat schreef de Grootmeester: „J'ai appris avec satisfaction que les ordres, „qui avaient compromis l'existence de votre Etablisse-„ment, ont été révoqués. Je vous invite à continuer „avec le même zèle vos utiles travaux. L'Université „Impériale applaudira dans tous les tems aux succès qui „vous sont reservés." Hij voegde er intusschen bij, dat tot nadere regeling het verleenen van doctorale graden behoorde nagelaten te worden.

Hadden de Utrechtsche Professoren alle reden om zich te verheugen over de goede gezindheid van den Grootmeester, tegen wiens bedoeling het noodlottige Besluit door den Keizer genomen was, de toestand, waarin zij verkeerden, was verre van aangenaam, hunne toekomst, zoolang de organisatie der Instelling, waaraan

zij geplaatst waren, niet bekend was, geheel onzeker. De Stedelijke Regeering, door den Prefect, wiens bevelen zij te volgen had, in hare handelingen belemmerd, was achterlijk in het uitbetalen der traktementen, die zij verschuldigd was. Die Prefect was van oordeel, dat de financiën der Stad niet toelieten aan de *École secondaire*, waartoe hare Universiteit verlaagd was geworden, eene hoogere som jaarlijks te besteden dan vijftienduizend francs, welke som hij meende dat gevonden kon worden in hetgeen de kweekelingen dier school voor de lessen en wat dies meer zij plachten of in het vervolg behoorden op te brengen, als waardoor de school zich zelve zou kunnen onderhouden.

Tegen dat onzinnige plan heeft de Senaat zich aanstonds zoo krachtig mogelijk verzet en zoowel aan dien Prefect als aan de Stedelijke Regeering, gelijk mede aan den Grootmeester der Keizerlijke Universiteit aangetoond, dat met de uitvoering van dit plan de school zelve spoedig vernietigd zoude worden, daar de Professoren, *exceptis excipiendis* misschien, niet hebben zouden om van te leven, en aanvulling van ledig geworden plaatsen eene volstrekte onmogelijkheid zou zijn.

Mogen de ernstige vertogen van den Senaat de uitvoering van het genoemde plan hebben tegengehouden, zeker is het, dat de som, vroeger voor de traktementen der Professoren vastgesteld, eene zoodanige vermindering ondergaan heeft, dat zij ter nauwernood twee derden ontvingen van hetgeen hun toekwam, en gezamenlijk, in de drie jaren, die op onze inlijving in Frankrijk gevolgd zijn, een verlies van dertigduizend gulden hebben geleden.

Maar er waren, buiten die financieële verliezen, nog vele andere onaangenaamheden, die het Besluit des Keizers omtrent het onderwijs is ons vaderland met

al zijne gevolgen den Utrechtschen Professorenkring veroorzaakte. Wel had men vrijheid om voort te gaan met het geven van Academische lessen, gelijk dat vroeger gedaan was, maar men moest voor elken publieken actus, voor het houden van disputatiën *sub Praeside*, voor het uitgeven van programmata en voor wat niet al de toestemming van den Rector der Leidsche Academie vragen, aan wien de *École secondaire* ondergeschikt was, gelijk dat trouwens ook de Leidsche Professoren waren, die in den Rector, niet als vroeger den *primus inter pares*, maar den machthebbenden Supérieur hadden te eerbiedigen. Veel onaangenamer intusschen was de vermindering van het getal studenten, waartoe de vernedering der Utrechtsche Hoogeschool al spoedig aanleiding had gegeven. Vele ouders, wier zonen anders te Utrecht zouden zijn komen studeeren, achtten het geraden hen naar Leiden of Groningen te zenden, wier Academiën, zoo niet alle, dan toch de meeste harer rechten behouden hadden. Studenten in de Rechten, die er slechts eenige kans toe zagen, haastten zich in den tijd, toen men te Utrecht nog voortging met promoveeren, den verlangden doctoralen graad te verwerven; terwijl later de Medici, toen men verzekerde, dat de Leidsche Professoren dien graad niet verleenden, of liever, de voordracht daartoe aan den Grootmeester der Keizerlijke Universiteit niet deden, tenzij men gedurende een zekeren tijd de lessen van éène der wettiglijk of liever Keizerlijk erkende Academiën hadde bijgewoond, naar Leiden of Groningen trokken. Het minst had de Theologische Faculteit geleden, deels omdat hare studenten geen doctoralen graad behoefden om de door hen begeerde maatschappelijke betrekking te verkrijgen, deels om de geldelijke hulpmiddelen voor de minvermogenden onder die studenten bepaaldelijk

aan Utrecht geschonken, deels eindelijk omdat allen, die in de Theologie studeerden, vrij waren van militaire diensten. Volgens eene opgave van Professor HERINGA, destijds, gelijk reeds vermeld is, Voorzitter van het College der Professoren, waren alhier in het jaar 1812 100 studenten in de Theologie, in de drie andere Faculteiten, te zamen genomen, slechts 43, niet medegerekend de Chirurgijns- en Apothekers-leerlingen, die sommige lessen van Professoren volgden.

Den 3[den] November des genoemden jaars werd de Leidsche Academie, als deel der Keizerlijke Universiteit, plechtig ingewijd, welke inwijding, ten gevolge van eene officieële uitnoodiging, door twee Utrechtsche Professoren, de heeren VAN GEUNS en VAN HEUSDE, meer welstaanshalve dan met opgewektheid, is bijgewoond. De Grootmeester had bepaald, dat onverwijld na die inwijding de Academische lessen een aanvang moesten nemen; van welke bepaling door den Rector der Leidsche Academie aan den Voorzitter der Utrechtsche School kennis was gegeven, met bijvoeging, dat hij het voegzaam achtte ook daar de lessen op denzelfden tijd te doen beginnen.

Weinige dagen na de installatie der Leidsche Faculteit werd men in Utrecht verblijd door een Besluit van den Grootmeester der Keizerlijke Universiteit, waarbij de heer „GÉRARD MOLL" benoemd werd tot *„Professeur de Mathématiques et d'Astronomie à l'Athenée „d'Utrecht."*

De Rector der Leidsche Academie, die het bedoelde Besluit ter kennis van den Rector der voormalige Universiteit van Utrecht bracht, gaf tevens mededeeling van zijn voornemen om, zoo spoedig doenlijk, de noodige

maatregelen te nemen voor de behoorlijke installatie van dien nieuwen Hoogleeraar. Dat voornemen heeft hij dan ook niet lang daarna ten uitvoer gebracht. Zelf kon hij wegens andere bezigheden die installatie niet verrichten, maar droeg ze op aan den Rector HERINGA. En het is dan ook op den 11den December, dat deze aan die opdracht gevolg heeft gegeven, na, overeenkomstig het ontvangen voorschrift, den heer MOLL den eed te hebben afgenomen, waarbij hij in de eerste plaats trouw aan den Keizer en ten andere gehoorzaamheid aan den Grootmeester beloven moest. Was die benoeming op zich zelve een bron van vreugde voor de Utrechtsche Professoren en voor vele anderen, wien de Stichtsche Hoogeschool ter harte ging, niet minder de qualificatie van „Athenaeum," door den Grootmeester gegeven aan de Instelling van Hooger Onderwijs, die door den Keizer tot de *Écoles secondaires* gebracht was.

Een plan van organisatie dier Instelling was nog niet gemaakt. Daaraan kon, naar een schrijven van den Grootmeester in diezelfde dagen ontvangen, eerst begonnen worden, wanneer hij van den Inspecteur-Generaal der Keizerlijke Universiteit in Holland, den heer VAN DEN ENDE, de hem noodige opgaven ontvangen zou hebben van de namen der Utrechtsche Professoren, van de lessen door ieder hunner gegeven, van hunne bezoldiging, van de Statuten der oude Universiteit, haar inwendig bestuur en wat dies meer zij: opgaven, die de Grootmeester verzocht, door tusschenkomst van den Rector der Leidsche Academie, aan genoemden Inspecteur-Generaal, zoo spoedig mogelijk toe te zenden. Aan welk verzoek reeds den 30sten November op de meest nauwkeurige wijze is voldaan.

Liet de organisatie der Utrechtsche School zich wachten, niet alzoo de vordering eener jaarlijksche retributie van hare kweekelingen ten behoeve der Keizerlijke Universiteit, en evenmin de eisch, aan een zeker aantal hunner gedaan, om te deelen in den dienst der Schutterij of „Garde nationale," gelijk zij heette. Ongeloofelijk is de moeite, die de Rector HERINGA zich getroost heeft om de Utrechtsche studenten aan die beide vorderingen te onttrekken. De kweekelingen der Leidsche en Groningsche Academiën waren, evenals die van het Amsterdamsche Athenaeum, vrijgesteld van den Schuttersdienst. Het scheen dus alleszins billijk, dat een gelijk voorrecht ook aan de te Utrecht studeerende jongelieden geschonken werd. Dit werd aan den Rector der Leidsche Academie geschreven en diens voorspraak bij den Prefect verzocht, ter verkrijging van hetgeen gewenscht werd. Die Rector verschoonde zich met de opmerking, dat geen wet op zoodanige vrijstelling aanspraak gaf en dat alle beschikkingen te dien aanzien afhingen van het welgevallen des Prefects. Vruchteloos waren de pogingen daarop bij den Prefect DE CELLES gedaan, vruchteloos een beroep op den Grootmeester: de gevraagde vrijstelling van den Schuttersdienst, te zwaarder, daar hij ook voor het bewaren der kusten gebruikt kon worden, werd niet gegeven.

Retributiën voor de Keizerlijke Universiteit werden door den Inspecteur-Generaal van de studenten der Utrechtsche School gevorderd op grond van de Besluiten des Franschen Keizers van 17 Maart en 17 September 1808. Hij berichtte zulks den Rector der voormalige Universiteit te Utrecht, bij een even beleefd als welwillend schrijven in het begin van Januari 1813, daarin verzoekende, dat die Rector dertigduizend francs, zijnde het bedrag van het over 1812 verschuldigde, in de

maand April des loopenden jaars bij den Ontvanger *ad hoc* zoude storten, en dat wel in twee gelijke termijnen: 1500 francs vóór den 15[den], en evenveel vóór het einde dier maand. De Rector HERINGA was, evenals zijne ambtgenooten, in hooge mate verbaasd over die vordering, en niet weinig verlegen omtrent de wijze, waarop hij, daartoe gedwongen, aan het verkregen bevel zou kunnen voldoen. Hij schreef, ook namens de overige Professoren, aan den Inspecteur-Generaal, dat, huns erachtens, de aangehaalde Keizerlijke Besluiten, voor kostscholen, zoogenaamde pensionaten en soortgelijke Inrichtingen gemaakt, niet toepasselijk waren op de Utrechtsche Instelling van Hooger Onderwijs; dat, ook in een tegenovergesteld geval, geen globale vordering van alle kweekelingen te zamen, maar eene persoonlijke van elk individu werd voorgeschreven; dat het uiterst moeielijk zou wezen, met het oog op het uiteenloopend vermogen der studenten, te dezen opzichte eene rechtvaardige verdeeling te maken; dat de Rector der genoemde Instelling de macht niet bezat om de studenten te dwingen tot betaling der gevorderde retributie, en dat de Inspecteur-Generaal alzoo dringend verzocht werd de zaak in nadere overweging te nemen. Uitermate gewillig heeft deze aan dat verzoek voldaan, maar moest, tot zijn leedwezen, in een zeer uitvoerig betoog het rechtmatige der vordering volhouden. Andermaal kwam de Utrechtsche Rector in verzet, daar noch hij, noch zijne ambtgenooten de juistheid der redeneering van den Inspecteur-Generaal konden toegeven. Deze antwoordde, dat hem, niets meer ter overreding kunnende bijbrengen, nu niet anders overbleef dan de zaak aan het oordeel van den Grootmeester der Keizerlijke Universiteit te onderwerpen. Dit heeft hij dan ook onverwijld gedaan. En met welk

gevolg? Binnen weinige dagen ontving de Inspecteur het stellige bevel van Zijne Excellentie, om in de gedane vordering te volharden. De Rector, hiervan onderricht, bukte natuurlijk voor de noodzakelijkheid, stortte de genoemde som, ofschoon later dan op den daartoe aangewezen tijd, en verhaalde die gedeeltelijk aanstonds, gedeeltelijk later, want de groote vacantie was reeds begonnen, op de studenten. Een nog grootere som werd voor den dienst van 1813 geëischt, maar daarvan heeft, door het dralen van den alle kansen berekenenden HERINGA, de Keizerlijke Universiteit slechts de helft ontvangen.

De groote vacantie van 1813 — wij hebben het reeds gezegd — was ingetreden. Nog hoorde men niets van eene officieële regeling der Utrechtsche School. Kweekelingen van die School, die zich aan de Leidsche Academie hadden laten inschrijven, ten einde de examina af te leggen, waarna zij voor het door hen begeerde doctoraat konden worden voorgedragen, vernamen aldaar, dat de tijd, dien zij vóór de organisatie der Leidsche Academie te Utrecht gestudeerd hadden, voor de toelating tot die examina geldig, maar de latere niet geldig geacht werd. Kwam zulks ter algemeene kennis, dan kon men een toenemend verval der Utrechtsche School, al mocht deze met den naam van Athenaeum bestempeld worden, met zekerheid voorspellen. Het was dan ook op dien grond, dat de Rector HERINGA zich verplicht rekende den Grootmeester der Keizerlijke Universiteit beleefd, maar dringend te verzoeken, zoo spoedig mogelijk eene geruststellende beschikking te nemen, waarbij het gevolgd hebben van de lessen der Utrechtsche Professoren dezelfde geldigheid kreeg als dat van de Leidsche colleges. Een vroegere stadgenoot,

Mr. P. J. de Bije, die te Parijs in het Hooge Gerechtshof de waardigheid van Raadsheer bekleedde en aldaar een man van invloed was, nam op zich het billijke verzoek des Utrechtschen Rectors te ondersteunen; maar aan de gehoopte vervulling van den wensch der Stichtsche Professoren scheen in de groote wereldstad niet gedacht te worden.

De tijd naderde intusschen, waarop andere, veel betere beschikkingen dan de vergeefs aan den Grootmeester der Keizerlijke Universiteit gevraagde verwacht konden worden. De politieke toestand van Europa had, toen Napoleon in het najaar van 1812 verplicht was geworden met veel schade en weinig eer uit het ijskoude Rusland terug te keeren, van lieverlede eene groote verandering ondergaan. De onderdrukte volkeren hadden de handen ineengeslagen om zich met kracht tegen den Franschen geweldenaar te verzetten en hem, zoo mogelijk onschadelijk te maken. Intusschen, hoe mismoedig ook door het mislukken van zijn roekeloozen tocht naar het gevaarlijk gebied van Keizer Alexander, Napoleon had zijn strategisch talent behouden en trotseerde met zijne verzwakte legerbenden elken tegenstand, dien hij ondervond.

Maar ernstige gebeurtenissen te Parijs vorderden zijne tegenwoordigheid aldaar. Hijzelf begaf zich daarom derwaarts en liet zijn leger in Duitschland. Dat leger werd door herhaalde ontmoetingen met de vreemde bondgenooten al kleiner en kleiner, de macht en de wraakzucht des vijands daarentegen al grooter en grooter. Doch de onverschrokken oorlogsheld, die in de Tuilerien waakte, volkomen op de hoogte van de plannen, die tegen hem gesmeed werden, toonde zich door de groote verliezen, die hij geleden had, in het

allerminst niet ontmoedigd. Er waren nog weerbare mannen genoeg, waarmede hij zijn gebroken leger kon aanvullen, en, moest hij voor een deel zijne toevlucht nemen tot jonge, ongeoefende personen, zij zouden onder zijne leiding en door zijne geestdrift bezield — hiervan was hij overtuigd — wonderen van dapperheid vertoonen. Er werd bevel gegeven tot eene nieuwe conscriptie. Met weerzin onderwierp zich de Fransche Natie, die door dat eindelooze oorlogen al zoovele braven verloren had, aan den ijzeren wil van haren eerzuchtigen Gebieder. Met den meesten spoed, maar toch met veel beleid werd eene groote legermacht marschvaardig gemaakt, en in April 1813 trok Napoleon weer naar Duitschland. Zelf — zoo zeide hij ten minste — verlangde hij naar vrede, maar die vrede moest op eene voor hem eervolle wijze verkregen worden.

Het ligt natuurlijk buiten ons bestek den loop der krijgsverrichtingen in Duitschland, na de terugkomst van Napoleon uit Frankrijk, te schetsen. Genoeg zij het te herinneren, dat de strijd met afwisselend geluk gestreden werd, dat bij Lützen en Bautzen nieuwe lauweren door Napoleon behaald, maar daar en elders ook groote verliezen geleden werden, terwijl de beslissende slag, op 18 en 19 October in den omtrek van Leipzig geleverd, den overwonnen Dwingeland verplichtte den aftocht te doen blazen en zich terug te trekken naar de andere zijde des Rijns.

Is het wonder, dat de tijding der nederlaag van den overmoedigen Verdrukker de lang verkropte, maar meer en meer zich openbarende zucht naar vrijheid in ons vaderland als ten top voerde? Dat de gedachte aan eene mogelijke afschudding van het ondragelijke juk des

Dwingelands, welke eenige heimelijk verbonden landgenooten van aanzien reeds geruimen tijd had bezig-gehouden, thans tot rijpheid kwam? Onafhankelijk intusschen van den wil dier mannen en geheel tegen hunne bedoeling — geloofwaardige geschiedschrijvers hebben het ons verzekerd — begon in het midden van November binnen de hoofdstad des Rijks eene onstuimige volksbeweging, die weldra tot zulk eene hoogte was geklommen, dat de Prefect met alle andere Fransche ambtenaren het geraden achtten de stad te verlaten, welk voorbeeld door de militaire bezetting zeer spoedig gevolgd werd. Een paar dagen na de uitbarsting van dien niet gewenschten, maar door den sterken indruk op het algemeen voor de beraamde plannen niet ongunstigen opstand, zette de Graaf VAN LIMBURG STIRUM met enkele andere voorname Prinsgezinden te 's Hage de oranje-kokarde op den hoed en gaf daardoor het sein tot het uitspreken van den wensch om den Prins van Oranje tot Souvereinen Vorst van Nederland te verheffen. Die wensch werd spoedig algemeen. De Prins werd dringend verzocht uit Engeland over te komen. Hij kwam, werd met geestdrift ontvangen en weldra, eerst te Amsterdam, daarna ook in andere steden uitgeroepen als Souverein.

Utrecht, ofschoon natuurlijk deelende in de blijde vooruitzichten te 's Hage geopend, zuchtte nog altijd onder de lasten eener Fransche bezetting, door en met den Generaal MOLITOR uit Amsterdam derwaarts overgebracht. Dat zuchten evenwel duurde niet lang. Op den 28sten November verlieten alle Franschen de stad en kon men elkander gelukwenschen met eene verlossing, die, gelijk met grond verwacht kon worden, leiden zou tot eene voor alle belangen heilrijke toekomst.

Op zulk eene toekomst was niet het minst de hoop

der Academie gevestigd. En die hoop werd niet teleurgesteld. De Senaat haastte zich het Provisioneel Bestuur van Stad en Provincie, dat spoedig benoemd werd, zijne opwachting te maken en de belangen der Academie met eerbied, maar tevens met gepasten aandrang aan te bevelen. Hetzelfde deed hij te 's Hage, zoowel mondeling als schriftelijk bij den Souvereinen Vorst, zoodra deze deputatiën ontvangen kon, alsmede bij den Commissaris-Generaal voor de Binnenlandsche Zaken.

Had het Stedelijk Bestuur den Senaat al dadelijk volmacht gegeven om zijne oude rechten te hernemen en, evenals vóór het verbod van den Grootmeester der Keizerlijke Universiteit, aan hen, die zulks verdienden, Academische graden te verleenen, een Besluit van den Souvereinen Vorst, in Februari 1814 genomen, waarbij de bestaande Inrichtingen van Hooger Onderwijs bevestigd werden, handhaafde die volmacht, maar, in afwachting der voorgenomen organisatie, onder beding, dat de Candidaten, die men wenschte te doctoreeren, minstens drie jaren aan de Utrechtsche Hoogeschool gestudeerd hadden.

Tot het ontwerpen der bedoelde organisatie was eene maand vroeger eene Commissie benoemd, bestaande uit de heeren F. VAN DER DUIJN VAN MAASDAM, F. W. BOERS, M. VAN MARUM, H. TOLLIUS, J. M. KEMPER, HENDRIK COLLOT D'ESCURY VAN HEINENOORD en D. J. VAN LENNEP; aan welke Commissie als Secretaris was toegevoegd de heer J. L. W. DE GEER, terwijl de heeren J. F. W. VAN SPAEN VAN BILJOEN, A. G. CAMPER en H. MUNTINGHE werden verzocht om, zoo dikwijls zij zich in de residentie bevinden mochten, aan de beraadslagingen dier Commissie deel te nemen, „en haar „inmiddels schriftelijk zoodanige consideratiën te sup-

„pediteren," als zij, in het belang der wetenschappen, geraden of dienstig mochten oordeelen.

Gesteund door de bij den Souverein en bij alle Autoriteiten ondervonden welwillendheid, gingen de Utrechtsche Professoren met goede hoop op de toekomst voort in hunnen arbeid, zich verheugende in de na betrekkelijk korten tijd herkregen vrijheid, ook in die vaderlandsche steden, welke het langst door Franschen bezet waren gebleven.

De nederlaag van NAPOLEON was inmiddels volkomen geworden. Door de bondgenooten in zijn eigen Rijk vervolgd, had hij hun, in weerwil van de steeds toenemende verliezen in zijn leger, elken voortgang, zooveel mogelijk, betwist, maar had eindelijk voor de overmacht moeten bukken. Parijs had zich overgegeven, de Bourbons waren op den troon van Frankrijk hersteld, de Napoleontische dynastie was vervallen verklaard, NAPOLEON zelf, *salvo honore et stipendio*, naar het eiland Elba verbannen.

Reeds in het begin des jaars waren de Zuid-Nederlanden door de bondgenooten bezet geworden, met uitzondering van Antwerpen, dat, hardnekkiglijk door den Franschen Generaal CARNOT verdedigd, eerst na de troonsbestijging der Bourbons, bij Verdrag is ontruimd geworden. Die Zuid-Nederlanden werden bij den vrede, in Mei 1814 tusschen de bondgenooten en Frankrijk gesloten, aan het Huis van Oranje toebedeeld, welks Hoofd den 30sten Maart te voren als Souverein Vorst van Nederland plechtig ingehuldigd, in Augustus daaraanvolgende met den titel van Gouverneur-Generaal ook het bewind over België aanvaardde. Bij een daarna te Weenen gehouden Congres werd Noord- en Zuid-Nederland tot één Koningrijk verheven

onder den schepter van WILLEM den Eerste, die den 16den Maart 1815 als Koning der Nederlanden werd uitgeroepen en in September deszelfden jaars in Brussel gehuldigd. Die huldiging intusschen was door zeer ernstige gebeurtenissen vooraf gegaan. NAPOLEON, in het begin van 1815 met eene kleine macht van even trouwe als dappere troepen, die men hem gelaten had, van het eiland Elba ontvlucht, was in het Zuiden van Frankrijk geland en eerst door het volk, zeer spoedig ook door de hem ontmoetende militairen met geestdrift ontvangen. Hij verkondigde aanstonds zijn voornemen om naar Parijs te trekken, den hem ontrukten troon te hernemen en zijn volk door het prestige van zijn persoon en door nieuwe instellingen gelukkig te maken. Dat voornemen verhoogde, zooals lichtelijk te begrijpen is, de geestdrift, vermeerderde den aanhang. Dagelijks werd het leger, waarmede hij voortrukte naar de hoofdstad, door nieuwe aanwinst van soldaten èn grooter èn meer bereid om den nimmer vergeten en nu verrezen aanvoerder den steun te geven, dien hij behoefde; en, wat men te Parijs ook deed of heette te doen om het onzinnige plan van den „*usurpateur*," gelijk men hem noemde, te verijdelen, hij bereikte, immers tot eene zekere mate, zijn doel, nam zijn ouden zetel in, dankte onverwijld de anti-Napoleontische dignitarissen af, benoemde nieuwe, deed schoone beloften, gaf eer en voordeel aan hen, die zijns erachtens belooning verdienden, in één woord, handelde op eene wijze, die, wanneer gansch Europa niet tegen hem ware geweest, hem de volkomen herstelling zijner macht, immers in Frankrijk, scheen te zullen verzekeren.

Maar de bondgenooten waren niet ingeslapen. Zij wisten wat er voorviel. Zij mistrouwden den onverschrokken oorlogsheld. Zij deden wat mogelijk was

om hunne macht te vergrooten en waren gereed hem het hoofd te bieden.

Was het voor den samenhang der politieke gebeurtenissen met het lot der Utrechtsche Academie schier onvermijdelijk die gebeurtenissen kortelijk in herinnering te brengen, het spreekt van zelve, dat we ons bepalen bij de hoofdzaken. Wij zwijgen dus van hetgeen, na de terugkomst van NAPOLEON, te Parijs en in andere deelen van Frankrijk voorviel, ook door den invloed van de verstooten Bourbons met hunne partij; van de redenen, die NAPOLEON bewogen in Juni België in te trekken; van zijne krijgsverrichtingen aldaar; van de verliezen, die hij leed, en van de overwinningen, die hij behaalde. Genoeg zij het aan te stippen, dat hij bij Waterloo geheel verslagen en gedwongen werd naar Frankrijk terug te trekken, om zich weldra aan de Engelschen over te geven en door dezen gevankelijk naar St. Helena te laten voeren.

Hoe gaarne hadden de Studenten der Utrechtsche en der andere Nederlandsche Hoogescholen deelgenomen aan dien beslissenden slag, waardoor hun vaderland met heel de wereld voor goed verlost werd van den Dwingeland, wiens onverzadelijke eerzucht millioenen zijner natuurgenooten had doen lijden! Maar, ofschoon zij zich reeds in Maart hadden aangeboden om als vrijwilligers in dienst te treden, wanneer de nood des vaderlands dit mocht vereischen, van welk aanbod onverwijld door den Rector magnificus aan Z. M. den Koning kennis was gegeven, eerst den 6den Juni werd het bericht alhier ontvangen, dat Zijne Majesteit, die het aanbod der Studenten terstond met welgevallen had aangenomen, de noodige orders had gegeven om hen, onder de bevelen van den Provincialen Comman-

dant, militaire oefeningen te laten doen; met bijvoeging, dat zij, bij eventueele noodzakelijkheid, zouden worden ingedeeld bij zoodanig bataillon van het staande leger, als waarbij zij het liefst geplaatst zouden worden. Was deze belofte een blijk van groote welwillendheid, niet minder voorzeker de bepaling, dat de bedoelde studenten noch tot den gewonen garnizoensdienst, noch tot het doen van escortes gebruikt mochten worden, en dat de tijd, voor wapenoefeningen noodig, op zoodanige wijze moest worden geregeld, dat hunne studiën daardoor zoo weinig mogelijk gestoord behoefden te worden.

Ook na den slag van Waterloo was waakzaamheid noodzakelijk en bleven alzoo de legers der bondgenooten in of in de nabijheid van Frankrijk. In het begin van Augustus werden daartoe ook de Utrechtsche studenten opgeroepen, die den 5[den] dier maand, nadat hun, in tegenwoordigheid van den geheelen Senaat en van een groot aantal belangstellenden, op een der pleinen van Utrecht, een hartelijk afscheidswoord door den Rector magnificus was toegesproken en een sierlijk vaandel, door een deel van het schoone geslacht vervaardigd, was aangeboden, in volle wapenrusting de Academiestad verlieten, om met betrekkelijk kleine dagreizen naar Mons in België te marcheeren, waar zij bij het 18de bataillon Jagers zouden worden ingedeeld [1]). Er is gelukkig geen aanleiding geweest om hen in het vuur te brengen, maar zij hebben zich, naar de getuigenis hunner bevelhebbers, als echte soldaten ge-

[1]) Eene lijst der als Vrijwilligers in 1815 uitgetrokken Utrechtsche studenten vindt men onder de Bijlagen; eene beschrijving van den veldtocht, door hen gemaakt, en van al wat daaraan is voorafgegaan, door een der Jagers, wijlen Professor H. J. Roijaards gegeven, in den *Utrechtschen Studenten-Almanak van* 1831.

dragen en alle redenen gegeven van tevredenheid. Die tevredenheid is hun op den 10den October, namens Z. M. den Koning, met een warmen dank voor den door hen betoonden moed en ijver, op recht plechtige wijze betuigd, waarna zij van militaire verplichtingen ontslagen zijn, terwijl hun vaandel, op verzoek van den Provincialen Commandant, tot eene blijvende gedachtenis aan den Academischen Senaat ter bewaring werd toevertrouwd.

Den 2den Augustus van datzelfde jaar 1815 had Z. M. de Koning het Besluit geteekend, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs, naar het plan der ten vorige jare *ad hoc* benoemde Commissie werd vastgesteld. Met groote vreugde was dat Besluit om zijne milde bepalingen door alle voorstanders van wetenschap, vooral in de Academiesteden, ontvangen. Maar nergens zeker met meer dankbaarheid dan in Utrecht, waar de Hoogeschool niet alleen bevestigd, maar van eene Stedelijke tot eene Landsinrichting verheven werd, in rang gelijkstaande met de andere Hoogescholen en, even als deze, door uitbreiding der Faculteiten en door vermeerdering der materieële hulpmiddelen van studie meer geschikt gemaakt voor de vorming van hare kweekelingen en voor de uitbreiding der wetenschappen, die men van Universiteiten pleegt te wachten.

Werd bij dat organiek Besluit de Leidsche Hoogeschool door ruimere toelagen voor verschillende Inrichtingen van onderwijs, door een grooter getal van Professoren en hoogere jaarwedden iets meer bevoordeeld dan de beide overige, zij hadden tegenover hare oudere zuster niet te klagen.

Kenmerkend in het bedoelde Besluit — wij kunnen den inhoud niet wel in bijzonderheden mededeelen —

was vooreerst de vorming van vijf Faculteiten, in plaats van de vier, die vroeger bestonden, te weten: eene Godgeleerde, eene Rechtsgeleerde, eene Geneeskundige, eene Wis- en Natuurkundige en eene Letterkundige Faculteit, in welke laatste ook de Bespiegelende Wijsbegeerte was opgenomen. Ten andere de bepaling, dat de Professoren niet voor hun aangewezen vakken, maar tot leden der respectieve Faculteiten benoemd zouden worden, terwijl het verdeelen van den cyclus der daartoe behoorende vakken van wetenschap aan heeren Curatoren werd overgelaten. Eindelijk, bij handhaving der zoo nuttige, ja volstrekt onmisbare vrijheid van studie, eene zoodanige regeling der examina, ter bekoming der verschillende doctoraten voorgeschreven, als waardoor aan den eenen kant eene gewenschte volgorde in de studie der onderscheidene vakken aanbevolen, aan den anderen een heilzaam verband tusschen de verschillende Faculteiten gevestigd werd.

De inwijding der nieuwe of, beter gezegd, der tot eene Lands-Universiteit verheven Utrechtsche Hoogeschool, even als die der zuster-Instellingen voor Hooger Onderwijs, tot aan de gehoopte terugkomst der Jagercompagnie uitgesteld, heeft op den 6[den] November van het meergenoemde jaar 1815 plaats gehad.

Vooraf was een College van Curatoren benoemd, bestaande uit de heeren Jhr. W. E. DE PERPONCHER DE SEDLNITSKY en WOLPHAARTSDIJK, P. RAM, W. DE BEAUFORT, J. F. W. Baron VAN SPAEN TOT BILJOEN en Jhr. W. VAN HEECKEREN VAN BRANDSENBURG, als Voorzitter der Stedelijke Regeering van Utrecht; aan welk College als Secretaris was toegevoegd de heer D. J. VAN EWIJCK. Als Hoogleeraren waren bevestigd: in de Faculteit der Godgeleerdheid de heeren H. ROIJAARDS,

J. HERINGA Ez. en G. VAN OORDT; in die der Rechtsgeleerdheid de heeren C. W. DE RHOER en H. ARNTZENIUS; in die der Geneeskunde de heer J. BLEULAND; in die der Wis- en Natuurkunde de heeren N. C. DE FREMERIJ en G. MOLL; in die der Bespiegelende Wijsbegeerte en Letteren eindelijk de heeren PH. W. VAN HEUSDE, D. HUISMAN en J. H. PAREAU, terwijl bepaald was, dat Professor DE FREMERIJ, als belast met het onderwijs in de Pharmacie en Medicina forensis, ook in de Medische Faculteit, alzoo, bij uitzondering, in twee Faculteiten zitting zoude hebben.

Emeriti waren verklaard de heeren S. RAU, M. VAN GEUNS en J. TH. ROSSIJN, terwijl tot nieuwe Hoogleeraren waren aangesteld de heeren J. R. DE BRUEIJS in de Rechtsgeleerde Faculteit, B. F. SUERMAN in de Geneeskundige, J. F. L. SCHRÖDER en J. KOPS in de Wis- en Natuurkundige, en A. VAN GOUDOEVER en die der Wijsbegeerte en Letteren [1]; wordende nog ééne benoeming verwacht in de Faculteit der Geneeskunde.

Na eene godsdienstige voorbereiding op den Zondag, die aan de Inwijding voorafging, onder de leiding van den Hoogleeraar G. VAN OORDT, die daarbij eene toepasselijke leerrede hield [2] en de belangen der Hoogeschool, evenals het welgelukken van het Inwijdingsfeest, aan den Almachtigen Bestuurder der wereld aanbeval, gingen op genoemden 6den November de Curatoren, Professoren en Studenten, die zich in de Senaatskamer en in het Auditorium verzameld hadden, des morgens

---

[1]) De bekende taalkundige P. WEILAND, mede voor deze Faculteit benoemd, had zich wegens zijn reeds gevorderden leeftijd verplicht gevonden te bedanken.

[2]) Naar aanleiding van I Kor. VIII, v. 56, 57 en 58.

te tien uren, in statigen optocht door eenige straten der stad naar de Domkerk, waar zij door een wel samengesteld orchest met uitgezochte muziek ontvangen werden en de voor hen bestemde zitplaatsen innamen, gelijk dat reeds vroeger gedaan was door den heer Gouverneur der Provincie, door de leden van het Hoog Militair Gerechtshof, de Raden en Generaalmeesteren van de Munt, de Staten der Provincie, de leden der Rechtbanken van eersten aanleg en koophandel, Burgemeesters en Raden der Stad, den Provincialen en den Stedelijken Commandant, de Hoofdofficieren van de Schutterij en van de drie alhier in garnizoen liggende bataillons Landmilitie, door de Leeraren bij de onderscheidene Kerkgenootschappen en door een groot aantal andere aanzienlijken, waaronder eene edele vrouwenschaar.

Toen de muziek op een gegeven teeken had opgehouden, nam de President-Curator het woord, liet door den Secretaris van zijn College de Koninklijke Besluiten voorlezen, waarbij de Curatoren en Professoren benoemd waren, benevens een Extract-Besluit, bepalingen inhoudende omtrent de installatie der Hoogeschool en de beëediging der Hoogleeraren op dienzelfden dag. Na die voorlezing legden al de aanwezige Professoren, hoofd voor hoofd, den eed of de plechtige belofte af, die hun was voorgeschreven; de Rector magnificus daarenboven nog een bijzonderen in de bijzondere waardigheid door hem bekleed. Toen dit afgeloopen was, hield de President-Curator eene indrukwekkende rede en verzocht daarna den Rector magnificus Heringa het spreekgestoelte te beklimmen en de redevoering uit te spreken, welke, op last des Konings, bij deze gelegenheid gehouden moest worden.

De Rector voldeed in de Nederlandsche taal op

uitstekende wijze aan den hem opgedragen last, in hoofdzaak de voordeelen schetsende, die het Organiek Besluit tot regeling van het Hooger Onderwijs èn aan de Hoogeschool, èn aan de maatschappij beloofde. Hierop volgden welgekozene toespraken aan de Curatoren, de Professoren, de Studenten, gelijk aan allen, die deze plechtigheid met hunne tegenwoordigheid vereerd hadden, en ten slotte een ootmoedig gebed.

En hiermede was de officieële Inwijding der herstelde Hoogeschool tot aller voldoening afgeloopen. Onder opwekkende muziek verlieten de vertegenwoordigers der Academie het Kerkgebouw en keerden naar de Senaatskamer terug, waar eene deputatie van Studenten bij Curatoren en Professoren hare opwachting maakte en de oudste hunner, de heer BARTHOLD REINIER DE GEER, eene recht schoone aanspraak deed [1]).

Een prachtig gastmaal in het Fundatiehuis der Vrijvrouwe van Renswoude, door heeren Curatoren aan Professoren, Autoriteiten en andere aanzienlijke personen aangeboden; een dergelijk symposium door de Stadsregeering in eene der zalen van het voormalig paleis den Studenten bereid, en eene luisterrijke serenade bij fakkellicht, door dezen aan de hooge gasten van het Fundatiehuis gebracht, besloten het zoo heuglijke feest.

Wij hebben de geschiedenis der Utrechtsche Hoogeschool tot hare verheffing in 1815, overeenkomstig ons

[1]) Deze aanspraak is, evenals de Rede van den President-Curator en die van den Rector magnificus met eene menigte van dichtstukken, door verschillende personen op de feestmalen voorgedragen, voor de nakomelingschap bewaard in de *Annales Academiae Rheno-Traiectinae*, Ann. CIƆIƆCCCXV—XVI.

voornemen, ten einde gebracht. Een gelukkige tijd is op die verheffing gevolgd. Meer en meer is de bloei dier schoone Instelling, onder het bestuur van belangstellende Verzorgers, toegenomen. Groote mannen hebben haren roem waardiglijk gehandhaafd, terwijl de meeste wetenschappen, voor een deel ook door die mannen, met reuzenschreden zijn vooruitgegaan. Wie vroeger of later tijd en opgewektheid moge hebben om dat alles ordelijk uiteentezetten, hij zal bouwstoffen in overvloed vinden, en de nakomelingschap — er valt niet aan te twijfelen — zal er hem dankbaar voor zijn.

BIJLAGE I.

A. Naamlijst der Heeren, die, als Burgemeesters der stad Utrecht, met andere gecommitteerden uit de Vroedschap van 1636-1795 Curatoren der Utrechtsche Hoogeschool geweest zijn.

1636—39	GIJSBERT VAN DER HOOLCK.
	DIRCK VAN VELTHUIJZEN.
1639—41	ANTHONIUS DE GOIJER.
	Jhr. FREDERICK RUIJSCH.
1641—42	Jhr. FREDERICK RUIJSCH.
	GIJSBERT VAN DER HOOLCK.
1642—43	Jhr. FREDERICK RUIJSCH.
	JOHAN VAN WEEDE.
1643—45	JOHAN VAN WEEDE.
	ANTHONIUS DE GOIJER.
1645—48	ANTHONIUS DE GOIJER.
	Mr. CORNELIS VAN DEUVERDEN.
1648—50	Mr. CORNELIS VAN DEUVERDEN.
	ANDRIES VAN WIJCK.
1650—51	ANDRIES VAN WIJCK.
	Jhr. FREDERICK RUIJSCH.
1651—52	Jhr. FREDERICK RUIJSCH.
	Mr. PETER VAN LEEUWEN.
1652—54	Mr. CORNELIS VAN DEUVERDEN.
	GIJSBERT DE WIJCKERSLOOTH.
1654—56	ANDRIES VAN WIJCK.
	Mr. JOHAN VAN NELLESTEIJN.

1656—58	Dr. Cornelis Booth.
	Mr. Nicolaas Hamel.
1658—60	Andries van Wijck.
	Mr. Johan van Nellesteijn.
1660—62	Mr. Dirck de Leeuw.
	Mr. Dirck de Goijer.
1662—64	Mr. Nicolaas Hamel.
	Mr. Henrick Moreelse.
1664—66	Mr. Johan van Nellesteijn.
	Dr. Cornelis van der Voort.
1666—68	Mr. Nicolaas Hamel.
	Reijnier Foeijt.
1668—70	Johan van Someren.
	Johan van Mansvelt.
1670—74	Mr. Jacob van der Dussen.
	Dr. Cornelis van der Voort.
1674—76	Mr. Johan van Nellesteijn.
	Dr. Willem van der Straten.
1676—77	Mr. Johan Strick.
	Mr. Pieter Both van der Eem.
1677—78	Mr. Johan Strick.
	Mr. Pieter Both van der Eem.
1678—80	Jacob van Dinter.
	Bartholomeus de Gruijter.
1680—82	Aelbrecht van Benthem.
	Mr. Paulus Voet van Winssen.
1682—84	Jacob van Dinter.
	Mr. Jan Borre van Amerongen.
1684—85	Mr. Paulus Voet van Winssen.
	Willem van Weede.
1685—86	Willem van Weede.
	Albert van Benthem.
1886—87	Albert van Benthem.
	Mr. Cornelis van Domburgh.

1687—88	Mr. CORNELIS VAN DOMBURGH.
	Mr. JAN BORRE VAN AMERONGEN.
1688—89	Mr. JAN BORRE VAN AMERONGEN.
	Mr. AERNOUT SPOOR.
1689—90	Mr. AERNOUT SPOOR.
	ANTHONI VAN DE NIJPOORT.
1690—91	ANTHONI VAN DE NIJPOORT.
	ALBERT VAN BENTHEM.
1691—92	ALBERT VAN BENTHEM.
	Mr. JAN BORRE VAN AMERONGEN.
1692—93	Mr. JAN BORRE VAN AMERONGEN.
	Dr. EVERHARD VAN SIJPESTEIJN.
1693—94	Dr. EVERHARD VAN SIJPESTEIJN.
	Mr. AERNOUT SPOOR.
1694—95	Mr. AERNOUT SPOOR.
	Mr. CASPAR VAN ROIJEN.
1695—96	Mr. CASPAR VAN ROIJEN.
	CORNELIS VAN LIDTH DE JEUDE.
1696—97	CORNELIS VAN LIDTH DE JEUDE.
	Dr. EVERARD VAN SIJPESTEIJN.
1697—98	Dr. EVERARD VAN SIJPESTEIJN.
	Mr. AERNOUT SPOOR.
1698—99	Mr. AERNOUT SPOOR.
	Mr. CASPAR VAN ROIJEN.
1699—1700	Mr. CASPAR VAN ROIJEN.
	Mr. JOHAN VAN WEEDE.
1700—02	Mr. PIETER HAAK DE JONG.
	CORNELIS VAN LIDTH DE JEUDE.
1702—04	Dr. EVERARD VAN SIJPESTEIJN.
	Mr. CASPAR VAN ROIJEN.
1704—06	BERENT WILLEM PLOOS VAN AMSTEL.
	Mr. CORNELIS QUINT.
1706—08	Mr. HUIBERT VAN VELTHUISEN.
	Mr. JOHAN VAN NELLESTEIJN.

1708—10	Dr. EVERARD VAN SIJPESTEIJN.
	CORNELIS VAN LIDTH DE JEUDE.
1710—12	Mr. CORNELIS VERBORGT.
	FERDINAND VAN HATTING.
1712—14	Mr. CORNELIS QUINT.
	JOHAN HUISSEN.
1714—16	Mr. JOHAN VAN NELLESTEIJN.
	Mr. LAURENS VAN LANKEREN.
1716—18	Mr. CORNELIS QUINT.
	Mr. LUCAS VAN VOORST.
1718—19	Mr. JOHAN VAN NELLESTEIJN.
	Mr. ROELAND AALBERT ROELANDS.
1719—20	Mr. JOHAN VAN NELLESTEIJN.
	IZAAK UBING.
1720—21	IZAAK UBING.
	Mr. ARNOLDUS SPOOR.
1721—22	Mr. JOHAN HEIJCOP.
	Mr. CORNELIS QUINT.
1722—23	Mr. CORNELIS QUINT.
	ADRIAAN STRICK VAN LINSCHOTEN.
1723—24	ADRIAAN STRICK VAN LINSCHOTEN.
	FERDINAND VAN HATTING.
1724—25	FERDINAND VAN HATTING.
	Mr. LUCAS VAN VOORST.
1725—26	Mr. LUCAS VAN VOORST.
	IZAAK UBING.
1726—27	IZAAK UBING.
	Mr. JAN PIETER VAN MANSVELT.
1727—28	Mr. JAN PIETER VAN MANSVELT.
	Mr. JACOB MARTENS.
1728—29	Mr. JACOB MARTENS.
	Mr. LUCAS VAN VOORST.
1729—31	Mr. ADRIAAN VAN BRONKHORST.
	JAN WILLEM HEUSDEN.

1731—33	Mr. Cornelis Quint.
	Mr. Johan van Nellesteijn.
1733—34	Mr. Johan Carel van der Muelen.
	Ferdinand van Hatting.
1734—35	Mr. Johan Carel van der Muelen.
	Ferdinand van Hatting.
1735—37	Izaak Ubing.
	Mr. Adriaan van Bronkhorst.
1737—39	Mr. Cornelis Quint.
	Mr. Johan Breijer.
1739—41	Jan Willem Leusden.
	Mr. Arend Aelbert de Ruever.
1741—43	Mr. Cornelis Quint.
	Jacob van Berck.
1743—45	Izaak Ubing.
	Mr. Johan Breijer.
1745—46	Mr. Justus Ormea.
	Mr. Cornelis van Cleeff.
1746—47	Mr. Cornelis van Cleeff.
	Mr. Hendrik Assuerus Wttewael.
1747—48	Mr. Hendrik Assuerus Wttewael.
	Willem Verweij.
1748—49	Willem Verweij.
	Mr. Jan Pieter van Mansvelt.
1749—50	Mr. Jan Pieter van Mansvelt.
	Izaack Verburgt.
1750—51	Izaack Verburgt.
	Mr. Jan Jacob van Mansvelt.
1751—52	Mr. Jan Jacob van Mansvelt.
	Mr. Anthoni François Godin.
1752—53	Mr. Anthoni François Godin.
	Mr. Jan Jacob Ram.
1753—54	Mr. Jan Jacob Ram.
	Mr. Hendrik van Asch van Wijck.

1754—55	Mr. Hendrik van Asch van Wijck.
	Mr. Everhard van Harscamp.
1755—56	Mr. Everhard van Harscamp.
	Mr. Jan André van Westrenen.
1756—57	Mr. Jan André van Westrenen.
	Jacob van Berck.
1757—58	Jacob van Berck.
	Mr. Jacob Carel Martens.
1758—60	Mr. Meinard van Bueren.
	Izaak Ferdinand Godin.
1760—62	Izaak Verborcht.
	Mr. Joseph Elias van der Muelen van Maarsenbroek.
1762—64	Mr. Jan André van Westrenen.
	Mr. Arnoud Loten.
1764—66	Mr. Cypriaan Berger.
	Mr. Cornelis Jan van Roijen.
1766—67	Mr. Everhard van Harscamp.
	Mr. Nicolaas Kien.
1767—68	Mr. Nicolaas Kien.
	Mr. Hendrik van Asch van Wijck.
1768—69	Mr. Hendrik van Asch van Wijck.
	Mr. Joseph Elias van der Muelen van Maarsenbroek.
1769—70	Mr. Joseph Elias van der Muelen van Maarsenbroek.
	Mr. Arnoud Loten.
1770—71	Mr. Arnoud Loten.
	Mr. Meinard van Bueren.
1771—72	Mr. Meinard van Bueren.
	Mr. Cypriaan Berger.
1772—73	Mr. Cypriaan Berger.
	Mr. Cornelis Jan van Roijen.
1773—74	Mr. Cornelis Jan van Roijen.

	Mr. EVERHARD VAN HARSCAMP.
1774—75	Mr. EVERHARD VAN HARSCAMP.
	Mr. NICOLAAS KIEN.
1775—76	Mr. NICOLAAS KIEN.
	Mr. ABRAHAM JACOB VAN DER DUSSEN.
1776—77	Mr. ABRAHAM JACOB VAN DER DUSSEN.
	Mr. HENDRIK VAN ASCH VAN WIJCK.
1777—78	Mr. HENDRIK VAN ASCH VAN WIJCK.
	HENDRIK VERBEEK.
1778—79	HENDRIK VERBEEK.
	Mr. ARNOUD LOTEN.
1779—80	Mr. ARNOUD LOTEN.
	Mr. PIETER PAULUS VAN DEN BOGAARD.
1780—81	Mr. PIETER PAULUS VAN DEN BOGAARD.
	Mr. CYPRIAAN BERGER.
1781—82	Mr. CYPRIAAN BERGER.
	Mr. BARTHOLOMEUS DE GRUIJTER.
1782—83	Mr. ABRAHAM JACOB VAN DER DUSSEN.
	JAN FREDERIK VAN BEEK.
1783—84	JAN FREDERIK VAN BEEK.
	Mr. JAN WILLEM VAN MUSSCHENBROEK.
1784—85	Mr. JAN WILLEM VAN MUSSCHENBROEK.
	HENDRIK VERBEEK.
1785—86	Mr. ARNOUD LOTEN.
	Mr. ADRIAAN VAN BRONKHORST.
1786—87	Mr. ADRIAAN HENDRIK EIJCK.
	Mr. JAN PIETER DE RIDDER.
1787—88	Mr. ADRIAAN VAN BRONKHORST.
	Mr. JAN WILLEM VAN MUSSCHENBROEK.
1788—89	Mr. JAN WILLEM VAN MUSSCHENBROEK.
	Mr. THOMAS ADRIAAN BODDENS.
1789—90	Mr. THOMAS ADRIAAN BODDENS.
	Mr. JAN JACOB VAN WESTRENEN.
1790—91	Mr. JAN JACOB VAN WESTRENEN.

	Jan Frederik van Beek.
1791—92	Jan Frederik van Beek.
	Mr. Arnoud Loten.
1792—93	Mr. Arnoud Loten.
	Mr. Jan Willem van Musschenbroek.
1793—94	Mr. Jan Willem van Musschenbroek.
	Mr. Willem Jan van der Does.
1794—95	Mr. Willem Jan van der Does.
	Mr. Adriaan van Bronkhorst.

B. Naamlijst der Heeren, die tusschen 1795 en 1815, hetzij als leden van het Comité voor Publiek Onderwijs onder de Bataafsche Republiek, hetzij als Burgemeesters of Wethouders gedurende de Regeering van Koning Lodewijk, of met welken titel dan ook, bij opvolging in verschillend samengestelde Commissiën Curatoren der Utrechtsche Hoogeschool geweest zijn.

Ludolf de With Hoevenaar.
Mr. Samuel Essenius.
Dr. Willem Pfeiffers Scheidius.
H. J. Strick van Linschoten [1]).
Dr. Corn. Joh. Vos.
Adriaan Hendrik Eijck.
IJsbrand van Hamelsveld.

[1]) Deze was benoemd, maar heeft voor die benoeming bedankt. In zijne plaats is toen gekozen Dr. C. J. Vos.

Mr. Joachim van Vliet.
Dr. Johannes Robol.
Adriaan Abeleven.
Mr. Jan Carel le Sueur.
Mr. Benjamin de Brueijs.
Mr. Herm. de Kluit van Rhijnsaterwoude.
Ds. Jan Hendriksz. Rijninck.
Ph. Ram.
C. W. Westerbaan.
Mr. Willem Jan Baptist van Dielen.
Mr. Maurits Jacob Eijck.
Mr. David Johan Martens.
Mr. Joachim Frederik Odé.
Mr. Paul Engelbert Voet van Winssen van Zevenhoven.
Mr. Carel van Hees.
Mr. H. van der Burgh.
W. G. van Baerle.
Mr. R. A. Schutt.
Mr. J. van Doelen.
Mr. E. R. van Nes van Meerkerk.

BIJLAGE II.

A. Naamlijst der Heeren, die, als eerste Secretarissen der stad Utrecht, van 1636 tot 1815, in den regel ook als zoodanig werkzaam geweest zijn bij gecommitteerden uit het Stedelijk Bestuur belast met de zorg voor de Utrechtsche Hoogeschool.

Van 1636 tot 1662 . .	Mr. JOHAN VAN DE NYPOORT.
Van 1662 tot 1674 . .	JOACHIM NIEUSTADT.
Van 1674 tot 1685 . .	JOHAN QUINT.
Van 1685 tot 1709 . .	Mr. CORNELIS DE RUEVER.
Van 1709 tot 1737 . .	Mr. EVERHARD VAN HARSCAMP.
Van 1737 tot 1754 . .	JAN VAN BAERLE.
Van 1754 tot 1779 . .	Mr. JAN HENDRIK VAN DER DOES.
Van 1779 tot 1782 . .	Mr. JOAN FREDERICK RÖELL.
Van 1782 tot 1795 . .	Mr. JAN WIJNAND DE RUEVER.
Van 1795 tot 1797 . .	M. MULROOIJ.
Van 1797 tot 1803 . .	Dr. WILLEM PFEIFFERS SCHEIDIUS.
Van 1803 tot 1815 . .	PIETER DE ROOCK.

B. Naamlijst der Heeren, die, zonder tot de Stads-Secretarissen te behooren, bij de gecommitteerden tot de Academische Zaken interimair het Secretariaat hebben waargenomen.

In 1795	IZAAK FALCK.
In 1795	G. VAN BOSVELT.
In 1795	DIDERIK JOHAN VAN OLST.
In 1799 en later. .	Mr. FRANÇOIS CORNELIS KNOLL.

BIJLAGE III.

Naamlijst van de Rectores magnifici der Utrechtsche Hoogeschool van 1636 tot 1815 met het onderwerp der sedert 1686 bij hunne aftreding gehouden Oratie.

ACADEMIEJAAR.	NAMEN.	ONDERWERP DER ORATIE.
1636—41	BERN. SCHOTANUS	
1641—42	GISB. VOETIUS.	
1642—43	ANT. MATTHAEUS II . . .	
1643—44	GUIL. STRATENUS	
1644—45	ANT. AEMILIUS	
1645—46	ARN. SENGUERDIUS . . .	
1646—47	HENR. MOREELSE	
1647—48	CAR. DE MAETS	
1648—49	DAN. BERCKRINGER . . .	
1649—50	HENR. REGIUS.	
1650—51	JOH. HOORNBEEK	
1651—52	CYPR. REGN. AB OOSTERGA	
1652—53	PAULUS VOET	
1653—55	ANT. MATTHAEUS II . . .	
1655—56	ISBR. DE DIEMERBROEK .	
1656—58	ANDR. ESSENIUS	
1658—59	CYPR. REGN. AB OOSTERGA	
1659—60	ANT. AEMILIUS	
1660—61	GISB. VOETIUS.	
1661—62	JOH. LEUSDEN	

Academiejaar.	Namen.	Onderwerp der Oratie.
1662—63	Henr. Regius.	
1663—64	Joh. de Bruijn	
1664—65	Fr. Burmannus.	
1665—66	Regn. van Mansvelt . .	
1666—67	Ant. Matthaeus III . .	
1667—68	Joh. Georg. Graevius .	
1668—69	Isbr. de Diemerbroek .	
1669—70	Cypr. Regn. ab Oosterga	
1670—71	Fr. Burmannus.	
1671—72	Gisb. Voetius.	
1672—74	Joh. de Bruijn	
1674—75	Andr. Essenius.	
1675—76	Gisb. Voetius	
1676—77	Joh. Leusden	
1677—78	Cypr. Regn. ab Oosterga	
1678—79	Ger. de Vries	
1679—80	Joh. Voet.	
1680—81	Joh. Georg. Graevius. .	
1681—82	Luc. van de Poll . . .	
1682—83	Petr. van Mastricht. .	
1683—84	Jac. Vallan.	
1684—85	Melch. Leijdekker . . .	
1685—86	Joh. Munnicks	
1686—87	Herm. Witsius	*De Hebraeorum Theocratia.*
1687—88	Joh. van Muijden. . . .	*De fide haereticis servanda.*
1688—89	Joh. Luijts	*De Astronomiae origine et progressu ad Ptolemaei aevum usque.*
1689—90	Herman van Halen . .	*De Judaizantibus in primitiva Ecclesia Christiana.*

ACADEMIEJAAR.	NAMEN.	ONDERWERP DER ORATIE.
1690—91	JOH. GEORG. GRAEVIUS. .	*De Guilielmo III Magnae Britanniae rege.*
1691—92	JAC. VALLAN	*Falsum esse tritum illud et vulgare, Medice vivere esse pessime vivere.*
1692—93	GER. DE VRIES	*De terrae motu, quem sensit Belgica die VIII Sept. anno* 1692.
1693—94	JOH. LEUSDEN	*De ortu et progressu Illustris Scholae & Academiae Ultraiectinae.*
1694—95	JOH. MUNNICKS	*De discorde hominum concordia.*
1695—96	CORN. VAN ECK.	*De studio Poëtices coniungendo cum studio Iuris Romani.*
1696—97	LUC. VAN DE POLL. . . .	*De expugnato Namurco et vastata Bruxella.*
1697—98	HERM. WITSIUS	*De incremento, quod res literaria hoc saeculo fecit.*
1698—99	JAC. VALLAN	*De veteri et nova Medicina.*
1699—1700	HERM. VAN HALEN . . .	*De puro amore Dei.*
1700—01	JOH. GEORG. GRAEVIUS. .	*De concordia.*
1701—02	JOH. VAN MUIJDEN. . . .	*De constantia maiorum in constituenda hac republica.*
1702—03	HENR. PONTANUS	*De sale sacrificiorum.*
1703—04	PETR. BURMANNUS. . . .	*Utrum magis optandum sub unius regno, an in libera republica vitam agere?*
1704—05	CORN. VAN ECK	*Caussam prolixitatis litium falso tribui Iurisprudentiae Romanae.*

Academiejaar.	Namen.	Onderwerp der Oratie.
1705—06	Luc. van de Poll . . .	*De luxuria.*
1706—07	Herm. Al. Röell. . . .	*De Christo summo Pontifice.*
1707—08	Rod. Leusden.	*De utilitate Chirurgiae.*
1708—09	Had. Relandus.	*De Galli cantu Hierosolymis audito.*
1709—10	Jac. Vallan.	*De veteri Medicina.*
1710—11	Joh. Munnicks	*De Morte.*
1711—12	Petr. Burmannus. . . .	*De artibus liberalibus, solis olim Scholarum et Academiarum ornamentis, hodie vero ex dignitate in infimum locum deiectis.*
1712—13	Jos. Serrurier	*De utilitate Philosophiae in quavis scientia.*
1713—14	Joh. van Muijden	*An Iudaei tempore Servatoris habuerunt merum imperium?*
1714—15	Joh. Jac. Vitriarius . .	*De sanctitate summi Imperii.*
1715—16	Melch. Leijdekker . . .	*De regno Dei.*
1716—17	Corn. van Eck.	*De religione et pietate veterum Iureconsultorum.*
1717—18	Hier. van Alphen . . .	*Pro libro Psalmorum.*
1718—19	Fr. Burmannus Fr. fil.	*De persecutione Diocletiani eiusque exitu gloriosissimo.*
1719—20	Joh. van Muijden. . . .	*De Philosophis et Medicis.*
1720—21	Rod. Leusden.	*De mutatione alimentorum.*
1721—22	Jos. Serrurier	*De praecipua eruditionis parte.*
1722—23	Arn. Drakenborch. . .	*Unde fiat, ut studia humaniora tantopere hodie negligantur.*
1723—24	Car. Andr. Duker . . .	*De incertis in historia veteri et nova.*

ACADEMIEJAAR.	NAMEN.	ONDERWERP DER ORATIE.
1724—25	EVER. OTTO	*De Servio Sulpicio Rufo Iurisconsultorum principe.*
1725—26	DAV. MILLIUS	*De fabulis Orientalium et quo consilio ac fructu hoc loquendi scribendique genus invaluerit.*
1726—27	FRED. ADOLPH. LAMPE. .	*De insignibus Academiae Traiectinae.*
1727—28	JOH. ENS	*De Academia omnium praestantissima.*
1728—29	CHR. BERN. ALBINUS . .	*De morbis Medicinae.*
1729—30	PETR. VAN MUSSCHENBROEK	*De methodo instituendi experimenta physica.*
1730—31	JAC. ODÉ	*De naturali Jobi amicorumque eius ac ipsius Dei philosophia, observationibus quibusdam illustrata.*
1731—32	JOH. VAN DEN HONERT. .	*De Historia ecclesiastica Theologis maxime necessaria.*
1732—33	JOH. OOSTERDIJK SCHACHT.	*Morbus remedium, sive, de morborum in sanandis morbis efficacia.*
1733—34	HIER. VAN ALPHEN . . .	*De Deo triuno, summo Israëlitici exercitus imperatore.*
1734—35	JAC. VOORDA	*De Decretalibus Pontificum Romanorum epistolis.*
1735—36	ARN. DRAKENBORCH. . .	*In Natalem Saecularem Academiae Traicctinae Oratio panegyrica.*
1736—37	PETR. WESSELING	*De statu religionis et reipublicae sub Constantino Magno.*

ACADEMIEJAAR.	NAMEN.	ONDERWERP DER ORATIE.
1737—38	ALB. VOGET	*De visione Nebuchodonosoris.*
1738—39	GUIL. AB IRHOVEN	*De necessario Linguarum eruditarum, Antiquitatum, Philosophiae Artiumque liberalium cum Theologia connubio.*
1739—40	JOS. SERRURIER	*De connubio Rationis et Experientiae in Medicina.*
1740—41	ABR. WIELING	*De Iure Sanctionis Pragmaticae Divi Caroli VI. Imp. Aug.*
1741—42	CHR. BERN. ALBINUS. . .	*De natura humana eiusque causis.*
1742—43	DAV. MILLIUS	*De erudita pietate.*
1743—44	JAC. ODÉ.	*De novis per experimenta recentioris aevi inventis.*
1744—45	JOH. HORTHEMELS	*De Theocratiae moralis et obligationis creaturarum rationalium ex indubitata Supremi Numinis existentia vinculo indissolubili.*
1745—46	GISB. MATTH. ELSNERUS. .	*De sponsalibus Christum inter Ecclesiamque nullis unquam malis dirimendis.*
1746—47	FR. BURMAN III	*De recto Deum cognoscendi et colendi modo.*
1747—48	EV. JAC. VAN WACHENDORFF.	*Ex principiis corpus humanum constituentibus Medicum Chemiae peritum huius ignaro esse praestantiorem.*
1748—49	FRED. GODFR. HOUCK . .	*Quaenam verosimilior sit sententia de secundo capite Legis Aquiliae?*

ACADEMIEJAAR.	NAMEN.	ONDERWERP DER ORATIE.
1749—50	PETR. WESSELING	*De viro bono, bono cive.*
1750—51	JOH. FRED. REITZ	*De Censoribus librorum.*
1751—52	JAC. GISB. WOERTMAN . .	*De praecipua sede quam anima in corpore humano occupat.*
1752—53	JOH. OOSTERDIJK SCHACHT.	*De arcanis medicorum non celandis.*
1753—54	SEB. RAU	*De ortu et progressu deque impedimentis studii literarum Orientalium.*
1754—55	JAC. VOORDA	*In Ius Iustinianeum.*
1755—56	JOH. DAV. HAHN	*De Logica singulis scientiis priva.*
1756—57	ALB. VOGET	*De vero antitypo Asylorum, sive urbium perfugii in Canaane quondam constitutarum.*
1757—58	CHR. HENR. TROTZ . . .	*Pro Feudis patriis praecipue ad exemplum Zutphaniensium fundatis.*
1758—59	JOH. CASTILLIONEUS . . .	*De legitimo studiorum nexu.*
1759—60	GUIL. AB IRHOVEN . . .	*De Revelationis praestantia debitaque animorum erga eam dispositione.*
1760—61	CHRISTOPH. SAXE	*In septem Artium Liberalium Magistros.*
1761—62	GISB. MATTH. ELSNERUS .	*De coniunctione tuta ac felici, quae gentibus feris atque noxiis intercedit cum grege Dei sub vexillo Christi.*
1762—63	PETR. LUCHTMANS	*De mechanismo corporis humani.*
1763—64	JOH. GER. CHR. RÜCKER.	*De Iure civili Iudiciorum norma.*

Academiejaar.	Namen.	Onderwerp der Oratie.
1764—65	Gisb. Bonnet	*Veram iustamque Iesu Christi cognitionem summam esse mortalium sapientiam.*
1765—66	Joh. Horthemels	*De tolerantia circa Religionem in vitium et noxam vertente.*
1766—67	Fr. Burman III	*De vita Christi.*
1767—68	Joh. Fred. Reitz	*De emendandis Academiis.*
1768—69	Joh. Fred. Hennert . .	*De oblectationibus a persona hominis bene nati minime alienis.*
1769—70	Seb. Rau	*De Iudicio in Philologia Orientali regundo.*
1770—71	Mein. Tijdeman	*De luxu civibus et civitati noxio.*
1771—72	Car. Segaar	*De critice in divini N. F. libris aeque ac in humanis, sed circumspecte et modeste, etiamnum exercenda.*
1772—73	Joh. Dav. Hahn	*De usu venenorum in Medicina.*
1773—74	Joh. Henr. Voorda. . .	*De his, quae Illustris Grotius in prolegomenis ad Historiam Gotthorum, Vandalorum et Longobardorum contra Ius Civile Romanorum primo loco attulit, et de praelatione, quam leges Wisigothicae apud quasdam gentes sortitae fuisse ibidem dicuntur.*
1774—75	Jac. Alb. Vos.	*Pro Libro Estherae.*
1775—76	Christoph. Saxe	*De veteris et medii aevi historia in Academiis potissimum discenda docendaque.*

Academiejaar.	Namen.	Onderwerp der Oratie.
1776—77	Petr. Bondam	*De Iurisprudentia Belgica ad exemplum Iuris Civilis Romani maxime excolenda.*
1777—78	Petr. Luchtmans	*De Mechanismo corporis humani, sapientiae et benignitatis divinae teste locupletissimo.*
1778—79	Joh. Theod. Rossijn. . .	*De difficili scrutatoris naturae provincia.*
1779—80	Gisb. Bonnet	*In Religionis contemtores.*
1780—81	Alex. Petr. Nahuijs . .	*De praecipuis recentiorum circa aëra inventis.*
1781—82	Joh. Fred. Hennert . .	*De Physiognomia.*
1782—83	Fr. Burman III.	*De Actis Apostolorum.*
1783—84	Mein. Tijdeman	*De vera Politica in Academiis discenda.*
1784—85	Car. Segaar	*De Hugone Grotio, illustri humanorum et divinorum Novi foederis scriptorum interprete.*
1785—86	Isbr. van Hamelsveld .	*De mysteriis ad ipsam religionem Christianam pertinentibus eiusque naturam constituentibus.*
1786—87	Seb. Rau	*De difficultatibus, quibus premitur antiquitatis Iudaicae studium deque iudicio in eo regundo.*
1787—88	Christoph. Saxe	*Laudatio Caroli Andreae Dukeri.*
1788—89	Petr. Bondam	*De methodo, qua Ius privatum hodiernum in Academiis docendum.*

ACADEMIEJAAR.	NAMEN.	ONDERWERP DER ORATIE.
1789—90	GUIL. LAUR. BROWN. . .	*De imaginatione in vitae institutione regunda.*
1790—91	PETR. LUCHTMANS	*De praeclaris Anatomes in alias seientias et artes meritis.*
1791—92	HERM. ROIJAARDS	*De doctrinae Christi iudicio hodie regundo.*
1792—93	GISB. BONNET	*Utrum summo Ecclesiae Doctori eiusque Apostolis, ubi probandae suae doctrinae causa ad V. F. oracula tanquam vaticinia provocarunt, sic fides sit habenda, ut Servatoris nostri cum tristia, tum laeta ae gloriosa fata in iis vere praesignificata esse iure credamus.*
1793—94	HENR. JOH. ARNTZENIUS.	*De eo, quod ex vetustatis usurpatione in quibusdam Belgarum legibus usuque forensi nimium esse videatur.*
1794—95	JO. FRED. HENNERT . . .	*De voluptate ex studio Matheseos capienda.*
1795—96	MATTH. VAN GEUNS . . .	*De morbo varioloso inter homines delendo iustoque quo hoc exstirpationis studium in patria nostra habendum videtur, pretio.*
1796—97	JO. THEOD. ROSSIJN . . .	*De finibus experientiae prudenter regundis.*
1797—98	CHRISTOPH. SAXE	*In legis Regiae patronos.*

ACADEMIEJAAR.	NAMEN.	ONDERWERP DER ORATIE.
1798—99	JOD. HERINGA EL. FIL. .	*De Societatis Christianae perpetuitate fidenter exspectanda.*
1799—1800	JAN. BLEULAND	*De vi exempli et sympathia imitatrice.*
1800—01	NIC. CORN. DE FREMERIJ.	*De studio Historiae Naturalis egregio ad formandum bonum civem adminiculo.*
1801—02	CORN. WILH. DE RHOER .	*De prudentia Romanorum civili in artium cultura enitente.*
1802—03	HERM. ROIJAARDS	*De iis, quae animum erigant demissum contemplantium hodie rem Christianam.*
1803—04	HERM. ARNTZENIUS . . .	*De patria potestate Romana, de origine sua et effectu, indoli illius civitatis consentaneis.*
1804—05	SEB. RAU	*De beneficiis, quae Deus O.M. inde a iuventute apud me collocavit.*
1805—06	MATTH. VAN GEUNS . . .	*De optatissima morbi variolosi exstirpatione, a vaccinae praesertim insitione aliquando speranda.*
1806—07	PHIL. GUIL. VAN HEUSDE.	*De vi et efficacia, quam ad excolendas Europaeas gentes antiquae habuerunt literae.*
1807—08	JO. THEOD. ROSSIJN . . .	*Pro Newtoniana philosophandi in Physicis ratione etiamnunc minime negligenda.*
1808—09	DITHM. HUISMAN	*Diversitas classis hominum et status constituit solum salutis humanae societatis fundamentum.*

ACADEMIEJAAR	NAMEN.	ONDERWERP DER ORATIE.
1809—10	GABR. VAN OORDT . . .	*De Iesu Christo salutis publicae praeside et statore.*
1810—11	JAN. FRED. VAN BEECK CALKOEN	*Wegens het overlijden van den Rector magnificus heeft de Prorector Gabr. van Oordt met eene korte lofrede op den overledene het Rectoraat overgedragen.*
1811—15	JOD. HERINGA EL. FIL. . .	*Het onderwerp der Oratie, bij zijn aftreden in* 1816 *door hem gehouden, behoort niet tot deze Historische Schets.*

BIJLAGE IV.

Naamlijst der Secretarissen van den Senaat der Utrechtsche Hoogeschool, van 1636 tot 1815.

A. Gekozen uit de Secretarissen der stad Utrecht.

Van 1636 tot 1662 . . Mr. JOHAN VAN DE NYPOORT.
Van 1662 tot 1674 . . JOACHIM NIEUSTADT.
Van 1674 tot 1685 . . JOHAN QUINT.
Van 1685 tot 1709 . . Mr. CORNELIS DE RUEVER.
Van 1709 tot 1737 . . Mr. EVERHARD VAN HARSCAMP.
Van 1737 tot 1754 . . JAN VAN BAERLE.
Van 1754 tot 1779 . . Mr. JAN HENDRIK VAN DER DOES.

B. Gekozen uit den Academischen Senaat.

Van 1779 tot 1781 . . JOH. OOSTERDIJK SCHACHT.
Van 1781 tot 1782 . . FRANC. BURMAN.
Van 1782 tot 1783 . . SEB. RAU.
Van 1783 tot 1784 . . CHRISTOPH. SAXE.
Van 1784 tot 1785 . . PETR. LUCHTMANS.
Van 1785 tot 1786 . . G. BONNET.
Van 1786 tot 1787 . . JOH. FRED. HENNERT.
Van 1787 tot 1788 . . MEIN. TIJDEMAN.
Van 1788 tot 1789 . . CAR. SEGAAR.
Van 1789 tot 1790 . . PETR. BONDAM.
Van 1790 tot 1791 . . JOH. THEOD. ROSSIJN.
Van 1791 tot 1792 . . ALEX. PETR. NAHUIJS.

Van 1792 tot 1793 . . Herm. Roijaards.
Van 1793 tot 1794 . . Phil. Joh. Bachiene.
Van 1794 tot 1795 . . Henr. Joh. Arntzenius.
Van 1795 tot 1796 . . Joh. Theod. Rossijn.
Van 1796 tot 1797 . . Christoph. Saxe.
Van 1797 tot 1798 . . Jod. Heringa El.zn.
Van 1798 tot 1799 . . Jan Bleuland.
Van 1799 tot 1800 . . Nic. Corn. de Fremerij.
Van 1800 tot 1801 . . Corn. Wilh. de Rhoer.
Van 1801 tot 1802 . . Car. Segaar.
Van 1802 tot 1803 . . Herm. Arntzenius.
Van 1803 tot 1804 . . Seb. Rau.
Van 1804 tot 1805 . . Joh. Fred. Hennert.
Van 1805 tot 1806 . . Herm. Roijaards.
Van 1806 tot 1807 . . Matth. van Geuns.
Van 1807 tot 1808 . . Phil. Wilh. van Heusde.
Van 1808 tot 1809 . . Joh. Theod. Rossijn.
Van 1809 tot 1810 . . Dithm. Huisman.
Van 1810 tot 1815 . . Gabr. van Oordt.

BIJLAGE V.

Naamlijst der Utrechtsche Studenten, die in 1815 als Vrijwillige Jagers ter verdediging des Vaderlands uitgetrokken zijn.

A. Officieren en Onderofficieren gekozen uit de Studenten.

B. R. Baron de Geer, 1ste Luitenant . . Theol. Stud.
I. van Rees, 2de Luitenant . . . . Med Stud.
I. C. Broers, Sergeant-Majoor . . . . Med. Stud.
N. C. Kist, Fourier . . . . Theol. Stud.
G. Van Leeuwen, Sergeant . . . . Iur. Stud.
I. F. van Oordt, Sergeant . . . . Theol. Stud.
R. van Rees, Korporaal . . . . Med. Stud.
Bn. van Tuyll van Serooskerke, Korporaal Med. Stud.
I. M. van Olst, Korporaal . . . . Theol. Stud.
Chr. Rhiem, Korporaal . . . . Theol. Stud.

B. Overige Jagers.

H. I. Roijaards . . . . Theol. Stud.
D. de Bonvoust Beeckman . . . Theol. Stud.
G. Munnicks van Cleeff . . . . Med. Stud.
P. J. I. de Fremery . . . . Math. et Phil. Nat. Stud.
A. van Rees . . . . Math. et Phil. Nat. Stud.
H. G. de Vries . . . . Theol. Stud.
G. B. Bosch . . . . Theol. Stud.
I. E. C. de Wijs . . . . Theol. Stud.
R. Scheers van Harencarspel. Theol. Stud.

A. W. Holstein . . . . Theol. Stud.
M. Altheer . . . . Phil. theor. et Litt. hum. Stud.
I. I. Altheer. . . . . Phil. theor. et Litt. hum. Stud.
D. van Guericke . . . . . . Iur. Stud.
E. Heringa. . . . . Theol. Stud.
I. H. de Waal . . . . Iur. Stud.
G. I. Sarvaas . . . . Iur. Stud.
I. S. Zorn . . . . Theol. Stud.
H. Heijlidij . . . . Phil. theor. et Litt. hum. Stud.
G. D. Smits . . . . Theol. Stud.
C. van Doorn . . . . Math. et Phil. Nat. Stud.
A. G. A. van Rappard . . Phil. theor. et Litt. hum. Stud.
I. Smit. . . . . Phil. theor. et Litt. hum. Stud.
S. H. Horst . . . . Theol. Stud.
I. Radermacher Schorer · Theol. Stud.
H. Kumsius . . . . Phil. theor. et Litt. hum. Stud.
R. K. van Tuyll van Heeze
en Leende . . . . Iur. Stud.
D. W. van Leeuwen. . . . Med. Stud.
Carl Rhiem . . . . Theol. Stud.
L. Hepp . . . . Theol. Stud.
I. Herter . . . . Theol. Stud.
I. Reebergen. . . . . Theol. Stud.
I. P. Krieger . . . . Theol. Stud.
I. Dechent . . . . Theol. Stud.

REGISTER DER NAMEN,

IN DE

„HISTORISCHE SCHETS"

op de aangewezen bladzijden vermeld.

A.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

J.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

R.

S.

T.

U.

V.

W.

IJ.